

KÉGLI FERENC

**A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár
(a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár elődje)
története
1950–1952**

SZÉKESFEHÉRVÁR
2002

Kégli Ferenc
A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár
(a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár elődje)
története

Kégli Ferenc

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár
/a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár elődje/
története
1950–1952

Függelék
Közlemények és iratok a Fejér megyei települések
nyilvános könyvtárainak alapításáról
1950–1952

SZÉKESFEHÉRVÁR
2002

Lektorálta:

DR. VOIT KRISZTINA

A kiadvány megjelenését támogatta:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
FEJÉR MEGYE ÖNKORMÁNYZATA

Kiadja
a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár

Felelős kiadó:
KOMLÓSI JÓZSEF
igazgató

© Kégli Ferenc, 2002
© Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár, 2002

ISBN 963 7591 17 7

Megjelent 700 példányban

Készítette az Extra Média Nyomda Kft.
Székesfehérvár, Seregélyesi út 113. • 22-512-120

TARTALOM

Visszatekintés Fejér vármegye közkönyvtárainak a régmúltjára	7
A közkönyvtári kultúra hagyományai	7
Vidéki olvasóköri és közkönyvtárak	7
Adalékok a reformkortól	7
Lovasberény és Füle közkönyvtárai	8
A Horthy-korszak közkönyvtári adatai	9
A koalíciós évek népkönyvtárjai 1945–1949 között	9
Országos helyzetkép	9
A könyvtáralapítási mozgalmak kezdetei	9
A népkönyvtári hálózat „demokratikus” elképzelése	11
Hálózat helyett kampányok	12
Korai tervek a körzeti könyvtárak felállítására	13
Fejér vármegye közkönyvtárjai	14
Az újraéledés időszaka	14
A megye könyvtárjai 1949-ben	15
A körzeti könyvtári rendszer kialakítása	16
A körzeti rendszer „népi demokratikus” programja	16
A körzeti ellátó rendszer köztudatba kerülése	16
A pártállam számára fontossá vált a népkönyvtár	16
A körzeti könyvtárak működési terve	17
A körzeti könyvtárak szervezése	19
A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár	20
Az intézmény megszervezése	20
Az előkészítés folyamata	20
Az intézmény felavatása	23
A működés pénzügyi forrásai	23
A személyzet	29
A munkatársak	26
A munkatársak továbbképzése	27
Az állomány	28
Könyvek	28
Hírlapok, folyóiratok	30
Az adminisztráció	31
A közlekedés és szállítás	32

A versenymozgalom	33
A körzeti könyvtár népkönyvtárai	33
A népkönyvtárak alapítása	33
A népkönyvtárak állománya	45
A népkönyvtárosok	55
A népkönyvtárak működtetése	59
A népkönyvtárak nyilvántartása	67
A népkönyvtárak felügyelete	70
A körzeti könyvtár és a városi könyvtárak	73
Székesfehérvár	73
Dunapentele-Sztálinváros	74
A körzeti könyvtár a megye központi könyvtára	75
A felettes szervek tájékoztatása	75
A Megyei Könyvtárügyi Albizottság	78
A nemzetiségek könyvtári ellátása	79
Egyéb könyvtárügyi feladatok elvégzése	80
Az új megyei könyvtári hálózat kialakulása	82
A járási könyvtárak	82
A megyei könyvtár	83
Összegzés	85
Jegyzetek	86
Függelék: Közlemények és iratok a Fejér megyei települések nyilvános könyvtárainak alapításáról 1950–1952	101
Képek	139

VISSZATEKINTÉS FEJÉR VÁRMEGYE KÖZKÖNYVTÁRAINAK A RÉGMÚLTJÁRA

A közkönyvtári kultúra hagyományai

A „Szolgaság helyén virágzó élet” című, 1953-ban közreadott Fejér megyei propaganda-füzet a sötétség, a tudatlanság helyeként tüntette fel a megye 2. világháború előtti szellemi állapotát.¹ Sok községbe valóban csak az 1940-es évek végén jutott el a villanyvezeték,² és sokaknak csak ekkoriban oktatták kampányjellegű tanfolyamokon az írás-olvasás alapelemeit. A múlt sommás megbélyegzése azonban csakis a jelenkori „virágzó élet” ellentétjeként fogalmazódott meg, s nem a valóság elemzése alapján. Úgyszintén nem támaszkodott hiteles adatokra a megyei hírlapnak az az 1950. októberi cikke, amelyikben ez volt olvasható: „A jó könyv csak a felszabadulás után jutott el a dolgozó parasztsághoz. Előtte – néhány századeleji kiadású mezőgazdasági „szakkönyvet” leszámítva – nem ismerték a grófi nagybirtokok súlya alatt nyögő falvakban azt a szót, hogy: könyvtár”.³

A cikk írója, Könczöl Imre,⁴ egy későbbi visszaemlékezésében⁵ maga is óvta a leendő történetírókat attól, hogy komolyan vegyék az ilyen, és ehhez hasonló korabeli közléseit, mivel adatait akkoriban csak azokból a jelentésekből vette, amelyek kizárólag a Vallás- és Közoktatásiügyi Minisztérium (VKM) által szervezett és fenntartott népkönyvtárakra vonatkoztak. A Fejér megyei községek jórészenek olvasási kultúrája, közkönyvtári ellátottsága azonban sokkal gazdagabb volt és sokkal régebbi hagyományokkal rendelkezett. A kezdetek már a reformkorban fellelhetőek.

Vidéki olvasókörok és közkönyvtárak

Adalékok a reformkortól

Fejér megyében az első vidéki olvasókörok Rácalmáson működött 1833-ban. A hét évvel később alakult, és 1846-ig fennálló Fejér Megyei Olvasótársaságnak a megyeszékhelyen lévő központi könyvtárán kívül Alapon, Baracskán, Bicskén, Csákváron, Rácalmáson és Sárbogárdon is voltak „fiókjai”. A Kálozi Olvasó Társaság meglétéről szól egy 1845-ös szolgabírói jelentés. Sárbogárdon Sallai Pál református tanító, a tagok csekély anyagi hozzájárulásával olvasókört szervezett 1848-ban a nép számára, ahol néplapokból és könyvekből tartott felolvasást.⁶

Az 1867-es kiegyezés Fejér megyében is teret nyitott a lakosság szabad (nem politikai) szervezkedése számára. 1871-ben, a Székesfejérvár című lapban Boros Mihály olvasókörok és községi könyvtárak létrehozására bízta a megye lelkészeit, tanítóit, jegyzőit.⁷ A cikk megjelenésekor már működtek a megye elsőként megalakult vidéki kaszinói, művelődési egyesületei, olvasókörei: az 1874-re szóló Székesfejérvári Naptárban feltüntetett kilenc vidéki olvasóegylet, olvasókörok közül nyolc a Boros-féle cikk megjelenése előtt alakult meg.⁸ Egy századvégi közművelődési címűtár már összesen 46 vidéki olvasókört, illetve könyvtárral rendelkező egyéb egyesületet mutatott ki az akkori Fejér megye területén.⁹ Látható, hogy a könyvtárak felállítása és működtetése a 19. század utolsó harmadától kezdve szervesen hozzátartozott a falusi kisközösségek kultúrájához. Természetesen nem mindenhol és nem mindenkor, de egy-egy

néptanító, pap, lelkész, vagy könyvszerető egyesületi könyvtáros ténykedése nyomán a vidéki könyvkultúra sok kis szigete jött létre.

Nem céloml, hogy teljes történetét adjam Fejér megye vidéki közművelődési könyvtári kultúrájának. Úgy gondolom, hogy a múltba, a 20. század első feléig tartó időszakra történő visszatekintés során az is meggyőző erejű lehet, ha két község, a megye településeinek lakosságát tekintve a középmezőnyben elhelyezkedő Lovasberény, illetve valamivel az átlagos népességszám alatt lévő Füle példáján bizonyítom azt, hogy az ötvenes évek propagandájával ellentétben a falusi közösségek 1945 előtt is rendelkeztek – igényeiknek és lehetőségeiknek megfelelő – könyvgyűjteményekkel.

Lovasberény és Füle közkönyvtárai

Lovasberényben az olvasókör 1869. április 17-én alakult meg.¹⁰ A század végén a 198 tagú egyesület könyvtárában már több mint hatszáz kötet sorakozott.¹¹ Az 1910-es évek elején a 420 kötet magyar és 440 kötet német nyelvű könyv az egyesületi olvasóterem két szekrényében volt elhelyezve.¹² A kör az első világháború után is működött.¹³

De nem ez volt az egyetlen egyesületi könyvtára Lovasberénynek! A református olvasókört 1872-ben alapította meg Marton Sándor, a református iskola népkönyvtáráként.¹⁴ Az 1930-as évek második felében nyolcszáz kötetes állománnyal rendelkezett.¹⁵

A katolikus népkör – gróf Cziráky Antal fővédnökségével – 1895-ben, 104 taggal jött létre. Pár év alatt már 275 kötetet számlált a könyvtáruk.¹⁶ Az állomány növekedéséről a későbbiekben nincs adat, de mint katolikus olvasókör, Béd János elnökletével az 1930-as években is működött.¹⁷

Az 1920-ban alakult iparos olvasókör a Róth-féle vendéglőben székelő ötszáz kötetes könyvtárával az 1930-as években.¹⁸ A könyvtárak kezelését az egyesületi tagok közül választott könyvtárosok látták el, akik vezették a leltárkönyvet, gondozták a kézzel írott katalógust, nyilvántartották a kölcsönzéseket.

A négy egyesület összesen kb. 2500 kötetel rendelkezett, s ehhez még hozzászámolhatjuk azokat a lapokat és folyóiratokat, amelyekre az egyesületek minden bizonnyal előfizettek. A Fejér megyei falvak átlagánál egy kissé ugyan népesebb, kerekén 3200 lélekszámú¹⁹ Lovasberény csak egyik, de jellemző példa arra, hogy a Horthy-korszakban hosszú előélettel rendelkező könyvtárak léteztek a falvakban, és ugyanakkor új könyvtárak is keletkeztek. A gyűjtemények igyekeztek kiszolgálni a fenntartó közösségek igényeit, ami természetesen nem mindig az úgynevezett „magaskultúra” szintjén történt, de nem elhanyagolható a művelődés, az önművelés területén betöltött szerepük.

A lovasberényieknél viszonylag kisebb könyvtárak is jelentős hatást fejthettek ki. Füle község református elemi iskolájának 80–100 kötetes könyvtárában az 1920-as évek közepén olyan magyar és külföldi klasszikus művek voltak, melyek egész életre kiható olvasmányélmény nyújthattak az ottani tanulóknak. A felnőttebbek a református olvasókör 250 kötetéből, vagy a katolikus iskolában elhelyezett 150 kötetes vándorkönyvtár anyagából válogathattak. A Hangya szövetkezet boltjának egy szekrényi kölcsönkönyvtárában az újabb írók, Gulácsy Irén, Kós Károly, Kuncz Aladár, Márai Sándor, Tamási Áron és a többiek regényeihez lehetett hozzáférni.²⁰

A Horthy-korszak közkönyvtári adatai

Az I. világháború időszakában szétzilálódott népkönyvtári szervezet újjáalakításának eredményeként 1934-ben a megye 44 községében 50 népkönyvtár volt, melyből hat népkönyvtár tanyán kapott elhelyezést. A népkönyvtári könyvek száma 8119 kötet. Ezen kívül még 38 településen működött további 50 községi vagy egyesületi könyvtár.²¹ A központi erőforrásból létesített népkönyvtárak nem mindenütt tudták hatékonyan betölteni szerepüket. Fikker Aurél megyei népművelési titkár 1935. évi beszámolója a hiányokat is megemlíti: „A kültelki iskoláknál elhelyezett könyvtárak gyenge forgalmúak, mert a nagyon szegény sorban élő pusztai gazdasági cselédeknek a világítás komoly költséget jelent, mit fedezni nem bírnak”.²²

Az 1940-es évek elejére megnövekedett a közkönyvtárak száma: a vármegye száz községében és négy külterületi lakott helyén 108 népkönyvtár volt, együttesen 23 153 db könyvvel. E népkönyvtárakon kívül további 118 egyesületi és egyéb közkönyvtár létezett, együttesen 20 312 könyvvel.²³

A KOALÍCIÓS ÉVEK NÉPKÖNYVTÁRAI 1945–1949 KÖZÖTT Országos helyzetkép

A falvak és a tanyak olvasni vágyó lakosai a második világháború előtt a VKM által létrehozott népkönyvtárak, vándorkönyvtárak, a Földművelésügyi Minisztérium által adományozott gazdasági könyvtárak, továbbá kisebb-nagyobb iskolai, kaszinói és egyéb egyleti, valamint a szövetségi és magán kölcsönkönyvtárak könyvei közül válogathatták ki olvasnivalóikat.

A második világháború harci eseményei jelentős károkat okoztak ezekben a gyűjteményekben: az egykori népkönyvtárak, iskolai, gazdaköri és egyesületi könyvtárak állománya jórészt elpusztult, vagy elkallódott. A népkönyvtárak közül a szabadművelődési felügyelők jelentései szerint Cegléd körzetében, valamint Nógrád vármegyében, szinte valamennyi ilyen jellegű könyvtár elpusztult, Sopron vármegyében a népkönyvtárak anyaga 90, Szabolcs-Bereg vármegyében 95 százalékban megsemmisült, és Pest vármegyében is alaposan megtizedelte a könyvtárakat a főváros elhúzódo ostroma.²⁴ Az ország háború utáni területét tekintve a VKM által létesített, 1944-ben mintegy félmillió állománnyal nyilvántartott kereken 3500 népkönyvtár közül mindössze 1200 vésztele át a háborút, mintegy 200 000 kötettel.²⁵ A megmaradt állományok is tovább csökkentek az Ideiglenes Nemzeti Kormány 530/1945. M. E. számú rendeletének végrehajtásával, melynek következtében kikerültek e könyvtárakból a fasiszta szellemű, valamint szovjetellenesnek vagy antidemokratikusnak minősített könyvek, lapok és folyóiratok, zeneművek.

A könyvtáralapítási mozgalmak kezdetei

A háború utáni romeltakarítást követően sok helyen szinte azonnal megkezdődött a könyvtárak újjászervezése. A területéhez tartozó könyvtárak helyzetéről szóló jelentésében a ceglédi szabadművelődési felügyelő például arról számolt be, hogy a „legtöbb helyen mozgalom indult új könyvtárak alapítására. Alig szűnt meg a harc, az ifjúság már is a szertekallódott

könyvek után kutatott a falvakban. A MADISZ megalakulásával fokozódott ez a tevékenység és legtöbb helyen egy ideiglenes könyvtár alakult gazdátlanul szerteujdosó könyvekből. Bár ezek nagyrészt később gazdája került, átmenetileg is teljesítette lélekformáló hivatását.²⁶

A VKM szabadművelődési ügyosztálya igyekezett a megmaradt népkönyvtárakat a művelődni vágyó közönség használatára alkalmassá tenni. A Szabadnevelési Híradó arról írt 1945-ben, hogy az államnak és a társadalomnak együttesen kell hozzáfognia a népkönyvtárak fejlesztéséhez.²⁷ Egyéb szervezetek is fontosnak tartották a könyvtárak jelenlétét a falvakban. A Magyar Parasztszövetség brosúrájában jelentetett meg arról, hogyan kell egy népkönyvtárat megalapítani.²⁸ A Szabad Szó 1945-ben a falusi könyvtárak gyors megszervezésének fontosságáról, továbbá vándorkönyvtárak létesítésének szükségességéről közölt cikket.²⁹ A SZIT (Szakszervezeti Ifjúság- és Tanoncmozgalom) végrehajtó bizottsága vándorkönyvtár felállítását határozta el a parasztiifjúság részére.³⁰ A Magyar Kommunista Párt az 1945. novemberi választási programjában, követelményként fogalmazta meg, hogy „mindenütt a falvakban, a vidéken vándorkönyvtárakat, vándormozikat létesítsenek”.³¹ A Szociáldemokrata Párt üzemi könyvtárakat létesített és tartott fenn a vidéki bányaterületeken is.³² Könyveket adományozott, vándorkönyvtárakat indított el helyi szervezeteinek a Kisgazdapárt, a MADISZ (Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség), az EPOSZ (Egyesült Parasztiifjúság Országos Szövetsége), az MNDSZ (Magyar Nők Demokratikus Szövetsége) és a Magyar Népi Művelődési Intézet.³³

A parlament által elfogadott 1946. évi I. sz. köztársasági törvény az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogai között sorolta fel egyebek mellett a gondolat és vélemény szabad nyilvánítását, valamint a szabad művelődéshez való jogot is. A demokratikus átalakulást tükrözte a VKM szabadművelődési ügyosztálya által a népművelési hivatalok részére 1946 februárjában kiadott körlevél is, amely deklarálta a népkönyvtárak szabad könyvválasztásának az elvét. „A változás az elvnek megfelelően kétirányú. Egyrészt módot nyújt a népkönyvtárak olvasóközönségének az új beszerzések könyvanyagának kiszemelésénél saját szempontjainak érvényesítésére, másrészt a törvényhatósági népművelési vezetők kezdeményezéseinek is utat enged a közönség érdeklődésének és ízlésének irányításában.”³⁴ A minisztérium – április végén – a tulajdonát képező népkönyvtárakat (fenntartás, állománygyarapítás) a helyi népművelési tanácsok gondozása alá rendelte.³⁵

Gondot okozott azonban az, hogy nem volt központi forrás a helyi szabadművelődési tanácsok kezelésébe került népkönyvtárak fejlesztésére. A kultuskormányzat azt remélte, hogy a tanácsok tagságát alkotó szervezetek képesek lesznek majd a különböző helyi forrásokból (könyvnapok, műkedvelő előadások bevételei, stb.) a népkönyvtárak gyarapítását támogatni.³⁶ A gyakorlatban továbbra is a VKM szabadművelődési ügyosztályára hárult az a feladat, hogy a tartalmában nagyrészt már korszerűtlen, számában pedig megfogyatkozott könyvmennyiséggel rendelkező népkönyvtárakat a művelődni, szórakozni vágyó közönség számára használatra alkalmassá tegye. Igyekezett gondoskodni arról, hogy a kieső könyvek helyére a demokratikus szempontoknak megfelelő szellemiségű művek kerüljenek a könyvtárakba. A szabadművelődési felügyelőktől 1946 júniusában bekért javaslatok³⁷ alapján 26 vármegye, illetve város 1222 népkönyvtárának állományát frissítette fel kerekén 32 ezer, 1945 után megjelent kötettel.³⁸ Ez az akció természetesen csak “tűzoltómunka” lehetett. A reformot az alapoknál kellett elkezdni.

A népkönyvtári hálózat „demokratikus” elképzelése

A népkönyvtári ellátás demokratikus, új szellemiségű koncepcióját Sebestyén Géza, a VKM osztálytanácsosa így foglalta össze: „Az a társadalom, amely most születőben van, az egyenjogúság gondolatát minden vonatkozásban érvényesíteni fogja. A legkorszerűbb könyvtári törekvések is abból a szándékból fakadnak, hogy a művelődés eszközeit mindenütt – a vagyoni, foglalkozásbeli, földrajzi tényezőktől függetlenül – hozzáférhetővé tegyék. [...] Nyilvánvaló, hogy nemcsak a városi lakosságnak lehet joga és igénye a műveltségre, hanem a falusinak is. [...] Kétféle módon lehet a műveltséget a nép közé vinni. Van egy jóakarató-patriarchális magatartás, ez jótékonykodik. Morzsákat oszt s közben állandóan érzi a maga felsőbbiségét, sőt ezt természetesnek is tartja. És van egy demokratikus magatartás, amelynek kiindulópontja az egyenjogúság. Ezek között kell választanunk itt is.”³⁹

A VKM könyvtárügyi szakemberei tudták, hogy a művelődési egyenjogúság megvalósulását a népkönyvtárügy modern hálózati formája, a körzeti könyvtári rendszer nyújthatja.

A körzeti könyvtári rendszer Amerikában jött létre, elsősorban a településektől távoli farmok lakóinak olvasmányokkal való ellátására. A rendszer lényege a következő: egy földrajzilag összefüggő vidéknek egyetlen nagy központi könyvtára van, mely a nagyobb helységekben fiókkönyvtárakat, a kisebbekben kölcsönzőállomást létesít. A rendszer működtetéséhez természetesen egy teherautó vagy könyves autóbusz is szükséges, amely meghatározott időben cseréli a fiókkönyvtárak könyveit, illetve megjelenik a kölcsönző-állomásokon. Európai alkalmazására az első világháború idején került sor.⁴⁰

A kistelepülések könyvtári ellátását megoldó könyvtári rendszer elve Magyarországon is ismert volt, elemeit az 1900-as évek első két évtizedében már megtaláljuk a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége által kidolgozott tervezetekben.⁴¹

Az 1946-ban készített polgári demokratikus művelődési program a körzeti könyvtári rendszer megvalósításának a szükségességét hangoztatta a falusi népkönyvtárügy vonatkozásában. A VKM már 1946 őszén szeretett volna – egyelőre kísérleti jelleggel – három körzeti könyvtárt létrehozni.⁴² A szisztémát Sebestyén Géza minisztériumi osztálytanácsos ismertette amerikai, angol, kanadai és dániai példákkal szemléltetve az Új Szántás (az Országos Szabadművelődési Tanács folyóirata) 1947. februári számában. A tanulmány szerint a körzeti rendszerben az egyes helyi könyvtárakban törzsanyagként csak a legszükségesebb kézikönyvek vannak állandóan jelen, állományuk túlnyomó részét pedig a körzeti könyvtártól kapott, mindig változó (egyéni kívánságokat is kiszolgáló) letéti anyag adja. A rendszer előnye az, hogy a körzeti könyvtár könyvei minden településen elérhetőek, „ugyanakkor az egyes állomások nem primitív színvonalon tengetik életüket, hanem feljuthatnak a mindenkori legmagasabb szintre”.⁴³ Ugyanezen elveket tartalmazta Kóhalmi Bélának a községi könyvtárpolitikáról szóló, szintén 1947-ben megjelent tanulmánya.⁴⁴

Azonban a körzeti könyvtári rendszer hazai bevezetésének a folyamata még 1947 elején sem tudott kibontakozni, nem tudott eljutni a megvalósítási szakaszba. A könyvtárügy központi irányítói nem tehettek mást, minthogy a tudottan korszerűtlen módszerekkel próbálták továbbra is életben tartani a meglévő népkönyvtárakat, a remélt megújulásig. Erre utalhatott Szathmáry Lajos 1947 februárjában az Új Szántásban: „Amíg az ember új ruhája el nem készül, a régiben jár. Húszszer kötetes körzeti könyvtáraink felállításiáig ne adjuk fel helyi népkönyvtáraink gyarapításának gondját, hogy a holnaputáni nagy lakomára gondolva ma éhen ne maradjunk szellemünk táplálását illetően.”⁴⁵

A szabadművelődési felügyelők helyi akciók kezdeményezésével próbálták a kistelepüléseket, a tanyákat ellátni. Például a jászberényi tanyák népét 1947 májusában már hat vándorkönyvtár látta el, s szervezés alatt volt a hetedik és nyolcadik is.⁴⁶ Ugyanebben az évben a Pest, valamint a Zemplén vármegyei szabadművelődési felügyelői hivatal is működtette már ekkor vándorkönyvtárait megyéjében.⁴⁷

1947 első félévének a végére, elsősorban Sebestyén Géza javaslatai alapján az Országos Szabad Művelődési Tanács Könyvtári Albizottsága rendelettervezetet készített a népkönyvtárakról és a könyvtárak együttműködéséről.⁴⁸ A tervezet bizottsági megbeszélésein részt vettek a Szakszervezeti Tanács, a Magyar Népi Művelődési Intézet, a Magyar Írók szövetsége, a népkönyvtári mozgalmakat szervező különböző bizottságok és a kiadók képviselői.⁴⁹ A rendelettervezet preambuluma a következőket mondja ki: „A Magyar Köztársaság minden polgárának nemcsak az iskolai alpműveltséghez, hanem a könyvtárak útján állandó kulturális emelkedéshez is joga van, mégpedig földrajzi, anyagi és foglalkozási körülményeitől függetlenül. Éppen ezért a magyar köztársaság kormánya a könyvtárak létesítését és fenntartását közfeladattá nyilvánítja.”

A lakosság könyvtári ellátásának érdekében a tervezet országos könyvtári hálózat létesítését írja elő. A hálózat a helyi könyvtárak, körzeti könyvtárak, országos szervek tevékenységéből, illetve a különböző típusú könyvtárak együttműködéséből áll majd.

A jogszabálytervezet nyolc fejezetben, együttesen 28 paragrafusban foglalkozik a falusi, a városi és az üzemi népkönyvtárak szervezésével, a körzeti könyvtári bizottságokkal, a népkönyvtárak felügyeletével, a könyvtárosok szakképzésével, illetve a könyvtárak együttműködésével.

A falusi népkönyvtárakról szólva azt tartalmazza a tervezet, hogy a kétszáznál nagyobb lélekszámú községek kötelesek olvasóhelyiséggel és könyvtárossal rendelkező népkönyvtárat létesíteni. A fenntartás költségeiről a község köteles gondoskodni, de kérhet államsegélyt, ha ez a teherbíró képességét meghaladná. Azokból a községekből, ahol a lakosság tízezer fő alatt van, könyvtári körzeteket kell alakítani, ahol a központban egy megfelelő mennyiségű és színvonalú könyvanyaggal rendelkező körzeti könyvtár létesül, amely a könyveket letétek formájában adja ki a körzetébe tartozó helyi könyvtáraknak, s ezeket a letéteket megfelelő időközönként lecseréli. A körzeti könyvtárnak az is a feladatai közé tartozik, hogy képezze a körzetében működő könyvtárosokat, megszervezze a hozzá tartozó népkönyvtárak egységes, modern ügyvitelét. A körzeti könyvtár a külterületeken, illetve a kétszáznál kisebb létszámú településeken kölcsönző-állomásokat létesít, s ezeket közvetlenül működteti.⁵⁰

A körzeti könyvtári hálózat korszerű modelljét felvázoló tervezetet a VKM szabadművelődési ügyosztálya kiegészítette azzal, hogy az anyagi források biztosítására egy önálló könyvtári pénzalap létrehozását is belefogalmazta a szövegbe.⁵¹ A tervezet azonban – a körzeti könyvtári hálózat vonatkozásában – nem jutott el a jogszabályi szintig.⁵²

Hálózat helyett kampányok

Egy folyamatosan működtethető ellátórendszer létrehozása helyett, a Magyar Kommunista Párt ösztönzésére, inkább egy alkalmi jellegű testület, a Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság alakult meg, amely ezer népkönyvtár létrehozását tűzte ki célul, elsősorban a vidéki településeken.⁵³ A bizottság 1947 májusában száz községbe küldött 340 db fűzött kiadványból és százharminc helyre 200 fűzött kiadványból álló összeállítást. Júniusban húsz újabb 340-es

gyűjteményt küldött szét.⁵⁴ Fennállásának két éve alatt, a bizottság összesen 1100 helységbe küldött, elsősorban propaganda szempontok alapján összeállított „brosúra-gyűjteményt”.⁵⁵

A Nemzeti Parasztpárt, majd a Független Kisgazdapárt irányítása alatt lévő VKM szabadművelődési főosztálya minél hatékonyabbá kívánta tenni a falvak népkönyvtárainak a működését. A szabadművelődési felügyelőkn keresztül megkísérelte az egy községben lévő egyesületi, párt- és tömegszervezeti, nép- és kölcsönkönyvtárak állományát egyetlen, hatékonyan működtethető helyi közkönyvtárba tömöríteni. Ez a törekvés kudarcot vallott, a szervezetek ugyanis ragaszkodtak a tulajdonukba került könyvanyaghoz. Ahol pedig nem volt népkönyvtár, ott a minisztérium szabadművelődési vándorkönyvtárakkal kívánta az olvasás lehetőségét biztosítani. 1948 tavaszára hatszáz vándorkönyvtár anyagának az összeállítása készült el, s nagy részük eljutott rendeltetési helyére. A több sorozatból álló, egyenként ötven-ötven kötetet tartalmazó vándorládák egy évig maradtak egy településen, s ha már ott elolvasták a könyveket, kicserélték egy másik sorozatba tartozó vándorládával.⁵⁶ A meglévő népkönyvtárak, illetve az újtukra bocsátott vándorkönyvtárak kezelői számára Sebestyén Géza ötoldalas útmutatót tett közzé az Új Szántás 1948 májusi számában, elsősorban a Szovjetunió gazdag könyvtári tapasztalataira hivatkozva.⁵⁷

Látható, hogy mind az állami irányítás, mind a párt- és a tömegszervezetek a kultúra fontos területének tekintették a lakosság könyvtári ellátását. Az egyes pártok, szervezetek igyekeztek az ebben rejlő propaganda lehetőségeit is kihasználni, részben akcióik propagálásával, részben pedig a juttatott könyvanyag tartalmával. A koalíciós államirányítás időszakában azonban a könyvtárügyre fordítható erőforrások – különböző szándékok mentén – több csatornán áramlottak, s ez által nem vált lehetővé egy egységes közkönyvtári rendszer létrehozása. A könyvtárfejlesztésnek ez a módja ugyanazt a struktúrát alakította ki ismét, mint ami a korábbi évtizedek során már bebizonyította életképtelenségét: a települések egymástól független aprócska kis könyvgyűjteményei, fejlesztésre fordítható anyagi háttér nélkül, képzetlen személyzettel, nem tudtak hatékonyan működni. A helyes út azonban már ismert volt: a körzeti könyvtári rendszer eszméje visszavonhatatlanul bekerült a köztudatba.

Korai tervek a körzeti könyvtárak felállítására

A népkönyvtárakra vonatkozó rendelettervezet elkészítését követően az 1947. szeptember 18-i Sárospataki Szabadművelődési Akadémia röplapon arról tájékoztatta a résztvevőket, hogy a VKM tíz körzeti könyvtár felállítását határozta el, egyenként hatezer kötettel.⁵⁸ Több helyütt üdvözölték ezt a döntést. Csongrád vármegye kisgyűlése és törvényhatósági bizottsága lelkesen fogadta a körzeti könyvtár megszervezésének a tervét. A bizottság úgy gondolta, hogy a tanyán élők végre úgy érezhetik, hogy kulturális téren először történik érdemben értük valami.⁵⁹ Csanád vármegye vezetősége, 1947 őszén, a vármegyei könyvtár teljes anyagát felajánlotta egy „körzeti vándorkönyvtár” szervezéséhez.⁶⁰ Veszprém vármegye szabadművelődési tanácsa által ugyanebben az időben készített kulturális hároméves terv már tartalmazta a körzeti kölcsönkönyvtár megvalósítását.⁶¹ Az Új Szántás 1947. szeptemberi-októberi száma arról tudósított, hogy Keszthelyen, pár héten belül nyolcezer kötetes körzeti könyvtár nyílik meg.⁶²

A VKM sokszorosította a leendő körzeti könyvtárosok számára összeállított háromkötetes segédkönyvet „Vezérfonalak a körzeti könyvtárak számára” címmel. Mindhárom kötetben Sebestyén Géza a felelős kiadó képviselője. Az első kötet a beszerzés, a leltári nyilvántartás, a katalógusszerkesztés, a kölcsönzés, valamint a statisztikai adatszolgáltatás és az állományellenőrzés tudnivalóit foglalja össze. (A könyvek beszerzése című fejezetben felsorolja a magyar

könyvészeteket a Szabó Károly által szerkesztett Régi Magyar Könyvtár-tól az 1946-ban megindult Magyar Nemzeti Bibliográfiáig, és két oldalt szentel a legfontosabb hazai szakterületi bibliográfiáknak.) Függelékül közli az ismeretterjesztő művek raktári szakjelzeteit.⁶³ A második kötet az ETO-szerinti osztályozás rendszerét ismerteti, erősen rövidített táblázatot is közölve, egy hozzá tartozó betűrendes szakmutatóval.⁶⁴ A harmadik kötet pedig gyakorlatilag a címléírasi szabályzatot tartalmazza.⁶⁵

Azonban e „vezérfonalat” nem volt, aki kövesse! A koalíciós idők nem voltak alkalmasak egy ilyen központi ellátó rendszer hazai létrehozására, hiszen az egyes pártok, a különböző társadalmi formációk valójában abban voltak csak érdekeltek, hogy kizárólag a saját eszméiket, a saját gondolatvilágukat ábrázoló műveket juttassák el a tömegekhez. A kiküldendő könyvtári állományok tematikai kialakítása során ideológiai engedményeket kellett volna tenniük, erre pedig valószínűleg egyik párt sem lett volna képes. A falusi és tanyasi lakosságot ellátó könyvtári hálózat megvalósításához (körzetek kialakítása, körzeti könyvtárak létrehozása, személyzetének fizetése, könyvállományának beszerzése) és a rendszer működtetéséhez 1947-48-ban a politika még nem biztosított erőforrásokat.

Fejér vármegye közkönyvtárai

Az újrakezdet időszak

A 2. világháborúnak a megye területén 1944. december elejétől 1945. március végéig elhúzó harcai következtében a Fejér megyei szabadművelődési felügyelő felmérése⁶⁶ alapján a népkönyvtárak könyveiből 706 db, az egyéb vidéki közkönyvtárakból összesen 2752 könyv maradt meg.⁶⁷ Ez azt jelentette, hogy a könyveknek mindössze 8%-a vészelt át a háborús időszakot. Volt olyan község is, ahol a könyvpusztulás százszázalékos volt, mint például Pátkán, ahol a könyveken kívül még az anyakönyvek, a hivatalos iratok is megsemmisültek.⁶⁸ A községekben megmaradt állományok egy további része pedig azért tűnt el, mert a könyvtár-fenntartó egyesületek nem tudtak újjáéledni, illetve betiltásuk következtében vagyoniukat az állam elkobozta, könyvállományuk nagy részét megsemmisítette.

Sok helyen gyakorlatilag a semmiből kellett megkezdeni az olvasási igények kielégítését. A megye könyvtári ellátottsága hasonlóan alakult, mint az ország más területén. Többnyire kicsiny, egymással nem koordináló helyi gyűjtemények kezdtek kialakulni a községek, továbbá tömegszervezetek, szövetkezetek, gépállomások, pártszervezetek tulajdonában. A helyi szabadművelődési felügyelőknek saját szakkönyvtárak volt. Az iskolák is gyűjtötték a könyveket, egyesek külön nevelői és ifjúsági részleget is felállítottak. Az országos könyvtár-létesítési akciók ajándékaiból részesült a megye is. Az elpusztult népkönyvtárak újjászervezésére szánt VKM adományból a megye 47 könyvtára együttesen 1222 kötetet kapott.⁶⁹ A Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság 40 Fejér megyei községnek küldött könyvanyagot.⁷⁰ Az ez úton kapott könyvekkel volt, hogy a meglévő községi népkönyvtár gyűjteményét bővítették, sok helyen azonban a MADISZ vagy a MNDSZ könyvei közé sorolódtak.⁷¹ A Földművelődésügyi Minisztérium adományaként 1948-ban Velence kapott egy 55 kötetes gazdasági könyvtárat.⁷² A Szövetkezetek Országos Szövetségétől 1949 nyarán érkeztek meg a helyi földműves-szövetkezetekhez az egyenként kb. 150 kötetes könyvsomagok.

A megye könyvtárai 1949-ben

A szövetkezeti ajándékozási akció időben éppen egybeesett azzal a kérdőíves könyvtári felméréssel, amelyet a kultuszminisztérium utasítására hajtott végre a megyei szabadművelődési felügyelőség.⁷³ A megye 96 községéből⁷⁴ 72 jelezte, hogy van a területén (a faluban vagy külterületi településrészen) valamilyen könyvtár. Összesen 149 könyvtár létét lehetett megállapítani, együttesen 13 778 kötettel. Átlagosan 92 kötet jutott egy könyvtárra. Kiemelkedő állományról tett jelentést a Kisiparosok Országos Szervezete móri csoportja a maga 590 kötetével, nem sokkal maradt el mögötte 510 kötettel az Ercsi Cukorgyári Munkáskönyvtár (510 kötet) és a nádasdladányi községi népkönyvtár (440 kötet).

Településenként legtöbbször, hat-hat könyvtárt, Pusztaszabolcs, illetve Dunapentele jelentett, a legtöbb könyvvel viszont Ercsi rendelkezett, ahol együttesen 861 kötet volt található a község öt könyvtárában.

A gyűjtemények tulajdonosait tekintve 27 könyvtár volt községi tulajdonban (néhány helyen magához vonva a más szervezetek tulajdonában lévő könyveket). Közülük kilenc rendelkezett száznál több kötetnyi állománnyal: legtöbbször, 440-nel Nádasdladány, azt követte Alcsút 185, Bicske 175 és Pákozd 151 kötettel. Huszonnégy településen volt szabadművelődési felügyelői szakkönyvtár, mely egyes helyeken (egyéb könyvtár hiányában) kölcsönzést is folytatott, túllépve ezzel az eredeti rendeltetését. Tizenkilenc földműves-szövetkezethez már megérkezett az új könyvtárak anyaga, egy részüknél azonban még csak a kicsomagolás történt meg. A VKM által küldött, megyei szabadművelődési tulajdonban lévő vándorkönyvtárak száma 18 volt. A helyi MDP szervezetek közül 16 rendelkezett saját könyvtárral. A maradék 45 könyvtár tulajdonosai között általános iskolákat, egyesületet, tömegszervezeteket (DEFOSZ, EPOSZ, MNDSZ), gépállomásokat, üzemi szakszervezeteket találunk, köztük olyanokat is, mely szervezetek már nem is léteztek, s könyveik a közönségtől elzárva várták az elkerülhetetlen selejtezést. Ilyen volt például a Bicskei Ipartestület, a Dunapentelei Iparoskör, a Kápolnásnyéki Gazdakör, a Lovasberényi Iparos Olvasókör régi alapítású könyvtára.

A háború előtti állapot jellemzéséül bemutatott Lovasberényben most csak a községi tulajdonként feltüntetett 46 kötetes könyvtár állt rendelkezésére a falu lakosságának. Ezen kívül a helyi szabadművelődési ügyvezetőnek volt egy 40 darabos segédkönyvtára, és a használatól elzárva ugyan, de őrizték még az egykori iparos olvasókör 108 kötetét. Fülén egy 50 kötetes VKM-vándorkönyvtár volt több mint egy éve már, a másik bejelentett könyvtár pedig a szabadművelődési célokat szolgáló 124 kötetes ügyvezetői szakkönyvtár volt.

A könyvtári felmérést követő időszakban, 1949 szeptemberében, egy újabb akció keretében a megye 27 településére jutottak el a VKM mintaszerűen válogatott állománnyal rendelkező, ötven-kötetes vándorládái. A könyvek kétféle variációban lettek összeállítva, hogy kiolvasásuk után „vándorútra” kelve, a községek – a megyei szabadművelődési felügyelőség irányításával – kicserélhessék egymás között a könyvesládákat.⁷⁵

Léteztek az állami ideológiának akkor már nem megfelelő könyvtári szolgáltatások is. Előszálláson például a ciszterci rendház selejtezetlen állományú könyvtára iskolás gyerekeknek és felnőtteknek kölcsönözött ki olvasnivalót.⁷⁶ Minden bizonnyal más, működő könyvtárak is őrizhettek állományukban még számos olyan művet, mely a háború előtti, vagy az 1945–1948 közötti koalíciós korszak sokszínű szellemiségét tükrözte. A probléma megoldása érdekében a megyei szabadművelődési felügyelőség háromtagú bizottságot hozott létre a megye területén lévő üzemi, tömegszervezeti és községi könyvtárak állományának a felülvizsgálatára. Az elképzelés szerint a bizottság a „selejtes és ideológiailag káros”, valamint a fasiszta jellegű

műveket a szabadművelődési felügyelőséghez küldi be, ahonnan a muzeális értékű kötetek a múzeumba, a fasiszta irodalom pedig a papírzúdába kerül majd.⁷⁷

A felvázolt helyzetkép alapján megállapítható, hogy 1949-re a könyvtári kultúra területén a megye községeiben – ugyanúgy mint az ország más területein – kaotikus helyzet alakult ki. A megye kulturális vezetői ismerték a megoldás lehetőségét, a népkönyvtárügy fejlesztésére vonatkozó a minisztériumi elképzeléseket. Fejér megye 1947. június-július folyamán összeállított hároméves tervjavaslata a következő évre, 1948-ra ütemezte be egy körzeti könyvtár és hálózata kiépítését, a megvalósításra azonban még 1949-ben sem került sor.⁷⁸

A KÖRZETI KÖNYVTÁRI RENDSZER KIALAKÍTÁSA

A körzeti rendszer „népi demokratikus” programja

A körzeti ellátó rendszer köztudatba kerülése

A komoly előkészületek megtörténte ellenére a körzeti könyvtárak megszervezése, az országos hálózat kialakítása az országban még 1948-ban sem indult meg. A tetszhalott állapotban lévő minisztériumi program új támaszpontokat keresett. Az Új Szántás 1948. májusi száma már nem az amerikai, angol vagy kanadai példákat, hanem Szovjetunió központosított népkönyvtári rendszerét, s benne a körzeti könyvtár szerepének fontosságát mutatta be.⁷⁹ Ugyanez a szám a finn⁸⁰ és a francia⁸¹ közkönyvtárak rendszerét is ismertette, megfelelően kihangsúlyozva a körzeti könyvtáraknak e rendszerekben betöltött funkcióját. A szovjet példa bemutatása már előre jelezte a belpolitikai állapotok közeli megváltozását.

A körzeti könyvtári ellátó rendszer eszméje már visszavonhatatlanul bekerült a köztudatba. A miniszter számára készített, 1948. első félévi jelentésükben a vármezei szabadművelődési felügyelők közül többen utaltak egy körzeti könyvtár hiányára. Hamza Dezső, Szolnok vármezei szabadművelődési felügyelő ezzel zárja jelentését: „Körzeti könyvtárak megszervezése, útbaindítása jelentősen megjavítaná a helyzetet”.⁸² Kraftsik János, Nógrád-Hont vármezei felügyelője is célszerűbbnek tartotta a „körzeti könyvtár-rendszert, amely az illető táj modern gazdasági és termelési eljárásait ismertető könyveket juttatna el a falu népének”.⁸³ Veszprém megyében már az előkészületek is megtörténtek a körzeti rendszer bevezetésére: a VKM szabadművelődési ügyosztályának a jóváhagyásával a veszprémi körzeti könyvtárosok 1948 júniusa és októbere között ötven községben szervezték meg a körzeti helyi könyvtárát.⁸⁴

A pártállam számára fontossá vált a népkönyvtár

A jelentések összeállításakor már új politikai helyzet alakult ki az országban: 1948 nyarán megtörtént a Szociáldemokrata Párt és a Magyar Kommunista Párt egyesülése, s fokozatosan létrejött a Szovjetunió által instruált pártállam, Rákosi Máttyás és szűkebb köre itthoni teljhatalmával. Az új párt, a Magyar Dolgozók Pártja (MDP), mint egyetlen, egységes proletár harczi párt, ideológiájából következően az állami-társadalmi élet teljességének kizárólagos meghatározójává kívánt válni. A kultúra fogalmába csakis a hatalom ideológiáját dicsőítő művészetet

és tudományt fogadta be, és minél autoritáriusabb egy hatalom, saját eszközeként annál erőteljesebben veti be a kultúrát.⁸⁵

Az új helyzetben a szabadművelődési (s benne a népkönyvtári) mozgalomnak új célokat kellett maga elé kitűznie, szem előtt tartva, hogy „népünk úgy a belpolitikában, mint külpolitikailag harcban áll a reakcióval, harcban áll az imperializmussal.” A megvalósítandó célok között szerepelt, hogy az elérendő ideológiai egység alátámasztására új szemléletű nemzeti történetet kell kidolgozni és propagálni. A szabadművelődésnek, mint tömegeket nevelő mozgalomnak feladata a társadalmi fejlődés mibenlétének és menetének tudatosítása. „Ehhez a marxizmus alapfogalmainak, a munkásosztály világtörténelmi hivatásának az ismertetése szükséges. A szabadművelődés Marx, Engels, Lenin, Sztálin munkásságának a méltatásával, a munkásmozgalom hősi korszakainak, a nagy orosz forradalom történetének, a szocialista felépítés és a Szovjetunió békéért folytatott harcának ismertetésével adhat alapot a munkásosztály nemzeti és világtörténelmi jelentőségének, valamint a Szovjetunióval való együttműködés jelentőségének megértéséhez és értékeléséhez.” Az egyházi reakció tudományellenes agitációjával szemben az általános természettudományi ismereteket, a technikai és tudományos haladás eredményeit kell népszerűsíteni. Egyebek mellett ezeket a – az MDP programjából adódó – művelődési alapelveket ismertette E. Kovács Kálmán, a szabadművelődési felügyelői hivatalok tagjainak 1948 nyarán tartott révfülöpi értekezletén.⁸⁶

A totális állam számára fontossá váltak a kulturális intézmények – köztük a közkönyvtárak – mivel alkalmasnak tűntek a tömegek tudatának a befolyásolására, az ideológiai egység kialakításának az elősegítésére. A körzeti könyvtári rendszerre vonatkozó szakmai elképzeléseket a pártállam az igényeihez tudta igazítani, tehát támogatta. A honosítható példa is rendelkezésre állt: a „Könyvet a tömegekhez” lenini jelszó⁸⁷ alapján a Szovjetunióban kialakított népkönyvtári hálózat, mely a körzeti rendszernek egy állami irányítású, hierarchikus felépítésű, minden összetevőjében ellenőrzött, utasításokkal működtetett változata volt.⁸⁸

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1949. február 3-i dátummal bízta meg az Országos Könyvtári Központot a népkönyvtárügyi feladatok ellátásával, köztük a körzeti könyvtárak megszervezésével.⁸⁹

A körzeti könyvtárak működési terve

A körzeti könyvtárak szervezésére és fejlesztésére vonatkozó, „A körzeti könyvtárak működési terve” című tervezet a párt művelődési programjának figyelembe vételével fogalmazódott meg 1949 elején.⁹⁰

A terv pontosan megjelölte az intézmény és a körzetében kiépülő új népkönyvtári hálózat létrehozásának és működtetésének általános célját: „kapcsolatban a tömegnevelés és agitáció egyéb eszközeivel, a nyomtatott betű terjesztésével elősegíteni a dolgozó tömegek tudatának megváltoztatását, konkrétan: az agitációnak és propagandának a könyvhöz és könyvtárakhoz kapcsolódó eszközeivel és módszereivel erősíteni a dolgozó osztályok, különösen a szegényparasztság egységfrontját, tudatosítani a népi demokráciából a szocializmus felé vezető út perspektíváit, emelni a dolgozók általános és szakmai műveltségét és erősíteni a munkásparaszti szövetséget.”

Az ötoldalas tervezetből egyértelműen megállapítható, hogy már ideológiai lomtárba kerültek azok a korábbi szabadművelődési eszmék, melyek szerint a szabadművelődés és a keretébe tartozó könyvtármozgalom a szabad társadalom öntevékenysége lenne; arról sincs már szó, hogy ezen a területen a demokratikus és a reakciós erők küzdelme folyna a könyvekkel, mint

sajátos fegyverekkel. A hatalom nyers ereje jelenik meg a körzeti könyvtári rendszer, a népkönyvtári hálózat céljának meghatározásában: a könyvtár rendeltetése az agitáció és a propaganda a dolgozó tömegek tudatának megváltoztatása érdekében.

Ugyanakkor a működési terv azon részei, melyek a rendszer technikai megoldásaival foglalkoznak, megfelelnek a könyvtári ellátás – kornak megfelelő – követelményeinek:

- központosított könyvellátás a hálózaton keresztül;
- a kölcsönzésre szánt letéti könyvvállomány folyamatos cseréje, frissítése;
- gépjármű alkalmazása;
- központosított könyvtártechnika-szolgáltatások (pl. könyvszekrények);
- egységesített nyomtatványok és nyilvántartások;
- megbízható statisztikai adatszolgáltatás;
- a körzeti könyvtárosok központi, illetve a népkönyvtárosok körzetenkénti képzése;
- folyamatos szakmai felügyelet és módszertani tanácsadás.

Egy körzet kiterjedését az adott gazdasági, települési, közlekedési viszonyok határozták meg. A körzet gyakorlatilag akkora terület lehetett, amelyet „a körzeti könyvtár rendszeresen el tud látni váltakozó könyvanyaggal”.

A terv konkrétan megnevezte azokat a szervezeteket is, melyeknek biztosítaniuk kell majd azt, hogy az újonnan létesített népkönyvtárak beépülhessenek a közösség életébe, s ami a távlati célokot illeti, a tervezet szövege azt is előre vetíti, hogy a népkönyvtári hálózat idővel majd magához kapcsolja a közművelődési könyvtárak teljes spektrumát.

Bár erre a tervezet nem tért ki, de a megvalósítás során nyilvánvalóvá vált, hogy a körzeti könyvtárt egy teljesen új, önálló státusú létesítményként képelték el, nem pedig valamely helyi (netán városi vagy megyei) könyvtár továbbfejlesztéseként. Ezzel ugyanis eleve elkerülhetővé vált mindenféle esetleges későbbi tulajdonjogi, vagy irányításbeli nézetkülönbség létrejötte a minisztérium (illetve az Országos Könyvtári Központ) és a helyi – akkor még önkormányzati – hatóságok között.

A körzeti könyvtárak működési tervét az MDP szabadművelődési vezetőaktívája az 1949. március 2-i ülésén vitatta meg. Helyesnek találta a megadott szempontokat, de hozott néhány kiegészítő határozatot is. Ezek a következők voltak: a Szabadművelődési Tanács könyvtári albizottsága vizsgálja felül még egyszer a kiküldendő könyvek jegyzékét politikai és pedagógiai szempontból; sürgősen meg kell állapítani a körzeti könyvtárak hatáskörébe tartozó falvak jegyzékét és azt be kell mutatni a párt Szervezési osztályának; a Káderosztály vizsgálja felül az Országos Könyvtári Központ Népkönyvtári alosztályának felépítését, és tegyen javaslatot szervezőképes munkáskaderek beállítására. Annak érdekében, hogy a körzeti könyvtárak legkésőbb május közepéig megkezdhessék tevékenységüket, a testület háromtagú bizottságot hozott létre a „sürgős teendők megállapítására és a megteendő intézkedések elkezdésére”.⁹¹

Sor került az 1947-ben elkészített háromkötetes útmutató újbóli sokszorosítására, most már nem a minisztérium, hanem az Országos Könyvtári Központ közreadásában, de felelős kiadóként továbbra is Sebestyén Géza van megnevezve.⁹² Igaz a szöveg egyes helyeken módosult. Jellemző a szövegváltoztatás ideológiai hátterére például az, hogy a katalógus szerkesztésének a magyarázatából kimaradt az, hogy „Ágoston, Szent” művei a cédulák betűrendjében előbbre sorolódnak mint „Ágoston Péter” művei, és helyette a politikának kedvesebb szerzői nevek váltak a besorolási példák alanyává. A raktári szakcsoportok között megjelentek Marx és Engels műveinek, Lenin műveinek, Sztálin műveinek önálló szakcsoportszáma. A bevezető „ideológiai” szakasz azonban még nem a későbbiekben szokásos harcias szellemben fogalma-

zott a könyvtáros nevelő munkájának a hangsúlyozásakor: „Ma, a szocializmus felépítésének idején mindenkinek szolgálnia kell a demokráciát, előmozdítania a szocializmus megvalósítását, kinek-kinek a maga munkahelyén. [...] A termelést mozdítja elő a könyvtáros, amikor a hozzáforduló dolgozónak felvilágosítást, útbaigazítást ad, milyen könyvet olvasson, hogy szakmai tudását fejlessze. A szocialista irodalom terjesztésével, megfelelő útbaigazításokkal a könyvtáros öntudatos dolgozókat nevel, akik a marxista-leninista elmélettel felfegyverkezve helyesen fogják az előttük álló kérdéseket megoldani. [...] a szépirodalmi élmény is döntően befolyásolja az olvasó gondolkodását. A ponyva, a giccs léha, felületes, megalkuvó embert nevel. A jó realista írásmű megmutatja a világ igazi arcát, megtanít az élet igazi értékeinek megismerésére, gondolat- és érzésvilágunkat gazdagítja, azon felül, hogy műélvezetet is jelent. A könyvtáros munkája tehát elengedhetetlen a dolgozók országa szervezetében, és ezért a népi demokratikus Magyarország messzemenő megbecsülésben részesíti a könyvtárosait.”⁹³

A körzeti könyvtárak szervezése

A szabadművelődési vezetőaktíva értekezlete után a körzeti könyvtárak megszervezése gyors ütemben indult meg. A kezdeményezők a minisztérium, illetve az Országos Könyvtári Központ munkatársai voltak. A leendő körzetek központjában lefolytatott megbeszélések résztvevői általában az MDP megyei titkára, a megyei és a városi közigazgatás vezetői, továbbá a megye szabadművelődési felügyelője voltak, akikkel a helyiség, a dologi kiadások és a személyi költségek (két kezelő és egy altiszt) ügyében állapodtak meg. A tárgyalások eredményét mindenütt jegyzőkönyvben rögzítették. A szervezők egyike, Sebestyén Géza minisztériumi osztálytanácsos azt állapíthatta meg, hogy a „körzeti könyvtár létesítését a helyi szervek mindenütt a legnagyobb lelkesedéssel fogadták. A könyvtár fenntartásához a szükséges áldozatok vállalására is hajlandók.”⁹⁴

Az első körzeti könyvtárat 1949. április 4-én avatták fel Veszprémben, és az ország „első” falusi népkönyvtárat is ebben a megyében, Mezőszentgyörgyön avatta fel ünnepélyes keretek között április 24-én Bóka László államtitkár.⁹⁵ A felavatás valójában propaganda-célokat szolgált, hiszen Mezőszentgyörgyön már az előző évben megszervezték a megyei körzeti könyvtárosok a népkönyvtárat.⁹⁶

Az Országos Könyvtári Központ azt érzékelte, hogy az illetékes törvényhatóságokkal való tárgyalások során nehézséget okoz az, hogy a körzeti könyvtárak felállításáról, szervezetéről és rendeltetéséről semmilyen rendelet nem intézkedik. Ezért a központ egy 24 paragrafusból álló rendelettervezetet terjesztett fel a miniszterhez 1949. június 4-én.

A rendelettervezet az általános célok megfogalmazása mellett meghatározza, hogy a körzeti könyvtár a szabadművelődés szervezetébe tartozik. Érdekes, hogy nem szerepel a feladatok között az, hogy a körzeti könyvtárnak új népkönyvtárakat kell szerveznie, csak annyit tartalmaz ezzel kapcsolatban, hogy ott, ahol nem működik helyi könyvtár, vándorkönyvtárak, postacsomagok, kollektív könyvkölcsönzés útján segíti a települést. Az intézmény fenntartásáról a törvényhatóság, illetve az állam is gondoskodhat. Ügyviteli kérdésekben, továbbá a tömegnevelő munka felett országos vonatkozásban az Országos Könyvtári Központ gyakorolja a felügyeletet. Lényeges szempont, hogy a körzeti könyvtárnak felügyeleti joga lett volna a körzet területén működő valamennyi népkönyvtár felett. Pénzügyileg a körzeti könyvtár önálló költségvetésű intézményként működne a szabadművelődési munka keretén belül.⁹⁷

A szövegezésből pontosan kikövetkeztethető, hogy az első hónapok tapasztalatai alapján a minisztériumban hogyan próbálták rendeleti úton is szabályozni e könyvtárak tevékenységét, beleilleszteni az új intézményt a hazai könyvtárügy kereteibe. A tervezet azonban nem váltrendeletté, igaz közben a közigazgatási környezet is megváltozott: a megyei szabadművelődési felügyelőségek átalakultak megyei népnevelési, majd népművelési központokká, végül a megyei tanácsok oktatási és népművelési osztálya felügyelete alá került az egykori szabadművelődési terület.

Az 1949. év folyamán összesen tíz körzeti könyvtár felavatására került sor.⁹⁸ Még ez év novemberében jelent meg az a minisztertanácsi rendelet,⁹⁹ amelynek alapján megszűnt az Országos Könyvtári Központ Népkönyvtári alosztálya, és utódjaként létrejött a Népművelési Minisztérium intézményeként a Népkönyvtári Központ. E központ feladata lett a továbbiakban a körzeti könyvtárak irányítása és felügyelete.

A következő év már az első ötéves terv időszakának a kezdete volt. A tervtörvény 45. §-ának (2) bekezdése kimondta: „Messzemenően ki kell fejleszteni a népkönyvtári hálózatot az üzemekben, a falvakban, a gépállomásokon és a szövetkezetekben. A tervidőszak alatt 20 új körzeti könyvtári központot kell létesíteni.”¹⁰⁰ A Népművelési Minisztérium tervütemezése szerint 1950-ben, az ötéves terv első évében, kb. 1500 ügynevezett új alapkönyvtár és 11 új körzeti könyvtári központ megszervezésének kellett megtörténnie. A listán ott szerepelt a székesfehérvári körzeti könyvtár is.¹⁰¹

A SZÉKESFEHÉRVÁRI KÖRZETI KÖNYVTÁR Az intézmény megszervezése

Az előkészítés folyamata

Fejér megye könyvtári helyzetének 1949 nyarán történő felmérése, az adatok összegzése és jelentése, előkészítő munkálata volt a székesfehérvári körzeti könyvtár kialakításának. A körzet megegyezett a mindenkor Fejér megyével, követte annak területi változásait. A népkönyvtári hálózat létrehozása akkor lépett a megvalósítás szakaszába, amikor Horvát Vera, a Népművelési Minisztérium könyvtári ügyosztályának a vezetője 1949. december 27-én délelőttjén Székesfehérvárra érkezett, hogy megbeszélést folytasson Könczöl Imrével, Fejér vármegye népnevelési ügyvezetőjével, a körzeti könyvtár és a hozzá tartozó alapkönyvtárak megszervezéséről.¹⁰²

Az elhelyezés

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár helyéül Könczöl szeretett volna önálló épületet biztosítani, de törekvése nem járt sikerrel.¹⁰³ Bele kellett nyugodnia abba, hogy a körzeti könyvtár a Bartók Béla téri városi Kultúrház épületének könyvtári egységében kapjon elhelyezést. Az épület könyvtári része három 150 négyzetméteres raktárhelyiségből, egy 35 négyzetméteres olvasóteremből és egy 13 négyzetméteres irodahelyiségből állt.¹⁰⁴ Itt működött az 1893-ban alapított városi könyvtár, raktárában ötezer (részben még a régi, polgári ideológiát tükröző

művekből álló) kölcsönzési kötettel, továbbá a kb. szintén ötezerre tehető, leltározatlan és feldolgozatlan régi állományával.¹⁰⁵

Mindezek mellett még mindig elegendő raktári alapterület maradt a körzeti könyvtár számára a könyvszállítmányok tárolására, illetve a könyvtári anyagok továbbosztására, átcsomagolására, és megoldható volt egy külön irodahelység kialakítása is a hivatali munkához. A város felajánlotta a helyiségek bérleti díj nélküli használatát abban az esetben, ha felújíthatja a körzeti könyvtár anyagából a saját könyvtárát. A város tulajdonában lévő épületrész nagylelkű felajánlása nem örök időkre szólt, mivel a körzeti könyvtár Bartók Béla téri elhelyezését csak ideiglenes megoldásnak szánták: Könczöl Imre ugyanis a megyei pártbizottság illetékesével 1950. január elején folytatott tárgyalása során ígéretet kapott arra, hogy ha Székesfehérváron megépül a tervezett új kultúrotthon, akkor a körzeti könyvtár végleges elhelyezésére ott kerül majd sor.¹⁰⁶ (Az új kultúrotthon nem épült meg, a körzeti – és a vele egy épületben lévő városi könyvtár – mindvégig a Bartók Béla téri kultúrház könyvtári szárnyában működött.)

A körzeti könyvtár propagálása

A megye művelődésügyi irányítása jelentőségének megfelelően igyekezett propagálni a körzeti könyvtár telepítését. Azokon az értekezleteken, megbeszéléseken, ahol Könczöl Imre részt vett, mindenütt tudatta a jelenlévőkkel a leendő intézmény fontosságát.¹⁰⁷ A helyi sajtót is felhasználta a hírverésre. A Fehérvári Napló olvasói az 1950. újrési számban kaptak először egy rövid tájékoztatást: „A falvak kulturális színvonalának emelése érdekében a népművelési min. egymás után állítja fel a különböző megyékben a központi könyvtárakat. Fejér megyében már az ötéves terv első hónapjában megkezdí működését az első ilyen körzeti könyvtár Székesfehérvár központtal. A könyvtár ünnepélyes felavatása valószínűleg január közepén történik meg.”¹⁰⁸ A hamarosan bekövetkező kulturális eseményt egy január 11-ei cikk is megerősíti: „a könyvtár 10.000 kötettel még ebben a hónapban megalakul és a dolgozók rendelkezésére áll. Ez csak a kezdet, mert egészen rövid idő alatt 40.000-re növelik fel a benne elhelyezett értékes kötetek számát, s még további nagy fejlődések lehetősége előtt áll.”¹⁰⁹ A közeli dátumban való bizakodás alaptalan volt.

Sallai István, a Népkönyvtári Központ vezetője, akinek tájékoztatásul Könczöl megküldte a hírlapi cikkeket, január 19-i levelében bár kifejezte örömét a felett, hogy a helyi újság foglalkozik a körzeti könyvtár ügyével, de egyben azt is jelezte, hogy az intézmény majd csak az év első negyedében fogja megkezdeni a munkáját.¹¹⁰ Talán erre az információra alapozva állította Könczöl a március 9-én összeállított tájékoztatójában azt, hogy „április 4-én kerül felavatásra Székesfehérváron a Körzeti Könyvtár”,¹¹¹ s erre a közlésre támaszkodva utalt a Fehérvári Napló arra, hogy a körzeti könyvtárral összevont városi könyvtár ünnepélyes felavatására április 4-én lesz.¹¹²

A városi és a körzeti könyvtár viszonya

A körzeti könyvtár megalakítása azonban elhúzódott. Az előzetes megbeszélések során Könczöl Imre, mint megyei népművelési ügyvezető megállapodott Bak Béla polgármesterrel és Glocz Ferenc városi jegyzővel a megnyíló körzeti könyvtár és a jelenlegi városi könyvtár közös kezelése ügyében. Ennek értelmében a városi könyvtár „közforgalomra alkalmas anyaga a város tulajdonjogának fenntartásával beolvad a körzeti könyvtárba, illetve annak székesfehérvári alapkönyvtárába, amelyet a Népkönyvtári Központ állandóan új anyaggal bővít”, könyvvállványait illetve olvasóterme bútorait szintén a Népkönyvtári Központ adja; a városi

könyvtár könyvtárosa és altisztje a város, a körzeti könyvtár két könyvtárosa és altisztje viszont a Népművelési Minisztérium alkalmazottja lesz. A város fogja fizetni egy kisebb irodahelyiség kialakításnak, a meszelésnek és a szükséges fűtési átalakításnak a költségeit.¹¹³

A Bartók Béla téri épületben azonban hónapokig nem mozdult semmi, s csak Könczöl sürgetésére tett a polgármesteri hivatal konkrét előkészületeket az átalakítás munkálatainak a megindítására.¹¹⁴ Úgy tűnt, hogy a körzeti könyvtár és vele együtt a kb. háromezer új kötetből álló városi könyvtár ünnepélyes átadására már csak április közepén kerülhet sor.¹¹⁵

A könyvtárvezető kiválasztása

A körzeti könyvtár vezetői posztjának betöltése érdekében Könczöl több személlyel, elsősorban pedagógusokkal tárgyalt. A minisztériumi kiküldött és a megyei vezetők azonban nem az irodalomban való jártasságot, hanem inkább a pártmozgalomban való aktív részvételt tekintették elsődleges szempontnak.¹¹⁶ Így esett a választás a 42 éves Mácsai Lajosnéra,¹¹⁷ az MDP városi szervezetének könyvtárosára, aki éppen ebben az időben végezte el Budapesten a Népművelési Minisztérium által szervezett hathetes könyvtárosi tanfolyamot, ahová eredetileg azzal a céllal küldték, hogy átvegye majd a városi könyvtár vezetését.¹¹⁸

A körzeti könyvtárosi tennivalókról a március 15-ével kinevezett¹¹⁹ Mácsainéknak természetesen nem lehettek még ismeretei. Éppen ezért április elején a Népkönyvtári Központ két hétre a Győri Körzeti Könyvtárba küldte, hogy ott, együtt dolgozva a győri kollégákkal, gyakorlati tapasztalatokat szerezhessen.¹²⁰ Hazatérte után igyekezett felvenni a kapcsolatot azoknak a Fejér megyei településeknek a népművelési ügyvezetőivel, ahol a hónap elején, a megyei népnevelési felügyelőség szervezésében, a Népkönyvtári Központ könyveivel és könyvszekrényeivel már megtörtént az alapkönyvtár felállítását.¹²¹

Felavatásra készen

A városi könyvtár régi állományának a rendezése során körvonalazódott a városi, illetve a körzeti könyvtár közös felavatásának a lehetséges új dátuma: április 23.¹²² Úgy tűnik, hogy a két intézmény együttes, egy épületben történő avatása következtében a köztudatban nem vált világgossá a két könyvtár eltérő rendeltetése, egymáshoz való viszonya. A Fehérvári Napló ezzel kapcsolatban félretájékoztatta olvasóit: „A Népművelési Minisztérium kultúrpolitikájának tervébe tartozik a körzeti könyvtárak felállítása. Fehérváron a városi könyvtár ilyen körzeti könyvtár lesz. Ehhez 10.000 új könyvet kap a város.”¹²³ A megnyitás feltételei azonban a megadott dátumra nem teremődtek meg, s csak április utolsó napján érkezett el az az idő, hogy ki lehessen tűzni a körzeti könyvtár avatásának most már betarthatónak látszó időpontját, május 14-ét.¹²⁴ Mácsainé megkezdte annak az ötezer tételes könyvszállítmánynak a leltározását, amely megérkezett a Népkönyvtári Központtól,¹²⁵ közben május 12-én hivatalosan is átvette dr. Szemere Gyulától, a városi könyvtár lemondott vezetőjétől a városi könyvtár leltárában szereplő több mint 3500 kötetet.¹²⁶ A Székesfehérvári Városi Könyvtár, mint intézmény, ezzel az aktuálisan a körzeti könyvtár felügyelete alá került – megmaradva azonban városi tulajdonban – egyelőre még megbízott kezelő nélkül. Mácsainé kiemelte a kölcsönözhető állományrészből az ideológiailag nem megfelelő műveket,¹²⁷ a maradékot pedig kiegészítette a Magyar-Szovjet Baráti Társaságtól kapott kb. ezer kötettel, és ez lett a városi könyvtár új kölcsönzési állománya.¹²⁸

Ezekben a napokban küldte meg a Népkönyvtári Központ a bútorokat a körzeti könyvtár számára: 2 db íróasztalt, 1 db írógépasztalt, 1 db billenőajtós írógépasztalt, 1 db kétajtós polcos szekrényt, 6 db széket és 1 db kerek asztalt. Mivel a városi könyvtár formailag átalakult a

körzeti könyvtár egyik alapkönyvtárává, ez által annak felszereléséről is (az olvasóterem asztalai, székei, a könyvvállványok) a Népkönyvtári Központ gondoskodott.¹²⁹

Az avatás eredetileg kitűzött időpontja eltolódott egy héttel, ugyanis éppen ugyanarra a napra volt kitzúve a lovasberényi gépállomás avatóünnepsége is, amely a 300. volt az ország gépállomásainak a sorában, s valóban nem lett volna szerencsés a két jelentős megyei rendezvényt egy napra sűríteni.¹³⁰

Az intézmény felavatása

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár és a felújított Székesfehérvári Városi Könyvtár közös átadó ünnepsége május 21-én, vasárnap 11 órakor kezdődött. Az ünnepi beszédet Tanner József, a Népművelési Minisztérium főosztályvezetője tartotta. Kihangsúlyozta, hogy „ez az új könyvtár is egy újabb bizonyítéka annak, hogy pártunk, a népi demokrácia állama milyen nagy gondot fordít a dolgozók kulturális színvonalának emelésére. Nem lehet szocializmust építeni, csak művelt dolgozókkal – mondotta. Ezután arról beszélt, hogy az elmúlt öt esztendőben Pártunk nevelő munkájának eredményeként a széles dolgozó tömegek egyre nagyobb érdeklődéssel és szomjúsággal fordulnak a kultúra, ezen belül a könyvek felé.” Az országban 13.-ként létesített körzeti könyvtárt és a „város alapkönyvtárát” a párt és a város képviselőiben Szász István vette át. A beszédekert követő műsorban a fehérvári vonósnégyes Haydn-művet, a Magasépítő Nemzeti Vállalat ének-kvartettje bolgár, orosz és magyar népdalokat adott elő, Harangozó István pedig Zelk Zoltán egyik versét szavalta el.¹³¹

Az avatási ceremónia ahhoz volt szükséges, hogy kellőképpen tudatosuljon a „széles dolgozó tömegekben”, hogy a kultúra területén is gondoskodik róluk a párt és a népi demokrácia. A látványosság elfedte a valóságot. A városi könyvtár esetében ugyanis nem beszélhetünk avatásról, hiszen magát az intézményt 57 évvel korábban, 1893-ban alapította a város, s éppen az „avatás” pillanatában vált – könyvtáros hiányában – működésképtelenné. A Székesfehérvári Körzeti Könyvtárnak pedig, mely március 15-től, vezetőjének szolgálatba lépésétől már funkcionált, az ünnepélyes átadáskor még hiányoztak a működés személyi és tárgyi feltételei. Mácsainának nem volt elegendő ismerete egy megyei intézmény irányításához, s egymaga nem is lehetett képes a háromfős személyzetre (vezető könyvtáros, szervezőkönyvtáros és adminisztrátor) tervezett körzeti könyvtár feladatait elvégezni. Irodahelyiség, raktár, könyvvállomány és bútorzat rendelkezésre állt, de a napi ügymenethez szükséges nyomtatványok és eszközök hiányoztak. És nem volt, sőt fel sem merült az avatás előkészületi időszakában a körzet folyamatos ellátásához nélkülözhetetlen gépjármű.

Az avatás aktusa mégis alkalmas volt arra, hogy lezáruljon a szervezés, a készülődés időszaka, s a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár megkezdhesse fokozatosan az érdemi munkát: népkönyvtárak felállítását és működtetésük megszervezését további településeken, a körzet népkönyvtárainak szakmai (és természetesen ideológiai) irányítását.

A működés pénzügyi forrásai

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár működésének finanszírozásában több hatóság is szerepet vállalt. A város tulajdonában lévő épület fenntartása a város feladata volt, a Népművelési Minisztérium adta a szükséges a bútorokat és kezdetben a körzeti könyvtár vezetőjének, Mácsainának a bérét. A megyei közigazgatás személyi állományában volt viszont a könyvtár-

ban 1950. május 1-jétől kiegészítő munkát végző Kerekes István, valamint az augusztus 1-jén munkába álló Kocsis István szervezőkönyvtáros.

A pénztárkönyvet, az alrovat-elszámolási ívet, a leltári naplót, az anyagszámadásokat a legnagyobb pontossággal és az érvényben lévő számviteli szabályoknak megfelelően kellett vezetnie az intézmény vezetőjének.¹³² A Népművelési Minisztérium 1950. május 31-én küldte meg a költségvetési reform végrehajtásából fakadó változásokat ismertető, a helyes pénz- és vagyongazdálkodás legfontosabb szempontjait magába foglaló húszoldalas tájékoztatót. Ez azt is tartalmazta, hogy a havi pénzforgalomról összesítő kimutatást kell felterjeszteni minden hónap 5-éig, késedelem esetén pedig 50–100 Ft-os bírság szabható ki.¹³³ Mácsainé valószínűleg nem olvasta el figyelmesen a tájékoztatót, mivel a könyvtár 1950. július havi pénzügyi kimutatása még augusztus 17-én sem érkezett be a minisztérium költségvetési osztályára.¹³⁴

A körzeti könyvtárak dologi hiteleit 1950. szeptember 1-jétől a minisztérium a megyei tanácsnak utalta át, tehát a hiteleket ettől kezdve közvetlenül a megyei tanács vb pénzügyi osztályától kellett igényelni, és az elszámolást is oda kellett betervezni.¹³⁵

Ez azt jelentette, hogy a körzeti könyvtár intézményi fenntartása teljes egészében a megyéhez került. Mindvégig megmaradt azonban a Népművelési Minisztérium közvetlen, illetve a Népkönyvtári Központon keresztül történő felügyelete, illetve a létesítendő népkönyvtárak állománya, felszerelése vonatkozásában a Népkönyvtári Központ teljes mértékű anyagi támogatása.

Az 1951. évre,¹³⁶ illetve az 1952. évre¹³⁷ a körzeti könyvtárak az alábbi összegek álltak rendelkezésre.

Megnevezések	1951. év	1952. év
Állandó főfoglalkozásúak alapfizetése	27 590,- Ft	69 700,- Ft
Általános pótlékok	2 010,- Ft	2 800,- Ft
Túlmunkadíjak	550,- Ft	1 400,- Ft
Óradíjak, órák		4 200,- Ft
Segélyek	280,- Ft	
Újítási és egyéb jutalmak	280,- Ft	1 400,- Ft
Állandó mellékfoglalkozásúak díjazása	1 370,- Ft	
Alkalmi díjazások és egyéb személyi kiadások	3 650,- Ft	
Kiküldetési és átköltözködési költségek	11 240,- Ft	30 900,- Ft
Tiszteletdíj		11 300,- Ft
Családipótlék		1 100,- Ft
Ingatlan karbantartás	150,- Ft	
Bérletdíjak	2 640,- Ft	
Ingatlan fenntartás		2 800,- Ft
Elhelyezés, szolgáltatás		6 300,- Ft
Tűzelőanyagok	1 170,- Ft	
Villamosáram	660,- Ft	
Energia		4 200,- Ft
Közműszolgáltatások	430,- Ft	
Takarítási, világítási anyagok	100,- Ft	
Ingókarbantartás	220,- Ft	900,- Ft
Irodaszerek beszerzése	340,- Ft	

Posta stb. költségek	3 870,- Ft	7 700,- Ft
Nyomtatványok	1 150,- Ft	
Kiadvány, lap, folyóirat	4 230,- Ft	
Nyomtatványok, irodaszerek		17 800,- Ft
Természetbeni ruházat	–	
Tehergépkocsi	–	
Járműfenntartás		2 600,- Ft
Közúti szállítás	1 040,- Ft	
Vasúti szállítás	1 580,- Ft	2 800,- Ft

(Ha a költségvetési rovatok meghatározása nem pontosan fedi egymást a két évben, akkor az adatok külön sorban szerepelnek.)

Az 1951. évi költségvetési keretösszeg a Népkönyvtári Központ sokszorosított körlevelén volt feltüntetve, ahol az egyes rovatok évi hitelösszege kézzel volt kitöltve. A körlevélben szerepel a „Tehergépkocsi” rovat is, ennek beszerzése, működtetése a fehérvári körzeti könyvtár vonatkozásában láthatóan nem szerepelt a Népkönyvtári Központ elképzelései között. Az 1952-re adott járműfenntartási összegről nem tudni, hogy a leendő motorkerékpárra, vagy pedig az 1951-es költségvetési felterjesztésben szereplő két kerékpár üzemben-tartására vonatkoznak. Feltehetően alultervezett volt az 1951-re szóló lap és folyóirat előfizetési összeg, ebből adódhatott a jelentős emelkedés a következő évre.

Az intézmény részére a megyei tanács vb pénzügyi osztálya havonként, illetve szükség szerint utalta át az ellátmányt. A körzeti könyvtár által felvett költségvetési hitelek havi elszámolása örökös problémák forrása volt. A pénzügyi osztály rendszeresen visszaküldte a havi ellátmány-számadásokat, részletesen felsorolva észrevételeit. 1951 első félévében például ezek a következők voltak: a pénztári okmányokon nem volt a pénztári napló tételszáma feltüntetve; a kifizetést vagy a bevételezést Mácsainé nem igazolta; a beszerzett anyagok nem kerültek leltárba; kifizetést nyertek útielöllegek a korábbiak elszámolása nélkül; az adott alrovatra kiutalt ellátmányt a könyvtár szétosztotta más alrovatokra és ott számolta el stb. Mivel a számadásokban az ellátmányok helytelen összegekkel nyertek bevételezést, a havi áthozatok összege sem volt megfelelő, az 1951. júniusi ellátmányszámadást már azzal küldte vissza a pénzügyi osztály kijavításra, hogy az csak a korábbi számadások újra történő elkészítése és a helyes zárlati összegek áthozata után terjeszthető fel ismét.¹³⁸

A személyzet

Egy körzeti könyvtár munkatársának – a kíváncsúságom szerint – nem egyszerűen csak könyvtárosnak és nem csak a kultúra közvetítőjének, hanem elsősorban a politikai és ideológiai harc katonájának kellett lennie. A Népművelési Minisztérium egyik körlevele ezt így fogalmazta meg: „a könyvtáros politikai munkatárs, tehát ha van egy jó körzeti vagy szervező könyvtáros a megyében, az komoly politikai erőt képvisel. A szocialista szektorok erősítésében, a klerikális reakció elleni harcban, a kulákok és a többi ellenség visszaverésében és a jobb termelésért folyó küzdelemünkben segít a könyvtáros azzal, hogy tudását, tapasztalatait továbbadja a községi népkönyvtárosoknak, irányítja őket, szoros kapcsolatot teremt velük. Ezek a községi népkönyvtárosok pedig a tanultakat tovább adják olvasóiknak.”¹³⁹

A munkatársak

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár szakmai személyzete egy vezető könyvtárosból és egy szervezőkönyvtárosból állt, munkájukat egy adminisztrátor és egy technikai munkatárs segítette.

Mácsai Lajosné, a könyvtár vezetője

Mácsai Lajosné 1945-ben költözött Fehérvárra a férjével együtt, aki a székesfehérvári járás-bíróságon kapott állást. Mindketten beléptek a Szociáldemokrata Párt tagjai közé. Mácsainé az SZDP fehérvári szervezete 1947 első felében megnyitott könyvtárának lett a kezelője.¹⁴⁰ 1948 elején elvégezte azt a hatórás könyvtárosi tanfolyamot, amelyet dr. Szemere Gyula, a városi könyvtár vezetője tartott¹⁴¹ a városban működő pártok, szakszervezetek és egyesületek könyvtárait kezelő tizennégy hallgatónak.¹⁴² Az SZDP és az MKP egyesülését követően Mácsai Lajosné az MDP városi szervezetének a könyvtárosa lett. Hallgatója volt a párt által szervezett tanfolyamoknak, falujáró szemináriumot vezetett. Bizonyára mindez közrejátszott abban, hogy 1949. december 3-tól Budapestre küldték hathetes könyvtárosi tanfolyamra, eredetileg feltehetően azzal a céllal, hogy átvegye majd a városi könyvtár vezetését. Időközben kezdődött meg a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár szervezése, s Mácsainé minden szempontból alkalmasnak tűnt a körzeti könyvtárosi posztra. A könyvtárosi tanfolyam elvégzését követően a Népművelési Minisztérium személyzeti osztálya 1950. február 16-ára behívta őt kinevezése ügyében. A káderezéssel (politikai és szakmai alkalmasságot vizsgáló beszélgetés) egybekötött találkozás azonban ekkor még nem jöhetett létre, ugyanis munkahelye, a Vadásztölténygyár, ahol Mácsainé raktári átíróként dolgozott, még egy napra sem akarta engedélyezni eltávozását az üzem speciális munkaerőgazdálkodási viszonyaira hivatkozva. A Nehézipari Minisztérium és a Népművelési Minisztérium illetékeseinek egyeztetésére volt szükség ahhoz, hogy Mácsainé március 10-én Budapestre utazhasson. A megbeszélés eredményeként a Népművelési Minisztérium őt nevezte ki a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár élére, segédkönyvtárosi besorolásban (716 kulcsszám, 2. fizetési fokozat, II. hivatali csoport). Mácsainé tehát nem a megye, hanem közvetlenül a minisztérium alkalmazottjaként kezdte meg körzeti könyvtárosi munkáját,¹⁴³ havi 900 Ft-os fizetéssel.¹⁴⁴ Szolgálati viszonya 1950. március 15-étől datálódik, a minisztériumi kinevezési okirat május 23-án kelt, melyet június 10-én, a megyei népművelési ügyvezető, Könczöl Imre előtt tett hivatali esküje alkalmából vett át. A hivatali eskü, pontosabban a „fogadalom” szövege ebben az időszakban a következő volt (Mácsainé neve tévesen szerepel az okmányon y-nal):¹⁴⁵

Fogadalomokmány

Én Mácsay Lajosné becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy a magyar népköztársasághoz és annak alkotmányához hű leszek; Magyarország törvényeit, törvényes szokásait és a kormány rendeleteit megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem, a hivatali titkot megőrzöm és hivatali kötelességeimet pontosan, lelkiismeretesen, a nép érdekeinek szem előtt tartásával teljesítem.

Székesfehérvár, 1950. évi június hó 10. napján

Fogadalomvevő

Könczöl Imre

megyei népművelési ügyvezető

Fogadalomtevő

Mácsai Lajosné

a Körzeti Könyvtár vezetője

Kocsis István szervezőkönyvtáros

1950 februárjában a Veszprém megyei enyingi járással együtt Fejér megyéhez csatolták Mezőszentgyörgyöt is, azt a községet, ahol a hazai körzeti könyvtári rendszer első népkönyvtárát avatták fel 1949 áprilisában. Ennek könyvtárosa volt Kocsis István, akit Könczöl a minisztérium által szervezett hathetes könyvtárosi szaktanfolyamra küldött Budapestre azzal a céllal, hogy ott elsajátítsa a szervezőkönyvtárosi munkakörhöz szükséges alapvető ismereteket. Természetesen Kocsis is megfelelt a minisztériumi irányelveknek: tagja volt a pártnak, volt munkásmozgalmi múltja s rendelkezett könyvtárosi gyakorlattal. Az 1950. május 4-én kezdődő tanfolyam elvégzése után, a minisztériumi káderbizottság pozitív véleménye, valamint Könczöl javaslata alapján, a 43 éves Kocsis István 1950. augusztus 1-jével kezdte meg szolgálatát a körzeti könyvtárban. Ő már nem a Népművelési Minisztérium alkalmazottja volt, hanem a megyei tanács vb oktatási és népművelési osztályának egyik megüresedett státusára kapta meg a kinevezését.¹⁴⁶

Horváth Anna irodakezelő

Az ellátandó népkönyvtárak számának gyarapodásával arányosan növekedett az adminisztrációs munka is. A Népművelési Minisztérium 1950 augusztusában arról tájékoztatta a körzeti könyvtárakat, hogy 1951. január 1-jétől költségvetési fedezetet kapnak egy adminisztrátor beállítására. A minisztérium Könyvtár osztálya rövid életrajzi adatokkal és véleményezéssel együtt kérte a javasolt személyek nevének a beküldését lehetőleg úgy, hogy az illető ne tudjon róla.¹⁴⁷ A körzeti könyvtárak irodakezelői állására nem vonatkoztak az 1951. évre szóló létszámkorlátozó intézkedések,¹⁴⁸ de az állás még februárban sem volt betöltve, mert az egyik jelentkező nem felelt meg a helyi káderezés során, a másik jelentkező pedig el sem jött a beszélgetésre.¹⁴⁹ Könczöl Imre javaslatára 1951. március 15-től a megyei tanács vb végül a 18 éves Horváth Annát nevezte ki erre a posztra.¹⁵⁰

Horváth Anna csak hat és fél hónapig volt a körzeti könyvtár munkatársa, mivel gyakorlatilag már október 1-jétől a megyei tanács vb népművelési osztályán dolgozott gépiróként, bár hivatalosan csak november 15-re datálódott az áthelyeztetése.¹⁵¹

Szauberer Júlia irodakezelő

Horváth Anna helyére – 1951. november 10-től – a 19 éves Szauberer Júlia került, aki 1952. augusztus 15-ig volt a körzeti könyvtár alkalmazottja.¹⁵²

Kerekes István kisegítő alkalmazott

A körzeti könyvtár időrendben második alkalmazottja Kerekes István volt, aki 1950. május 1-jétől félnapos takarítói, kisegítői feladatokat látott el.¹⁵³

A munkatársak továbbképzése

Mácsai Lajosné és Kocsis István elvégezte a hathetes könyvtáros-tanfolyamot, oktatásuk azonban nem zárult le ezzel az aktuállal. A minisztérium már közvetlenül az avatást követően megküldte a körzeti könyvtárosok önképzését szolgáló, havi ütemezésű tanulási tervet,¹⁵⁴ amihez a Népkönyvtári Központ szállította a szükséges broszúrákat és könyveket. A tanulási tervben feltüntetett újságcikkeket a központ már nem tudta biztosítani, azt javasolta, hogy a könyv-

tárosok helyben keressék meg az újságokban. Az egyéb kulturális kérdésekkel kapcsolatos brosrákat szeptemberben szállította a központ.¹⁵⁵ (Önképzés alatt természetesen nem szakmai témákat, hanem politikai/ideológiai ismeretek feldolgozását kell értenünk!) A kapott tananyag feldolgozásának számonkérése is megtörtént! Az 1950. szeptember 18-i országos körzeti könyvtáros értekezlet első napirendje a könyvtárosok egyéni tanulása kéthavi anyagának a feldolgozása volt,¹⁵⁶ az 1951. március 2-án és 3-án tartott értekezlet második napján pedig már az ötödik havi egyéni tanulási anyagból szervezett a minisztérium konferenciát.¹⁵⁷

Az állomány

Könyvek

A körzeti könyvtár hálózatához tartozó, első ütemben szervezett 23 népkönyvtárba a Népkönyvtári Központ közvetlenül küldte meg a könyvtáralapításhoz nélkülözhetetlen könyvállományt. Ezt követően azonban már minden, hálózatba tartozó könyvtáralakítás vagy -fejlesztés a körzeti könyvtár állomány-nyilvántartásába vett könyveivel történt. A körzeti könyvtár minden kötetét a Népkönyvtári Központtól kapta, önállóan nem szerzett be könyveket, erre nem is volt pénzügyi fedezete.

Az érkeztetés

A Népkönyvtári Központból ládákban érkeztek meg a könyvek a körzeti könyvtárakba. Több könyvtár nem küldte azonnal vissza a ládákat, heteken, sőt hónapokon keresztül a raktárban tartották, ezért a Népművelési Minisztérium 1950. május 25-én erélyesen felszólította a körzeti könyvtárosokat arra, hogy a jövőben a könyvek megérkezésétől számított öt napon belül adják postára az üres ládákat.¹⁵⁸ A ládák visszaküldése mégis akadozhatott, erre utal az, hogy a Népkönyvtári Központ egy külön körlevelet sokszorosított, amelyen a kipontozott helyekre csak be kellett írni az előadónak a körzeti könyvtár nevét, az elküldött ládák darabszámát és sorszámát.¹⁵⁹ A központ ugyanis sorszámozta a ládáit és nyilvántartás vezetett róluk. A láda-nyilvántartás nem lehetett teljesen megbízható, vagy nem követték figyelemmel a ládák útját, mivel 1951 novemberében a Népkönyvtári Központ 11 db, vissza nem küldött ládát követelt a Székesfehérvári Körzeti Könyvtártól. (A ládák közül hatot még 1950-ben küldött Fehérvárra!) Mácsainé 1950-ben még nem vezetett a ládákról saját nyilvántartást, de határozottan állította, hogy abban az évben is mindegyiket visszaküldte, 1951-ről már tudott adatokat is szolgáltatni: addig 31 ládát küldött vissza, s a reklamáls időpontjában egyetlen központi láda sem volt a könyvtárban.¹⁶⁰

Az állományba vétel

A könyvtárosnak minden hozzá érkezett könyvet be kellett vezetnie a leltárkönyvbe.¹⁶¹ (Mácsainé ezt a munkát gyakorolta győri „tanulóidejében”.) Amikor megérkezett az 1950. májusi könyvszállítmány, az átalakítási munkák irányítása, a könyvtáratavásra való felkészülés mellett a körzeti könyvtáros nem volt képes egyedül megbirkózni az egyidejűleg beszállított állomány leltárba vételével. Kérésére a Népkönyvtári Központból Györgypál Józsefet küldték a segítségére június elején.¹⁶²

Valószínű, hogy a fehérvári tapasztalatok is hozzájárultak ahhoz, hogy a Népkönyvtári Központ június végén egyszerűsítette a könyvek leltározását a körzeti könyvtárakban. A módosítás arra vonatkozott, hogy ha egy műből több példányt kap a körzeti könyvtár (általában több példányt kapott), akkor bár minden egyes példány ugyanúgy megkapja a külön leltári számát, de a mű csak egy rovatot foglaljon el a leltárkönyvben. Ebben az esetben a sorszám rovatba a példányok első és utolsó leltári számát kellett beírni.¹⁶³

Az állomány gyarapodása

Az avatást követő hónapban a körzeti könyvtár 4650 művet tárolt.¹⁶⁴ A leltárba vett állomány folyamatosan gyarapodott, mennyisége 1950. december 31-én 15 969 mű, 1951. március 1-jén pedig már 23 178 mű volt.¹⁶⁵ Ez a szám természetesen nem a raktárban bennlévő kötetek száma volt, hiszen a könyvtár a köteteket azért kapta, hogy azokat az újonnan szervezett vagy a már működő népkönyvtárakba juttassa el.

A Népkönyvtári Központ rendszeresen küldte a számozott könyvjegyzékeket. Egyedi igények teljesítésére is kész volt. Arra kérte a körzeti könyvtár vezetőjét, hogy az 1951. évi május havi jelentésében tüntesse fel, hogy milyen könyvekből van hiánya, és milyen műveket kér.¹⁶⁶ Arról is gondoskodni kívánt a központ, hogy ne legyenek olyan többkötetes könyvek, amelyekből valamelyik kötet hiányzik.¹⁶⁷

Voltak szállítmányok, melyek csereanyag céljából érkeztek. Ezekben a szállítmányokban a könyvek pirosescíkos szürke katalóguslappal voltak ellátva, mely arra szolgált, hogy figyelmeztesse mind a körzeti, mind a népkönyvtárost, hogy a könyvnek majd vissza kell jutnia a körzeti könyvtárba, mivel annak letéti állományát képezi. Erről az anyagról a körzeti rendszer eredeti tervei szerint egy központilag elkészített és rendszeresen bővített típusjegyzéknek kellett volna készülnie.¹⁶⁸ A körzeti könyvtárba érkező másik típusú szállítmány a népkönyvtárak részére küldött törzsanyag volt. Ezeket a könyveket piros csík nélküli katalóguslappal ellátva kellett továbbküldeni a népkönyvtárakba.¹⁶⁹

Az állomány kezelése

A könyvtári kötésben, katalóguscédulával, kölcsönzőlappal, raktári lappal ellátott könyvekkel a körzeti könyvtárosnak csak technikai feladatokat kellett elvégeznie: csoportosítani a könyveket a népkönyvtárak számára, hozzásorolni a cédulákat, és könyvtáranként kísérőjegyzéket készíteni.

Probléma csak akkor keletkezett, amikor a Népkönyvtári Központ raktárában összecserélték a szállítmányokat. Ez történt akkor, amikor 1950 októberében az egyik – kívül Székesfehérvár címzésű – ládáról, a felbontás után kiderült, hogy benne Kaposvárra szánt könyvek vannak. (A lądában harminc mű volt művenként 10, illetve 15 példányban, összesen 395 darab.)¹⁷⁰ Az eset megismétlődött 1951 júliusában. Ekkor 76 db (19 mű) mezőgazdasági szakkönyv keveredett Fehérvárra, melyeket eredetileg Siófoknak szántak. Mácsainé továbbküldte a szállítmányt a Kaposvári Körzeti Könyvtárba, igaz, hogy a könyvekkel együtt érkezett kártyékat elfelejtette visszatenni. Ezeket pótlólag kellett megkérnie Fehérvártól Kerekes Andrásnak, a kaposvári körzeti könyvtárosnak.¹⁷¹

Előfordult fordított eset is, amikor a Székesfehérvárra küldendő könyvek kerültek az ország másik felébe. 1952 áprilisában a Debreceni Körzeti Könyvtár vezetője, Erdei Irén küldte meg a tévedésből hozzájuk került könyveket, melyek már hosszabb ideje ott voltak, csak éppen nem volt láda, amiben továbbbíthatták volna.¹⁷²

Érkeztek kartonok is úgy, hogy nem volt hozzá könyv. Ezeket visszakérte a Népkönyvtári Központ,¹⁷³ s feltehetően megküldte annak a körzeti könyvtárnak, ahol a könyvek várták a kartonjaikat.

A körzeti könyvtár leltárkönyvébe bevezetett kötetek mindvégig az intézmény tulajdonába maradtak. A településekre kihelyezett állományt csak letétként lehetett a népkönyvtárakban nyilvántartani. Ezért is történhetett meg (igaz, hogy nem a körzeti könyvtár kezdeményezésére, hanem a megyei tanács vb illetékesének utasítására), hogy amikor Inota községet átcsatolták Veszprém megyéhez, Mácsainé visszahozta az oda kihelyezett 301 kötetét 1951 augusztusában.¹⁷⁴ Azonban ezt nem egyeztette a Veszprémi Körzeti Könyvtárral,¹⁷⁵ így Inota népkönyvtára átmenetileg könyvállomány nélkül maradt.

Hírlapok, folyóiratok

A körzeti könyvtárak és a népkönyvtárak számára 1950. július 1-jéig közvetlenül a Népkönyvtári Központ rendelte meg a lapokat és a folyóiratokat. Mivel a további megrendelésekhez szükséges összegeket a központ ezt követően átutalta a megyei tanács vb-k részére, a lapok és folyóiratok megrendelésével, esetleges reklamációjával kapcsolatos teendők is a körzeti könyvtárak feladatává váltak. (Új lap vagy folyóirat megrendelését azonban előzetesen engedélyeztetni kellett a Népkönyvtári Központtal!) A Népkönyvtári Központ által az első félévre megrendelt lapok és folyóiratok a következők voltak:

Adat és Anyagszolgáltatás

Csillag

Élet és Tudomány

Fórum

Művelt Nép

Nők Lapja

Szabad Nép

Szabadságharcos

Szovjet kultúra

Társadalmi Szemle

Mivel a Szabadságharcos című hetilapot a Népkönyvtári Központ egész évre előfizette, így a Székesfehérvári Körzeti Könyvtárnak csak a többi periodika második félévi előfizetését kellett intéznie.¹⁷⁶ Felmerülhet a kérdés, hogy vajon miért volt szükség ezeket az időszaki kiadványokat járnatni a körzeti könyvtárba, hiszen elvben nem kerülhettek használatba, mivel a körzeti könyvtár nem volt nyilvános intézmény, nem voltak olvasói. Valóban, de a speciális helyzet miatt Székesfehérváron ez előnyös volt. A városi könyvtárnak ugyanis 1951-re nem volt a költségvetésébe betervezve állománygyarapításra összeg,¹⁷⁷ így a lapok és folyóiratok – az együttes elhelyezés következtében – lényegében közös használatba kerülhettek.

Az 1951-es évre a körzeti könyvtár számára megrendelt periodikumok kiegészültek az Irodalmi Újság, az Új Világ, a Népszava és a Tartós Békéért Népi Demokráciáért című időszaki kiadványokkal.¹⁷⁸ Tovább bővült a névsor a Könyvbarát című könyvtáros folyóirat év közepén történő megjelenésével.¹⁷⁹ A Népkönyvtári Központ 1952-re szóló ajánlatán a Könyvbarát, a Művelt Nép, a Csillag, a Szovjet Kultúra, az Élet és Tudomány és a Magyar Mezőgazdaság címek voltak a körzeti könyvtár által kijelölve, mint a megrendelés során figyelembe veendő folyóiratok.¹⁸⁰

Az adminisztráció

Mácsainé, a kinevezése után tapasztalatszerzés céljából Győrben töltött két hete alatt mindössze a könyvek leltározásában vett részt, és nem tájékozódott, nem tájékoztatták a körzeti könyvtár vezetésével kapcsolatos adminisztráció feladatairól és jelentéstételi kötelezettségeiről. A körzeti könyvtár vezetője ennek következtében csak hosszas botladozást követően volt képes kialakítani egy ügyviteli rendet, s megfelelni ügyviteli kötelezettségeinek, a minisztérium, a Népkönyvtári Központ, illetve a megyei tanács vb illetékes osztályai elvárásainak.

Természetesen több okot is fel lehet sorolni Mácsainé mentségére. A körzeti könyvtár ünnepélyes felavatásakor nemcsak a személyzet nem volt még teljes, nemcsak a vezetője nem részesült megfelelő oktatásban, eligazításban tennivalóiról, hanem hiányoztak a hivatali ügyvitelhez, a szakmai irányító, nyilvántartó munkához nélkülözhetetlen kellékek is. (Például a népkönyvtárak nyilvántartásához rendszeresített kartonok sem érkeztek meg egészen júniusig!) Nem volt kezdetben írógép és nem voltak bélyegzők. Az intézmény nem rendelkezett telefonnal,¹⁸¹ nem volt postafiókja.¹⁸² Olyan egyszerű berendezési tárgyak is hiányoztak még szeptember végén, mint papírkosár, íróasztallámpa, óra. A könyvtárban nem volt egy megyetérkép, amelyen meg lehetett volna jelölni azt, hogy mely településen található már népkönyvtár, illetve melyik település nem rendelkezik még népkönyvtárral.¹⁸³ (A Népkönyvtári Központ csak 1950. szeptember 1-jén engedélyezte, a hiányzó megyetérkép megvásárlását.¹⁸⁴)

Megállapítható, hogy a Népkönyvtári Központ, amelynek feladata volt a körzeti könyvtárak módszertani irányítása és megfelelő eszközökkel való ellátása, nem tette meg mindazokat a szükséges előkészületeket, melyek nyomán a fehérvári körzeti könyvtár, a felavatását követően azonnal érdemben megkezdhetette volna intézményrendszerének szervezését, továbbfejlesztését.

A zavartalan hivatali munka feltételei csak lassan teremődtek meg. Egy „Erika” táskairógép megoldotta a hivatalos levelek leírását,¹⁸⁵ július végére elkészült könyvtár hivatalos levélpapírja, nyomtatott fejlécén az alábbi szöveggel:

KÖRZETI KÖNYVTÁR
Székesfehérvár, Bartók Béla tér
Városi kultúrház
Telefon:

Az 1950 szeptemberétől érkezett leveleken már látható az iktatóbélyegző, a kimenő levél-másolaton pedig a közepén az ország címerével ellátott körpecsét, felső ívén KÖRZETI KÖNYVTÁR, alsó ívén SZÉKESFEHÉRVÁR felirattal.¹⁸⁶ A fejléc 1950 őszétől írógéppel kiegészült az intézmény telefonszámával (204) és Postafiók: 63 szöveggel.

Az iratok másodpéldányaként használt vékony fehér papírt 1951 februárjától a párt II. kongresszusa alkalmából rendezendő kiállítások propaganda-nyomtatványa váltotta fel. Ezek a kiállítandó könyvek elrendezését ábrázoló A/4-es méretű lapok, illetve a könyveket ismertető röplapok ugyanis egyoldalas nyomásúak voltak, így üres hátoldalukkal alkalmassá váltak a kimenő iratok indigós másolati papírjának. A szükségesnél annyival több érkeztetett ezekből a propagandaanyagokból, hogy több hónapon keresztül szolgáltak másodpéldányként a körzeti könyvtárban legélt hivatalos leveleknél. 1952 elejétől a másolatokhoz egységesen halványzöld papír került felhasználásra.

A fennmaradt iratanyag tüzetesebb vizsgálatokor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a körzeti könyvtár vezetője nem volt képes egy terjedelmesebb hivatalos levél, jelentés érdemi megfogalmazására és legépelésére. A fogalmazási stílusokat és az írógéplenyomatokat összevetve az állapítható meg, hogy a minisztériumnak, és sok esetben a Népkönyvtári Központnak szóló ügyiratokat 1950-ben a megyei tanács népművelési alosztályán fogalmazták meg és gépelték le. Jól mutatja ezt a következő irategyüttes. Horvát Vera minisztériumi osztályvezető levélben tájékoztatta a körzeti könyvtárt, hogy a minisztérium megbízottja 1950 októberének elején Alsószentiván, Nagylók és Nagyhaszont községekben járt, ahol a helyi szervek azt kérték tőle, hogy a minisztérium gondoskodjék a népkönyvtárakról. Horvát arra szólította fel a körzeti könyvtárt, hogy közölje a községek előljáróival, hogy mikor nyitják meg a községekben a népkönyvtárt. A minisztériumnak szóló válaszlevél a körzeti könyvtár levélpapírján íródott, Mácsai Lajosné körzeti könyvtáros aláírásával, de a levélmásolat mellett megőrződött a Kőnczöl Imre alosztályvezető kézírásával írt fogalmazvány is, ami szó szerint egyezik a minisztériumnak küldött levél szövegével.¹⁸⁷

1950. októbertől és decembertől között több esetben előfordult, hogy a könyvtár körpecsétjével ellátott és Mácsai Lajosné /körzeti könyvtáros/ aláírásával elküldött nyomtatott fejléces könyvtári iratok nemcsak "Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Alosztálya" szövegű megfelelést kaptak, hanem alosztályi iktatószámot is. Ebből viszont az az ellentmondás keletkezett, hogy a körzeti könyvtár iratanyagának sorrendjébe az ilyen iktatószámú iratok nem voltak besorolhatóak.¹⁸⁸

A közlekedés és szállítás

A körzeti könyvtár szervezésekor fel sem merült a körzetesítés eredeti koncepciójában még szereplő könyvtárbusz, vagy a könyvcserék lebonyolítására alkalmas gépkocsi beállítása. A könyvtár mindössze kerékpárokkal rendelkezett,¹⁸⁹ de nincs arra vonatkozó adat, hogy ezeket felhasználták volna a közeli községek meglátogatásához. Valószínű, hogy a kerékpárokat csak a városban való közlekedéshez használták.

Amikor nem sokkal az avatás után a minisztérium tájékoztatásért kért arról, hogy a körzeti könyvtáros havonta hány kilométert tesz meg saját kerékpárján, motorkerékpárján vagy gépkocsiján, illetve hány kerékpárra, motorkerékpárra lenne szükség ahhoz, hogy hivatalos kiküldetését hivatali járművel lássa el, Mácsainé – megragadva az alkalmat – egy motorkerékpárt igényelt 1950. június 20-án a minisztériumtól.¹⁹⁰ Egy évig nem történt semmi ez ügyben. A járműhöz való hozzájutás lehetősége akkor teremtődött meg, amikor a Népkönyvtári Központ 1951. július 31-ei körlevelében tájékoztatta a könyvtárt arról, hogy megnyitotta a Beruházási Banknál a szükséges hitelek egy db 125 köbcentiméteres Csepel motorkerékpár megvásárlásához. A beszerzésről a megyei tanács vb népművelési osztályának kellett gondoskodnia.¹⁹¹ A Népkönyvtári Központ augusztus 27-ével kezdődően egy hetes, vizsgáztatással egybekötött kismotorvezetői tanfolyamot szervezett, melynek a költségeit is fedezte, csak a vizsgadíjat kellett a hallgatónak fizetniük. Ezen a tanfolyamon Kocsis István vett részt.¹⁹² A motorkerékpár kiutalása az év utolsó negyedében megtörtént.¹⁹³ A Fejérmegyei Műszaki Nagykereskedelmi Vállalat raktárából azonban nem lehetett – térítés ellenében – átvenni, mivel sem a megyei tanács vb pénzügyi osztály, sem a tervosztály munkatársai nem találták meg a megye tervehitelében a vonatkozó anyagi fedezetet.¹⁹⁴ A könyvtár még 1952 májusában sem tudott hozzájutni a könyvtár az alig nélkülözhető járművéhez,¹⁹⁵ és csak 1952 nyarán kerülhetett használatába a BN-125 rendszámú motorkerékpár.¹⁹⁶

A körzeti könyvtárosok vidékre való „kiszállása” – intézményi gépjármű hiányában – nehezebben, körülményesebben, de vonattal vagy autóbusszal megoldható volt. A könyveknek a községekbe való kiszállítására azonban muszáj volt már az érdemi működés megkezdésekor megoldást találni. A szállítás legbiztonságosabb módja a láda volt. Mácsainé 1950 júliusának végén – az előzetes árajánlatok alapján – Márton Ferenc államosított asztalos-üzemében készíttetett 180,- Ft értékben egy 80 cm hosszú, 45 cm széles és 40 cm mély ládát. A láda fenyőfából készült, két biztonsági zárral és két fogantyúval.¹⁹⁷ A körzeti könyvtár a későbbiek folyamán minden bizonnyal több ládával is rendelkezett, hiszen például 1952. március 6-án egyidejűleg hat községbe küldte ki Mácsainé az a körlevelet, melyben kérte a községi tanács elnökét, hogy a körzeti könyvtár tulajdonában lévő ládát, amiben február második felében az állományfrissítésre küldött könyvek érkeztek, haladéktalanul szíveskedjék visszaküldeni.¹⁹⁸

Kerekes István volt az, aki a könyvtár alkalmazottjaként ezeket a ládákat, meg a többieket, valamint az egyéb csomagokat egy kétkerekű tragacsra felrakva, ingajaratban közlekedett a könyvtár és a posta között, hozta el a Népkönyvtári Központból érkező ládákat, és adta fel a népkönyvtárakba küldött sok ezer könyvet.¹⁹⁹

A versenymozgalom

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár felavatása arra az időszakra esett, amikor a békéscsaba-i körzeti könyvtár javaslatára a Népművelési Minisztérium az ország valamennyi körzeti könyvtárban elindította a „Jobb munkáért” mozgalmat. A fehérvári körzeti könyvtárnak tehát már működésének második hónapjától részt kellett vennie az akkor divatos munkaversenymozgalomba. Az erre vonatkozó, 1950. július 27-én kelt minisztériumi körlevél²⁰⁰ tíz pontban sorolja fel a körzeti könyvtárak közötti verseny szempontjait, melyek tevékenységük minden területét érintették. A végső cél a körzeti könyvtárak szervező, felvilágosító, nevelő és ügyviteli munkájának a megjavítása volt. A versenyben az első öt helyen végzett körzeti könyvtár díjazásban részesült. A minisztériumi szempontok alapján kellett a körzeti könyvtárnak a helyi viszonyok és lehetőségek figyelembe vételével egy öt hónapra szóló tervet elkészíteni és 1950. augusztus 1-jéig beküldeni a minisztérium könyvtárosztályára. Mácsainé nem készítette el időre a tervet, a minisztérium augusztus 25-én kérte, hogy a tervet sürgősen küldje be.²⁰¹ Az öthónapos versenyzidőszak végén a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár azt jelenthette 1951. február 9-én, hogy a munkatervét 60 százalékban teljesítette.²⁰²

A körzeti könyvtár népkönyvtárai

A népkönyvtárak alapítása

Fejér megyében az első alapkönyvtárak úgy kezdték meg működésüket, hogy hálózati központjuk – a körzeti könyvtár – gyakorlatilag még nem működött. „Alapkönyvtár”-nak nevezték kezdetben azt a kb. 150 kötetnyi műből álló könyvet, amelyet a minisztérium Népkönyvtárisztálya állított össze a helyi könyvtárak állandó törzsanyaga számára.²⁰³

Ezt az állományt egészítette ki a későbbiekben a körzeti könyvtár tulajdonában lévő letéti anyag. (A későbbiekben a népkönyvtárak nagy többsége körzeti könyvtár letéti állományából alakult meg.) Az „alapkönyvtár” elnevezés átveddött magára az intézményre is, és ez által

a körzeti rendszer keretében létesítendő, illetve létesített új könyvtárakat is kezdetben alapkönyvtárnak nevezték. 1950 márciusától azonban a Népkönyvtári Központ már a „népkönyvtár” intézménynév használata mellett döntött. Május végére elkészültek az új szövegű népkönyvtári plakátok is, melyeket azzal az utasítással küldött meg a központ a körzeti könyvtáraknak, hogy gondoskodjanak azok elhelyezéséről, és a korábban használt „alapkönyvtár”, vagy „letétkönyvtár” szövegű plakátokat a népkönyvtárak a továbbiakban ne használják.²⁰⁴

Az első huszonhárom

Az 1949. december végi megbeszélés nyomán Kőnczöl azonnal közhírré tette a Fehérvári Napló újrólévi számában, hogy még 1950. január közepén megtörténik a körzeti könyvtár ünnepélyes felavatása, februárban pedig 23 fiókkönyvtár létesítésére nyílik lehetőség a megye területén.²⁰⁵ A hír közlése után tíz nappal egy részletesebb cikkben értékelte a körzeti könyvtár és a népkönyvtári hálózat jelentőségét: „Most célul tűzzük ki a falu kulturális hátramaradottságának eltüntetését is, és ebben a széles népnevelő mozgalomban igen jelentős szerep vár a körzeti könyvtárakra. Fejér megyében 23 falu dolgozó parasztsága jut már a közeli napokban a rendszeres olvasás lehetőségéhez, ismerkedik meg a haladó könyvek hatalmas fegyvertárával. Nem állunk meg félúton, a könyvtári hálózatot mind a megyeszékhelyen, mind az egyes községekben továbbterjesztjük. A könyvekből áradó kulturális kincsek a néptömegek kezébe adjuk, hazánkat az olvasott, kulturált emberek országává tesszük.”²⁰⁶

A helyi szervezőmunka – körzeti könyvtáros hiányában – a megyei népnevelési felügyelő, Kőnczöl Imre feladata lett. Több szempontot is figyelembe vett a települések kiválasztásakor. Többségükben termelőszövetkezeti csoport, géppálmás vagy állami gazdaság működött, s volt köztük újonnan alakult telepes község is. Nem vette fel a listájára azokat, melyekről az előző évi nyári felmérés alapján tudta, hogy az elmúlt időszakban 100–150 kötetes földműves-szövetkezeti könyvajándékot kapott. A 23 községi népnevelési ügyvezetőnek január 10-én kiküldött körlevelében arról tájékoztatta munkatársait, hogy februárban a körzeti könyvtár „fiókkönyvtáraként” 150 kötet könyvet, és egy hozzávaló könyvszekrényt kapnak. Kérte, hogy a pártvezetőséggel és a népnevelési bizottsággal közösen sürgősen jelöljék ki a könyvtár helyét és a könyvtáros személyét. Az is kérte a felügyelőktől, hogy ha a községükben van egy legalább száz kötetet elérő korszerű könyvtár (olyan, amelyik elegendő szovjet és új magyar szép- és szakirodalmat tartalmaz), jelentsék ezt is, mert az új könyvtárakat olyan községbe kívánja küldetni, ahol egyáltalán nincs még megfelelő könyvtár. Természetesen a jelenleg könyvtárral rendelkezők sem esnek el a juttatástól, csak annyi történik, hogy a körzeti könyvtártól majd egy későbbi időpontban kapnak könyveket.

A községi népnevelési ügyvezetők többsége – a helyi párttitkárral történt egyeztető megbeszélés után – határidőre megküldte a kért adatokat. Közülük öt község, Baracs, Előszállás, Etyek, Iváncsa és Káloz jelezte azt válaszában, hogy egyelőre megfelelő könyvtárral rendelkezik. Kálozon például a tantestületi könyvtár 286 db-ot számlált és a földműves-szövetkezeti könyvtári állománya is meghaladta a százat. Ezért Molnár Lajos népnevelési ügyvezető – önzetlenül – arra kérte válaszában Kőnczölt, hogy „a juttatandó könyvtárat olyan községnek szíveskedjék kiutalni, mely jobban rászorul mint Káloz”, s a későbbre ígért könyvekből részesüljön majd a település. Csak két ügyvezető, a hercegfalvai és a martonvásári volt az, aki még a másodszori kérésre sem küldött választ. A listából kikerültek helyére február 1-jén újabb községek kaptak értesítést a könyvtártelepítés lehetőségéről.

Az ügyvezetők többsége a körlevélre adott válaszukban esetenként köszönetüket, hálájukat is kifejezték Könczöl Imrének: „Boldog örömmel olvastam a 34/1950. sz. leiratában közölt elhatározását, mely szerint Hard pusztá – még álomnak is merész – 150 db könyvhöz jut. Sohasem mert volna erre senki gondolni. Viszonzásul a nagy kitüntetésért, a magam részéről kész örömmel vállalom a könyvtárosi teendők ellátását.” – írta Gellért József, a Cecéhez tartozó Hard-pusztá népművelési ügyvezetője. Alsótöbörzsök nem szerepelt egyik listán sem, de Greschner Jenő, az ottani ügyvezető, a januári szokásos havi jelentésében külön kérte, hogy könyvtárt kapva bekapcsolódhassanak a körzeti könyvtár hálózatába. Kérése meghallgatásra talált, így a Sárbogárdhoz tartozó település is fölkerült az alapkönyvtárak listájára.²⁰⁷

A Népkönyvtári Központ, egy helység kivételével a megyei illetékesekre hagyta a kiválasztást: a Népművelési Minisztériumtól kapott utasításra hivatkozva azt közölte, hogy az egyik könyvtárt az akkor Nagyhantoshoz tartozó Világospusztán kell megszervezni. Február 9-ére teljes lett a lista, s úgy tűnt, hogy márciusban már sor kerülhet a könyvtárak megnyitására.²⁰⁸ A 23 kijelölt település, járásonként a következő volt:

Járás	Település	Db
Adonyi	Besenyő, Perkáta	2
Bicskei	Csabdi, Kajászószentpéter, Szár, Tabajd, Tordas, Vértesacsa	6
Móri	Csákvár	1
Sárbogárdi	Cece-Hardpusztá, Előszállás- Kelemenhalom, Nagyhantos, Nagyhantos-Világospusztá, Sárbogárd-Alsótöbörzsök, Vajta	6
Székesfehérvári	Aba, Füle, Jenő, Nádasdladány, Sárkeszi, Soponya, Tác, Velence	8
Összesen		23

A Veszprém megyétől 1950. február 1-jei hatállyal átcsatolt Enyingi járás községei természetesen még nem szerepelhettek a listán.

Mivel a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár még nem működött, a Népkönyvtári Központ március első felében közvetlenül a helyi népművelési ügyvezetők címére küldte meg a könyvszekrényt és a könyvanyag első felét (92 művet) a kölcsönzölappal, nyilvántartólappal, raktári lappal, letétlappal együtt. A hátralévő anyag március második felében érkezett meg, így a könyvtárak megnyitására már csak a következő hónapban kerülhetett sor. A Népkönyvtári Központ arra kérte a megyei népművelési ügyvezetőt, hogy úgy gondoskodjék a könyvtárak felavatásáról, hogy az esemény kapcsolódjék április 4-éhez. (Ez a nap ebben az évben lett egy törvényerejű rendelet nyomán „Magyarország legnagyobb nemzeti ünnepe”.²⁰⁹) A kényszerből adódó időeltolódás tehát lehetőséget teremtett arra, hogy a könyvtárak ünnepélyes keretek között történő hivatalos átadása megfelelő politikai hangsúlyt kaphasson.

Könczöl körlevélben közölte a népművelési ügyvezetőkkel a könyvtárvatás időpontját és az avatóünnepség lebonyolításának szempontjait. Egyidejűleg kérte a járási pártbizottságok intézkedését, hogy azokban a községekben, ahol délután könyvtárt avatnak, ott a délelőtti ünnepi gyűlés szónokai ezt a programot is említsék meg. A megye lakosságát pedig a sajtón keresztül tájékoztatta a könyvtárak felavatásának az időpontjáról.²¹⁰

Bár a megyei hírlap – az április 4-i ünnepségekről beszámolva – utólag nem tett említést egyetlen könyvtáratadásról sem, a könyvek és a könyvszekrény ünnepélyes átadása feltehetően a legtöbb községben az aznapi program része volt. Egyedül Besenyő volt az, ahol az ünnepélyes átadás biztosan nem történt meg. A Népkönyvtári Központ ugyanis az oda küldött számlítmányát azzal kapta vissza, hogy a címzés hibás. A zavart az okozta, hogy a néhány hónapja Besenyő néven alakult telepés községet a posta még Ercsi-Göböljárás néven tartotta nyilván. Ez volt az oka annak, hogy Besenyőre csak a másodszeri postára adást követően, április 12-én érkezett meg a könyvszekrény és a könyvanyag. Könczöl Imre azt javasolta Csiba Szidóniának, a besenyői népművelési ügyvezetőnek, hogy a könyvtár felavatását majd a május 1-jei ünnepség keretében bonyolítsák le.²¹¹

A könyvtárszervezési terv teljesítése

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár – mint korábban említődött – hiányos személyzettel kezdte meg működését. Hónapokig nem volt szervezőkönyvtárosa, akinek az újabb és újabb könyvtárak alapításában kellett volna közreműködnie. A könyvtár vezetője egyszemélyben nem lehetett képes egyidejűleg a könyvanyag állományba vételére, az adminisztráció intézésére és a könyvtárszervezések érdekében vidéki kiszállásokra. Ennek következtében a székesfehérvári körzet népkönyvtárainak a száma a körzeti könyvtár felavatását követő hónapokban nem növekedett, s ez azt eredményezte, hogy az akkor működő tizenhat körzeti könyvtár közül – elmaradva a többitől – a székesfehérvárihoz tartozott a legkevesebb népkönyvtár.²¹² Mácsainé 1950. július hónapban ugyan újonnan szervezett könyvtárakként jelentette a Veszprém megyétől az év elején átkerült Enyingi járás kilenc könyvtárát (Alsótekerespuszta, Dég, Enying, Feketepuszta, Középbogárdpuszta, Lajoskomárom, Lepsény, Mezőszentgyörgy, Szabadhídvég),²¹³ az országos terv szempontjából azonban ez nem volt valódi szaporodás, hiszen ezek a könyvtárak mínuszként mutatkoztak Veszprém megyénél!

A Népművelési Minisztérium Könyvtár osztályának 1950-re szóló munkaterve szerint augusztus végéig a népkönyvtárak számát országosan 1200-ra kellett emelni, az év végéig pedig el kívánták érni az 1600-as számot. A terv úgy volt teljesíthető, ha minden körzeti könyvtárhoz december 31-éig legalább 80 népkönyvtár tartozik. (Ezen a mennyiségen nem kizárólag községi könyvtárakat kellett érteni, mivel önálló népkönyvtárként tartották számon a gépállomásokon, bányászszállásokon, külterületi településeken stb. elhelyezett népkönyvtárakat is.) Az újonnan létesített szolnoki, nyíregyházi, makói és termézetesen a székesfehérvári körzeti könyvtárnak – a minisztérium irányelve szerint – 1950 második felében havonta legalább hét-nyolc új népkönyvtárat kellett szerveznie a terv teljesítése érdekében.²¹⁴ Székesfehérváron elegendő volt a könyvállomány a feladat elvégzéséhez: július végén már 6650 kötet várta a raktárban, hogy majd kikerüljön az újonnan szerveződő népkönyvtárakba.²¹⁵

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár teljesítette a minisztérium által az 1950. évre előírt könyvtárszervezési tervet. Az eredmény elérésében jelentős – esetenként meghatározó – szerepet játszott a megyei tanács vb népművelési alosztálya, melynek ekkor Könczöl Imre volt a vezetője. A körzeti könyvtárosok és az alosztály munkatársai összehangolt tevékenysége nyomán 1950 végére a körzeti könyvtár hatáskörébe tartozó népkönyvtárak száma 76 lett. 1951 májusára, amikor az MDP Fejér megyei bizottságának osztályértekezlete értékelte a megye területén folyó könyvtári mozgalmat, a népkönyvtárak száma 96 volt. A pártbizottság határozata szerint ezt a számot 120-ra kellett felemelni.²¹⁶ A folytatódó szervezőmunka további eredményeként 1951-ben még további 24, 1952 nyaráig pedig újabb két könyvtár keletkezett.²¹⁷

A körzeti könyvtár közvetlen felügyelete alá tartozó vidéki népkönyvtárak elhelyezését (egyben funkcióját) járásonkénti bontásban az alábbi táblázat mutatja:²¹⁸

Járás	Községben	Külterületen	Gépállomáson	Bányászszálláson	Összesen
Adonyi	12	3	2		17
Bicskei	14	1			15
Enyingi	11	6			17
Móri	11	1		1	13
Sárbogárdi	12	5			17
Székesfehérvári	31	7	2		40
Összesen	91	23	4	1	119

A fenti kimutatáshoz még hozzá kell számolni a székesfehérvári fogház népkönyvtárát, továbbá a Székesfehérvári és a Sztálinvárosi Városi Könyvtárt és a sztálinváros-óvárosi fiókkönyvtárt. A körzeti könyvtárhoz, működésének utolsó hónapjaiban tehát összesen 122 könyvtár tartozott. (A teljesség kedvéért meg kell említeni azt, hogy míg a székesfehérvári városi könyvtár nem, viszont a Sztálinvárosi Városi Könyvtár rendelkezett egy fiókkönyvtárral, melynek állományát eredetileg még a körzeti könyvtár adta.)

A táblázat adataiból kiderül, hogy 1952 nyarán a megye 103 községéből²¹⁹ 91-ben volt községi népkönyvtár. Tizenkét olyan község volt tehát, ahol a körzeti könyvtár nem tartott fenn, vagy ahová nem szervezett községi népkönyvtárat. A tizenkét település közül Alapon a földműves-szövetkezet könyvtárán²²⁰ kívül, a gépállomás népkönyvtárában 335 kötet volt, négy folyóiratot és két napilapot járatott.²²¹ Baracson a földműves-szövetkezet, valamint a tszcs tulajdonában volt egy-egy könyvtár, melyekben összesen 360 kötet volt;²²² hasonló kötetszámmal rendelkeztek együttesen Nagyveleg²²³ különböző tulajdonban lévő könyvtárai is. Nagylók egy olyan községi tulajdonban lévő könyvtárral rendelkezett, amely még 1949-ben jött létre, s a körzeti könyvtár nem vonta felügyelete alá,²²⁴ ezen kívül pedig az ottani Alkotmány tszcs szerepelt a körzeti könyvtár listáján a tszcs-könyvtárak között.²²⁵ Nadapon a tsz-irodán volt egy könyvtár;²²⁶ Pusztavámon a bányatelepen nyert elhelyezést egy népkönyvtár.²²⁷ Őt olyan község maradt tehát, ahol a körzeti könyvtár elégtelen munkája következtében a lakosok egyáltalán nem jutottak kölcsönözhető könyvekhez: Bakonykúti, Gyúró, Nagykarácsony, Pusztagegres és Újbarok. (Csak a számszerű teljesség miatt említjük meg a körzeti könyvtár látókörébe nem kerülteként, a görög emigránsok lakóhelyéül szolgáló, nemrégiben létesült Görögfalvát.)

Létezett még a megyében a községek belterületi részein kívül 103 jelentősebb lakott külterület is, ezek közül 23-ba lett népkönyvtár telepítve.²²⁸

A minisztérium népkönyvtár-szervezési koncepciója (egy körzeti könyvtár és legalább nyolcvan, hozzátartozó népkönyvtár) számszerűleg megvalósult, sőt túlteljesítődött Fejér megyében. A szépnek látszó adatok azonban csak számok. Nem mutatják, nem fejezik ki ezeknek a népkönyvtáraknak a kultúra terjesztésében betöltött valódi hatásukat.

A könyvtárszervezés módszerei

Egy új könyvtár megszervezéséhez a Népművelési Minisztérium a Szekszárdi Körzeti Könyvtár által alkalmazott módszert ajánlotta. A módszer lényege az volt, hogy a körzeti könyvtár

előzőleg levélben értesítse a község pártszervezetét, tömegszervezeteit és vezetőjegyzőjét arról, hogy ott népkönyvtárat kíván szervezni és kérje fel a jegyzőt, hogy ez ügyben hívjon össze egy értekezletet. Az értekezleten a szervező könyvtáros jegyzőkönyvben rögzítse a szervezéssel kapcsolatos feladatokat, a felelősök megnevezésével.²²⁹

A népkönyvtárak szervezése során a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár vezetője és szervező könyvtárosa nem követte az ajánlott módszert, nem maradt fenn népkönyvtár szervezésére vonatkozó jegyzőkönyv. Tény azonban, hogy értekezleti jegyzőkönyv nélkül ugyan, de a körzeti könyvtárosok tevékenysége Fejér megyében is arra irányult, hogy a községek illetékes személyeivel (párttitkár, tanácselnök, népművelési ügyvezető) személyesen vagy levelezés útján tárgyalva elérjék azt, hogy megteremtődjenek azok az előfeltételek, melyek nélkülözhetetlenek egy könyvtár működésének megindításához: megfelelő helyiség, ahol el lehetett helyezni a könyvszekrényt, megfelelő személy, aki vállalja a könyvtár kezelését. Ha mindezek megvoltak már, akkor kerülhetett sor a könyvek kiküldésére és a könyvtár felavatására. A népkönyvtárak szervezése többféle keretek között zajlott le.

Helyi kampányok

Amikor a könyvtárak számának ugrásszerű növelése volt az elsődleges cél, akkor ugyanolyan módszerre volt szükség, mint az első huszonhárom alapkönyvtár szervezésekor. Ezzel az eljárással lehetett ugyanis egyidejűleg, egyszerre több könyvtárat megalapítani. Az akciókat most is Könczöl Imre irányította, ekkor mint a megyei tanács vb. oktatási és népművelési osztály népművelési alosztályának a vezetője.²³⁰ A kiszemelt községek népművelési ügyvezetői most is körlevelet kaptak Könczöltől, hogy a helyi pártszervezettel és a községi tanács végrehajtó bizottságának illetékeseivel egyeztetve állapodjanak meg a könyvtár elhelyezésére alkalmas helyiségről, a leendő könyvtáros személyéről. A népművelési ügyvezetők jelentése nyomán a 150Összesen200 kötetből álló könyvállományt a körzeti könyvtár jutatta el a településre. Ilyen kampány zajlott le 1950 szeptemberének végén, amikor egyszerre nyolc helyen,²³¹ továbbá ugyanezen év novemberének második felében, amikor további 22 helyen történt meg az új könyvtár megszervezése.²³²

„Jeles napok” ajándéka

A népkönyvtárak létesítése gyakran önmagában is a politikai agitáció megtestesülésévé manifesztálódott. Erre az is alapot nyújthatott, hogy a községek nem önerőből, és általában nem saját kezdeményezésre, hanem többnyire az állam (az az a párt) ajándékként kapták meg népkönyvtárukat.

Ilyen váratlan ajándék lehetett az, amikor egy 1951. november 3-án kelt levélben több községi népművelési ügyvezető kapott értesítést arról, hogy a „község kultúr színvonalának emelésére alakuló Népkönyvtár” könyvanyagát a körzeti könyvtár vasúton megküldte a községi tanács címére. A november 7-ére, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ünnepnapjára időzített akciót minden bizonnyal nem előzte meg a körzeti könyvtár érdemi szervező munkája (valójában teljesen előkészítetlen lehetett), mivel a körlevél szövegének megfogalmazásából az tűnik ki, hogy nem történt meg az előzetes megállapodás a könyvek elhelyezéséről, s nincs még kijelölt könyvtáros sem.²³³ Egyedül a verebi népművelési ügyvezető jelentette a könyvtár átvételét, és egyben kifejezte a község dolgozóinak nevében a köszönetét.²³⁴ Az akció során még Ágoston-pusztá, Gánt, Gárdony és Mezőszilas kapott ebből az alkalomból népkönyvtárat.²³⁵ Érdekes, hogy míg a megyei napilap egyértelműen november 7-éhez köti a népkönyvtár-

rak átadását, a körzeti könyvtár könyvkiküldő körlevele nem tesz említést arról, hogy az esemény az előző évben állami ünneppé nyilvánított évforduló alkalmából történne.

Egy másik „jeles naphoz”, Sztálin születésnapjához, december 21-éhez is kapcsolódtak könyvtáravatások. Például 1950-ben Sárkeresztesre éppen a születésnap alkalmára rendezett ünnepség ideje alatt érkeztek meg a könyvek, így az átadás-átvétel még az ez alkalomból megrendezett műsor keretében, ünnepélyes formában megtörtént.²³⁶ Egy másik alkalommal azonban elmaradt a kívánt hatás, mivel 1951-ben, a december 21-ére Nagyvenyimre küldött népkönyvtár átvétele nem történt meg aznap, mivel a népművelési ügyvezető éppen akkor nem tartózkodott a községben (szabadságon volt), így csak 1952. január 5-én vehette át a könyvtárat.²³⁷

A Népművelési Minisztérium is kihasználta a könyvtár-ajándékozások agitációs-propaganda lehetőségeit. Egyes politikai szempontból jelentős alkalomra meghatározott számú új könyvtár megszervezését és felavatását rendelte el, hogy ezzel is fokozza az adott esemény jelentőségét. Ilyen esemény volt például az MDP 1951. február 25 – március 2. között megtartott II. kongresszusa, melynek alkalmából a minisztérium Könyvtári osztálya összesen hetven népkönyvtárt kívánt felavatni február 18-a és 24-e között. A székesfehérvári körzet területére öt népkönyvtár szervezése jutott.²³⁸ A körzeti könyvtár – a központi tervet túlteljesítve – hét településnek juttatott népkönyvtárt az előírt időszakban.²³⁹

A tervtúlteljesítés lázában a körzeti könyvtár nem fordított kellő gondosságot a könyvtár-alapítások előkészítésére. A hét település egyikén, Igaron, meglepetéssel konstataáltak a könyvek érkezését, és a tanácsitkár tájékoztatást kért a feladótól: „Értesítem, hogy Igar község tanácsa címére 70 kgr. súlyú könyveket tartalmazó láda érkezett, azonban semmiféle értesítést a könyvekkel kapcsolatban nem kaptunk, hogy mi lesz a könyvek rendeltetése, és ki fogja azt kezelni, kinek adandók át. Kérek azonnali választ, hogy a könyvek sorsa felől a tanács az intézkedést megtehesse.”²⁴⁰

Mácsainé csak most, az érdeklődésre válaszolva tájékoztatta a községi tanács vb-t, hogy Igar egy népkönyvtárt kapott: „Körzeti Könyvtár által leküldött könyvanyag a községi népkönyvtár letétanyaga. Rendeltetése a község dolgozóinak a haladó irodalommal való megismertetése. A népkönyvtár a Községi Tanács V. B. felügyeletére van bízva. A könyvtárost a Községi Tanács, a helyi Párt szervezet a Tanács és a Népművelési ügyvezető közös megbeszélés alapján jelölik ki. A könyvtáros a Tanács felé felelőséggel tartozik a könyvtár kezeléséért, mint hogy a Tanács is felelőséggel tartozik a körzeti könyvtár felé. A körzeti könyvtár is felelőséggel tartozik a könyvtár anyagáért a dolgozó népek. Kérem az Elvtársat, hogy közölje a népkönyvtár elhelyezését /zárható szekrény van-e biztosítva/ és ki a könyvtáros. A Körzeti Könyvtártól a munkatárs kimegy és a kezelési módot bemutatja.”²⁴¹

Hasonlóan ünnepi alkalomhoz kapcsolódott az az eset, amikor a Népművelési Minisztérium megállapodott az állami mezőgazdasági gépállomások központjával, hogy 1951. május 1-je tiszteletére újabb 100 gépállomáson helyeztet el népkönyvtárat a körzeti könyvtárak útján. Egy-egy körzeti könyvtárnak 3-4 gépállomási könyvtárt kellett volna megszerveznie, s a feladat megvalósításába be kellett vonnia a gépállomások megyei alközpontját is. Ebben az országos kampányban a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár közreműködésével csak egy helyre, a pusztaszabolcsi állami mezőgazdasági gépállomásra került könyvtár.²⁴²

Alkalmi akciók

Egyedi esetnek minősíthető az a könyvtártelepítés, amikor 1950. augusztus 1-jén a Népművelési Minisztérium arról értesítette a megyei tanács oktatási és népművelési osztályát, hogy méltányolva az Igazságügyi Minisztérium kérését, hozzájárult ahhoz, hogy a letartóztató intézetek rabkönyvtárainak a körzeti könyvtárak adjanak letéti könyvanyagot. A fehérvári körzeti könyvtár augusztus 24-én küldte át a könyveket a Megyei Bírósági Fogház számára.²⁴³

Előfordult, hogy Mácsainét már csak arról tájékoztatta a Népművelési Minisztérium, hogy körzetében egyes helyek nem a körzeti könyvtáron keresztül kaptak népkönyvtári állományt. Ez történt 1951 novemberében, amikor a bodajki, illetve a pusztavámi bányászszállás 100–100 kötetet kapott. A körzeti könyvtárnak ebben az esetben csak módszertani segítséget kellett nyújtania a bányászszállási könyvtárak működésének az elindításához, de ez a két könyvtár is a hatáskörébe tartozó könyvtárak számát gyarapította.²⁴⁴

A folyamatos szervezőmunka

Természetesen a kampányjellegű, illetve központilag irányított létesítések mellett a körzeti könyvtárosok folyamatos szervezőmunkájára is szükség volt ahhoz, hogy a körzet megfelelő számban el legyen látva népkönyvtárakkal. E feladat ellátásának személyi feltételei 1950. augusztus 1-jével teremtődtek meg, amikor szervező könyvtárosként munkába állt a mezőszentgyörgyi népkönyvtárból behívott Kocsis István. Elsősorban az ő munkaköréhez tartozott, hogy a megyét járva tárgyaljon a községek párt- és tanácsi vezetőivel, népművelési ügyvezetőivel. Könyvtárszervező (és ellenőrző) körútjai alkalmával egy nap több községben is megfordult. Mivel a települések egy része messze volt a vasútállomástól, így sokat kellett gyalognia is.²⁴⁵

Mácsainé is bekapcsolódott alkalmanként a szervezőmunkába. Például ő tárgyalta 1950. augusztus 21-én Kápolnásnyéken Bánki Oszkár népművelési ügyvezetővel a könyvszekrény biztosításáról, illetve a könyvtáros kijelöléséről.²⁴⁶ A községi kultúrházak létesítése során a megyei tanács vb. oktatási és népművelési osztály népművelési alosztályának munkatársai is tevőlegesen részt vettek a népkönyvtárak szervezésében oly módon, hogy tárgyalásaik során azt igyekeztek elérni, hogy a kultúrház a leendő könyvtárnak is adjon majd helyet.²⁴⁷

Speciális volt az 1950 elején Veszprém megyétől Fejér megyéhez átsatolt enyingi járás népkönyvtárainak helyzete. Lepsény, Mezőszentgyörgy, Szabadhídvég, Lajoskomárom, Középbogárd, Dég és Feketepusztá könyvtárainak vezetőivel Kocsis István tárgyalta a Veszprémi Körzeti Könyvtár anyagának a visszaküldéséről.²⁴⁸ A Veszprémtől letétként kapott könyvek ugyanis az ottani körzeti könyvtár tulajdonát képezték. Más körzeti könyvtár letéti állománya a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár területén problémákat, átfedéseket okozott volna a felügyelet, illetve a statisztikai jelentések területén. A veszprémi tulajdonú könyvek visszaküldése után a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár könyvanyagának kiküldésével az enyingi járás könyvtárai mint újonnan szervezett könyvtárak kerültek be a havi jelentésekbe.²⁴⁹ A könyvek visszaküldésének az ellenőrzése azonban elmaradt, így fordulhatott elő az, hogy a dégi és a középbogárdi népkönyvtárban közel egy év múlva is még ott voltak a veszprémi tulajdonú könyvek. A Veszprémi Körzeti Könyvtár csak 1951. április 9-én kereste könyveit, arra kérve a székesfehérvári könyvtárt, hogy szólítsa fel ez ügyben a két község népkönyvtárosát. A községek azzal védekeztek, hogy kérésük ellenére Veszprémből nem küldtek ládat, s mivel a községnek nem állt rendelkezésre könyvesláda, nem tudták a könyveket postára adni.²⁵⁰

A községekben korábról meglévő népkönyvtár hasznosításának a folyamatát jól példázza Mór község esete. Kocsis István 1950. augusztus 18-án tárgyalt Móron a helyben lévő könyvtárak egyesítéséről. Megtekintette a kultúrotthonban elraktározott 6–700 db régi könyvet, de ezek többségét nem tartotta megfelelő olvasmánynak.²⁵¹ Töltéssy Kálmán móri népművelési ügyvezetőnek a község tulajdonát képező könyvekről jegyzéket kellett készíteni két példányban, s mindkét példányt a körzeti könyvtárnak kellett elküldenie. Az itt kiselejtezésre ítélt könyveket ki kellett válogatnia és felküldeni egy kísérőjegyzékkel a Népkönyvtári Központ budapesti raktárába. A megmaradó könyvek már bekerülhettek a leendő új népkönyvtár kötetei közé.²⁵² A körzeti könyvtár csak a selejtezés befejeztével, szeptember elején küldte meg az első, október elején pedig a második szállítmányt,²⁵³ így ezt követően 1950. október 15-én megnyílhatott a móri népkönyvtár, mely a községben lévő könyvtárak összevonásának eredményeként kb. ezer kötettel állt a lakosság rendelkezésére.²⁵⁴

Helyi kezdeményezések

Voltak olyan könyvtáralapítások is, amelyeket nem a körzeti könyvtárosok, hanem maguk a községek kezdeményeztek. Erre volt már példa a kampányok során is, de ezeken kívül is előfordultak hasonló esetek. Például 1950. október 2-án Sárosi Sándor, zámolyi népművelési ügyvezető levélben fordult a körzeti könyvtárhoz népkönyvtár kiutalásáért. Kérésének indoklásául a következőket írta: „A községben semmiféle könyvtár nincs. A lakosság száma 2.200 fő, akik között igen sok a bányász és a dolgozó paraszt. T. Sz. Cs. is van és a könyvek után igen nagy az érdeklődés.” A kérést a megyei tanács vb népművelési alosztálya is jóváhagyta, s Mácsainé hamarosan arról értesíthette az ügyvezetőt, hogy a könyvek már ládába vannak csomagolva, a zámolyiaknak csak kocsit kell küldeni érte, ami lehet a városi piacra bejövő kocsi is.²⁵⁵ A zámolyi könyvtár 1950. október 27-én nyílt meg,²⁵⁶ és a körzeti könyvtár jelentésében besorolódott a tanácsválasztások propaganda-kampányaként felavatott tizenöt új népkönyvtár közé.²⁵⁷

A népkönyvtárak elhelyezése

Már az első könyvtárak szervezőskor szerepelt Kőnczöl Imre körlevelében az, hogy a könyvtár lehetőleg külön helyiségben legyen és ne párt- vagy tömegszervezeti helyiségben, mert ez esetben féltő, hogy az olvasók köre csak az adott szervezet tagjaira korlátozódik majd. A népkönyvtárnak lehetőleg a kultúrház adjon otthont, ha van ott megfelelő kisebb helyiség.²⁵⁸ Kőnczöl ezzel azt kívánta elérni, hogy az újonnan telepített könyvtár valódi községi intézményként működjön, központi helyet foglalva el a falu kulturális életében.

Ahol még nem volt kultúrotthon, ott nehézségbe ütközött megfelelő helyiséget találni a könyvek elhelyezésére. „Könyvtár helyiségnek vagy kulák kocsmát vagy más erre a célra megfelelő helyiséget veszünk igénybe (iskola vagy tanácsterem)” írta Mácsainé az 1951 áprilisában készített összefoglaló jelentésében.²⁵⁹

Általában amíg a település nem biztosította előre a megfelelő elhelyezést, addig nem kapta meg a könyveket. Ez történt például Sárosddal, ahol az 1950. novemberi könyvtárszervezési kampány körlevelére úgy nyilatkoztak, hogy a könyvek egy részét a földműves-szövetkezeti könyvtárában, a másik részét pedig az iskolában kívánják elhelyezni.²⁶⁰ Ez nem volt elfogadható ajánlat, így csak 1951 júniusában került sor a községben a népkönyvtár megszervezésére.²⁶¹

Előfordult, hogy a kiküldött könyvanyag nem olyan helyre került, ahol népkönyvtári funkcióját betölthette volna. Abán, az 1950 márciusában kiküldött községi népkönyvtár könyvei a

gépállomáson kaptak elhelyezést, mivel gépállomás vezetője töltötte be egyben a községi népművelési ügyvezető tisztségét is. A faluból való elköltése után, a gépállomás irodájában maradt könyvszekrény nem tölthette be egy községi népkönyvtár funkcióját, ezért 1950. november 17-én Mácsainé és Kocsis átvitette a könyvekkel teli szekrényt a községi tanácsház egyik helyiségébe.²⁶²

1950 végén a körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtárak az alábbi helyeken voltak elhelyezve:²⁶³

Helyiség	Db
Iskolában	43
Kultúrotthonban	17
Községi tanácsházán	7
DISZ helyiségében	2
Olvasóteremben	2
Földműves-szövetkezetnél	1
KIOSZ helyiségében	1
MNDSZ székházban	1
Összesen	74

A táblázatban nem szerepel a Székesfehérvári Városi Könyvtár, illetve a Megyei Bíróság fogházának a könyvtára.

A könyvszekrények

A zárható, polcos könyvszekrény nélkülözhetetlen tartozéka volt a népkönyvtárnak, mondhatni az „testesítette meg” a benne elhelyezett könyvekkel a népkönyvtár fogalmát. A könyvtárak elhelyezését bemutató, 1950 végére vonatkozó táblázatból kitűnik, hogy a legtöbb helyen nem különálló teremben vagy szobában voltak a könyvek elhelyezve, hanem gyakran más célra is használt helyiségben. (Ez a megoldás olyan helyen, ahol a népkönyvtár csak hetenként egyszer tartott kölcsönzési órákat tulajdonképpen helyes volt!) Az 1950 márciusában szervezett könyvtárak számára a Népkönyvtári Központ biztosította a könyvszekrényt. A minisztérium fontosnak tartotta, hogy a könyvanyag mindenütt szekrényben legyen, ezért az javasolta a körzeti könyvtárosoknak, hogy ahol még ideiglenesen sem tudják a szekrényt biztosítani ott ne szervezzenek könyvtárat.²⁶⁴ A központi könyvtárszervezési ütemterv alapja azonban nem a lehetséges szekrények száma, hanem a népkönyvtárak óhajtott sokasága volt, s a tervet teljesíteni kellett. 1950 őszének Fejér megyei könyvtárszervezései során – ellentétben a tavaszi kampánnyal – a kiküldött könyvekhez most nem kapcsolódott közvetlenül a könyvszekrény megküldése is. Így, bár az ilyenformán megszervezett könyvtárak száma látványosan emelkedett az év végére, ezeknek többsége szekrény nélkül nem tudta megkezdeni normális működését.²⁶⁵

A Népkönyvtári Központ továbbra is feladatának tekintette a népkönyvtárak könyvszekrényvel való ellátását: a körzeti könyvtárnak 1950. november 11-ig kellett volna felküldenie a népkönyvtári könyvszekrények elosztására vonatkozó tervezetét.²⁶⁶ Mácsainé, a késve beküldött tervezetében három kultúrotthont nevez meg, ahol nincs könyvszekrény, s további hét, december 31-ig megnyitandó kultúrotthont, ahová könyvszekrényt kellene küldeni, valamint

23 olyan települést sorol fel, ahol a községi tanács nem tud könyvszekrényt biztosítani a népkönyvtár számára, „minthogy a háborús események folyamán tönkrementek a község bútorai is”.²⁶⁷

A Népkönyvtári Központ 600 Ft-ot adott fel 1950. december 12-én a körzeti könyvtár címére, hogy abból egyenlítsé ki a könyvszekrények szállítási költségeit. A szállítás még az év végén megkezdődött, maguk a szekrények vasúton érkeztek, kezdetben közvetlenül a községi tanácsokhoz. A körzeti könyvtár adminisztrációs munkája ez alkalommal sem volt kifogástalan. A Vádra érkezett szekrény fuvarkölségének okmányait a községi tanács vb 1951. január 13-án küldte be a körzeti könyvtárnak az összeg megtérítése végett. A térítés nem történt meg, mire március 6-án a községi tanács azzal sürgette meg a körzeti könyvtárt, hogy ha nem érkezik meg az összeg, akkor kénytelen az ügyet az Állami Ellenőrző Bizottság, vagy a Közületi Egyeztető Bizottság elé vinni. Az erőteljes fellépés hatására Mácsainé egy hét múlva átutalta a 45 Ft-ot a váli községi tanács vb részére.²⁶⁸

Jellemző a korszak központosított rendszerére, hogy például a bodajki népkönyvtárnak szánt könyvszekrényt nem valamelyik dunántúli üzem, hanem a Szegedi Bútorgyár gyártotta le és a Belsped Belföldi Szállítmányozási N. V. adta fel a szegedi vasútállomáson 1950. december 22-én. A papírba csomagolt 65 kilós szekrény Cegléd, Budapest és Székesfehérvár állomásokon keresztül december 28-án érkezett meg – 295 kilométert utazva – a bodajki vasútállomásra.²⁶⁹ A Népkönyvtári Központ 1951. február 18-án négy újabb könyvszekrényt küldött – ezeket már a körzeti könyvtár címére, s ezzel a megyébe küldött szekrények száma 47-re emelkedett. A központ egyben azt jelezte, hogy még további 15 db-ot fog küldeni. A körzeti könyvtárosnak a megyei tanács vb népművelési alosztályával egyeztetve kellett meghatározni a könyvszekrények elhelyezését, előnyben részesítve a létesülő kultúrotthonokat és a „súlypont helyeket” az az a szocialista községeket.²⁷⁰

A Székesfehérvárra folyamatosan érkező szekrények többsége vasúton lett továbbítva, kulcsa pedig a szekrény érkezését bejelentő levél borítékjában érkezett meg a községbe.²⁷¹ Az esetek többségében a népkönyvtárak állománya már a községben volt, de az is előfordult, hogy a szekrény és a könyvek átadása egybeesett, mint például Gúttamási esetében, amikor 1951. május 19-én, a községi tanács vb megbízottja a szekrényt a belerakott 200 könyvvel együtt vette át és szállította haza saját fuvarként.²⁷²

Az 1952. évre vonatkozóan a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár 30 db könyvszekrény leszállítását kérte. Ebből öt szekrényt az ezután szervezendő népkönyvtárak kaptak volna, 25 db-ot pedig olyan községben kívánt elhelyezni Mácsainé, ahová már megérkeztek a népkönyvtári könyvek, de szekrény hiányában „nyitott polcokon állnak”.²⁷³

A körzeti könyvtár által a Népkönyvtári Központnak megküldött igénylés megfogalmazása szépített a valóságon: ugyanis inkább az volt a jellemző, hogy a könyveket – szekrény hiányában – az átvétel után visszacsomagolták! Előfordult, hogy könyvszekrény hiányában még a kítüntetett alkalomból érkező könyvek sem váltak az ünnepségek szereplőivé.

Példa erre Bodmér, ahová 1951 februárjában küldte el a körzeti könyvtár a népkönyvtár könyveit azzal a céllal, hogy a II. pártkongresszus alkalmából avassák fel a népkönyvtárt. Bodmér azonban nem küldött jelentést a könyvtár megnyitásáról.²⁷⁴ Nem küldhetett, hiszen a könyveket nem tudták hová rakni, mivel nem volt könyvszekrényük. A körzeti könyvtárból Kocsis István személyesen ment Bodméra tájékozódni a helyzetről.²⁷⁵ Azt a megoldást találta ki, hogy a veresboglári községi tanács vb adja át Vértesboglár használt népkönyvtári szekrényét Bodmérnak, annak fejében, hogy helyette kap egy újat.²⁷⁶ (A két községnek közös tanácsa

volt.) Az új szekrény megérkezett Vértesboglárra, és a régi szekrényből átrakták az újba a könyveket. Azonban a vértesboglári iskola igazgatósága – felhasználva az adódó lehetőséget – azonnal telepakolta saját irataival a megürült szekrényt, így azután azt nem lehetett Bodmérra átszállítani.²⁷⁷

A bodméri könyvtár ügye a magas fórumokat is megjárta. 1951 szeptemberében a Népművelési Minisztérium Könyvtári osztálya hívta fel a Népkönyvtári Központ figyelmét arra, hogy Bodméron a népkönyvtár könyvei hónapok óta abban a lezárt ládában vannak, amelyben a körzeti könyvtár azokat megküldte. A Népkönyvtári Központ a fehérvári körzeti könyvtár vezetőjét kérte meg a helyzet tisztázására és a jelentés megtételére.²⁷⁸ Kocsis István október eleji intézkedése nyomán a községi tanács vb végül átadott egy szekrényt,²⁷⁹ de ez egy polcok és zár nélküli akasztós ruhaszekrény volt!²⁸⁰ Ismét a körzeti könyvtár szervezőkönyvtárosának kellett közbelépnie, hogy a helyi párttitkár és az iskola igazgatója bevonásával használható állapotba kerüljön a szekrény, és ezt követően dobszóval való kihirdetés és egyéni agitáció útján lehessen tudatosítani a „dolgozók felé” a bodméri népkönyvtár megindítását 1951. október 20-án,²⁸¹ nyolc hónappal a könyvek megküldése után.

A könyvtáratavások

A felavatás ceremóniája

Egy népkönyvtár szervezését a felavatás, az ünnepélyes megnyitás koronázta meg. A szimbolikus aktus azt az üzenetet is közvetítette a résztvevők számára, hogy a kulturális forradalom eredményeként új intézmények keletkeznek. (Mivel csak új létesítményeket szokás felavatni, így szó sem eshetett az esetleg korábban meglévő községi népkönyvtárral való intézményi folytonosságról.)

A felavató ünnepségnek nemcsak a könyvkölcsönzés és -olvasás lehetőségének a propagálása volt a célja, hanem azt is tudatosítani kellett, hogy ez a könyvtár közvetlenül a Párt ajándéka a község dolgozó népének. Az avatóünnepség ceremóniájára vonatkozó instrukciót személyesen, vagy levélben adta meg a körzeti könyvtáros a helyi népművelési ügyvezetőnek. Az utóbbira példa a Vérteskozsmára küldött levél: „Kérem a Munkatársamat, hogy a könyvtárat ünnepélyesen nyissák meg. Lehetőleg az ottani Pártszervezet titkára adja át ünnepélyesen a község dolgozóinak és a Tanács elnöke vagy a tanács titkára veszi át a község nevében a könyvtárat.”²⁸² A megnyitásról természetesen rövid jelentést is kért Mácsainé.

A székesfehérvári körzet 100. népkönyvtárának felavatására 1951 júniusában került sor Alcsúton. Az eseményről a körzeti könyvtár vezetője részletes beszámolót küldött a Népkönyvtári Központ számára: „A M.D.P. Megyei Pártbizottsággal megbeszélve Alcsút községben a népművelési alosztállyal egyetértésben avattuk fel a századik népkönyvtárat működési területünkön. Alcsúti dolgozók a jó propaganda munkájukért kapták meg a 100-ik könyvtárat, melyet nagy ünnepséggel avattunk fel. A bicskei járási Tanács elnöke tartott ünnepi beszédet és adta át a könyvtárat a község dolgozóinak. Beszédében kihangsúlyozta, hogy Alcsút község szövetkezeti község 90%-ban és kívánta, hogy a dolgozók a könyvtár látogatásával szélesítsék tudásukat, fejlesszék tovább a szocializmus építését és járjanak továbbra is élen a Szovjetunió vezetete béketábor megerősítésében jó munkájukkal. Az avatáson részt vett és műsorral tett gazdagabbá az avatás ünnepségét a bicskei énekkar, a MNDSZ színjátszócsoport, a vértesacsai „Vörös Október” tszcs táncsoport, csákvári színjátszócsoport és a helyi színjátszó csoport. A könyvtárat Alcsút község dolgozóinak nevében a M.D.P helyi titkára és a tanács elnöke vette át. A

körzeti könyvtárat Kocsis István szervezőkönyvtáros képviselte, aki az ünnepség előtt és után a dolgozók között folytatott agitációval 20 dolgozót beszervezett a könyvolvasók táborába.”²⁸³

A korabeli hírlapközlések, illetve a fennmaradt iratok gyakran nem egyezően jelölik meg egy községi népkönyvtár felavatásának/megnyitásának napra pontos dátumát. Például a bicskei könyvtárról a Fehérvári Népszava 1950. augusztus 27-ei száma azt adta hírül, hogy „az öt éves terv beruházásainak keretében” a következő héten adják át ünnepélyesen rendeltetésének.²⁸⁴ Kocsis István egy hónappal később, szeptember 30-án azt a tájékoztatást kapta Bicskén, hogy a könyvtár másnap, október 1-jén nyílik meg.²⁸⁵ A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár iratanyagában található jelentés viszont egybekapcsolja a tanácsválasztás propagandájaként október 8-án megrendezett bicskei könyvkiállítást a népkönyvtár avatásával.²⁸⁶ (A helyzetet csak bonyolítja, hogy a megyében végrehajtott 1949-es könyvtár-felmérés szerint Bicskén, a község tulajdonában akkor már volt egy 175 kötetes népkönyvtár.²⁸⁷)

Az avatás dátuma és a működés kezdetének dátuma

Az avatás, illetve megnyitás dátuma nem minden esetben esett egybe úgy ahogyan ez Alcsúton történt. Például a nádasdladányi népkönyvtár egyike volt az 1950 tavaszán létrehozott 23 népkönyvtárnak. A könyveket azonban csak június 4-én rakta fel a könyvszekrény polcaira az odalátogató Mácsainé a helyi könyvtáros közreműködésével.²⁸⁸ A szintén a 23-ak közé tartozó Sárkeszi könyvtára még nem nyílt meg szeptember közepén sem.²⁸⁹

Szár község népművelési ügyvezetője, Tar József, 1950. június 16-án írta a következő jelentést a körzeti könyvtárnak: „Jelentem továbbá, hogy könyvtárunk annak ellenére, hogy 1950. április 4-én felavattuk, a könyvek kikölcsönzése még nem indult meg. Ennek oka, hogy mindeztől semmiféle utasítást nem kaptam sem a könyvtár megindítására, sem a könyvtárkezelésre vonatkozólag. Saját kezdeményezésemből a könyvtárat megindítani nem mertem. Könyvtárosom sincs, mert aki annak idején a könyvtár kezelését elvállalta, közben erről lemondott. Új könyvtárost ezideig még nem tudtam keríteni.” A szári könyvtár első kölcsönzési napja 1950. november 3-a volt.²⁹⁰

Még jobban elhúzódtott a mezőszilasi könyvtár megnyitásának az ideje. A körzeti könyvtár által leszállított könyvek 1951 őszén már Mezőszilason voltak,²⁹¹ de könyvszekrény hiányában csak egy év múlva kezdte meg szolgáltatását.²⁹²

A népkönyvtárak állománya

A könyvek

Az állomány összetétele

Az 1950 tavaszán elsőként létrehozott Fejér megyei népkönyvtárak állományát közvetlenül a Népkönyvtári Központ küldte ki, s minden bizonnyal azonos volt az előző évben kialakított 150 kötetes ún. alapkönyvtár köteteivel.²⁹³

Ezen alapkönyvtár 147 (három közülük kétkötetes) művének a 63 százaléka szépirodalmi, 37 százaléka pedig szakirodalmi jellegű. Összetételüket az alábbi táblázat mutatja:

Szépirodalmi művek	Mű	Arány
Magyar klasszikusok prózai vagy vegyes műve	15	16%
Magyar klasszikusok verseskötete	8	9%
Magyar kortársak prózai vagy vegyes műve	26	28%
Magyar kortársak verseskötete	3	3%
<i>Magyar szerzők összesen</i>	52	56%
Orosz-szovjet szerzők	35	38%
Egyéb külföldi szocialista, kommunista szerzők	4	4%
Nyugati klasszikus szerzők	2	2%
<i>Külföldi szerzők összesen</i>	41	44%
Összesen	93	100%

A klasszikus magyar írók között Móricz vezet hat művel, öt követi Jókai (4 kötet) és Mikszáth (3 kötet). A klasszikus verses-kötetek között Ady, Arany, József Attila és Petőfi található. Az orosz-szovjet szerzők közel a szépirodalom egyharmadát teszik ki, a külföldi klasszikusokat Dickens és Moliere egy-egy műve képviseli.

Az 54 db szakirodalmi munka (akkori) ETO főosztályok szerinti megoszlását az alábbi táblázat mutatja.

ETO főosztály	Mű	Arány
0 Általános művek	–	– %
1 Filozófia. Bölcsélet	–	–
2 Vallás. Teológia. Bölcsélet	–	– %
3 Társadalomtudomány	34	63%
4 Nyelvtudomány. Filológia	1	2%
5 Természettudományok	10	19%
6 Alkalmazott tudományok	–	– %
7 Művészetek	–	– %
8 Irodalom	2	4%
9 Földrajz. Életrajzok. Történelem	6	12%
Összesen	54	100%

Figyelemre méltó a tematika szegénysége, különösen akkor, ha tudjuk, hogy a társadalomtudományi műveknek közel a felét (47 százalékát) Lenin, Sztálin Marx, Engels, illetve Rákosi Mátyás munkái teszik ki. A korabeli könyvkiadásunkra jellemző, hogy a szakirodalom közel hatvan százaléka vagy szerzője, vagy tematikája révén valamilyen formában kapcsolatba hozható a Szovjetunióval.

A külső forrásból származó adatokat megerősíteni látszik az 1950 áprilisában felavatott perkátai népkönyvtár kimutatása, amelynek a körzeti könyvtár által szinte alig gyarapított állománya 1952. augusztus 31-én a következő összetételű volt:²⁹⁴

Témacsoport	Kötet	Arány
Felnőtt szépirodalom	88	51,8%
Ifjúsági irodalom	30	17,6%
<i>Szépirodalom összesen</i>	<i>118</i>	<i>69,4%</i>

Társadalmi-politikai irodalom	42	24,7%
Természettudományos irodalom	9	5,3%
Mezőgazdasági irodalom	1	0,6%
Termelő-technikai irodalom	–	–
<i>Szakirodalom összesen</i>	52	30,6%
Szak- és szépirodalom összesen	170	100%

A táblázatban igencsak feltűnő, hogy a Mezőföldön található település községi népkönyvtárában mindössze egyetlen mezőgazdasági témájú könyv volt található!

A körzeti könyvtár a saját könyvtárszervezési akciói során létesített népkönyvtárainak 150-200 kötetes csomagját azokból a művekből állította össze, amelyeket a Népkönyvtári Központtól kapott nagy példányszámban. Ezek a művek tükrözték az államosított, ellenőrzött könyvkiadás tematikáját, tehát tartalmuk megfelelt a népkönyvtárak számára előzetesen elképzelt követelményeknek. Ma már nem egykönnyen rekonstruálható, hogy az egyes könyvtárak az évek folyamán konkrétan milyen műveket kaptak. Csak néhány könyvlista maradt fenn a körzeti könyvtár irataiban. Köztük van az 1951 novemberében Mezőszilasnak átadott népkönyvtári anyag pontos jegyzéke, mely az állomány összetételének részletes bemutatására is lehetőséget nyújt.²⁹⁵

A mezőszilasi népkönyvtár megalapításához a körzeti könyvtárban kiválogatott 208 mű (215 db) különböző időpontban érkezett a Népkönyvtári Központból Fehérvárra. Ez a körzeti könyvtár leltári számaiból állapítható meg: a legalacsonyabb leltári szám a 3974-os, a legmagasabb pedig 24038-as. A közbeeső leltári számok szóródnak, s ebből arra lehet következtetni, hogy a körzeti könyvtárosok nem csak az éppen beérkezett szállítmányokból, hanem a raktáron lévő könyveket is figyelembe véve, tudatos, körültekintő válogatással állították össze a Mezőszilasra kiküldendő népkönyvtári anyagot.

A 208 mű szinte mindegyike egy példányban került a csomagba, mindössze hat az amelyikből két példányt mutat ki a lista: Dobozi Imre: Túrkeve, Móricz Zsigmond: Elbeszélések, Szabó Pál: Három hét Szovjetunióban, Veres Péter: Ukrajna földjén, a szakirodalomból pedig Erdei Ferenc: A termelősövetkezeti mozgalom és Kaltyin: A napsugarak melege és fénye. Az állomány 43%-a szépirodalom, 57%-a szakirodalom.

A szépirodalom 89 művének megoszlása a következő:

Szépirodalmi művek	Mű	Arány
Magyar klasszikusok prózai vagy vegyes műve	12	14%
Magyar klasszikusok verseskötete	5	6%
Magyar kortársak prózai vagy vegyes műve	34	38%
Magyar kortársak verseskötete	4	4%
<i>Magyar szerzők összesen</i>	55	62%
Orosz-szovjet szerzők	24	27%
Egyéb külföldi szocialista, kommunista szerzők	4	4%
Nyugati klasszikus szerzők	6	7%
<i>Külföldi szerzők összesen</i>	34	38%
Összesen	89	100%

A klasszikus magyar prózairodalmat Eötvös Károly 1 műve, Jókai 5 műve, Mikszáth 2 műve és Móricz Zsigmond 2 műve képviselte, ezek egészültek ki Kölcsey válogatott műveivel. A háború előtti hazai költészetet Ady, illetve József Attila válogatott versei és Arany János válogatott balladáit és Bolond Istók-ja reprezentálta.

A magyar kortárs irodalom szinte kizárólag 1950-ben vagy 51-ben megjelent művekből állt, közülük is az utóbbiak voltak többségben.

Az európai nagyrealizmus Andersen Nexovel képviseltette magát. A dekadens-mentes burzsoá irodalom Defoe, Moliere, Swift és Thackeray egy-egy művével volt jelen. A szépirodalom bő egynegyedét orosz vagy szovjetunióbeli szerző munkája tette ki.

A 119 db szakirodalmi munka (akkori) ETO főosztályok szerinti megoszlását az alábbi táblázat mutatja.

ETO főosztály	Mű	Arány
0 Általános művek	1	1%
1 Filozófia. Bölcsélet	–	–
2 Vallás. Teológia. Bölcsélet	2	2%
3 Társadalomtudomány	36	30%
4 Nyelvtudomány. Filológia	3	2%
5 Természettudományok	30	25%
6 Alkalmazott tudományok	36	30%
7 Művészetek	1	1%
8 Irodalom	1	1%
9 Földrajz. Életrajzok. Történelem	9	8%
Összesen	119	100%

A szakirodalmi művek több mint fele (66%), vagy a szerzője révén, vagy a témája vonatkozásában Szovjetunióhoz kötődött. A társadalomtudományi művek egynegyedének (9 db-nak) Lenin vagy Sztálin a szerzője. A természettudományi szakba tartozóak nagy része a Természettudományos kiskönyvtár sorozatban megjelenő kiadványokból állt. Jó arányban szerepeltek a mezőgazdasági témájú művek (24 db), köztük azonban megtalálható a rizstermesztéssel, illetve a gyapottal és történetével foglalkozó kiadvány is. Mindkét földrajzi vonatkozású könyv Szovjetunióról szólt, az egyetlen életrajzi Sztálinról, a hat történelmi műből pedig háromnak az 1848-as forradalom- és szabadságharc, egynek a végvári vitézek a témája, kettő pedig a magyar történet összefoglalása.

A körzeti könyvtár által összeállított mezőszilasi könyvállományt – tematikáját és arányait tekintve – nyugodtan mondhatjuk tipikusnak. Hasonló tematikával és arányokkal, bár valamivel szerényebb anyaggal rendelkezett a szintén 1951 őszén alapított, 114 műből álló iváncsai községi népkönyvtár is.²⁹⁶ Természetes, hogy az egyes könyvtárak anyaga eltérő volt, mivel ez nagyban függött attól, hogy az alapítás időpontjában éppen milyen művek voltak a körzeti könyvtár raktárában. Feltűnően hiányoztak azonban különösen az ifjúság, a kamaszfiúk számára izgalmas kalandos történetek, a művészeti vonatkozású irodalom, az érdemi szakkönyvek. Ennek tudható be, hogy hiába kért Mezőfalva 25 indián történetet,²⁹⁷ vagy Soponya képzőművészeti és egyéb szakkönyveket,²⁹⁸ nem volt teljesíthető a kérésük.

Nemcsak az állomány összetétele volt távol az olvasói igényektől, hanem a könyvek mennyisége is ott, ahol eredményes volt a könyvtár propagandája. „Ha nem hozzák be a kiadott könyv-

veket jövő héten, nemigen lesz válogatni való” – írta a körzeti könyvtárnak szóló jelentésében Zenálkó Etel tanítónő, hercegfalvai népművelési ügyvezető egy héttel a könyvtár 1951. február 26-ai ünnepélyes megnyitása után, pedig a könyvtár induló állománya a szocialista községnek kijáró 500 kötet volt.²⁹⁹

A körzeti rendszer keretében országosan nem sikerült megvalósítani azt az elképzelést, mely szerint a népkönyvtárak anyaga mindig két, egymást kiegészítő részből tevődjenek össze: a legfontosabb kézikönyvekből álló saját tulajdonú törzssanyagból és a körzeti könyvtárból kapott folyamatosan változó összetételű letéti anyagból. Fejér megyében is gyakorlatilag ugyanaz történt mint másutt, hogy a könyvtárak nagy többsége nem rendelkezett kézikönyvekkel, hanem kizárólag a körzeti könyvtártól kapott letéti állományt forgalmazta. A letétbe érkezett könyvek ládájában egy népkönyvtári letéti füzet is volt, melybe be kellett vezetni a népkönyvtárosnak az átvétel dátumát, az átvett kötetek számát, és aláírva visszaküldeni a körzeti könyvtárnak.³⁰⁰ Ha kézikönyvekkel nem is, de saját tulajdonú könyvekkel rendelkezett néhány népkönyvtár. Egyes szállítmányokat azzal a céllal küldött Fehérvárra a Népkönyvtári Központ, hogy a könyveket ne vegye a körzeti könyvtár letéti állományba, hanem továbbítsa azokat néhány kivételezett településnek. Más helyeken is volt saját, községi tulajdonú könyv ott, ahol az 1950 előtt is meglévő községi könyvtár selejtezés után megmaradt könyvei bekerültek az új népkönyvtár kötetei közé. A saját tulajdon azonban természetesen nem tekinthető még az eredeti elképzelés szerinti minőségű kézikönyvtári törzssanyagának. Tisztázatlan volt a tulajdonjoga a kezdeti években az úgynevezett „előreküldött” könyvtári anyagnak, vagyis azoknak a köteteknek, melyeket a Népkönyvtári Központ 1950 tavaszán közvetlenül juttatott az első huszonhárom népkönyvtárnak.

Gyarapítás

A népkönyvtárak gyarapodása szinte kizárólagosan a körzeti könyvtártól kapott könyvekre alapozódott, mivel a könyvek beszerzésére nem volt költségvetési hitelkerete a községeknek. A viszonylag csekély számú népkönyvtári állományoknak igen hamar kimerült az „újdonosság-értéke”. Az 1950 októberében megnyitott zámolyi népkönyvtár könyvei kevésnek bizonyultak: a helyi népművelési ügyvezető 1951 áprilisában további 200 kötetet kért, főleg Jókai, Mikszáth és Gárdonyi műveit, mivel ezt kérik az olvasók. A körzeti könyvtár két héten belül küldött egy ládányi könyvet Zámolyra.³⁰¹

Hasonló jellegű kérése volt 1951 decemberében a seregélyesi könyvtárosnak, Kiss Józsefnek, aki a népművelési ügyvezető tisztségét is betöltötte: „Személyes megbeszélésünk alapján kértem könyveket magyar íróktól, melyek a mai napig nem érkeztek meg. Kérem a lehetőség szerint Seregélyest is iktassák be a könyvek szétosztásánál, mert könyvtáromban az 500 kötetből alig van bent könyv és nem tudok cserélni könyveket. Remélem, ha már nem működhetek kultur vonalon, mert nincsen még helyiség, legalább a könyvtárt fejleszthessem.” Kocsis István egy héten belül küldött Seregélyesre egy könyvcsomagot.³⁰² A könyvtárak megalapításához kiküldött „egységekben”, amint az korábban már olvasható volt, igen kis mértékben szerepeltek az ifjúság, illetve a gyermekek számára íródott művek. Szabó István, Sárszentmihály népkönyvtárosa ezzel zárta az 1952. január havi jelentésének könyvcserét, illetve új könyveket kérő sorait: „Égetően szükség lenne magyar és szovjet ifjúsági könyvek és mesekönyvek kiküldésére is.”³⁰³ A körzeti könyvtár – amennyire a Népkönyvtári Központból kapott állománya alapján megtehetette – minden bizonnyal ifjúsági és gyermekkönyveket is elhelyezett a márciusban kiküldött 160 kötet közé.³⁰⁴

Az olvasók érdeklődésére hivatkozott Márkus István, a lepsényi népkönyvtár vezetője, amikor 1951 márciusában új könyveket kért: „100–120 db magyar íróktól szépirodalmi könyvet, és orosz íróktól is lehet 20–30 db, mert vannak akik azt szeretik olvasni”.³⁰⁵

A Népművelési Minisztérium fokozott figyelmet fordított az úgynevezett szocialista községekre, amelyeket mintaközséggé kívántak fejleszteni. A kollektív gazdálkodás eredményességét és hatékonyságát a népkönyvtár jó működésével is bizonyítani kellett. Fejér megyében ilyen szocialista község volt Hercegfalva (a későbbi Mezőfalva) és Baracska. A körzeti könyvtárnak állandóan gondoskodni kellett e községek könyvanyagának a felfrissítéséről.³⁰⁶ A minisztérium 1951. március végén külön levélben is kérte, hogy a körzeti könyvtár bővítsse ki a baracscai könyvtár állományát.³⁰⁷ Mácsainé, a kérést megelőzve, már a hónap elején kibővítette a baracscai állományt, figyelembe véve a község szocialista mezőgazdasági jellegét.³⁰⁸

Más népkönyvtárak anyagát is rendszeresen gyarapította letéti állománnyal a körzeti könyvtár; erre utal egyebek mellett az az 1952 márciusában több helyre kiküldött levél, amely a könyvládák haladéktalan visszaküldését kérte annak érdekében, hogy az előző hónapban történt állományfrissítést további könyvtárakban is végre lehessen hajtani.³⁰⁹

Az új könyvek kiküldésének a technikája az volt, hogy a küldeményhez mellékelte a körzeti könyvtár egy gépelt átvételi jegyzéket, amely tartalmazta a könyv raktári jelzetét, a szerzőt és a címet, a körzeti könyvtári leltári számot és a darabszámot. A jegyzéken a népkönyvtáros az aláírásával igazolta a könyvek átvételét, a helyi népművelési bizottság ellátta a pecsétjével és visszaküldte a körzeti könyvtárnak.³¹⁰ A népkönyvtárak állományának a gyarapítására a körzeti könyvtárból érkező kötetek egy része a népkönyvtár tulajdona lett, mint például a Polgárdiba 1951 februárjában kiküldött 236 kötet³¹¹ Az avatásra kapott könyvek kiegészítéseként érkező kötetek közül a letétbe kaptak átvételét a népkönyvtárosnak a letéti füzetében kellett igazolnia, és a füzetet visszaküldenie a körzeti könyvtárba.³¹²

Nem mindig volt zökkenőmentes a népkönyvtárak állományának gyarapítása, s a probléma forrása általában a körzeti könyvtár adminisztrációja volt. Például a körzeti könyvtár 1952. február végén, márciusának elején 97 db könyvet küldött – értesítés és kísérőjegyzék nélkül – Bodajkra egy ládában. Kocsis István március 5-én ment Bodajkra, s miután az ő kartonnyilvántartása szerint 120 db került kiküldésre, a tanács titkárával történt szóváltás közben azt találta mondani, hogy a hiányzó 23 kötetet bizonyára a tanács tüntette el. A tanács vb titkára bizonyításképpen visszarakatta a ládába a könyveket, s azt állapította meg, hogy abba nem is lehet 120 db könyvet belehelyezni, ráadásul lemérték a súlyát is, és a fuvarlevél szerinti 38 kg-os csomag Bodajkon 39 és fél kg-ot nyomott a 97 kötettel: mindezzel igazolta, hogy a körzeti könyvtárból megküldött könyvekből nem hiányozhatott egy sem. A tanácselnök Mácsainétól kért tájékoztatást az ügyről, akinek ezt követően személyesen kellett odautaznia, hogy megnyugtassa a bodajkiakat.³¹³

A községi népkönyvtárak gyarapodásának még egy lehetséges útja volt, ez pedig a községben lévő tömegszervezetek, illetve a földműves-szövetkezet könyveinek a bekebelezése a községi népkönyvtárba.

Csere

A körzeti könyvtár azt jelentette a Népművelési Minisztérium Könyvtár osztályának, hogy Mezőszentgyörgyön, Jenőn és Alsótekerespusztán könyvcsere-t hajtott végre 1950 második felében.³¹⁴ Mivel Mezőszentgyörgyöt és Alsótekerespusztát Veszprém megyétől csatoltak át 1950 elején, e településeken valójában nem „igazi” csere történhetett. A jelentés a körzeti

könyvtár versenymozgalmi eredményeit kívánta igazolni, ezért lett cserévé „felmagasztosítva” a Veszprémi Körzeti Könyvtár letéti állományának a visszaküldése Veszprémbe, és az így keletkezett hiánynak a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár könyveivel való kipótlása.

A népkönyvtárosok természetesen igényelték a kiolvasott letéti könyvek cseréjét. A 292 kötetes sárszentmihályi népkönyvtár könyvtárosa, Szabó István is erről ír 1952. évi januári jelentésében: „Már több ízben kértem, hogy legalább a könyvtár egy részét kicserélnék. Az olvasóközönség különösen Jókai, Mikszáth, Móricz munkáiból, valamint az orosz klasszikusok: Tolsztoj; Karenina A., Dosztojevszkij, Puskin műveit szeretnék olvasni. S ezekből alig egy-két kötet áll rendelkezésünkre, az orosz klasszikusokból pedig egy sem.”³¹⁵ A körzeti könyvtár nem cserélt, hanem új könyvadagot küldött inkább.³¹⁶ A csere bizonyára rengeteg adminisztrációval járt volna. Ráadásul gyakran nem is volt reális a csere óhajta, ugyanis nem arról volt szó, hogy a potenciális olvasóközönség mindegyik tagja kiolvasta volna már az őt érdeklő műveket, mivel igen gyakran rendkívül alacsony volt egyes népkönyvtárak beiratkozott olvasóinak a száma. (A példának felhozott kb. 2000 lakosú Sárszentmihályon a beiratkozott olvasók száma 1952 januárjában mindössze 39 volt!)³¹⁷

Nincs nyoma annak, hogy a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár bármelyik népkönyvtárban érdemi cserét hajtott volna végre letéti könyvei vonatkozásában.

Selejtezés

Azokon a helyeken, ahol az új népkönyvtár állományába be kívánták illeszteni a községben korábban meglévő könyveket is, előbb tüzetes ellenőrzésükre volt szükség. Természetesen fasiszta szellemű, antidemokratikus vagy szovjetellenes művek már nem lehettek közgyűjteményekben, mivel ezeket még 1945–46-ban ki kellett válogatni és selejtezni. Bicskén, a korábbról meglévő községi könyvtár könyveiről Kamarás Oszkár népművelési ügyvezetőnek 1950 novemberében három listát kellett készíteni, a harmadik teljes egészében a selejtezendők jegyzéke volt. A körzeti könyvtárnak azonban voltak további kívánalmai: „A könyvtárrendezéssel kapcsolatban kérem még a következő műveket kisselejtezni: Sinka István Vád /versek/, Gárdonyi Géza, A bor, Szerb Antal Irodalom története zárt letétként kezelendő, olvasásra ki nem adható. A kettes jegyzékről selejtezendő Volly István Harmatos húsvét című mű. A hármas jegyzéken lévő selejt könyveket kérem a most selejtezendőkkel együtt a körzeti könyvtár címére beküldeni.”³¹⁸

A bicskei népművelési ügyvezető, illetve a körzeti könyvtár feltehetően a Népkönyvtári Központ által 1950 januárjában kiadott selejtezési útmutató³¹⁹ alapján döntött a selejtezendő művekről. Megjelent azonban egy második jegyzék is,³²⁰ és a bennük felsorolt műveket a körzeti könyvtárnak selejteztetnie kellett a területén lévő városi és falusi könyvtárakból, és a köteteket – a Népművelési Minisztérium 1950. november 13-i körlevele alapján a Népkönyvtári Központ budapesti raktárába, kellett eljuttatnia.³²¹ Mácsainé megmutatta megyei felesésének, Kőnczöl Imrének a jegyzéket, aki azonnal leállította az útmutató további példányainak a kiküldését a körzet könyvtáraiba, és kifogásolta a jegyzék tartalmát az egyik minisztériumi értekezleten.³²² A vaskos, kb. hatezer könyv címét tartalmazó jegyzék ugyanis, amely nem is selejtezési jegyzéknek, hanem szemérmesen csak a könyvtárak „rendezéséhez” összeállított útmutatónak nevezte magát, nemcsak a két világháború között kiadott ponyvákat, detektív-történeteket sorolta fel, hanem gyakorlatilag minden polgári szemléletű hazai és külföldi író, továbbá Benedek Elek és a Grimm-testvérek meséi, Cervantes Don Quijote-je és a Kalevala is ott szerepelt a zúzdába küldendők között. A minisztérium „bizalmas” jelzésű körlevélben tá-

jékoztatta a körzeti könyvtárt, hogy azonnal állítsa le a folyamatban lévő selejtezést addig, amíg meg nem érkezik a hibaigazító jegyzék.³²³ Mácsainé erről december 15-én értesítette a népművelési ügyvezetőket,³²⁴ azonban az 1951. február 21-i körlevelében már arra utasította őket, hogy a kiküldött jegyzéket juttassák vissza a körzeti könyvtárnak.³²⁵ Lepsényben³²⁶ és Csőszőn azonban már elvégezték a selejtezést, Soponyán nem találtak selejtkönyvet, a többi ügyvezető megjegyzés nélkül küldte vissza március elején a jegyzéket.³²⁷

Mácsainé, a „Jobb munkáért” versenymozgalom elmúlt öt hónapjának 1951 februári értékelésében mégis azt jelentette a minisztériumnak, hogy a könyvtárak átvizsgálása megtörtént, az egyes községek a selejt anyagot a Népkönyvtári Központ raktárába küldték fel.³²⁸

A minisztérium, a könyvtári munkát összefoglalóan értékelő, 1951. március 6-i körlevelében a korábban folytatott helytelen, szektás könyvtárpolitikát nevezte meg a selejttjegyék hibáinak forrásául. Ugyanakkor azt is megfogalmazta a körlevél, hogy a párt politikájának megfelelően: „A könyvtárak ellenséges művektől való megtisztítását az eddigénél sokkal körültekintőbben, de következetesen végre kell hajtani. Ezért a jelenlegi II. számú Útmutató helyett az eddig megjelent selejtlistákból – a hibák kijavításával készülő összesített jegyzék alapján ott is végre kell majd hajtani a könyvtár megtisztítását, ahol a korábbi selejtezés nem történt meg.”³²⁹

Az éberség valóban minden apró részletre kiterjedt! 1951. március 28-án a Népkönyvtári Központ arról értesítette a körzeti könyvtárt, hogy a Jelagin: Virágzó föld című könyv egy lapos előszavában sajtóhibát találtak. A hibás szöveg a következő volt: „A kolhoz termelés a világ legfejlettebb mezőgazdasági termelési rendszerét jelenti, ahol a paraszt nem dolgozik látástól vakulásig és sem ideje, sem anyagi lehetősége nincs arra, hogy kultúremlerként éljen.” Természetes, hogy ezt az egy lapot el kellett távolítani a könyvből. A körzeti könyvtárnak a területén lévő valamennyi példányból be kellett gyűjtenie az előszót és április 20-ig eljuttatni a Népkönyvtári Központba. Mácsainé a járási tanácsok népművelési előadónak adta tovább a feladatot. Kiderült azonban, hogy a műből megjelent egy javított előszavú kiadás is. A székesfehérvári körzet népkönyvtáraiban ez a kiadás lett szétküldve, s ebben az inkriminált mondat vége már helyesen szerepel: „és ideje, valamint anyagi lehetősége is megvan arra, hogy kultúremlerként éljen.”³³⁰

Hírlapok, folyóiratok

A népkönyvtárak számára 1950 első félévére a Népkönyvtári Központ rendelte meg a periodikumokat. A körzeti könyvtárak pénzügyi ellátmányának a megyei tanácsokhoz való áthelyezésével a második félévi előfizetéseket a körzeti könyvtárnak kellett lebonyolítania, természetesen a Népkönyvtári Központ instrukciói alapján. Mácsainé 14 népkönyvtár számára rendelte meg a Művelt Nép című folyóirat második félévi számait, csekket kérve az előfizetési díjak befizetésére. Valószínűleg a csekk nem érkezhett meg, mivel a rendelés augusztus 22-én megismétlődött, most már 19 népkönyvtárnak.³³¹

A megrendelések ezt követően folyamatosan megtörténtek. A körzeti könyvtár még 1950 végén kérte a megyei tanács vb pénzügyi osztályát, hogy a Művelt Nép 1951. első félévi előfizetésének összegét utalja át. Ebből az összegből már 30 népkönyvtárnak járatta a folyóirat.³³² A Művelt Nép kiadóhivatalának 1951. január 22-én elküldött újabb megrendelés további nyolccal emelte meg a népkönyvtárak számát.³³³

A Népkönyvtári Központ 1951. február 3-án kelt folyóiratmegrendelési javaslata már előre jelezte, hogy valamennyi népkönyvtár részére meg kell majd rendelni a hamarosan megjelenő „Könyvtáros” folyóiratot, melynek évi előfizetési ára kb. 20–24 Ft lesz. Ezért a hiteleket úgy

igényelje a körzeti könyvtár, hogy erre a célra megfelelő összeg álljon a rendelkezésre. A központ levele azt is előírta, hogy a Művelt Nép-et a körzeti könyvtárhoz tartozó összes népkönyvtár részére meg kell rendelni.³³⁴ Ennek hatására újabb rendelés-kiegészítés ment Székesfehérvárról a Művelt Nép kiadóhivatalához, melyben március 1-jétől az addigi 38 előfizető 17 újabb népkönyvtárral gyarapodott.³³⁵

(Meg kell jegyezni, hogy ez az 55 példányos megrendelés még mindig nem az összes népkönyvtárat jelentette, hiszen a jelentések szerint a körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtárak száma 1950 végén 76 volt!)

Úgy látszik, hogy az iratokon feltüntetett féléves megrendelések helyett valójában csak negyedévre szóló előfizetések történtek, mivel 1951 második negyedévére vonatkozóan a Művelt Nép ismét meg lett rendelve most már 72 könyvtár számára. (E könyvtárak között szerepelt már a dunapentelei Dunai Vasmű Központi Könyvtára is.)³³⁶

A „Könyvtáros”-nak jelzett folyóirat „Könyvbarát” címmel jelent meg. A folyóirat 1951. júniusi megindulásakor a kiadó még nem volt felkészülve arra, hogy a szükséges nagy számban ki tudja postázni a példányokat. Annak érdekében, hogy a folyóirat első száma minden népkönyvtárba és városi könyvtárba eljuthasson, a Népkönyvtári Központ vállalta át, hogy a körzeti könyvtárak közbeiktatásával megoldja a szétosztást.³³⁷ Ehhez azonban a körzeti könyvtáraknak előzetesen, május 15-i határidővel kellett küldeniük a körzetükben létesített népkönyvtárak listáját. A feladatot ismertető, egyébként három másik témát is tartalmazó sokszorosított körlevelet Fehérváron május 9-én iktatták, s az iratra Mácsainé május 19-én jegyezte rá a „Tudomásul, irattárba” jelzést.³³⁸ A megrendelésről nincs megjegyzés a külzeten, s nem is történhetett ez ügyben semmi, mivel a Népkönyvtári Központ május 23-án, expressz levélben kért igazoló jelentést a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár vezetőjétől a megrendelés elmaradásának okáról, s egyben postafordultával kérte a megrendelés pótlólagos beküldését.³³⁹ (Székesfehérvár nem lehetett egyedül a határidő be nem tartásával: a központ sürgető-elmarasztaló levele indigós-másolat volt, s csak a város nevéét gépelték be a címzésnél.³⁴⁰) A lista végül elkészült, rajta 90 népkönyvtár, plusz a Székesfehérvári Városi Könyvtár és a dunapentelei Dunai Vasmű könyvtára is fel van tüntetve.³⁴¹

Az igénylés csak az első számra vonatkozott, a további számokat közvetlenül a kiadóhivaltól kellett a körzeti könyvtárnak megrendelni. 1951 júniusában az Irodalmi Újság is meg lett rendelve a népkönyvtáraknak, ezúttal azonban csak 79 könyvtár számára.³⁴²

A Posta Központi Hírlap Iroda számára 1952 júniusában egy 118 tételes lista megküldésére került sor azoknak a népkönyvtáraknak a megnevezésével, ahová a körzeti könyvtár továbbra is megrendelte a Könyvbarát küldését.³⁴³ Ezzel a megrendeléssel a körzeti könyvtárhoz tartozó valamennyi népkönyvtárba eljutott az akkori könyvtárosi munkához politikai és szakmai segítséget nyújtani kívánó folyóirat.

Az állomány mozgatása

A körzeti könyvtári rendszer hatékony működésének kulcsa – a külföldi példák alapján – egy könyvszállításra berendezett gépkocsi, mellyel a körzeti könyvtáros rendszeresen látogathatja a helyi könyvtárakat, átadhatja a központból igényelt könyveket és elviheti a kiolvasott csereanyagot.³⁴⁴

Saját szállítóeszköz hiányában maga a könyvesláda vált a rendszer működésének nem igazán hatékony „kulcsává”. Mácsainének folyamatos harcot kellett vívnia könyvesládái visszaküldése érdekében, szinte mindegyik, szállítmány küldésére vonatkozó értesítése végén kérte

a láda visszaküldését. Több ládát is „mozgósítani” tudott egyszerre, hiszen 1951 februárjának végén egyidejűleg kilenc helyre küldött levelet annak érdekében, hogy az előző év végén küldött ládákat visszakapja. Sürgető levelét nem a könyvtárosnak, nem is a népművelési ügyvezetőnek, hanem egyenesen a községi tanács elnökének címezte, kilátásba helyezve azt is, hogy ha nem intézkedik azonnal, kénytelen a megyei tanácsnak jelenteni.³⁴⁵ Májusban egy másik körlevelet is kiküldött több községi tanács vb-nek ebben a témában a körzeti könyvtár, Kocsis István aláírásával: „Ismételten kérem, hogy a körzeti könyvtár által kiküldött ládákat, melyben a községi népkönyvtár anyagát kiküldtük, 3 azaz három napon belül küldjék vissza [...] a Székesfehérvári körzeti könyvtár a többi megyével versenyben áll, és a könyvládák vissza nem küldése megyénknek nagy kiesést jelentene! Éppen ezért kérem az elvtársakat, hogy szoc-kultúránk e nemes versenyében ne gátoljanak bennünket a láda vissza nem küldésével, mert a többi községnek is ezekben a ládákból fogjuk kiküldeni a könyveket, ami megyénk dolgozóinak kulturális felemelkedését jelenti. Remélem, hogy az elvtársak megértik milyen nagy jelentősége van a kérésnek és nem fogják gátolni szoc-kultúránk minél előbbi megvalósítását.”³⁴⁶

1951. december végéig még nem érkezett vissza Gántról, Martonvásárról és Sáregresről a korábban kiküldött láda, a pusztaszabolcsi gépállomáson pedig azt tapasztalhatta az odalátogató Kocsis István, hogy az irodában a szén tárolására használták a kiürített könyvesládát.³⁴⁷

A körzeti könyvtár ládahiánya következtében egyes népművelési ügyvezetők, illetve népkönyvtárosok maguk gondoskodtak a könyvek kiszállításáról. Özv. Donáth Dénesné, sárkeresztesi ügyvezetőnek például sikerült egy tetővel ellátott, lakattal zárható ládát kölcsönkapnia a faluban, és azt küldte be 1950. december 13-án reggel a körzeti könyvtárba. Arra sem volt ideje, hogy ráírja a saját címét, ezért egy levelezőlapon kérte, hogy el ne cserélődjék a láda, mert az nagyon kellemetlen lenne számára.³⁴⁸ A lepsényi népkönyvtár is csak úgy kapott új könyveket 1951 márciusában, hogy Márkus István, a népkönyvtár vezetője szerzett egy ládát és beküldte a körzeti könyvtárba, ahonnan Mácsainé a BELSPED Szállítványozási Vállalattal küldte vissza a kért könyvekkel.³⁴⁹

A könyvállományok ilyen nagymértékű mozgatásakor természetes, hogy előfordultak alkalmanként keveredések és félreértések. Rácalmás népkönyvtárát például a körzeti könyvtár szintén a BELSPED-del 1950. december 29-én szállította vasúton a helyszínre. A könyvek azonban – feltehetően a címzés hibájából – nem jutottak el Molnár Jenőnéhez, a rácalmási népművelési ügyvezetőhöz. Erre akkor derült fény, amikor Mácsainé kérte a könyvtár január havi működésére vonatkozó jelentést.³⁵⁰ A körzeti könyvtár igencsak lassan reagált könyvek eltűnésére. Kocsis István körzeti könyvtáros és Horváth Anna, a körzeti könyvtár irodakezelője csak 1951. július 27-én vett fel Rácalmáson egy jegyzőkönyvet, mely szerint „A Tanácselnök és a népművelési ügyvezető kartársnő büntetőjogi felelősségük tudatában kijelentik, hogy a Székesfehérvári körzeti könyvtár könyveiről nem tudnak, illetve azok nem érkeztek meg”.³⁵¹ A jegyzőkönyv felvétele úgy látszik, hogy segítette a könyvek felkutatásában, mert augusztus 15-én a tanácselnök arról értesítette a körzeti könyvtárt, hogy a hiányzó könyveket megtalálták Kulcsón, a község külterületi településrészén. (Az ügy pikantériája, hogy július folyamán – talán éppen a rácalmási jegyzőkönyv-felvétellel egybekapcsolva – a körzeti könyvtárból meglátogatták a kulcsi népkönyvtárt is, de úgy látszik nem tűnt fel az ottani állomány-többlet.³⁵²) Rácalmáson a kiküldött könyvszekrényre is ráleltek: még az előző vb-titkár helyezte el a (tanácsházában lévő) DÉFOSZ-irodában! A kulcsi népművelési ügyvezető, Kovács Matild, azonban a rácalmásai kérésére nem, csakis a körzeti könyvtár utasítására lett volna hajlandó könyveket átadni a saját népkönyvtárból. A körzeti könyvtár alaposan megfontolhatta a döntését:

csak 1951. november 20-án küldte meg egyidejűleg Rácalmásnak, illetve Kulcsnak az eredetileg nekik szánt könyvek jegyzékét, rájuk bízva, hogy ennek alapján válogassák ki a rácalmási népkönyvtár köteteit.³⁵³

Az állomány nyilvántartása

Kezdetben elegendő volt, hogy a letétbe kapott könyvekkel együtt a népkönyvtárba érkező rózsaszínű vagy sárga kartonok alapján keletkezett egy kartonnyilvántartás az állományról, miközben maguk a könyvek a körzeti könyvtár leltárkönyvébe voltak bevezetve. A Népkönyvtári Központ 1952 februárjában küldte meg a népkönyvtárakba küldendő leltárkönyveket,³⁵⁴ melyeket körzeti könyvtár továbbított a községi népművelési ügyvezetőknek azzal az útmutatással, hogy a községi tanács vb hitelesítse, lássa el záradékkal, és leltározassa be a könyveket a népkönyvtárossal.³⁵⁵

Bizonyára nem minden községi népkönyvtár kapott leltárkönyvet az év elején, mivel Kocsis István, nem tudni, hogy hány helyre, de augusztus 2-án ismét leltárkönyveket küldött egy körlevél kíséretében a községi tanácselnököknek címezve. Azt kérte tőlük, hogy abba a községi népkönyvtárban található összes könyvet leltározassák be. A leltárkönyv rovatainak kitöltésére is közölt mintát, s javasolta, hogy a leltározás előtt érdemes a könyveket írói sorrendbe szedni, és úgy elvégezni a leltárba vételt. Ha bekerültek a népkönyvtárba a helyi tömegszervezetek könyvei, úgy azokat is ugyanebbe a leltárkönyvbe kellett bevezetni, megjelölve az eredeti tulajdonost, a könyvekbe pedig bele kellett írni a leltárkönyv sorszámát. A leltározást minden községi népkönyvtárban kötelező volt elvégezni augusztus 31-ig.³⁵⁶ (Az augusztus 31-i állomány adatait az 1952. novemberében tartott I. Országos Könyvtáros Kongresszusra kellett biztosítani.³⁵⁷)

Ezzel az aktussal a népkönyvtárak állománya helyben is mintegy „tulajdonba” lettek véve, igaz anélkül hogy a körzeti könyvtár leltárkönyvből törölve lettek volna.

A népkönyvtárosok

Az alapkönyvtárak szervezésekor Könczöl Imre, a Fejérmegyei Népművelési Központ vezetőjeként kiadott, 1950. januári körlevelében egyebek mellett arról is tájékoztatta a községi népművelési ügyvezetőket, hogy a helyi pártvezetőséggel és a népművelési bizottsággal közösen milyen szempontokat vegyenek figyelembe a könyvtáros személyének kiválasztásakor: „lehetőleg könyvszerető, fejlődőképes munkás, vagy paraszt legyen. Amennyiben olyan munkás, vagy paraszt, aki a könyvtárosi teendőket már most önállóan el tudná látni nem lenne, pedagógus, vagy egyéb értelmiségi is lehet könyvtáros. Tekintettel azonban ezek túlszűfolt munkájára ilyen esetben is célszerű segédkönyvtárosként egy munkás, vagy parasztfiatal beállítani, aki néhány hónap alatt elsajátítja a teendőket és önállóan is képes lesz a könyvtárosi feladatok elvégzésére.”³⁵⁸

A népművelési (későbbi elnevezésük szerint népművelési) ügyvezetőnek jelteni kellett megyei felettesének illetve a körzeti könyvtárnak, hogy ki a kiválasztott személy. Nincs nyoma annak, hogy a körzeti könyvtár megakadályozta volna a községi illetékesek által alkalmasnak tartott személy megbízását, viszont pontos ismeretekkel kellett rendelkeznie a népkönyvtárak kezelőiről. A népkönyvtárosokra vonatkozó személyi adatok összegyűjtését Mácsainé csak hónapokkal a körzeti könyvtár felavatása után kezdte meg. Az 1950. októberi havi adatszolgáltató nyomtatványok kiküldésekor egy egyoldalú kérdőívet is mellékel a következő rova-

tokkal: 1. A könyvtáros neve és életkora; 2. Foglalkozása; 3. Iskolai végzettsége; 4. Párt és tömegszervezeti tisztsége; 5. Pontos lakcíme; 6. Milyen párt vagy tömegszervezeti oktatásban részesült; 7. Rövid életrajza.

A fennmaradt 27 kitöltött kérdőív adataiból és a kiegészítő önéletrajzokból plasztikus kép rajzolódik ki Fejér megye első népkönyvtárosairól. Az alábbi táblázatok a kérdőívekből ki- nyert adatok feldolgozásával jöttek létre.³⁵⁹

A népkönyvtárosok nemek szerint

Férfi	17
Nő	10
Összesen	27

A népkönyvtárosok életkor szerint

30 év fölötti	6 fő
20 és 30 között	14 fő
20 év alatti	7 fő
Legidősebb	56 éves
Legfiatalabb	14 éves
Átlagos életkor	26,7 év

A népkönyvtárosok foglalkozásuk szerint

Foglalkozás	Fő	Arány
Tanító/nő	8	29,6%
Hivatalnok	6	22,2%
Földműves/napszámos	5	18,5%
Tanuló	3	11,1%
Háztartásbeli	2	7,4%
Iparos	2	7,4%
Óvónő	1	3,7%
Összesen	27	100%

A népkönyvtárosok iskolai végzettség szerint

Végzettség	Fő	Arány
Tanító/nő/képző	8	29,6%
Óvónőképző	1	3,7%
Közéiskola	7	25,9%
8 általános	3	11,1%
6 elemi	8	29,6%
Összesen	27	100%

A népkönyvtárosok mozgalmi tevékenységük szerint

Tevékenység	Fő
MDP tag	4
MDP tagjelölt	3
DISZ tag	10
Úttörőszervezet tagja	1
Szakszervezet tagja	7
Népfrentbizottság tagja	1
MNDSZ tag	5
Pártoktatásban részesült	3

A önéletrajzok azon szakaszán, ahol az önéletrajzíró a céljait közli, igen gyakran kiérezni a megfogalmazásokon a kor jelszavait, hol enyhébb, hol pedig harcosabb megfogalmazásban. Íme két példa:

„Minden célom a magyar nép felemelése s az emberiség boldogságának hirdetése, megvalósítása.”³⁶⁰

„A helyi Népművelési Bizottság felkérésére elfogadtam ezt a megtiszteltetést, és a helyi népkönyvtár vezetésével, az itt végzett jó munkámmal a béke-tábor, és ezen keresztül a DISZ harcos katonája fogok lenni továbbra is.”³⁶¹

A korszak ismeretében fel kell figyelnünk arra a tényre, hogy az 1950 elején megadott kiválasztási szempontok között csak a származás említődött meg, s nem volt szó a párt- vagy tömegszervezeti tagság szükségességéről! Az őszi könyvtárszervezési akció során is csak arra hívta fel a szervezést előkészítő Könczöl Imre a népművelési ügyvezetők figyelmét a könyvtáros személyére vonatkozóan, hogy – a helyi pártszervezettel és a községi végrehajtó bizottsággal egyetértésben – politikailag megbízható, könyveket szerető könyvtárost jelöljenek ki.³⁶²

A későbbi időből is maradtak meg önéletrajzok a körzeti könyvtár iratai között. Ezek egyike Havrilla Jánosé, aki a dolgozók iskolájában végezte el az általános iskola felső négy tagozatát és az Alsótekerespusztai Állami Gazdaság faiskolájában dolgozott. 1952 áprilisában lett az ottani népkönyvtár könyvtárosa.³⁶³ Érdemes idézni a kockás spirálfüzet lapjaira írt mondatokból: „A könyveket nagyon szeretem. A könyvek az embernek jó barátai, segítik a tanulásban, s szórakozik is az ember. A könyv az embert az életre neveli, rajta keresztül megismeri az újat. Több évvel ezelőtt olvastam a híres magyar írótól, Móricz Zsigmondtól Jó György élete című könyvet. Amikor elkezdtem olvasni, alig bírtam a kezemből letenni. Olvasás közben a magam nyomorúságos életemre ismertem rá. Jó György is sok nélkülözésen ment keresztül. Valóban a múlt rendszerbe a dolgozók élete elnyomatás, szenvedés volt. Most a könyv ahhoz segít bennünket, hogy harcoljunk a szebb, boldogabb életért.”³⁶⁴

A népkönyvtárosok nagy többsége mindenféle ellenszolgáltatás nélkül látta el megbízatását. Előfordult ugyan, hogy 1950 végéig némely helyen, mint például Mezőszentgyörgyön, havonként 30 Ft tiszteletdíjban részesült a népkönyvtáros, de 1951-től ezt már nem kaphatta meg, mivel a községi tanács 1951. évi költségvetéséből központilag törölték a népkönyvtáros díjazására igényelt összeget.³⁶⁵

Mácsainé a minisztériumnak küldött, 1951. első negyedévére vonatkozó jelentésében foglalkozott ezzel a problémával: „A tanácsok javaslata, hogy a népkönyvtárosoknak egy csekély tiszteletdíjat biztosítsunk. Könyvtárosok csekély díjazásával megoldódna, hogy a könyvtáro-

sok nem változnának egyik ellenőrzésünktől a másikig és maga a könyvtár és olvasómozgalmi munka sokkal eredményesebb lenne.³⁶⁶

A Móri Községi Tanács 1952-re szóló költségvetésében évi 720 Ft fedezetet biztosított a népkönyvtáros tiszteletdíjára. Április 1-jével azonban az összeget zárolták és átcsoportosították a járási kultúrház költségvetésébe.³⁶⁷

A népkönyvtárosok központi díjazására 1952-től nyílt lehetőség. A Népkönyvtári Központ 1952. február 14-én kért azonnali kimutatást azokról a népkönyvtárakról, ahol az utóbbi három hónap valamelyikében az olvasók száma elérte a 250-et, vagy a kölcsönzések száma az 500-at. Az ilyen eredményeket elért könyvtárak jöhettek számításba „tiszteletdíj, vagy fél, illetve függetlenítés szempontjából”.³⁶⁸ A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár még az irat megérkezése előtt, telefonon megkapta az erre vonatkozó felszólítást, és ennek alapján február 14-én már meg is küldte Aba, Mezőszentgyörgy, Mór, Seregélyes és Csósz vonatkozó adatait.³⁶⁹

A fentiekől függetlenül a Népkönyvtári Központ március 1-jén ismét bekérte azoknak a névjegyzékét, akik teljesítették a korábban megadott normákat. A központ az első negyedév végén kívánta megjutalmazni ezeket a könyvtárosokat. A megyéből a következő népkönyvtárosok lettek pénzjutalomra felterjesztve:

Cseh János, Aba
Halmai János, Csósz
Kiss József, Seregélyes
Kocsis Erzsébet, Mezőszentgyörgy
Odor Mária, Zámoly
Paulkovits József, Mór

Ugyanekkor lehetőség nyílt körzetenként 10 népkönyvtáros könyvvel való megjutalmazására is. A körzeti könyvtár az alábbiak számára igényelt könyvet:

Csikár Ilona, Iszkaszentgyörgy
Dajbukát Antalné, Enying-Leshegy
Járányi István, Jenő
Kiss Nándorné, Pákoz
Lelovit Sándor, Pákoz-Börgöndpuszta
Molnár János, Pátka
Özv. Molnár Sándorné, Kápolnásnyék-Pettendpuszta
Nagy Erzsébet, Sárszentmiklós
Nagy László, Aba-Felsőszentiván
Neszmélyi György, Pázmánd³⁷⁰

A következőkben rendszeressé vált a körzeti könyvtár által javasolt népkönyvtárosok /pénz/ jutalomban való részesítése április 4-e, május 1-je, június 1-je a Békenap stb. alkalmából.³⁷¹ Természetesen a végső döntés joga a Népkönyvtári Központé volt, a jutalmazandók névsorán a körzeti könyvtár nem változtathatott, csak továbbíthatta az kiutalt összeget.³⁷² A körzeti könyvtár 1952. évi költségvetésében szerepel ugyan egy „Tiszteletdíj” megnevezésű rovaton 11 300,- Ft,³⁷³ de nincs irattári nyoma annak, hogy ezt az összeget népkönyvtárosok tiszteletdíjára használták volna fel. A körzeti könyvtár fennállásának időszakában a népkönyvtárosok a körzeti könyvtár pénzügyi keretéből nem részesültek rendszeres tiszteletdíjban.³⁷⁴

A népkönyvtárak működtetése

A népkönyvtárosok képzése

A Népművelési Minisztérium, még az első 23 népkönyvtár működésének megkezdése előtt, 1950. április 1-jén megküldte Fehérvárra a hatnapos könyvtárosképző iskola tananyagát. A tanfolyamot még április folyamán meg kellett volna szervezni a körzeti népkönyvtárosai, illetve leendő népkönyvtárosai számára. A költségeket a minisztérium fedezte volna.³⁷⁵ A megyei Népművelési Központ április 24–30. között kívánta a tanfolyamot megtartani az alábbi előadásokkal:

- A könyvtár és a könyvtáros szerepe a szocialista társadalomban;
- A könyv mint harci fegyver;
- A könyvtáros gyakorlati munkája.³⁷⁶

A tanfolyam célja világos volt: az április 4-én felavatott könyvtárak kezelői még abban a hónapban megkapták volna azt a alapvető képzést, mely nélkülözhetetlen egy könyvtár kezeléséhez. A hatnapos képzésre azonban hely hiányában nem került sor.³⁷⁷

1951 októberében a minisztérium ismét javaslatot tett arra, hogy hatnapos könyvtárosi tanfolyam induljon a körzeti könyvtár székhelyén, vagy annak közelében 40 hallgatóval. A költségeket ismét a minisztérium fizette volna.³⁷⁸ A körzeti könyvtár a velencei SZOT üdülőt találta alkalmasnak az oktatás lebonyolítására, de a SZOT üdültetési osztálya nem adta át az üdülőt tanfolyam céljára.³⁷⁹ A minisztérium ugyan kérte Mácsainét, hogy nézze meg, hátha tudna valami mást megoldást találni a helyiségre vonatkozóan, de ő nem tudott. A körzeti könyvtár egyetlen szervezett oktatást sem rendezett népkönyvtárosai számára, fennállásának több mint két éve alatt!

A Népművelési Minisztérium viszont folyamatosan képezte bentlakásos budapesti tanfolyamain a könyvtárosokat. A hathetes iskolán az új körzeti könyvtárak számára képeztek könyvtárosokat, de lehetőség nyílt e tanfolyamokra nagyobb községek népkönyvtárosait is elküldeni. A körzeti könyvtárnak nyilvántartásba kellett venni a számba jöhető kádereket. A felterjesztést a megyei népművelési központ és a körzeti könyvtár közösen tette meg. A hallgatók kiválasztásánál a legfontosabb szempont a politikai megbízhatóság volt, melynek figyelembevételével értelmes, fejlődőképes, munkás- vagy parasztszármazású dolgozót lehetett javasolni. Mellékelni kellett a felterjesztettek két példányban megírt önéletrajzát, valamint az ajánló párt-, vagy tömegszervezeti szerv írásbeli káderjellemezését. Az iskolára való behívás előtt a minisztériumban személyesen is elbeszélgettek a javasolt káderekkel.³⁸⁰ Előfordult, hogy a minisztériumi beszélgetésre már nem is került sor, mivel a megyei tanács vb illetékes osztályán tartott előzetes beszélgetéskor kiderült, hogy a személy – valamilyen szempontból – nem fog megfelelni a könyvtárosiskolán.³⁸¹ A szintén folyamatosan működő, háromhetes bentlakásos könyvtárosképző iskolához elegendő volt a helyi javaslat is,³⁸² de Mácsainé például azért nem javasolt senkit az 1951 februárjában kezdődő könyvtárosiskolára, mert a javasoltak nagy része nem jelent a népművelési alosztályon a káderezésre, akik meg megjelentek, azokról pedig az derült ki a beszélgetés során, hogy nem felelnek meg.³⁸³

A könyvtárosiskolát végzett hallgatókról a megyei tanács vb kapta meg az iskola vezetése által készített jellemezést.³⁸⁴

Nem tudni, hogy a községek népkönyvtárosainak ellenállásán, esetleg a tanfolyamra küldésük feltételeinek hiányán, vagy a körzeti könyvtár érdektelen káderpolitikáján mulott-e, de

1951 augusztusáig, a körzeti könyvtár alá tartozó települési népkönyvtárakból a hathetes iskolát mindössze ifj. Szapper István, a székesfehérvári városi könyvtár kezelője, a háromhetes iskolát pedig György József, a füleli népkönyvtár kezelője végezte el. Ifj. Kocsis István is kijárta a tanfolyamot, de nem települési könyvtárosként, hanem a Nádorpusztai Állami Gazdaság könyvtárának a kezelőjeként. Szintén elvégezte a háromhetes iskolát a Dunapentelei Vasműből Baka Márton, Droppa Miklós, Jagadies István, Koréh Sándor, Pekli Gyula, Simon Antal és Szepesi József. Őket a szakszervezet iskolázta be. Baka Márton a Dunai Vasmű Központi Könyvtárának volt a kezelője egy ideig, de 1951 augusztusára már csak Jagadies István maradt az akinek valamennyire még volt kapcsolata könyvtárral: társadalmi munkában segített a dunapentelei központi könyvtárban.³⁸⁵ Ezek az adatok azt jelentik, hogy az 1951 nyarán a körzeti könyvtár kb. 80 népkönyvtárosa közül mindössze egyetlen egy volt az, aki rendszerezett könyvtárkezelői ismeretekkel bírt!

A fenti adatok ellenére mégis azt lehet megállapítani, hogy a körzeti könyvtár törekedett arra, hogy népkönyvtárosai oktatásban részesüljenek. Rendszeresen hívott be népkönyvtárosokat, illetve könyvtáros-jelölteket káderezésre abból a célból, hogy beiskolázza őket. A megbeszélések a megyei tanács népművelési alosztályán zajlottak le, a konkrét eredményekről azonban nem maradt fenn feljegyzés.³⁸⁶ Jeni Bertalan paulapusztai népkönyvtáros tanfolyamra való behívása viszont azért húzódozott 1952 elején,³⁸⁷ mert a körzeti könyvtár a káderjellemzések nélkül terjesztette, fel a népkönyvtáros beiskolázási anyagát.³⁸⁸ Valószínű, hogy nem volt ilyen probléma ugyanez év áprilisában, amikor a minisztérium öt hónapos iskolájára Havrilla Jánost és Kilián Erzsébetet javasolta a körzeti könyvtár.³⁸⁹

Módszertani tanácsadás

Az első könyvtárak létesítésének időszakában tervezett könyvtárkezelői tanfolyamnak az elmaradása azt eredményezte, hogy az 1950 tavaszán átadott könyvtárak kezelésével megbízott személyek egyike sem rendelkezhetett semmiféle szakismerettel a könyvtári munkáról. Körzeti könyvtárosuktól sem kaptak – tevékenységük megkezdésekor – útmutatást egészen június közepéig. A községi népkönyvtárak vonatkozásában a körzeti könyvtár érdemben csak ekkor kezdte meg módszertani-irányító tevékenységét avval, hogy június 14-én az alábbi tartalmú körlevélben tájékoztatta mind a 23 népművelési ügyvezetőt, illetve népkönyvtárost a könyvekkel együtt megkapott könyvtári nyomtatványok kezeléséről:

„A belépési lapot kétfelé összehajtva beletesszük a kivitt könyv kartonját, ez lesz a kivitt könyvkartonok boríték lapja a visszahozásig. A rózsaszínű és a sárga színű kartonok a könyvek leltári nyilvántartását szolgálják. A szürke színű kartonokat abc sorrendbe szedjük és a rajtuk lévő lukon keresztül drótot vagy spárgát húzunk át és egy dobozba helyezük, úgy, hogy az egyes kartonokat a drót vagy a spárga elszakítása nélkül a dobozból ne lehessen kivenni, ez szolgálja a könyvtárlátogatók részére a könyvek katalógusát (mutatóját), innen választják ki a kivinni szándékolt könyvek címét és számát. A zöld vagy fehér színű kartont a könyvfedelének belső lapjában lévő kis tasakba és ott kell tartani még a könyvet olvasásra ki nem adjuk. A könyv kivételekor ezt a lapot kivesszük a tasakból és a fent írt módon a könyv visszaadásáig a belépési lapban tartjuk, a kartont az olvasóval aláíratjuk. A könyv visszaadásakor ismét visszahelyezzük a könyvbe, mert a könyvtárban lévő minden könyvben benne kell lenni ennek a kartonnak.”³⁹⁰

A körlevél egyben kérte a Népkönyvtári Központból márciusban megküldött könyvek átvételi elismervényét, a nyitvatartási idő, továbbá az olvasók számának közlését. Válasz csak 13

helyről érkezett vissza, közülük is mindössze kilenc tartalmazta a kért információkat. A jelentéséből az is kiderült, hogy nem mindenütt volt problémamentes a könyvek átvétele: Alsótöbörzsök könyveinél csak második szállítmányhoz volt jegyzék csatolva, az egyik csomag a postai szállítás közben annyira megrongálódott, hogy talán ki is eshetett belőle néhány darab, küldtek kartotékokat könyv nélkül, de küldtek könyveket kartoték nélkül is.³⁹¹ Abból, hogy Aba, Cece-Hardpuszta, Csákvár, Perkáta, Sárkeszi, Soponya, Szár, Vértesacska még július hóra vonatkozóan sem küldte be a kért adatokat a körzeti könyvtárba, arra következtethetünk, hogy ezekben a községekben az avatást követően a könyvtári szolgáltatás nem indult meg.³⁹² Száron, mint tudjuk, a kiszemelt könyvtáros visszalépett, a népművelési ügyvezető számára pedig nem volt ismeretes az, hogy a beiratkozás díjtalan, vagy pénzt kell érte kérni, és hogy mennyi ideig lehet egy könyv az olvasónál. Ezekre a kérdésekre a júniusi tájékoztató körlevél sem adott neki választ. A szári ügyvezető a június 16-án beküldött levelének kérdéseire azonban Mácsainé nem válaszolt, csak azt követően – több mint egy hónap múlva – adta meg a felvilágosítást, amikor az ügyvezető a július havi adatszolgáltatás helyett a korábbi levelének a másolatát küldte be a körzeti könyvtárnak.³⁹³ A későbbi könyvtárszervezések során, a könyvtári állomány kiküldését követően többnyire a szervezőkönyvtáros, Kocsis István ment ki a „könyv kezelésének megmutatására”.³⁹⁴

Úgy tűnik, hogy a későbbiekben felavatott könyvtárak kezelői sem kaptak a könyvek kiküldésével egyidejűleg megfelelő tájékoztatást. Mácsai Lajosné – feltehetően külön kérésre – csak 1951. február 27-én tájékoztatta a sárszentmihályi Posta Zoltán népművelési ügyvezetőt az előző év októberében felavatott népkönyvtárak kölcsönzési szabályairól: „A könyvtáros a könyveket 2 hétre adja ki az olvasóknak. Az olvasó a nála kintlevő könyvet meghosszabbíthatja, de ezt a könyvtárosnak be kell jelenteni, ez újra két hétre szól. Az olvasónál 4 hét után kintlevő könyvek után lehet csak túlhazsnálati díjat szedni, de ezt az összeget a helyi tanács a népművelési ügyvezetővel egyetemlegesen állapítja meg. A könyvtárosnak az összeggel a népművelési bizottságnál elszámol és a bizottság a körzeti könyvtárnak jelenti az összeg számszerűségét és a felhasználás módját. Ez az összeg csak a könyvtár részére használható fel.”³⁹⁵ El kell azon gondolkodnunk, hogy ahol nem kérdezték meg külön, ott hogyan alkalmazták ezeket a kölcsönzési szabályokat?

A népkönyvtárak 1952-ben saját leltárkönyvet kaptak, hogy állományba vegyék könyveiket. A leltárkönyveket a körzeti könyvtár küldte ki, azonban különösen a frissen beállt népkönyvtárosok esetében volt, hogy problémát okozott az, hogy külön rovata volt a raktári jelzetnek és külön a leltári számnak, és a népkönyvtáros nem tudta eldönteni, hogy melyikbe milyen adatot kell bejegyezni: Olyan kérdés is elhangzott egyik levélben, hogy a leltárkönyvbe be kell-e írni a mű címét és a szerzőjét? Ilyen esetben Kocsis István utazott a községbe, betanítani a leltározás munkafolyamatát.³⁹⁶

A betanítás nem mindig csak az írásbeli vagy szóbeli tanácsadásra korlátozódott, hanem egyes alkalmakkor az elvégzendő munkában is közvetlen segítséget kellett nyújtani. Például amikor a körzeti könyvtár egy nagyobb mennyiségű (170 db) könyvszállítmány küldött 1952 júniusában Kislángra, Kocsis két-három nap múlva utazott a helyszínre azért, hogy tevőlegesen besegítsen Vadócz Pál községi népkönyvtárosnak a könyvek beletárolásában és beosztásában.³⁹⁷

Az olvasómozgalom irányítása

Olvasómozgalom alatt nem olyan mozgalmat kell értenünk ebben a korszakban, mely egyéni, elmélyült olvasásra ösztönözte volna a könyvtár használóját, hogy olvasmányélményeivel

gazdagítsa személyiségét, képes legyen minél átfogóbban értékelni azt a világot, amelyben él. Nem, az olvasómozgalom elsősorban tömegnevelő munka volt, a párt agitációs és propaganda céljainak a szolgálatában. Formája az olvasókörökben való közös olvasás, a könyvankét és a könyvkiállítás volt. Az olvasómozgalom céljait, az olvasandó könyveket kezdetben a minisztérium Könyvtár osztálya határozta meg, 1951. június 1-jétől viszont a könyvismertetésekkel és az irodalmi ankétokkal kapcsolatos ügyek teljes egészében a Népkönyvtári Központhoz tartoztak.³⁹⁸

A fontosabb események helyét, időpontját és tematikáját központilag határozták meg, a körzeti könyvtárra az előírt feladat automatikus végrehajtása és a jelentés megtétele hárult. Ez történt akkor is, amikor 1951 tavaszán a minisztérium 12 szocialista várost, illetve nagyközségeket a könyvtármunka szempontjából is mintavárossá, illetve mintaközséggé akart fejleszteni. Szocialista (termelőszövetkezeti) községként Baracska és Hercegfalva lett kijelölve a székesfehérvári körzet területén.³⁹⁹ A két település „olvasási munkáját” a körzeti könyvtárosoknak a következő módon kellett támogatnia: „rendezzenek a március 4-től 10-ig terjedő héten Hercegfalván és Baracsán könyvkiállítást „Éljen március 8., a békeszerető asszonyok ünnepe” címmel /különös tekintettel arra, hogy milyen helyet foglalnak el a nők, ill. milyen eredményeket értek el a kollektív gazdálkodás területén[/]. Ugyanebben az időben rendezzenek könyvismertetést Dobozi I.: Új vetés nő a Kunságon c. könyvéről Hercegfalván és Baracsán pedig ismertessék Leberecht: Fények a falun c. művéről [sic!]. Április hónapban rendezzenek könyvkiállítást a szovjet mezőgazdaság eredményeiről és parasztságunk útjáról felszabadulásunktól napjainkig. A kiállításokhoz szükség esetén anyagot, a könyvismertetésekhez pedig írórt biztosítunk.”⁴⁰⁰

A népkönyvtárakban rendezendő olvasómozgalmi események megszervezése és lebonyolítása során felmerülő kiadásokat kezdetben a minisztérium fedezte, 1951-től viszont már a körzeti könyvtár költségvetésében szerepelt a megfelelő összeg.⁴⁰¹

Olvasókörök

A Népművelési Minisztérium Könyvtár osztálya azt a cél tűzte ki, hogy 1950 végére az ország területén kb. kétezer olvasókör jöjjön létre. Szervezésüket a körzeti könyvtárosoknak kellett szorgalmazni, a felügyelete alá tartozó könyvtáraknál. Ha a népkönyvtáros a tömegszervezetek aktív tagjaiból össze tudott hozni 8–12 olvasást kedvelő embert egy helyen, már megalakulhatott az olvasókör. Működtetésére a minisztérium a következő módszer alkalmazását javasolta: „Az olvasókörök tagjai hetenként egyszer jöjjenek össze olvasásra. Az olvasó órán valaki felolvasson egy részt a műből. Ügyeljünk arra, hogy az olvasást egy értelmileg összetartozó rész befejezésénél hagyjuk abba. [...] Az olvasó óra 50–60 perces legyen. A felolvasás után a felolvasott részről tartsanak megbeszélést.”⁴⁰²

Könyvankétok

A könyvismertetések lebonyolításának a technikája az volt, hogy az ismertetendő művet előzőleg a körzeti könyvtár elküldte a népkönyvtárosnak vagy a helyi népművelési ügyvezetőnek, aki szétosztotta elolvasásra az olvasókörök tagjai számára, illetve a párt-, vagy tömegszervezetek aktivistáinak. Az anketon pedig egy helyi vagy budapesti előadó világosította fel a résztvevőket, hogy hogyan kell az olvasottakat értelmezni, s a résztvevők is felszólalhattak, elmondhatták a saját véleményüket a műről.

Mácsainé, a körzeti könyvtár felavatását követően hamarosan megkapta a minisztérium utasítását arra, hogy július végéig két könyvismertetést kell rendeznie a megye területén a minisztériumi munkaterv értelmében. Az ankétra megyei előadót kérjen föl, a könyveket a saját olvasómozgalmi állományából biztosítsa. A körzeti könyvtár felavatása előtt a Megyei Népművelési Felügyelőség szervezte ezeket az akciót, ezért Mácsainénak – az ankét lebonyolítása érdekében – előbb vissza kellett szereznie a felügyelőség által a korábbi ankétokra Ercsi-be kiküldött Akszajev: Távol Moszkvától 79 példányát, valamint a Mezőszentgyörgyön lévő German: Történetek Dzerzsinszkij életéből című kötet 70 példányát.⁴⁰³

A körzeti könyvtár számára a Népkönyvtári Központ küldte meg az olvasómozgalmi könyveket. Ezeket a letéti állománytól elkülönítve kellett nyilvántartani. Előfordult, hogy a Népkönyvtári Központ közvetlenül jutott – olvastatás céljából – az ankét helyszínére könyveket, mint például 1950 decemberében a dunapentelei építkezésre küldött Karinthy: Kőművesek és Katajev: Hajrá című könyv 50–50 példányát. Ezeket utólag kellett a körzeti könyvtárnak nyilvántartásba vennie.⁴⁰⁴

1951 októberében a körzeti könyvtár az alábbi aktuális olvasómozgalmi könyvekkel rendelkezett:⁴⁰⁵

Fjodorov: Partizánok élen	46 pld
German: Történetek Dzerzsinszkij életéből	50 pld
Iljin: Hegyek és emberek	24 pld
Malcev: Szívvel lélekkel	42 pld
Popov: Acél és salak	40 pld
Rákosi per	20 pld
Veres: Próbatétel	50 pld

Gyakran gondot okozott az, hogy nem érkeztek vissza az ankétra kiküldött könyvek. 1951 novemberében, bár a kiszállítás alkalmával megbeszélték az Alsótekeresre küldött Iljin: Hegyek és emberek 24 példányának a visszaküldését, a népművelési ügyvezető késlekedett. Mácsainénak külön – enyhén fenyegető – levélben kellett ismét kérnie a helyi népművelési ügyvezetőt, hogy „a könyvet 4 napon belül küldje vissza, hogy ankétet rendezzünk belőle. A könyv vissza nem küldésével a felelősség az Elvtársra hárul.”⁴⁰⁶

Az ankétok lefolyásáról a körzeti könyvtárba érkeztek be a jelentések. Közülük egyikük egy mezőfalvi ankétról számolt be, ahol a helyi tanács és a népművelési ügyvezető jó munkája eredményeként 270-en vettek részt az előadáson. Az ismertetés témája Dobozi Imre: Új vetés nő a Kunságon című könyv volt. Az előadó beszélt az új szocialista írónemzedék kialakulásáról és a mai írók feladatairól. Olyan szemelvényeket olvasott fel a műből, melyek rámutattak a szervezés közben mutatkozó nehézségekre és azok megoldására. Nagyon tetszett a közönségnek az a rész, ahol a már belépett dolgozó parasztok nyilatkoztak a belépésükről. A hozzászólásokban szó volt arról, hogy mennyivel nehezebb körülmények között végezték a tszcs-szervezők a felvilágosító munkájukat a kunsági tanyavilágban, mint itt Mezőfalván. A felszólalók rámutattak az ellenség leleplezésének fontosságára, és a falusi rémhírtérjesztők romboló munkájának megakadályozására. A jövedelem-elosztás ügyében kihozták, hogy milyen káros az „egyenlősi”, és ezt semmilyen körülmények között nem szabad a termelőszövetkezeti csoportban megengedni. Az ankét megtörténtét, az előadói jelentés tartalmának a valóságát a vb titkár egy záradékban igazolta.⁴⁰⁷

Egy másik ankét melyet Alsószentivánon tartottak, kevesebb résztvevővel zajlott le: Solohov: Új barázdát szánt az eke című könyv ismertetésének 48 hallgatója volt. Itt hat hozzászólás történt, melyek közül a jelentés szerint a „legfontosabb volt az ellenség gyilkos aknamunkájának kérdése, és viszonyítása a mi jelenlegi helyzetünkhöz”.⁴⁰⁸ Solohovnak nagy hatása volt a községben, mivel – a körzeti könyvtár 1951 első negyedévi jelentése szerint – a könyv elolvasása után négyen léptek a tszcs-be.⁴⁰⁹ (Ez viszonylag szerény eredménynek tűnik ahhoz képest, hogy a Békés megyei Magyarbánhegyesen összesen nyolc dolgozó paraszt lépett be a termelőszövetkezeti csoportba a könyv hatására.⁴¹⁰)

Solohov művének az ismertetését kiemelten kezelte a Népkönyvtári Központ. 1952 februárjában a regény alapján készített diafilmet küldte meg a körzeti könyvtárnak azzal, hogy még abban a hónapban vetítsék le minél többször, könyvismertető előadás keretében.⁴¹¹ A központ áprilisi sürgetése⁴¹² ellenére csak a júniusi, Alsótekeresen tartandó könyvankéton kívánta a körzeti könyvtár felhasználni a bizonyára hatásos élményt nyújtó diafilmet.⁴¹³

A termelőszövetkezeti községek, állami gazdaságok, kiemelt építkezések mellett „súlypontí” helyeknek számítottak a bányászlakta települések is. Ezeken a helyeken szintén megkülönböztetett propagandát kellett folytatni. A Népkönyvtári Központ 1952 januárjában 50 db Gorbátov: Donyeci bányászok című művet küldött a körzeti könyvtárnak azzal a feladattal, hogy rendezzen a kötetek felhasználásával ankétot azokon a településeken, ahol bányászok laknak.⁴¹⁴ A következő hónapban még további 40 példány érkezett. A körzeti könyvtár Balinka, Bodajk, Gánt, Iszkszentgyörgy és Mór között osztotta szét a köteteket.⁴¹⁵

A körzeti könyvtár nemcsak a népkönyvtárainak potenciális olvasótáborában szervezte és segítette az ankétok lebonyolítását. A minisztérium felkérésére 1951 februárjában támogatást nyújtott a székesfehérvári iparitanuló intézményeknek. A megyei tanács vb munkaerő-gazdálkodási osztályával való előzetes megbeszélés alapján az olvasómozgalom céljára kapott állományából könyveket adott kölcsön az intézményekben tartandó ankétokhoz.⁴¹⁶ A körzeti könyvtár vezetőjét a székesfehérvári 232. sz. iparitanuló iskola az olvasómozgalmának értékelését végző bizottságába is meghívta. A rendezvényen, melyre április 1-jén, vasárnap délelőtt került sor, 120 tanuló vett részt. Egy-egy tanuló ismertette German: Történetek Dzerzsinszkij életéből, valamint Gorelik: Sztálin díjas volt című művét, és Mácsainé beszámolója szerint jók voltak a hozzászólások is.⁴¹⁷

Könyvkiállítások

A könyvkiállítások megszervezése fontos része volt a körzeti könyvtár olvasómozgalmi munkájának. Magának a körzeti könyvtárnak is kellett volna saját kiállítást rendeznie alapításának az évében, még hozzá októberben. (Ugyanez volt előírva a székesfehérvárral nagyjából azonos időben felavatott szekszárdi, illetve a makói körzeti könyvtárnak is.)⁴¹⁸ A minisztérium által óhajtott fehérvári kiállításra valószínűleg nem került sor (megtartásának nincs irattári nyoma), viszont a körzet területén szinte minden politikai és társadalmi eseményt könyvkiállítással is népszerűsíteni kellett. Ilyen kiemelt esemény volt 1950-ben a tanácsválasztás, 1951-ben az MDP II. Kongresszusa, 1952-ben Rákosi Mátyás 60. születésnapja. Ismétlődő kiállítási alkalom volt a Nemzetközi Nőnap, a Magyar-Szovjet Barátság Hónapja, május 1-je, a Nemzetközi Gyermeknap, augusztus 20-a, az Alkotmány Ünnepe, a Bányásznapi, a Néphadsereg Napja, november 7-e, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulója és Sztálin születésnapja. A könyvkiállításokkal kapcsolatos felszerelési és dekorációs kiadásokra elkülönített összeg (1951-ben 500 Ft) állt a körzeti könyvtár rendelkezésére.⁴¹⁹

A kiállítások helyét, vagy ha a helyét nem, akkor a számát minden esetben a Népművelési Minisztérium Könyvtár osztálya vagy a Népkönyvtári Központ határozta meg. Például az MDP 1951. február 25–március 2. között megtartott II. kongresszusának napjaira, amikor „a lelkesedés a kulturális munka területére is áttérjed”, a minisztérium száz kiállítást vett tervbe, ebből a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár számára hatnak a megszervezése jutott.⁴²⁰ Másainé túlteljesített a központi tervet: tíz kiállítást szervezett meg a körzetében.⁴²¹

Hogy ne kerülhessen sor a központi elképzeléstől eltérő és utólag esetleg kifogásolható egyéni ötletek alkalmazására, a kiállítások megrendezésére vonatkozó felhívással együtt stencillel sokszorosított útmutatók is érkeztek. Volt, amelyik a megadta a megnyitó-szónoklat kétoldali vezérfonalát,⁴²² és volt olyan, amelyik a könyvek elrendezését is előírta. Ez utóbbiak közé tartozott a párt II. kongresszusa alkalmából megtartandó könyvkiállítások előzetesen megküldött, minden részletre kiterjedő, nagymennyiségű melléklettel ellátott útmutatója, amely a kiállítás központi gondolatát így fogalmazta meg: „Ötéves harcunkban eddig is hatalmas fegyver volt kezünkben a könyv, fegyver a kapitalizmust túlszárnyaló szocialista fejlődésben, a nép árulói ellen vívott harcokban, lankadatlan küzdelmünkben a béke megvédéséért, Pártunk harcos szellemének ébrentartásában. A lenini-sztálini szellemű pártos irodalomra a jövőben fokozottabban szükségünk lesz.”

Ennek a kiállításnak felül kellett múlnia az eddig rendezett hasonló kiállításokat. A könyvek fölött Lenin, Sztálin és Rákosi fényképeit kellett elhelyezni. A Népkönyvtári Központ hat pontban foglalta össze a további feladatokat, melyek közül az első négy közvetlenül a megrendezésre vonatkozott:

„1. A kiállításra kerülő könyvek jegyzékét mellékelten küldjük. Kérjük a könyveket a megadott sorrendben, a vázlat szerint elhelyezni. A könyveket (lehetőleg) vörössel bevont asztalon helyezzük el. Az asztal fölé, illetve az ott elhelyezett arcképek fölé a kiállítás fő jelmondata kerüljön: „Könyvvel, tanulással a Magyar Dolgozók Pártjának II. Kongresszusáért!”

2. Az egyes könyvsorok alá nagybetűvel ki kell írni a vázlaton szereplő jelmondatokat.

3. Minden egyes könyv alá elhelyezendő az ugyancsak mellékelte rövid ismertető, lehetőleg kartonra felragasztva.

4. A kiállítást február 17-én nyissuk meg, és 25-én estig tartjuk nyitva.”⁴²³

Másainéra az a feladat hárult, hogy továbbítsa az útmutatót és a kiállítandó könyveket a kilenc községi tanács népművelési bizottságának (a tizedik kiállítás helyben, a városi könyvtárban volt), további szempontokkal kiegészítve a központi koncepciót: „A kiállítást megnyitó Elvtárs domborítsa ki a Párt vezető szerepét, a kongresszus jelentőségét a béke megvédéséért, de világítsa meg az olvasás jelentőségét a könyv szerepét a köynyszeretetét is.”⁴²⁴

A kiállítások megszervezése vonatkozó iratok Budapestről nem „utasítás”-ként, hanem „felhívás”-ként érkeztek a körzeti könyvtár számára. Ezzel azt a látszatot lehetett kelteni, mintha a felhíváshoz való lelkes csatlakozás következményeként történtek volna az események. Pedig elképzelhetetlen lett volna, hogy a körzeti könyvtár ne teljesítse a felhívásban előírt mennyiségű eseményt, és minden esetben jelentéstételre volt kötelezve. Például a párt II. kongresszusának alkalmából megrendezésre kerülő népkönyvtári kiállítások szervezésének előkészítéséről, kijelölt helyeiről is jelenteni kellett, a rendezvény megtartásáról beküldött jelentésnek pedig a következő elemeket kellett tartalmaznia: „A kiállítás megnyitásán jelenlévők száma, látogatók száma, mennyire segítette elő láthatólag a Kongresszus sikerét, a kiállítással és a könyvtárnyitással kapcsolatosan észlelt ellenséges megnyilvánulásokat.”⁴²⁵

A kiállítások megrendeztetése, a jelentések bekérése, összesítése és a saját jelentés elkészítése után már csak arra kellett ügyelni Mácsainénak, hogy visszakerüljenek a kiállításra ki küldött könyvek. Erre általában elég volt egy sürgető körlevél szétpostázása.⁴²⁶

A meglévő egyéb helyi könyvtárak egyesítése a népkönyvtárral

A kicsiny kötetszámú „töredékkönyvtárak” összevonásának elképzelése már az 1949. évi nyári felmérést követően szerepelt a Fejér Megyei Szabadművelődési Felügyelőség tervei között.⁴²⁷ 1950 márciusában, a körzeti könyvtárait szervező Kőnczöl Imre még úgy gondolta, hogy az egyesítés akcióját a körzeti könyvtár felavatását követően indítja el.⁴²⁸ A körzeti könyvtár megalakulása azonban elhúzódtott, s így néhány községben már az első népkönyvtárak szervezésének az időszakában a népkönyvtárban egyesítették a helyben található könyveket. Például Soponyán a református paplakban volt elhelyezve a Földművelésügyi Minisztérium gazdasági szakkönyvtára, melyet Kőnczöl utasítására (feltár szerinti átvétel és a korszerűtlen könyvek selejtezése után) a községbe érkezett alapkönyvtárhoz csatoltak. Vértesacsán szintén az alapkönyvtár megérkezését követően gyűjtötték össze a községben lévő könyvgyűjteményeket, s április 4-én már az egyesített könyvtár avatására került sor.⁴²⁹

A Népművelési Minisztérium Könyvtár osztálya is szorgalmazta a könyvtárak egyesítését. 1950 júliusától a körzeti könyvtárnak a havi jelentésekben közölni kellett azoknak a községeknek a nevét, ahol az egyesítés már megtörtént.⁴³⁰ Kocsis István – minden bizonnyal Kőnczöl instruálására –, amikor szervezőkönyvtárosként 1950 augusztusában munkába lépett, minden községben ahol megfordult, azt szorgalmazta, hogy vonják össze a helyben található könyvtárakat a községi népkönyvtárba, természetesen a könyvek tulajdonjogának a fenntartásával.⁴³¹ Volt ahol simán megtörtént az egyesítés, mint például Kálozon, ahol a földműves-szövetkezet,⁴³² vagy Csöszön, ahol az MDP könyvtárát⁴³³ vette át a községi népkönyvtáros.

1951 májusában a Népkönyvtári Központ összefoglaló jelentést kért az egyesítésekről, mivel a témát a Népművelési Minisztérium Könyvtár osztálya is tárgyalni kívánta.⁴³⁴ A fehérvári körzeti könyvtár területén Pusztaszabolcs mutatta a legjobb példát, ahol a tömegszervezetek önként ajánlották fel a könyvanyagukat.⁴³⁵

Az önkéntes felajánlás nem volt általánosan jellemző: sok helyen a szervezetek ragaszkodtak a tulajdonukhoz, s nem járultak hozzá, hogy könyveik átkerüljenek a népkönyvtárba mondván, hogy erre nem kaptak utasítást a központjukból, és erre vonatkozó rendeletet sem tudott felmutatni a népkönyvtáros.⁴³⁶ Velencéről Bondor Mária, a népkönyvtár vezetője írásos meghatalmazást kért a körzeti könyvtártól a könyvtárak egyesítésére, mert a tömegszervezetek e nélkül nem voltak hajlandók könyveiket az alapkönyvtárnak átadni.⁴³⁷ Druhapolcsik Károly népkönyvtáros, a Szabadegyházán különböző tulajdonban lévő könyvek összevonásához a körzeti könyvtár közvetlen beavatkozását kérte: „Továbbá rendeljék el a Földm. Szöv. és a körzeti könyvtár könyveinek az egyesítését.”⁴³⁸ Iváncsán fél évi küzdelem, győzködés után tudta csak Fűrész Gyula népművelési ügyvezető egyetlen intézménybe összevonni a körzeti könyvtár, a földműves-szövetkezet, az MNDSZ, a DÉFOSZ és a népművelési ügyvezető könyveit.⁴³⁹

A Népkönyvtári Központnak 1951 májusában Mácsainé azt jelentette, hogy a „Székesfehérvári Körzeti Könyvtár területén azokban a községekben, ahol a körzeti könyvtár népkönyvtárai vannak, a könyvtárak egyesítése megtörtént”.⁴⁴⁰ A körzeti könyvtárnak azonban nem sikerült a későbbiekben minden községi népkönyvtáránál megoldani az állományok egybevonását: 1952 augusztusában még mindig 17 olyan település volt a megyében, ahol a földműves-szövetkezet külön működtette könyvtárát.⁴⁴¹

A népkönyvtárak nyilvántartása

A körzeti könyvtárnak kezdettől fogva folyamatosan nyilván kellett tartania a területén működő népkönyvtárakat. Nyilvántartó lapjaikat 1950 novemberében a Népkönyvtári Központba is be kellett küldeni.⁴⁴² A népkönyvtárak számáról rendszeresen (a havi jelentések útján) tájékoztatni kellett a Népkönyvtári Központot. A központ nemcsak a népkönyvtárak számát és elhelyezését, hanem a típusát is regisztrálni kívánta, ezért 1951-ben nyolc népkönyvtártípust határozott meg:

F	falusi népkönyvtár
Ff	falusi fiókkönyvtár (községen belül elhelyezett további települési könyvtár)
T	tszcs-ben elhelyezett népkönyvtár
Á	állami gazdaságban elhelyezett népkönyvtár
G	gépállomáson elhelyezett népkönyvtár
V	városban elhelyezett népkönyvtár
Vf	városi könyvtárhoz tartozó fiókkönyvtár
E	egyéb helyen (büntető intézet, üdülő, bányászszállás) elhelyezett népkönyvtár

A körzeti könyvtárnak a fenti típusok szerint is állandó nyilvántartás kellett készítenie, s 1951 májusától a havi jelentésekben a népkönyvtárakat már e típusok szerint kellett megjelölnie.⁴⁴³ A népkönyvtárak és fiókkönyvtáraik közül csak azokat kellett nyilvántartani, melyeket a körzeti könyvtár telepített.⁴⁴⁴ (Természetesen ide kellett számítani az úgynevezett „előreküldött”⁴⁴⁵ népkönyvtárakat is, azokat, melyek a körzeti könyvtár alapítása előtt létesített a Népkönyvtári Központ.) A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár a községek külterületi lakott helyén működő népkönyvtárakat láthatóan nem tekintette a község belterületén elhelyezett népkönyvtár fiókkönyvtárának. Nincs észrevehető hierarchia az ügyek intézése során, továbbá a körzeti könyvtár különböző listáin a külterületi népkönyvtáraknál nincs feltüntetve, hogy az adott hely valójában melyik községhez tartozik!

A Népkönyvtári Központ figyelemmel kísérte a jelentéseket, s azonnal figyelmeztette Mácsainét, ha az adatok nem bizonyultak helyesnek. Az 1951. augusztusi székesfehérvári jelentés 106 népkönyvtárt közölt. Szeptemberben összeadási hiba következtében 109-et jelentett, októberben viszont 107 lett a számuk. A könyvtárvezető szigorú figyelmeztetést kapott a Népkönyvtári Központtól: „Felhívom figyelmét, hogy az adatok rendetlen beküldése következtében megteveszti a Népművelési Minisztériumot, Központi Statisztikai Hivatalt, Tervhivatalt, stb., ez pedig rendbíróság kiszabását vonja maga után. Novemberi jelentésében kérem közölje pontosan a népkönyvtárak számát.”⁴⁴⁶

A Központi Statisztikai Hivatal számára a Népkönyvtár Központ időszakonként kimutatást kért a körzeti könyvtárhoz tartozó valamennyi népkönyvtárról a típusok megjelölésével. Az első ilyen kimutatást 1951. július 16-áig kellett postázni.⁴⁴⁷ A következő, 1951. november 30-ai statisztikai kimutatás szerint a székesfehérvári körzetben megszervezett népkönyvtárak száma 115 volt.⁴⁴⁸

A népkönyvtárak típusai járásonként
1951. november 30.

Járás	Falusi	Állami gazdaság	Gépállomás	Egyéb	Városi	Összesen
Adonyi	12	1	2	–	1	16
Bicskei	15	–	–	–	–	15
Enyingi	16	–	–	–	–	16
Móri	12	–	–	–	–	12
Sárbogárdi	15	–	–	–	–	15
Székesfehérvári	37	–	2	1	1	41
Összesen	107	1	4	1	2	115

A Népkönyvtári Központ utasítása értelmében 1952 júliusától a Központi Statisztikai Hivatal Fejér Megyei Kirendeltségéhez kellett eljuttatni a körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtárak címjegyzékét.⁴⁴⁹ A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár ekkor az alábbi népkönyvtárakat jelentette be mint ellenőrzése alá tartozókat:⁴⁵⁰

Aba	Enying-Leshegy
Aba-Felsőszentiván	Ercsi
Adony	Ercsi-Sinatelep
Alcsút	Etyek
Alsószentiván	Füle
Balatonbozsok	Fehérvárcsurgó
Balatonbozsok-Alsótekerespuszta	Felcsút
Balinka	Gánt
Baracska	Gánt-Vérteskozma
Besenyő	Gárdony
Bicske	Gárdony-Csiribmajor
Bodajk	Gúttamási
Bodajk bányászszállás	Hantos
Bodmér	Hantos-Világospuszta
Cece	Igar
Cece-Hardpuszta	Iszkaszentgyörgy
Csákberény	Isztimér
Csákvár	Ivánca
Csókakő	Jenő
Csór	Káloz
Csősz	Kápolnásnyék
Csabdi	Kápolnásnyék-Pettendpuszta
Csabdi-Vasztélypuszta	Kőszárhegy
Dég	Kajászó
Előszállás	Kisapostag
Előszállás-Kelemenhalom	Kisláng
Enying	Lajoskomárom

Lajoskomárom-Középbogárd
Lajoskomárom-Paulapuszta
Lepsény
Lovasberény
Lovasberény ÁMG
Mány
Mátyásdomb
Mátyásdomb-Ágostonpuszta
Mór
Magyaralmás
Martonvásár
Martonvásár-Kismarton
Mezőfalva
Mezőfalva ÁMG
Mezőhídvég
Mezőhídvég-Rebecpuszta
Mezőszentgyörgy
Mezőszilas
Moha
Nádasdladány
Nagyvenyim
Pákozd
Pákozd-Börgönd
Pátka
Pázmánd
Perkáta
Polgárdi
Pusztáegres-Örspuszta
Pusztáegres-Sárhatvan
Pusztaszabolcs
Pusztaszabolcs ÁMG
Rácalmás
Rácalmás-Kulcs
Ráckeresztúr

Sárbogárd
Sárbogárd-Alsótöbörzsök
Sáregres
Sárkeresztúr
Sárkeresztves
Sárkeszi
Sárosd
Sárszentágota
Sárszentmihály
Sárszentmiklós
Söréd
Seregélyes
Seregélyes G. Á.
Seregélyes-Szőlőhegy
Soponya
Sukoró
Szár
Székesfehérvár városi
Szabadbattyán
Szabadegyháza
Sztálinváros városi
Tác
Tác-Fővenyepuszta
Tabajd
Tördas
Úrhida
Vál
Vértesacsa
Vértesboglár
Vajta
Velence
Vereb
Zámoly

A fenti névsor a korabeli közigazgatási állapotot tükrözi. A körzeti könyvtár eredeti listájának a feldolgozása viszont bizonyára okozhatott némi pluszmunkát a KSH megyei kirendeltsége munkatársainak, mivel a településnevek sorrendje semmiféle rendszert (betűrendet vagy területi elhelyezkedést) nem tartalmazott. A külterületi lakott helyek csak önmagukban, a községnevén kívül szerepeltek. Ugyanakkor hiányos volt, mert nincs feltüntetve a székesfehérvári fogház népkönyvtára, valamint a sztálinvárosi városi könyvtár óvárosi fiókkönyvtára.

A körzeti könyvtár a fenti jegyzékkel egyidejűleg azoknak az üzemi és szakszervezeti könyvtáraknak, mezőgazdasági gépállomási könyvtáraknak, bányász-könyvtáraknak, állami gazdaságok könyvtárainak, tszcs-könyvtáraknak, földműves-szövetkezeti könyvtáraknak és egyéb tömegszervezeti könyvtáraknak a listáját is eljuttatta a KSH Fejér Megyei Kirendeltségéhez, melyeket nem ő szervezett a megyében.⁴⁵¹

Könyvtárfenntartó	Székes- fehérváron	Sztálin- városban	Község- gekben	Összesen
Szakszervezet	40	4	6	50
Gépállomás	1	–	18	19
Bányászszállítás	–	–	8	8
Állami gazdaság	–	–	26	26
Termelőszövetkezet	–	–	17	17
Földműves-szövetkezet	–	–	24	24
MNDSZ	1	–	–	1
DISZ	–	–	1	1
Összesen	42	4	100	146

Az országos könyvtári adatfelvétel 1952. július 1-jei, Budapesten megtartott előkészítő megbeszélésén a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár is képviseltette magát,⁴⁵² de a lebonyolítás feladatát már a megyei könyvtár hajtotta végre.

A népkönyvtárak felügyelete

A körzeti könyvtár, területének lakosságát nem közvetlenül, hanem az általa szervezett, illetve a hatáskörébe tartozó könyvtárakon keresztül látta el könyveinek letétbe adásával és (elvben) cseréjével. Betanította, tanfolyamokra küldte a népkönyvtárosokat, utasíthatta őket aktuális rendezvények megtartására, mozgalmi akciók lebonyolítására. Jelentéstételre kötelezhette őket. Hatáskörébe az összes népkönyvtártípus beletartozott.

A falusi népkönyvtárak semmiféle saját anyagi fedezettel nem rendelkeztek, még az irodaszereikről is a körzeti könyvtár gondoskodott.⁴⁵³ Ezért is különösen fontos volt rendszeres látogatásuk, ellenőrzésük, hogy a körzeti könyvtárosok a helyszínen szerezzenek tapasztalatokat arról, hogy mivel segíthetik az egyes könyvtárakat.

A körzeti könyvtár nem rendelkezett autóval, s motorkerékpárhoz is csak fennállásának utolsó hónapjaiban jutott. Így azután a körzeti könyvtárosok vonattal, autóbusszal, illetve gyalogosan közlekedtek, amikor felkeresték a könyvtárakat. Például 1950. június 4-én Mácsainé vonattal indult el a nádasdladányi népkönyvtár ellenőrzésére. 16 km utazás után szállt le Csór-Nádasdladány vasútállomáson, ahonnan még öt kilométert kellett a községig gyalog megtennie. Visszafelé ugyanezt az utat járta be. Amikor augusztus 12-én délben Csórra ment a gróf Somsich-féle töredékkönyvtár anyagának átnézésére, az autóbusz közvetlenül a faluba vitte, viszont csak este fél tízre tudott visszaérni Székesfehérvárra. Igazi „túrának” számíthatott a következő napi útja. Székesfehérvárról 7 óra 32 perckor indult vonattal Dunapentelére, melynek vasútállomására, 56 km utazás után 9 óra 41 perckor érkezett. Három km gyaloglás után ért be a községbe, ahol az egykori Dunapentelei Iparos Kör könyvtárát nézte át és ítélte teljes állományát selejtezésre. Fél kettőkor indult el gyalog a három kilométerre lévő Szedrespuszta üzemi könyvtárának ellenőrzésére, majd egy négykilométeres gyaloglás után a Nagyvenyimi Növénnyolaj N. V. könyvtárának működéséről tájékozódott. Innen már vonattal utazott haza Székesfehérvárra, ahová 20 óra 30 perckor érkezett meg.⁴⁵⁴ Hasonló utakat járt be Kocsis István szervezőkönyvtáros is, amikor egy nap több könyvtárt is felkeresett.

A kiszállásokat az előírt módon kellett adminisztrálni. Az útjelentés számára egy előnyomtatott irattömb volt rendszeresítve, ahová indigó használatával kellett két példányban felje-

gyezni az utazás célját, időpontját, tárgyát, az észrevételeket és a javaslatokat, s végül ellátni a látogatott és a látogató aláírásával. Az első példányt a Népkönyvtári Központnak kellett felküldeni,⁴⁵⁵ az indigós másolat a tömbben maradt. Az útielszámolásokat 1950 szeptemberéig a Népkönyvtári Központ érvényesítette, ezt követően, mivel a körzeti könyvtár költségkerete a megyéhez került, a megyei tanács vb pénzügyi osztálya ellenőrizte az úti számlákat és fizette ki a költségeket és a napidíjat.

1952-ben a kiszállások során már egy olyan ellenőrzési naplót kellett kitölteni, amely a következő rovatokat tartalmazta: Az ellenőrzés tartama; Az ellenőrzést elrendelő hatóság; Az ellenőrzést végző hatóság; Az ellenőrzést végzők neve és beosztása; Az ellenőrzés célja; A lényeges megállapítások kivonata; Az észlelt hiányosságok megszüntetése érdekében a következő intézkedést tettem (ezt a rovatot az ellenőrzött intézmény vezetőjének kellett kitölteni).⁴⁵⁶

A népkönyvtárak munkáját nemcsak a kiszállások alkalmával történt ellenőrző látogatás-kor, hanem a havi jelentések folyamatos elemzésével is figyelemmel kellett kísérni. Mácsainé, „Kedves Munkatársam” megszólítással, a jelentések határidejének betartására buzdította a népkönyvtárosokat 1951 nyarán, a munkanaplók kiküldésekor: „Kérem a Munkatársamat a Munkanaplót minden hó 1-re közvetlen a Körzeti Könyvtárnak küldje be! Munkatársak munkája megkönyíti [sic!] a falu dolgozóinak szocialista emberé [sic!] való átalakulását és a könyvtáraknak a könyvtáros Munkatársaknak kell a falu dolgozóit segíteni a könyveken keresztül a napi feladatok végrehajtásának és megoldásának sikeres kivitelében. Kérem a Munkatársamat a határidő pontos betartására, mert a szocializmus építésének a pontos munka és a határidők betartása velejárója.”⁴⁵⁷

A munkanaplók jelentései alapján a körzeti könyvtár, a legjobban működő népkönyvtárként az alábbiak adatait küldte meg a Népkönyvtári Központnak.⁴⁵⁸

1951 november	Olvasók száma	Kölcsönzések száma
Aba	67	130
Mezőszentgyörgy	248	474
Mór	280	468
Seregélyes	187	119

1951 december	Olvasók száma	Kölcsönzések száma
Aba	136	340
Mezőszentgyörgy	259	642
Mór	283	266
Seregélyes	304	447

1952 január	Olvasók száma	Kölcsönzések száma
Aba	189	542
Csősz	200	474
Mezőszentgyörgy	272	786
Mór	300	669
Seregélyes	307	497

A kimutatásba valójában csak azokat a népkönyvtárakat kellett volna felvenni, ahol az olvasók száma a három hónap valamelyikében elérte a 250-et, vagy a kölcsönzések száma az 500-at.

Ez volt a feltétele annak, hogy a népkönyvtárosok a későbbiekben tiszteletdíjban részesülhessenek, vagy félállásban, illetve egész munkaidőben könyvtárosi fizetést kaphassanak.⁴⁵⁹ A táblázat adataiból megállapítható, hogy a megye viszonylag nagyszámú lakossággal rendelkező községeiből mindössze négy, illetve az egyik hónapban öt népkönyvtár adatai érték el a kívánt szintet.

Előfordult, hogy csak későn figyeltek fel a körzeti könyvtárban az egyedi problémákra, és a közbeavatkozás is késedelmet szenvedett olykor. Ilyen volt például Mezőszilas esete, ahová körzeti könyvtár 1951 októberében telepítette a népkönyvtár könyveit,⁴⁶⁰ és a következő év elején igényelt számára könyvszekrényt a Népkönyvtári Központtól.⁴⁶¹ A népkönyvtár azonban nem kapott szekrényt, ennek hiányában viszont nem kezdhette meg a működését. A körzeti könyvtár 1952 első felében úgy látszik sem az elmaradt jelentéseket, sem az oda küldött könyvládáját nem hiányolta: végül már az időközben megalakult megyei könyvtár szólította fel szeptemberben a népművelési ügyvezetőt a könyvtári adatok szolgáltatására. A nemleges jelentést követően szállt ki Mezőszilasra Kocsis István, s hogy addig senki sem járhatott a községben a körzeti könyvtárból, azt az bizonyítja, hogy a helyi tanácsnál nem tudtak az 1951-ben odaküldött könyvekről. Mindenestre ígéretet tettek arra, hogy az ügyet kivizsgálják, a vándorkönyvtár ládáját, illetve a körzeti könyvtár által kiküldött könyvládát is visszaküldik Fehérvárra.⁴⁶² (A korabeli statisztikai adatok megbízhatatlanságára figyelmeztet az a tény, hogy a Központi Statisztikai Hivatal számára 1952 júliusában beküldött népkönyvtári címjegyzékben Mezőszilas mint működő népkönyvtár szerepel!)

A példaként közölt mezőszilasi eset sajnos nem volt kivételesnek mondható a székesfehérvári körzet területén. A 122 népkönyvtárból 1952 első nyolc hónapjában 31 népkönyvtár egyszer sem, 6 csak egyetlen alkalommal, 9 mindössze kétszer, 25 pedig csak az év első három hónapjában küldte be havi jelentését a körzeti könyvtárba. Rendszeretlenül jelentgetett további 7 könyvtár. Ez azt jelentette, hogy a könyvtárak 63%-a ténylegesen nem, vagy az év nagy részében alig-alig teljesítette a feladatát, és ez nemcsak a jelentések elkészítésére, hanem a működésükre is vonatkozott. A jelentések beküldő könyvtárak adatai is helyenként elszomorítóak voltak. Néhány, megfelelően működő könyvtártól eltekintve igen kevés volt az olvasók száma, és még kevesebb a kölcsönzött műveké. Volt olyan nagylétszámú település, ahol a könyvtár beiratkozott olvasóinak a száma évekig nem emelkedett a 20 fölé, és gyakori volt az olyan jelentés is, amelyik arról számolt be, hogy egy hónap alatt mindössze két-három könyvet kölcsönöztek.⁴⁶³

Nem lett volna ennyire eredménytelen a népkönyvtárak működése, ha a körzeti könyvtár munkatársai figyelemmel kísérik a jelentések beküldésének a megtörténtét, folyamatosan értékelik az adatokat, elvégzik a szükséges ellenőrzéseket és időben megteszik a megfelelő intézkedéseket. A körzeti könyvtár nem tudott kellő irányítást adni a járási tanácsok népművelési előadónak sem, akik területükön az elsőszámú gazdái voltak a népművelési munkának, s ezen belül a népkönyvtáraknak. Ezeknek a hiányosságoknak tudható be az is, hogy a tanácsok tisztségviselői nem voltak tisztában a községükben lévő népkönyvtár feladatával. Megtörtént például, hogy az egyik községi tanácselnök az 1952. júliusi könyvtárösszeírás során azt közölte: „Jelentem a községben kölcsönzéssel foglalkozó könyvtár nincs. Csak népkönyvtár van a községben.”⁴⁶⁴ Volt azonban olyan község is, ahol az összeírásakor a tanácsházán egyáltalán nem tudtak a község 1950 áprilisában felavatott népkönyvtárának a létéről!⁴⁶⁵

A fentiek ismeretében már érthető, hogy a Népkönyvtári Központ havonkénti értékelése alapján a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár miért szerepelt több esetben is a legrosszabb teljesítményt nyújtó körzeti könyvtárak között.⁴⁶⁶

A körzeti könyvtár és a városi könyvtárak

A körzeti könyvtári hálózat koncepciója eredetileg nem foglalkozott a városi könyvtárak szerepével. A régi városi könyvtáraknak a selejtezések után megmaradt állománya nem illeszkedett az új népkönyvtárak agitációs- és propaganda-tevékenységéhez. Amikor a városi könyvtárak 1950-ben a Népművelési Minisztérium felügyelete alá kerültek, s a minisztérium a városi tanács vb-k oktatási és népművelési osztályának a felügyelete alatt álló önálló intézményként kívánta megszervezni működésüket. Az elképzelés szerint a városi könyvtárakat úgy kellene átszervezni, hogy állományába kerüljenek a helyi múzeumoknak a szokásos kézikönyvtár kereteit meghaladó könyvei, a volt szerzetesi könyvtárak tudományos kutatás szempontjából értékes könyvanyaga és az iskoláknak az oktatási feladat ellátásához nem szükséges állománya.⁴⁶⁷

A körzeti könyvtár és a városi könyvtár viszonya hónapokig tisztázatlan volt, a minisztérium csak 1951 májusában közölte az álláspontját: „A körzeti könyvtár, mint a megye könyvtára, felettes szerve a városi könyvtárnak. A körzeti könyvtárnak állandó feladata az üzemi és városi könyvtárakkal való foglalkozás is. [...] A körzeti könyvtáros felelős a városi könyvtárak minden munkájáért.”⁴⁶⁸

A székesfehérvári körzetben két városi könyvtár volt: egyik a megyeszékhelyen, a másik az 1951 márciusában várossá nyilvánított Dunapentélen, melynek 1951. november 7-től a neve Sztálinvárosra változott.

Székesfehérvár

Az egy épületben, egymás melletti helyiségekben működő Székesfehérvári Körzeti Könyvtár, illetve a Székesfehérvári Városi Könyvtár szervezeti szempontból két önálló, egymástól függetlenül működő, és teljesen más feladatokat ellátó intézmény volt. A kapcsolat természetesen fennállt, sőt igen szoros volt. Amikor Szemere Gyula, a városi könyvtár kezelője 1950 tavaszán lemondott könyvtárosi megbízatásáról, május 12-én Mácsai Lajosnénak, a körzeti könyvtár vezetőjének adta át a városi könyvtár könyveit és nyilvántartásait.⁴⁶⁹ Az ezt követő majdnem egy hónap alatt, vagyis egészen június 1-jéig, az új könyvtáros, ifj. Szapper István megbízatásáig,⁴⁷⁰ a városi könyvtár formailag a körzeti könyvtár tulajdonában volt.

A városi könyvtárnak 1951-re nem volt kerete új könyvek beszerzésére, s kölcsönzési állományának mennyisége és összetétele alkalmatlan volt az olvasói igények kiszolgálásához. A körzeti könyvtár ellátókörébe ekkor azonban még csak a Népkönyvtári Központ, illetve az általa alapított népkönyvtárak tartoztak. A minisztérium külön engedélye kellett ahhoz, hogy ifj. Szapper István 1951 februárjában, illetve márciusában összesen 1200 kötetet vehessen át letétként a körzeti könyvtártól.⁴⁷¹

A múzeumok, iskolák nélkülözhető könyvanyagának, illetve a szerzetesi könyvtárak használható állományának a városi könyvtárba való áthelyezésével, az ehhez szükséges átszervezéssel kapcsolatos költségvetés adatait (érdekes módon) nem a várostól, hanem a körzeti könyvtártól kérte a Népművelési Minisztérium. Az 1951. március 28-án kelt adatközlést Mácsai Lajosné írta alá, de az adatok összegyűjtését és a levél megfogalmazását – a fennmaradt kézírásos feljegyzés alapján – Könczöl Imre, a megyei tanács vb oktatási és népművelési osztályának a vezetője végezte el.⁴⁷² A minisztérium előírása szerint a városi könyvtár 1952. évi költségvetésének elkészítéséről is a körzeti könyvtárnak kellett gondoskodnia 1951 májusában, és a költségvetési tervezetből Mácsai Lajosné is kapott egy másolatot.⁴⁷³

Amikor 1951 novemberében Könczöl Imre, immár főállású könyvtárosként átvette a városi könyvtár irányítását, az újraelődő intézmény, a Népkönyvtári Központ 305 darabos ajándéka mellett,⁴⁷⁴ a körzeti könyvtártól is kapott letétbe 2100 kötetet.⁴⁷⁵

Dunapentele-Sztálinváros

Dunapentele a Dunai Vasmű építésének a megindulásakor került a körzeti könyvtár látókörébe. Kocsis István szervezőkönyvtáros, az első lakóépületek elkészülte után⁴⁷⁶ szinte azonnal, 1950. október 6-án odautazott, és tárgyalt az építkezést végző Dunamenti Mélyépítő Vállalat illetékeseivel. Azt állapíthatta meg, hogy nincs tisztázva, hogy kinek a feladata valójában az építkezésen dolgozók könyvekkel való ellátása.⁴⁷⁷ A vállalati könyvtár ugyanis üzemi könyvtárnak számított, így tulajdonképpen nem a körzeti könyvtárnak, hanem az illetékes szakszervezetnek kellett volna gondoskodnia az állományról és a felszerelésről.

A problémát a Népkönyvtári Központ december 13-án, telefonon közölt utasítása oldotta meg, amikor azt közölték a beszélgetés során Mácsainéval, hogy „a dunapentelei könyvtár részére küldje el azonnal Gordon Éva elvtársnő által kiválasztott könyveket”, azt követően, hogy leltárába vette. Az utasítást végrehajtották, a könyvek – a körzeti könyvtáron átfuttatva – december 17-én megérkeztek Dunapentelére, ahol a központi könyvtárba lettek elhelyezve.⁴⁷⁸ A Dunai Vasmű Üzembizottság Központi Könyvtárának kezelője Baka Márton volt,⁴⁷⁹ aki a körzeti könyvtártól nemcsak a könyveket, hanem az egyéb szükséges nyomtatványokat is megkapta. Mindez azonban kevésnek bizonyult, ráadásul a törzslapból ötvennel kevesebb érkezett. Ezért a Baka Márton 1951. február 27-én további 150 db törzslapot és 100 db olvasójegyet kért egy spirál jegyzetömbből kitépelt vonalazott papírra írt levélben, melynek végén azonban ott látható a könyvtár pecsétlenyomata is.⁴⁸⁰ A körzeti könyvtár azonban lassan reagált, és csak március 14-én küldte el a nyomtatványokat. Március 23-án Baka újabb kéréssel fordult a körzeti könyvtárhoz: „A múltkori olvasójegy kérésemet, nem tudom, hogy mi volt az oka, de úgy mutatkozott, hogy nem igen vették figyelembe. Akkor a mikor a világ szeme ide vetődik a Dunai Vasműre és állandóan fejlődik, akkor ne dobjátok félre, hanem az elsők sorába vegyék, és ezzel ti is támogatjátok és előre segítitek a munkánkat. A múltkor ugyanis a kérésem után 2 hétre kaptam meg az olvasó jegyet. Ami kevés volt az pedig harmadnapra elfogyott. Mert egy jó szervezés után jó eredmény van. [...] Kedves elvtársak a következőt kérném tőletek: 1 drb az olvasók nyilvántartása című füzetet. 500 drb olvasójegyet, 500 drb törzslapot. És amennyi plakátot lehet kb. 500 drb.” A levél megérkezése után most már pár napon belül Kocsis István személyesen vitte el a kért nyomtatványokat Dunapentelére.⁴⁸¹

A városi könyvtár 1951 június 8-án nyílt meg. A „József Attila” nevét viselő intézményt a Népművelési Minisztérium a város szocialista jellegének megfelelő, tudományos igényeket is kielégítő könyvtárrá kívánta fejleszteni. Az 1952. évi költségelőirányzatában a város vezetése nem tudott elegendő összeget biztosítani a megnövekedett olvasótábor ellátására, ezért a körzeti könyvtár támogatását kérte az ügyben, hogy részesülhessen a nagy könyvtárak duplum-példányaiból.⁴⁸²

A körzeti könyvtár már a megnyitás előtt, 1951 májusában küldött a leendő városi könyvtár számára összesen 1610 kötetet. Júniusban a székesfehérvári ciszterciák állami tulajdonba vett könyvtárából 445, júliusban pedig további 80 kötetet szállított a körzeti könyvtár Dunapentelére.⁴⁸³ A Népkönyvtári Központ 1952-ben is nagyrészt a körzeti könyvtáron keresztül gyarapította a városi könyvtárt,⁴⁸⁴ miközben az ópentelei fiókkönyvtárat is a körzeti könyvtár töltötte fel ezer kötetre.⁴⁸⁵

Abból adódóan, hogy a körzeti könyvtáros felelős a városi könyvtárak minden munkájáért, a Népkönyvtári Központ a körzeti könyvtár vezetőjének küldte vissza 1951. december 6-án a városi könyvtár havi jelentését azzal, hogy szabályosan kitöltve küldje vissza a novemberi jelentéssel együtt. Mácsainét arra kérték, hogy „közölje a sztálinvárosi Városi Könyvtár Vezetőjével, hogy a jövőben a jelentési űrlapot teljesen töltsse ki, írja alá. Ha még ilyen eset előfordul, kénytelen lesz a Népkönyvtári Központ a Városi Könyvtár megbírságolását kérni.”⁴⁸⁶

A körzeti könyvtár a megye központi könyvtára

A körzeti könyvtár felavatását beharangozó hírlapcikk egy része némileg összemosta a fehérvári felújított városi, illetve a valóban újonnan létesülő körzeti könyvtár intézményét. Elképzelhető ebben tudatosság is, hiszen valóban jobb hatást kelthetett az, amikor a közlemény címe Fehérvár tízezer kötetes könyvtárának az átadásáról szolt,⁴⁸⁷ igaz, hogy a pár hónappal korábbi cikkekben pontosan szerepel a körzeti könyvtár funkciója: „A körzeti könyvtárak az lesz a feladata, hogy a megye alapkönyvtárait rendszeresen ellássa könyvekkel.”⁴⁸⁸

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár tehát nem a hagyományos értelemben vett könyvtár volt, hanem – Fejér megye egyetlen körzeti könyvtáraként – inkább megyei hivatalként működött. Szervezetileg a Megyei Népművelési Központ, ennek megszűntével a Fejér Megyei Tanács VB oktatási és népművelési osztály népművelési alosztályához, majd később a megyei tanács vb népművelési osztályához tartozott, de mindvégig a Népművelési Minisztérium közvetlen felügyelete alatt és a Népkönyvtári Központ szakmai irányításával végezte a munkáját. Nyomatott levélpapírja csak a Körzeti Könyvtár Székesfehérvár megnevezést tartalmazta, igaz, hogy volt olyan időszak, amikor ez kiegészült a „Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Alosztálya” szöveg rágépelésével.⁴⁸⁹

A felettes szervek tájékoztatása

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár lényegében felelős vezetővel rendelkező önálló intézményként működött. Az önállóság csak a megyei tanácstól való szakmai függetlenséget jelentette, és nem azt, hogy bármilyen önálló akciót végrehajthatott, vagy kezdeményezhetett volna. Vezetőjének felelőssége arra szorítkozott, hogy pontosan végrehajtsa a Népművelési Minisztérium, illetve a Népkönyvtári Központ utasításait. Az utasítások azonban nem „parancs” formájában, hanem mint „kéresek”, „felhívások” fogalmazódtak meg a felettes szervek részéről. Az alkalmi akciók végrehajtásáról, a kiadott feladatok elvégzéséről eseti jelentésekben kellett beszámolni a megadott határidőig. A jelentés elmaradása, illetve az elmaradás okának elégtelen igazolása esetén a rendbírság kiszabása, vagy a fegyelmi eljárás megindítása fenyegette a körzeti könyvtár vezetőjét. Mácsai Lajosnének a két és fél év során igen gyakran támadt problémája jelentéseinek tartalmi hiányosságai, illetve a határidők be nem tartása miatt. A Népkönyvtári Központból a Székesfehérvári Körzeti Könyvtárnak küldött legutolsó irat is ebben a témában keletkezett 1952. augusztus 15-én: „Kérem postafordultával küldjön írásban is jelentést a könyvtár július havi munkájáról.”⁴⁹⁰

A körzetben történt könyvtári munka eredményeiről ugyanis folyamatosan, havonta kellett tájékoztatni a minisztériumot, illetve a Népkönyvtári Központot.

Havi jelentések

Mácsai Lajosné úgy nevezte ki 1950. március 15-től a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár élére, hogy nem kapott kellő felkészítést és kioktatást vezetői teendőiről, nem tudhatta, hogy a kötelességei közé tartozik az is, hogy minden hónap 10-éig havi jelentést kell küldenie a Népművelési Minisztérium Könyvtár osztályának, illetve a Népkönyvtári Központnak a körzeti könyvtár, valamint a felügyelete alá tartozó népkönyvtárak tevékenységéről, a könyvtármozgalom eseményeiről és statisztikai adatairól. A Népművelési Minisztérium május 16-án (iktatás nélküli, félhivatalos) levélben szólította fel Mácsai Lajosné, hogy az április hónapra vonatkozó jelentését sürgősen küldje be, s egyben igazolja azt is, hogy a jelentéstétel határidejét miért nem tartotta be.⁴⁹¹

Mácsainé április és május hóra vonatkozó összevont jelentése⁴⁹² azonban sem tartalmilag, sem formailag nem felelt meg a követelményeknek, ezért a minisztérium megküldte a Népkönyvtári Központnak azt a körlevelét, amelyik a havi jelentések összeállításának a szempontjait tartalmazta. Ezek a következők voltak:

1. Új alapkönyvtárak felsorolása.
2. Az olvasók száma, a körzeti könyvtárhoz tartozó összes alapkönyvtárakban együttvéve.
3. Az olvasók számának változása, az előző havinhoz viszonyítva számban és százalékban.
4. Az olvasók szociális összetétele, a kartonon megadott rovatok szerint.
Az „egyéb” rovat a helyi körülményeknek megfelelően részletezhető.
5. A leggyakrabban olvasott ismeretterjesztő művek?
6. A leggyakrabban olvasott szépirodalmi művek?
7. A tárgyhóban beérkezett művek száma?
8. Az alapkönyvtárakban kinnlévő művek száma?
9. A körzeti könyvtárban maradt könyvek száma?
(Ebből a körzeti könyvtár kézi könyvtárányaga.)
10. Tervezett alapkönyvtárak felsorolása.
11. Meglátogatott alapkönyvtárak?
12. Olvasóórák, (hol, milyen sikerrel tartva, milyen műről, előadó személye, résztvevők száma).
13. Irodalmi estékről részletes beszámoló.
14. Könyvkiállításokról, olvasókörökről beszámoló.
15. A Körzeti Könyvtárnál mutatkozó hiányok felsorolása (személyi, tárgyi).
16. Egyéb felmerülő problémák.
17. Esetleges javaslatok.

Az olvasók számára és szociális megoszlására vonatkozó adatokat (3. és 4. pont) csak negyedévenként kellett kiszámolni, a felavatott új népkönyvtárakról pedig úgy kellett a nyilvántartó lapot beküldeni, hogy a könyvtárosról szóló személyi rész grafit írónnal legyen kitöltve (talán előre számolva a megbízott népkönyvtárosok fluktuációjával).⁴⁹³

A kapott szempontok alapján Mácsainé némileg kiegészítette korábbi jelentését, de a májusra vonatkozó adatok így sem váltak teljessé. A minisztérium arra figyelmeztette a könyvtár vezetőjét, hogy a havi jelentés indokolatlan elmaradásakor a harmadik eset után fegyelmi eljárást indít meg. Mácsai Lajosné június 17-én kelt igazoló levele jól jellemzi a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár felavatás utáni állapotát: vezetője képzetlen volt, a munkavégzés alapvető feltételei hiányoztak:

„Jelentem, hogy 1950. május hóról az alapkönyvtárakról azért nem küldtem jelentést a pontos határidőre, mert eddig még nem volt tudomásom, hogy mikorra kell felküldeni [...] Én nem

tudtam és nem is tudom, hogy milyen a körzeti könyvtárnak az adminisztrációs munkája, milyen jelentéseket kell elkészíteni, mert a győri körzeti könyvtárba való kirendelése ideje alatt csak a könyvtárak leltározását tanultam meg. Az 1950. augusztus 31-re felküldendő leltári zárókimutatást sem tudom elkészíteni, mert azt sem tudom, hogy hogyan is kell azt készíteni. A körzeti könyvtár eddig még semmi nyomtatványt nem kapott, ami az irodai munkák elvégzéséhez szükséges, a kapott leveleket is csak egy papírlapra vezetem be, hogy még is meg tudjam tartani az érkezésük sorrendjét. A pénzszámadásokat sem tudom vezetni, mert nyomtatványom nincs, csak a kapott nyugtákat gyűjtöm össze.”⁴⁹⁴

A minisztérium tudomásul vette az igazoló jelentést, és utasította a Népkönyvtári Központot a szükséges nyomtatványok azonnali megküldésére, továbbá arra, hogy a központból menjen valaki Székesfehérvárra június végén, és adjon tájékoztatást az intézmény vezetéséhez szükséges tudnivalókról.⁴⁹⁵

Közben Mácsainé megkezdte az érdemi kapcsolatfelvételt a községi népművelési ügyvezetőkkel. Körlevelet küldött 1950. június 14-én abba a 23 községbe, ahová népkönyvtár lett telepítve, és kérte tőlük a Népkönyvtári Központ által megküldött könyvek átvételi elismervényét. (Ezek összegyűjtése és továbbítása a körzeti könyvtár feladata volt, továbbá az átvételi elismervények alapján megtudhatta azt is, hogy a népkönyvtárak pontosan mekkora állományt kaptak.) Egyben kérte a beiratkozott olvasók számára, megoszlásukra és olvasmányaikra vonatkozó adatok beküldését is.⁴⁹⁶

A Veszprém megyétől még az év elején átcsatolt hat település szintén június közepén kapta meg azt a levelet, mely tájékoztatta őket arról, hogy ezentúl a székesfehérvári körzeti könyvtárhoz tartoznak, tehát jelentéseiket Fehérvárra küldjék. A hat könyvtár közül csak kettő (Mezőszentgyörgy és Alsótekeres-pusztá) válaszolt.⁴⁹⁷

A népkönyvtárak által beküldött válaszok azonban nem voltak elégségesek ahhoz, hogy a megadott szempontoknak maradéktalanul eleget téve össze lehetett volna állítani a körzeti könyvtár havi jelentését. Sem a népkönyvtárak havi jelentéséhez, sem a körzeti könyvtár összesítő jelentéséhez nem volt biankó formanyomtatvány. Mácsainé különféle vonalazott lapokon összesítette az első hónapokban bekért községi adatokat.⁴⁹⁸ Ezzel a módszerrel nem lehetett normális nyilvántartást vezetni a népkönyvtárak működéséről. Problémát okozott az is, hogy egyes könyvtárak még az őket megszervező Megyei Népművelési Központnak küldték el jelentésüket, így az nem jutott el időben a körzeti könyvtárhoz.⁴⁹⁹

Ennek következtében a június havi jelentést sem sikerült elfogadhatóan összeállítani, bár azt is el kell mondani, hogy a Népművelési Minisztérium értékelése szerint az 1950-ben alapított körzeti könyvtárak közül csak Zala és Szolnok megye könyvtárának jelentése volt szabályszerű és részletes, a székesfehérvárin kívül, a nyíregyházi, a debreceni és a makói körzeti könyvtárban is nagy „visszamaradás” mutatkozott ezen a téren.⁵⁰⁰

A havi adatközlések egységesítése céljából a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár egy 11 szempontot tartalmazó űrlapot szerkesztett, melyet a fehérvári Állami Csitáry-nyomdával sokszorosított. A népkönyvtárosnak az adatlapon csak ki kellett tölteni a kérdések utáni kipontozott részt, és a beküldött jelentések alapján Mácsainé már képes lehetett a felettes hatóság igényeinek megfelelően elkészítenie havi jelentéseit. Az alapkönyvtáraknak 1950. július 20-án lett az űrlap először kiküldve, a népművelési ügyvezetők és a könyvtárosok öt napot kaptak a visszaküldésre.⁵⁰¹

Figyelemre méltó, hogy külön kellett részletezni a hazai, illetve a külföldi írók műveit. Jellemző a korra az olvasók szociális megoszlásának részletezése, továbbá a típusok sorrendjé-

nek a kialakítása is tükrözi a hierarchiát. (Meg kell jegyezni, hogy az 1950 decemberéig ezen a nyomtatványon jelentő ötven népkönyvtár közül csak négy volt, amelyik férfi vagy női kuláktól jelentett olvasói között.)

Azonban a márciusban megszervezett alapkönyvtáraknak csak a fele küldte vissza a kitöltött űrlapot.⁵⁰² Ez is közrejátszott abban, hogy a minisztérium még mindig igen komoly hibákat talált a júliusra vonatkozó jelentésben is. Székesfehérvár most sem volt egyedül: ugyanez vonatkozott a budapesti, nyíregyházi, makói és debreceni körzeti könyvtár havi jelentésére is.⁵⁰³

A körzeti könyvtár által szerkesztett havi adatlapok csak 1950 decemberéig voltak forgalomban, mivel a Népművelési Minisztérium 1951 januárjától átalakította a körzeti könyvtárak jelentésének a szempontjait.⁵⁰⁴ A gyakorlatban az történt, hogy a népkönyvtárak működésére vonatkozó adatszolgáltatás hasonló elven szerveződött meg, mint amilyent a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár is alkalmazott. A népkönyvtáraknak minden hó elsején kellett kitölteniük az előnyomatott havi munkanaplójukat.⁵⁰⁵ Székesfehérvárra 1951. március végén érkeztek meg a kétpéldányos jelentőlapok. Mácsainé nem közvetlenül a népkönyvtárak között osztotta szét azokat, hanem az adonyi, a bicskei, az enyingi, a móri, a sárbogárdi és a székesfehérvári járási tanács vb népművelési előadójához juttatta el azzal, hogy ők osszák el, és hívják fel a helyi tanácsok figyelmét a határidő pontos betartására. Szintén a járási előadók feladatává tette, hogy minden hónap 5-éig gyűjtsék össze a munkanaplókat a járásuk területéről és küldjék be a körzeti könyvtárba.⁵⁰⁶

A beérkezett adatokat kellett azután a körzeti könyvtárnak összesíteni a számára megszerkesztett havi jelentőlapon, amelyen 90 népkönyvtár adata fért el. Ezen kívül még szöveges jelentést is kellett készíteni munkájáról, s mindezeket a tárgyhót követő 15-éig kellett Budapestre küldenie.⁵⁰⁷ A jelentéseket a Népművelési Minisztérium értékelte, s megállapításairól havi körlevelekben tájékoztatta a körzeti könyvtárakat.

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár 1951. április havi, első ilyen típusú jelentése megint nem volt teljes értékű, mivel (hasonlóan Miskolchoz és Szolnokhoz) csak a statisztikai munkajelentést küldte be, és nem készített szöveges beszámolót. (A szekszárdi, debreceni és mátészalkai körzeti könyvtár viszont csak a szöveges jelentést küldte be.)

1951 júniusától már csak a Népkönyvtári Központhoz kellett a havi jelentéseket beküldeni, s a központ közvetlenül intézkedhetett az általa megoldható kérdésekben, a minisztérium pedig már csak a körzetekből bejövő jelentések összefoglaló értékelését kapta meg.⁵⁰⁸

A Megyei Könyvtárügyi Albizottság

A Népművelési Minisztérium Könyvtár osztálya 1951. március 30-án javasolta, hogy minden megye székhelyén, a népművelési bizottság kebelében létesüljön könyvtári albizottság. Feladata az lesz, hogy segítse és ellenőrizze a könyvtárak munkáját, az olvasómozgalmat, a könyveladást és a könyvpropagandát, továbbá hangolja össze a megye területén folyó könyvtári munkát, tegyen javaslatokat illetékes szervek felé. Az albizottság segítse elő a körzeti könyvtár mellett egy előadói munkaközösség létrehozását, és értékelje bizonyos időközönként ennek a tevékenységét. Az albizottság elnöke az állandó népművelési bizottság tagja legyen, előadója viszont a megye székhelyén működő körzeti könyvtár vezetője. A hét, legfeljebb kilenctagú bizottság dolgozza ki saját munkatervét az összes résztvevő szerv munkatervének, továbbá a könyveladás megyei propaganda-szempontjainak a figyelembevételével. A tervben szerepeljen továbbá a megye könyvtári és olvasómozgalmi munkájának a napilapokban, folyóiratokban való propagálása is. Havonta legalább egyszer tartson értekezletet.⁵⁰⁹

A megyei pártbizottság 1951. május havi osztályértekezletén foglalkozott a témával,⁵¹⁰ s határozata nyomán az alábbi tagokkal alakult meg a Megyei Könyvtárügyi Albizottság:

Elnök:	Nemes Ernő	megyei népműv. alelnök
Titkár:	Kocsis István	körzeti könyvtáros
Tagjai:	Mácsai Lajosné	körzeti könyvtáros
	Horváth Anna	körzeti könyvtári irodakezelő
	Tóth Mária	DISZ szervező
	Virág Katalin	DÉFOSZ szervező
	Kovács Józsefné	MNDSZ szervező
	Cser Antal	SZOT szervező
	Zajos Lajos	MSZT szervező
	Boda József	Áll. Könyverterjesztő NV

Érdekessége a névsornak, hogy a minisztériumi javaslattal ellentétben nem a körzeti könyvtár vezetője, hanem szervezőkönyvtárosa lett az albizottság titkára (előadója), s létszám is több lett a javasoltnál, mivel a körzeti könyvtár teljes személyzete az albizottság tagja lett. Az első értekezletre augusztus 13-án került sor,⁵¹¹ de ezt követően, a könyv- és könyvtári propaganda tevékenység összehangolása céljából létrehozott testület további ténykedéséről nincs információ a körzeti könyvtár irataiban.

A nemzetiségek könyvtári ellátása

A körzeti könyvtárosok 1950. december 7-i értekezletén a Népkönyvtári Központ két héten belül kért választ a következő kérdésekre:

- Hány nemzetiségi népkönyvtár tartozik a körzeti könyvtárhoz?
- Milyen nemzetiségűek?
- Mennyi a könyvállomány az egyes könyvtárakban?
- Hány olvasója van? Mely községekben nyertek elhelyezést?
- Hol szerveznek nemzetiségi könyvtára és milyen?

Mácsai Lajosné elmaradt az adatok megküldésével, csak a központból érkezett, 1951. februári sürgetésre reagált, nemleges jelentést küldve.⁵¹² Arra a kérdésre sem adott választ, hogy hol szervezne nemzetiségi könyvtárt. A Népkönyvtári Központ 1951. május 18-án külön kérte azoknak a községeknek a felsorolását, ahol németajkú lakosság él (százalékos arányukat megadva), külön megjelölve azokat a helyeket, ahová fontos a német nyelvű könyv kiküldése. Még mielőtt a körzeti könyvtár válaszolhatott volna, a központ leállította az adatgyűjtést, mivel a Központi Statisztikai Hivaltaltól megkapta az adatokat.⁵¹³

A nemzetiségek könyvtári ellátásának az ügye közel egy év múlva került ismét elő, amikor a Népkönyvtári Központ arról értesítette 1952 januárjában a körzeti könyvtárt, hogy szlovák, román és német nyelvű könyvek érkeztek a raktárába. Mácsainé Balinka, Etyek, Gánt, Gúttamási, Isztimér, Mór, Pusztavám, Szár, Vértesacska és Vérteskozma részére igényelt német nyelvű könyveket.⁵¹⁴ A Népkönyvtári Központ a 17. sz. könyvkísérő-jegyzékkel, július elején küldte meg a német nemzetiségi könyveket, megnevezve azt is, hogy a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár Balinka, Isztimér Mór, Pusztavám és Szár részére juttassa el a küldött anyagot. A könyveket leltárba vette a körzeti könyvtár, de csak jóval a megyei könyvtár megalakulása után, november végén lettek Balinkára, Móra és Vértesacsára kiküldve.⁵¹⁵

Egyéb könyvtárügyi feladatok elvégzése

A kallódó köz- és magánkönyvtárak

Dunapentelei Iparosok és Kereskedők Köre könyvtára

1950. július 13-án Mácsainé nézte át a Belügyminisztérium által korábban feloszlattott Dunapentelei Iparosok és Kereskedők Köre 96 kötetes könyvtárát (egyebek mellett Beniczkyné, Herczeg Ferenc, Jókai, Mikszáth, Vajda János, Mark Twain, Ohnet, Verne, Zola stb. művei). A központilag összeállított selejtlista alapján a könyvek 90%-át népkönyvtári használatra alkalmatlannak találta, a maradék 10%-ot pedig a rongált állapota miatt találta selejtnak, ezért a teljes könyvanyagot a Népkönyvtári Központ budapesti raktárába küldette.⁵¹⁶

Az Etyeki Kaszinó könyvtára

1951 decemberében kapta meg a körzeti könyvtár azt a jegyzőkönyvet, amely az egykori Etyeki Kaszinó könyvtárának ügyével kapcsolatban készült. A kb. 50–60 db könyvet Szalai Sándor őrizte, melyeket alkalmanként kiadott ismerőseinek olvasni. A jegyzőkönyv szerint ez a könyvtár állami tulajdon, s ezért Szalaiéknak át kellett adniuk a helyi népművelési ügyvezetőnek a szükséges intézkedésig. Az irat szerint a könyvek sorsáról a körzeti könyvtár majd egy kiszállás során, a helyszínen dönt.⁵¹⁷ (Feltehetően a körzeti könyvtár a könyveket beszállíttatta a Népkönyvtári Központ raktárába, hiszen a feloszlattott egyesületek könyvanyaga, az 1600-14/1950 VKM sz. rendelet értelmében, a Népkönyvtári Központot illette meg.)

A feloszlattott szerzetesrendek könyvtárai

Az 1950-ben feloszlattott szerzetesrendek Székesfehérváron lévő rendházaiból részben a Bartók Béla téri Kultúrház nagytermébe, részben az épület másik részében lévő körzeti könyvtárba szállították a ciszterciták, illetve a ferencesek könyvtárát. A Népművelési Minisztérium 1951 júliusában engedélyezte, hogy a városi könyvtárak megkaphassák a szerzetesi könyvtárak anyagából azokat a műveket, melyek aggály nélkül használhatóak. A Székesfehérvári Körzeti Könyvtárnak kellett megszerveznie azt a brigádot, amely 1951. július 19-étől segített az Országos Könyvtári Központ megbízottjának, illetve Dobos Rózsának, a dunapentelei könyvtár megbízott vezetőjének, hogy kiválogathassák a dunapentelei könyvtár számára elszállítható könyveket.⁵¹⁸

A csóri gróf Somsich-féle magánkönyvtár

A körzeti könyvtár kivette részét az elkallódás veszélyének kitett értékes magánkönyvtári anyag megóvásában, begyűjtésében is. Mácsainé 1950. augusztus 22-én tájékoztatta a Népkönyvtári Központot arról, hogy Csóron a gróf Somsich-féle magánkönyvtárt megnézte, s abban értékes, 17–18. századból való könyveket talált. Nem tudván még a VKM 16–15/1950. VII. 4. számú (de csak 1950. október 14-én kihirdetett) rendeletéről, amely a bármely okból gazdátlaná vált értékes ingóságok, köztük a könyvtárak elkallódását igyekezett megakadályozni, a következő javaslattal fejezte be a levelét: „Javaslatom volna, hogy az ilyen régi könyvtártöredékeket összeszedni s a háborús károkat szenvedett nagy könyvtárainkat ezekből a könyvekből kiegészíteni. Ezek a könyvek kint vidékeken mint olvashatatlanok és így mint értéktelen könyvek megsemmisülnek.”⁵¹⁹ Levelét a Népkönyvtári Központ az Országos Könyvtári Köz-

ponthoz továbbította,⁵²⁰ ahonnan Fitz Jenőt a székesfehérvári múzeum megbízott vezetőjét kérték fel szeptember 5-én, hogy a Csóron lévő grófi könyvtárat helyezze biztonságba, esetleg a városi múzeum könyvtárába való beszállítással.⁵²¹ Az elkallódás veszélyének kitett kultúrjavak megóvása és felhasználása érdekében kiadott VKM-rendelet könyvtári vonatkozású szakaszait a Népművelési Minisztérium 1951 januárjának elején a körzeti könyvtárnak is megküldte, kérve azt, hogy a könyvtárak selejtezésénél a rendelkezés szerint járjon el.⁵²²

Magán-kölcsönkönyvtárak

A körzeti könyvtár bekapcsolódott a megyében lévő magán-kölcsönkönyvtárak és magán-könyvkereskedések könyvállományának leltárba vételébe, melyet a Népművelési Minisztérium utasítására 1950 szeptemberében minden megyében el kellett végeztetni. A könyvkereskedőknek a megadott tárgykörök szerint kellett a könyvállományukról egy jegyzéket készíteni,⁵²³ melyet a körzeti könyvtár továbbított a minisztérium Könyvtár osztályára.⁵²⁴

A vándorkönyvtárak begyűjtése

A körzeti könyvtárak működési tervének megfogalmazói úgy gondolták, hogy az egykori „VKM-vándorkönyvtárak, megfelelő selejtezés után, egyelőre még folytathatják működésüket, mint gépállomások, szóránytelepülések könyvtárai, idővel pedig beolvadnak a körzeti könyvtárak anyagába”.⁵²⁵

Az egykori szabadművelődési felügyelőségeken keresztül még a körzeti könyvtárak szervezése előtt szétosztott, kulccsal zárható ládák, illetve a bennük lévő 50 kötet „újrahasznosítására” a Népkönyvtári Központ 1951 tavaszán dolgozott ki egy tervet. Az elgondolás az volt, hogy a körzeti könyvtárosok a vándorládák hollétének felderítése után a könyveket – megfelelő selejtezés után – beolvasztanák a falusi könyvtárakba. A felszabadult ládákat (mintegy könyvszekrényként) a Népkönyvtári Központból kiküldött kb. 150 kötetes vékony, főként szépirodalmi és mezőgazdasági irodalmat tartalmazó kötettel töltené fel a körzeti könyvtár, s az így keletkezett egységekkel tanyaközpontokban vagy tszcs-ben lehetett volna új könyvtárt elhelyezni. A terv végrehajtásának az előkészítéseként a Népkönyvtári Központ az 1951. május 7-ei körlevelébe azt kérte a körzeti könyvtártól, hogy derítse fel, hány vándorláda van a megye területén, illetve hány vándorláda áll a körzeti könyvtár használatában.⁵²⁶

(A Veszprémi Körzeti Könyvtár felhasználta az alkalmat arra, hogy visszakérje az egykori Veszprémi Szabadművelődési Felügyelőség által a Déghez tartozó Paulapusztára és Feketepusztára, az Enyinghez tartozó Leshegypusztára, illetve Lajoskomáromba küldött négy vándorládáját.)⁵²⁷

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár, feltehetően már a körlevél kiadása előtt értesült a Népkönyvtári Központ elképzeléséről, mivel még április 23-án kérte a járási tanács vb-k népművelési előadóit, hogy szállítassák be a körzeti könyvtárba a járás területén található vándorládákat.⁵²⁸ Azt azonban, hogy a megyei szabadművelődési felügyelőség hová helyezte ki annak idején a vándorládákat, Mácsainé nem tudta közölni, csak azt kérhette a járási előadóktól, hogy általában szorgalmazzák a községi tanácsoknál a ládák beküldését.⁵²⁹

Ennek ismeretében érthető, hogy csak néhány vándorláda beküldésére került sor.⁵³⁰ Valószínű, hogy más megyékben is hasonló eredménnyel zajlott le az akció, mivel 1951 szeptemberében már a Népművelési Minisztérium utasította a megyeszékhelyeken lévő körzeti könyvtárakat a vándorkönyvtárak felkutatására. Segítségül megküldte Fehérvárra annak a 28 helységnek a névsorát, melyek 1949-ben vándorkönyvtárat kaptak és azokat is, ahová e könyvtára-

kat 1950-ben továbbbították. Úgy tűnik azonban, hogy a központi nyilvántartás nem mindenben egyezett a valósággal. Ez akkor derült ki, amikor Mácsainé, a minisztériumi körlevél megérkezése után felszólította a helyi népművelési ügyvezetőket a vándorláda haladéktalan visszaküldésére. Kiderült, hogy egy részüket a megyei szabadművelődési felügyelőség már 1949 őszén végleg bevonta a forgalomból, másokat pedig továbbítottak ugyan a következő állomásra, az a hely viszont nem volt azonos a nyilvántartásban szereplő településsel. A körzeti könyvtár sem adminisztrálta a vándorládákkal kapcsolatos felderítő munkáját, így esett meg, hogy a perkáti állami mezőgazdasági gépállomástól ismét kérte a vándorláda azonnali beküldését – pedig a gépállomás már májusban megküldte azt a körzeti könyvtárnak.⁵³¹

Bár Mácsai Lajosné ez ügyben szétküldött, 1951. szeptemberi levelei csak a ládák összegyűjtésére vonatkozott, a vándorkönyvtárak állományának egy része is visszaáramlott apránként a körzeti könyvtárba. Szabó István, Sárszentmihály népkönyvtárosa, például 1952 márciusában küldte be a VKM vándorkönyvtár könyveit.⁵³² (A község neve egyébként nem szerepelt a minisztérium kimutatásában.)

Ha nem is olyan mértékben, ahogyan azt a Népkönyvtári Központban elképzelték, de az egykori vándorládák újra „szolgálatba álltak”. Moha községbe egy zárható vándorládában érkezett meg 1951 decemberében az alapító könyvanyag, s ez a láda szolgált egyben könyvszekrényül is,⁵³³ s hasonló megoldással kapta meg Seregélyes-Szőlőhegy is a népkönyvtárát 1952 januárjában.⁵³⁴

AZ ÚJ MEGYEI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT KIALAKULÁSA A járási könyvtárak

A körzeti könyvtárak hatósugarába általában 80–100 könyvtár tartozott. A népkönyvtárak számának gyarapodásával 1951-től már sor került a nagyobb körzeteken belül egy második körzeti könyvtár megszervezésére.⁵³⁵ A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár területén 1951 júniusában avatták fel a 100. népkönyvtárt,⁵³⁶ s ezzel a fehérvári körzeti könyvtár tulajdonképpen elérte teljesítőképességének a határát. Bizonyára ennek tudható be az, hogy a Népkönyvtári Központ 1952-re tervbe vette egy új körzeti könyvtár elhelyezését Fejér megyében, Sárbogárd székhellyel.⁵³⁷

1952-re azonban megváltoztak a körülmények. Az alapvető könyvtári körzeteket még a tanácsok megalakulása előtt határozták meg. A tanácsrendszer láthatóan működőképes volt, célszerűnek látszott tehát a települési népkönyvtári hálózatot is a megyei-járási határokhoz igazítani. A közigazgatási beosztáshoz való közelítésének „előszeléként” lehet már értékelni azt, hogy a Népkönyvtári Központ az 1951-ben rendszeresített új havi jelentőlapok kiküldésekor már figyelembe vette a járási tanácsok közvetítő szerepének a lehetőségét: „Hogy a körzeti könyvtáros havi jelentését pontosan és időre beküldhesse, a járási Tanács népművelési előadójaival tartson szoros kapcsolatot, s rajtuk keresztül minden népkönyvtárból kérje be azok havi jelentését.”⁵³⁸

Szintén a járási székhelyek szerepének a kiemelt fontosságát hangsúlyozta az, hogy a körzeti könyvtárosok 1952. január 15–16-ai értekezlete napirendjének előzetes ismertetésében a Nép-

művelési Minisztérium egyebek mellett arra kérte a leendő résztvevőket, hogy pontosan tájékozódjanak a mintakönyvtárak fejlesztésének módjáról és lehetőségeiről, mivel a “termelőszövetkezeti községek könyvtárát, valamint a járási székhelyeken lévő népkönyvtárakat mintakönyvtárakká kell fejleszteni”.⁵³⁹

1952 első hónapjaira végleg eldőlt, hogy a járási székhelyeken járási könyvtárakat kell majd létrehozni,⁵⁴⁰ így a sárbogárdi körzeti könyvtár megszervezése tárgytalanná vált. Helyette, 2.042–13/1952. (V. 14.) számú minisztertanácsi határozat értelmében a járási könyvtár létesítésének a folyamata kezdődött el akkor, amikor 1952. augusztus 7-én – a körzeti könyvtár működésének utolsó hónapjában – Sárbogárdon, a községi tanács hivatalos helyiségében az illetékes járási és községi vezetők, Kocsis István szervezőkönyvtárossal együtt, értekezletet tartottak a járási könyvtár helyének a kijelöléséről.⁵⁴¹

A megyei könyvtár

A megyeszékhelyeken működő körzeti könyvtárak funkcióbeli változására vonatkozó utalás a Népkönyvtári Központ hivatalos irataiban elsőként az 1952. március 1-jei keltezésű, 2. számú körlevélben tűnt fel. A körlevél 4. szakasza a következőket tartalmazta: „A körzeti könyvtár megyei, illetve járási könyvtárakká való átalakítása érdekében is szükség van arra, hogy a létesítendő új könyvtárak ellátására is elegendő mennyiségű könyvanyag álljon rendelkezésre.”⁵⁴² Az első megyei könyvtárt Békéscsabán avatták fel 1952. március 9-én, a körzeti és a városi könyvtár összevonásával. A megyei könyvtárak szervezésére vonatkozó minisztertanácsi határozat csak hónapokkal később, május 14-én jelent meg. A 2042–13/1952. (V. 14.) számú határozat megszüntette a körzeti könyvtári hálózatot avval, hogy előírta: „1952. év végéig minden megyei tanács intézményeként megyei és 1952-től kezdődően 1954. év végéig járási könyvtárakat kell szervezni. A megyei és a járási könyvtárak feladata, a közvetlen könyvtári tevékenység mellett a városi és községi könyvtárak rendszeres szakmai, módszertani irányítása és támogatása. A megyei és járási könyvtárak létesítése során a körzeti könyvtárakat a megye, illetőleg a járás székhelyén lévő városi könyvtárakkal egyesíteni kell.”

Fejér megyében a körzeti könyvtár és a városi könyvtár egyesítésekor a megyék többségétől eltérően⁵⁴³ a létszám és szellemi muníció vonatkozásában a nagyobb hozományt nem a körzeti könyvtár, hanem a városi könyvtár vitte be a központilag elrendelt „különös házasságba”. Mácsai Lajosné – körzeti könyvtárosként – kisebb-nagyobb adminisztrációs hibákkal, határidő-elcsúszásokkal ugyan, de arra alkalmas volt, hogy végrehajtsa a Népkönyvtári Központ aktuális utasításait, szétossza a központtól kapott könyvszállítmányokat, ahhoz azonban már nem voltak vezetői adottságai, hogy érdemben irányítson egy megyei-városi intézményt, felügyelje és támogassa a leendő járási könyvtárak munkáját.

Ennek ismeretében érthető, hogy a megyei könyvtár megszervezésére Kőnczöl Imre, a városi könyvtár vezetője kapott megbízást. Más lehetőség híján a Bartók Béla téri Kultúrházban elhelyezett körzeti könyvtár és az ugyanott működő városi könyvtár meglévő helyiségeiben kellett kialakítani az új intézmény belső tereit. Az egyesítéssel Mácsai Lajosné és Kocsis István a megyei könyvtár munkatársa lett, természetesen új beosztásban. A két intézmény korábbi létszáma alapján a megyei könyvtár hét státust kapott. A vezető Kőnczöl Imre lett, további munkatársak: Fekets Gábor önálló könyvtáros, Kocsis István könyvtáros, Kalocsa Irén segédkönyvtáros, Mácsai Lajosné segédkönyvtáros, Somkuti Ágnes könyvtáros munkaerő, és Kő Erzsébet irodakezelő.

A megyei könyvtár avatására 1952. augusztus 19-én került sor ünnepi műsor keretében.⁵⁴⁴ Ezzel az aktussal a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár mint intézmény megszűnt. Csak mint intézmény, mert feladatát, további közkönyvtárak létesítésének támogatását, a megye települési közkönyvtárainak felügyeletét és irányítását – a járási könyvtárak közbeiktatásával – zökkenőmentesen és magasabb szinten utódja, a Fejér Megyei Könyvtár folytatta.

ÖSSZEGLZÉS

A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár két intézmény egyesítéséből lett Fejér megye legnagyobb közkönyvtára 1952-ben. Egyik előd az 1893-ban alapított városi könyvtár volt, melynek története már megjelent alapításának századik évfordulóján.⁵⁴⁵ A megyei könyvtár másik előd-intézménye a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár volt, melynek 1950 és 1952 közötti tevékenységét a jelen kötet kívánja bemutatni.

Az 1945 utáni évek demokratikus szabadművelődési eszme körében megfogalmazott hazai körzeti könyvtári koncepció a kultúrához való hozzáférés egyenjogúságát kívánta biztosítani a falusi könyvtárügy területén. A koncepció megvalósítására – politikai akarat híján – eredeti formájában nem került sor. Az 1948 utáni szovjet típusú pártállam időszakában létrehozott körzeti könyvtári rendszer már nem a falvakban, tanyákon élők szellemi felszabadítását, egyenjogúsítását tűzte ki céljává. A politikai hatalom a népkönyvtárakban a könnyen kezelhető médiumok egyikét látta, amely szintén lehetőséget nyújt arra, hogy viszonylag könnyen elérhesse ideológiájával a lakosságnak a falvakban és a pusztákon élő „széles tömegeit”.⁵⁴⁶ A körzeti könyvtári rendszer szovjet mintára kialakított hazai szervezetében a paternalizmus legmagasabb fokozata⁵⁴⁷ érvényesült: a központi hatóságok – a körzeti könyvtárak közbeiktatásával – függetlenül a felhasználók valóságos igényeitől, a népkönyvtáraknak „természetbeni formában”, kiutalásos sémában osztották szét a könyveket, a folyóiratokat.

Az agitációs- és propaganda-célokból is támogatott körzeti könyvtári rendszer egyik alkotópontja volt az 1950. május 21-én felavatott Székesfehérvári Körzeti Könyvtár, melynek hatásköre a teljes megyére kiterjedt. (A körzetében elsőként alapított huszonhárom népkönyvtár megszervezésére még működésének megkezdése előtt került sor.) A Mácsai Lajosné vezette intézmény fő feladata az volt, hogy a Népművelési Minisztérium irányítása alatt álló Népkönyvtári Központ instrukciói alapján újabb és újabb népkönyvtárakat alapítson, és gondoskodjék azok – a pártállam politikai/ideológiai szempontjainak megfelelő – működtetéséről. Az intézmény-vezetésben tapasztalatlan Mácsainé, a kezdeti nehézségeken túljutva, munkatársával, a szervező-könyvtárosként alkalmazott Kocsis Istvánnal, valamint egy adminisztrátor és egy technikai munkatárs közreműködésével többé-kevésbé teljesítette a központi utasításokból adódó feladatokat. A népkönyvtár-szervezési akciók során a háttérben Kőnczöl Imre segítő közreműködése volt a meghatározó, aki a körzeti könyvtár fennállásának idején – különböző közigazgatási beosztásokban – a közművelődés egyik megyei irányítója volt.

A körzeti rendszer elévülhetetlen érdeme az volt, hogy a keretében alapított, viszont önállóan élet- és fejlődésképtelen települési népkönyvtárak azonnal egy fenntartó-ellátó hálózat részévé váltak, s ezzel intézményi létük megszilárdult. A körzeti könyvtár által felügyelve és támogatva válhattak lassú ütemben bár, de folyamatosan fejlődve – 1952 augusztusától már a jogutód, a megyei könyvtár közreműködésével – a helyi közösségek kulturális életének szerves részeivé, a mai nyilvános települési közkönyvtárakká, információs központokká. A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár több mint két éves működésének főként levéltári és irattári dokumentumok alapján bemutatott története tehát összefonódik az általa alapított jelenlegi települési nyilvános könyvtárak történetével. Ezért gondolom úgy, hogy Fejér megye könyvtártörténetének teljességéhez szükséges volt a körzeti könyvtár tevékenységének a kikutatása és feltárása.

Kutatómunkámhoz nyújtott támogatásért köszönetemet fejezem ki a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárnak, a Fejér Megyei Levéltárnak és az Országos Széchényi Könyvtárnak, valamint dr. Voit Krisztinának, továbbá mindazoknak, akik segítségemre voltak Fejér megye könyvtári kultúrája e szakaszának a megjelenítésében.

JEGYZETEK

A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár irattára megőrizte a Népművelési Minisztériumból, illetve a Népkönyvtári Központból a körzeti könyvtárnak küldött aktákat. Ezeknek az iratoknak a keletkezési helyén kapott iktatószáma és tárgya megtalálható a megyei könyvtár irattári jelzete után.

Rövidítések a jegyzetekben

FML	Fejér Megyei Levéltár
MTVB	Fejér Megyei Tanács Végrehajtó Bizottság
MOL	Magyar Országos Levéltár
NK	Népkönyvtári Központ
NM	Népművelési Minisztérium Könyvtár osztály
OSZK ir.	Országos Széchényi Könyvtár irattára
VMMK ir.	Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár irattára

¹ Szolgátság helyén virágzó élet. Fejér megye múltja, jelene és jövője. Írta és összeáll. a Fejérmegyei Néplap szerkesztőségének munkaközössége. Székesfehérvár, 1953. p. 43.

² Nyolc fejérmegyei falu kapott villanyt Sztálin elvtárs születésnapján. *In:* Fehérvári napló, 1949. dec. 24. p. 5.

³ Könczöl Imre: Megváltozott Fejér megye szellemi arculata. *In:* Fehérvári napló, 1950. okt. 10. p. 4.

⁴ *Könczöl Imre* (Füle, 1918. nov. 11. – Veszprém, 1990. máj. 23. Sírja Várpalotán van.) A gimnáziumot Székesfehérváron, a tanítóképzőt Nagykörösön végezte, a könyvtárosi képesítést Budapesten szerezte. 1939-ben Enyingen tanított, a háború alatt katona, majd Győrben a parasztpárti újság szerkesztője. 1946-48 között Veszprém megyében szabadművelődési felügyelő. 1948-ban behívták az MDP központjába s néhány hónapig a Népművelési Bizottság titkári feladatát látta el. 1949 februárjától a Fejér Vármegyei Szabadművelődési Felügyelőség, majd az utódhivatalok, a Fejér Megyei Népművelési Központ, illetve a Fejér Megyei Népművelési Központ vezetője. 1950 augusztusában kapta meg kinevezését a Megyei Tanács VB oktatási és népművelési osztály népművelési alosztályának, később a vb oktatási és népművelési osztályának a vezetésére. 1951 augusztusától az önálló népművelési osztály vezetője lett. Ebből az állásból még az év októberében felmentették, s 1951 novemberétől a Székesfehérvári Városi Könyvtár, majd 1952 augusztusától a Fejér Megyei Könyvtár vezetője. Az 1956-os forradalom alatti tevékenységéért 1957-ben letartóztatták és elítélték. 1958 augusztusában történt kiszabadulása után biztosítási ügynök, majd 1963-tól a várpalotai városi könyvtár igazgatója 1980-ig, nyugdíjba vonulásáig. – Könczöl Imre: „Haldokló hattým – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23.; Könczöl Imre: Emberként a zajló világban. *In:* Veszprém Megyei Könyvtár évkönyve, 1987. p. 156–177.; Turainé Matzkó Emma: Élettörténelem. Portrévázlat Könczöl Imréről. *In:* Könyvtáros, 1989. 6. sz. p. 351–353.; [Tóth György István]: In memoriam Könczöl Imre. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1990. 1. sz. p. 57–59.; Halász Béla: A nagy út véget ért... *In:* Könyvtáros, 1990. 10. sz. p. 661–612.; Kéglí Ferenc: Adalékok Könczöl Imre fehérvári éveire. (Fejér Megyei Tanács, Székesfehérvári Városi Könyvtár.) 1949–1952. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1998. 4. sz. p. 7–11.

⁵ Könczöl Imre: „Haldokló hattým – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23.

⁶ Murányi Lajos: A reformkori Fejér vármegye olvasáskultúrája. A székesfehérvári kaszinók és a Fejér Megyei Olvasótársaság. (1838–1949.) Székesfehérvár: Fejér Megyei Levéltár: Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár, 1993. p. 21–22.

⁷ Boros Mihály: Olvasókörök és községi könyvtárak. *In:* Székesfehérvár, 1871. nov. 26. p. 1.

⁸ Fejér megye területén székelt egyletek és intézetek. *In:* Székesfehérvári naptár 1874. évrre. Székesfehérvár, 1873. p. 68–69.

⁹ Magyarországi társas- és közművelődési körök, kereskedelmi-, ipari és gazdasági szakegyletek, valamint dal- és zeneegyesületek címűtára. Gyűjt., összeáll. Koczányi Béla. Kassa: Koczányi, 1899. – A 46 Fejér vármegyei egyesületen 31 vidéki település osztozott.

- ¹⁰ Fejér megye területén székelő egyletek és intézetek. *In: Székesfejvári naptár 1874. évre. Székesfehérvár, 1873. p. 68-69.*
- ¹¹ A lovasberényi olvasókör közgyűlése. *In: Székesfehérvár és vidéke, 1894. febr. 22. p. 2.*
- ¹² Magyar Minerva. 5. köt. 1912–1913. Budapest, 1915. p. 367.
- ¹³ Falusi egyletek, körök címtára és útmutatója. Összeáll. Bodor Antal. Budapest, 1923. p. 23.
- ¹⁴ Magyar Minerva. 4. évf. 1904–1911. Budapest, 1912. p. 524.
- ¹⁵ Fejér vármegye. Szerk. Schneider Miklós, Juhász Viktor. Budapest, 1937. p. 526.
- ¹⁶ Magyarországi társas- és közművelődési körök, kereskedelmi-, ipari és gazdasági szakegyletek, valamint dal- és zeneegyesületek címtára. Gyűjt., összeáll. Koczányi Béla. Kassa : Koczányi, 1899. p. 90.
- ¹⁷ Fejér vármegye és Székesfehérvár szabad királyi város általános ismertetője és címtára az 1931–32. évre. Főszerk. F. Szabó Géza. Budapest, 1932. p. 294.
- ¹⁸ Fejér vármegye és Székesfehérvár szabad királyi város általános ismertetője és címtára az 1931–32. évre. Főszerk. F. Szabó Géza. Budapest, 1932. p. 294.
- ¹⁹ Magyarország helységnévtára 1944. Budapest, 1944. p. 19.
- ²⁰ Kőnczöl Imre: „Haldokló hatyúom – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In: Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23.*
- ²¹ Száz könyvtár áll az olvasni akaró vármegyei lakosság rendelkezésére. *In: Fejérmegyei napló, 1934. jan. 13. p. 1.*
- ²² Népművelési statisztika Fejérmegyében. *In: Új Fehérvár, 1935. okt. 4. p. 2.*
- ²³ Szirbik Ferenc: Fejér vármegye, alispáni jelentés 1945. évről. Székesfehérvár, 1946. p. 38-39.
- ²⁴ Előadói feljegyzés a miniszternek a könyvtárak állapotáról és forgalmáról. Budapest, 1948. augusztus 4. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. /1945–1949./ Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest]: Kossuth, 1988. p. 385-392.*
- ²⁵ Szathmáry Lajos: Népkönyvtáraink. *In: Új szántás, 1947. 2. sz. p. 104–105.*
- ²⁶ MOL XIX-I-1-i 228.537/1948. Cegléd körzet szabadművelődési vezetőjének jelentése a miniszternek a körzeti könyvtárak helyzetéről. – Ez úton is köszönöm Voit Krisztinának, hogy lehetővé tette a Magyar Országos Levéltár általa kikutatott iratanyagának a felhasználását.
- ²⁷ A könyvekről. *In: Szabadnevelési híradó, 1945. 5. sz. p. 4.*
- ²⁸ Hogyan alapítsunk népkönyvtárat. Budapest: Magyar Parasztszövetség, 1945. 48 p. (Hasznos füzetek ; 4.)
- ²⁹ Kerékgyártó Elemér: Könyvtárt minden faluba. *In: Szabad szó, 1945. 109. sz. p. 4. – A vándorkönyvtár egy viszonylag kisebb mennyiségű egység volt, mely meghatározott időtartamra lett kiküldve egy adott helyre. Az időtartam lejártával (ez nagyjából egybeesett a könyvek elolvastatásához szükséges idővel) az egységet tovább-„vándoroltatták” a következő helyre.*
- ³⁰ A SZIT végrehajtóbizottsága a parasztfjúság részére [...] *In: Szakszervezeti közlöny, 1945. 3. sz. p. 16.*
- ³¹ Magyar család, magyar jövő. Budapest : MKP, 1945. p. 11.
- ³² MOL XIX-I-1-i 228.537/1948. Nógrád-Hont vármegye szabadművelődési felügyelőjének jelentése a miniszternek a megyei könyvtárak helyzetéről.; Vándorkönyvtárak. *In: Szabad nép, 1946. 278. sz. p. 6.*
- ³³ Vándorkönyvtárak. *In: Szabad nép, 1946. 278. sz. p. 6.; Jászapáti [...] In: Új szántás, 1948. 3. sz. p. 191.; FML XXIV-501 16. doboz K-Sz. 1756/1949., 1798/1949.*
- ³⁴ Körlevél a népművelési hivatalok részére a könyvtárgyarapításról. Budapest, 1946. február 14. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 319–320.*
- ³⁵ Előadói feljegyzés a népkönyvtárak átszervezéséről és állományuk gyarapításáról. Budapest, 1946. április 30. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 329.*
- ³⁶ Szathmáry Lajos: Népkönyvtáraink. *In: Új szántás, 1947. 2. sz. p. 104–105.*
- ³⁷ Előadói feljegyzés a népkönyvtárak újraelapításáról. Budapest, 1946. június 9. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 329.*
- ³⁸ Kimutatás az újjászervezendő népkönyvtárakról. Budapest, 1946. h. n. n. n. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 330.*
- ³⁹ Sebestyén Géza: Falusi könyvtárak. *In: Új szántás, 1947. 2. sz. p. 101–104.*
- ⁴⁰ Sebestyén Géza: Falusi könyvtárak. *In: Új szántás, 1947. 2. sz. p. 101–104.*

- ⁴¹ Voit Krisztina: A magyar közgyűjteményrendszer történetének vázlata a századfordulótól 1949-ig. 1–2. *In: Magyar könyvszemle*, 1992. 1. sz. p. 23–43., 2. sz. p. 139–156.; Tóth Gyula: A megyei könyvtári hálózat problémátörténete. *In: Könyvtári figyelő*, 1992. 4. sz. p. 660–673.; Tóth Gyula: A közművelődési könyvtárak és a megyei könyvtárak eszmétörténeti problémái. *In: Fejér megyei könyvtáros*, 1993/2–1994/1. p. 6–20.
- ⁴² Tóth Gyula: Tévírt vagy torzó? *In: Könyvtári figyelő*, 2000. 1–2. sz. p. 39–64.
- ⁴³ Sebestyén Géza: Falusi könyvtárak. *In: Új szántás*, 1947. 2. sz. p. 101–104.
- ⁴⁴ Kóshalmi Béla: Községi könyvtárpolitika. Budapest, 1947. 16 p. (Klly. Városi szemle.)
- ⁴⁵ Szathmáry Lajos: Népkönyvtáraink. *In: Új szántás*, 1947. 2. sz. p. 104–105.
- ⁴⁶ Jászberényben és a környező tanyavilágban megindult a vándorkönyvtárak szervezése. *In: Új szántás*, 1947. 5. sz. p. 320.
- ⁴⁷ Szathmáry Lajos: Népkönyvtáraink. *In: Új szántás*, 1947. 2. sz. p. 104–105.
- ⁴⁸ Karácsony Sándor, az OSZMT elnöke megküldi a miniszternek a népkönyvtárakról és a könyvtárak együttműködéséről készített rendelettervezetet. Budapest, 1947. június 2. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez*. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 358.
- ⁴⁹ A szabadművelődési ügyosztály véleménye a tervezetről. Budapest, 1947. június 20. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez*. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 362–363.
- ⁵⁰ Az Országos Szabad Művelődési Tanács rendelettervezete a népkönyvtárakról és a könyvtárak együttműködéséről. Budapest, 1946[1947]. június 2. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez*. / 1945–1949./ Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 358–362.
- ⁵¹ A szabadművelődési ügyosztály véleménye a tervezetről. Budapest, 1947. június 20. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez*. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 362–363.
- ⁵² Sebestyén Géza: Az 1947. évi könyvtártervezet. *In: Könyvtártudományi tanulmányok*. 1968. Szerk. Kovács Máté, Rác Aranka. Budapest : NPI, 1968. p. 581–612.
- ⁵³ Károlyi Mihályné és Szentgyörgyi Albert fővédnökségével megalakult a Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság. *In: Népszava*, 1947. 61. sz. p. 2.
- ⁵⁴ A Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság [...] *In: Új szántás*, 1947. 7. sz. p. 447.
- ⁵⁵ Tóth Gyula: Tévírt vagy torzó? *In: Könyvtári figyelő*, 2000. 1–2. sz. p. 39–64.
- ⁵⁶ A vallás- és közoktatásügyi miniszter 9.900/1947. V. K. M. számú rendelete a vándorkönyvtárak létesítésének és népkönyvtárak támogatásának szabályozása tárgyában. *In: Magyar közlöny*, 1948. 9. sz. p. 68.; Várjú Bálint: Ezer népkönyvtár, hatszáz vándorkönyvtár. *In: Új szántás*, 1948. 5. sz. p. 273–74.
- ⁵⁷ Sebestyén Géza: Könyvtáros útmutató dióhéjban. Falusi és üzemi könyvtárak vezetői számára. *In: Új szántás*, 1948. 5. sz. p. 278–282.
- ⁵⁸ A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium határozata: tíz körzeti könyvtár felállítása, egyenként 6 ezer–6 ezer kötettel. Sárospataki Szabadművelődési Akadémia. 1947. szept. 18. Sárospatak, Csehi ny., 1947. [Röplap.] (Forrás: A magyar népművelés tíz éve (1945–1954.). Válogatott bibliográfia. 1–3. köt. Budapest : FSZEK, 1956–1957. 1. köt. p. 232.)
- ⁵⁹ Csongrád vármegye [...] *In: Új szántás*, 1947. 11. sz. p. 684.
- ⁶⁰ Körzeti könyvtár Csanád vármegyében. *In: Új szántás*, 1947. 9–10. sz. p. 597.
- ⁶¹ Veszprém vármegye [...] *In: Új szántás*, 1947. 9–10. sz. p. 599.
- ⁶² Keszthely szabadművelődési munkaterve [...] *In: Új szántás*, 1947. 9–10. sz. p. 599.
- ⁶³ (Vezérfonalak a körzeti könyvtárak számára.) 1. Általános ügyviteli szabályok. Közreadja: a Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium VIII/1. ügyosztálya. Budapest, 1947. 47 p.
- ⁶⁴ (Vezérfonalak a körzeti könyvtárak számára.) 2. Az osztályozás rendszere. Közreadja: a Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium VIII/1. ügyosztálya. Budapest, 1947. 47 p.
- ⁶⁵ (Vezérfonalak a körzeti könyvtárak számára.) 3. A betűrendes nyilvántartás (könyvészeti) adatai. Közreadja: a Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium VIII/1. ügyosztálya. Budapest, 1947. 33 p.
- ⁶⁶ A könyvtárak tulajdonosai [...] *In: Fehérvári népszava*, 1946. júl. 25. p. 2.
- ⁶⁷ Szirbik Ferenc: Fejér vármegye, alispáni jelentés 1945. évről. Székesfehérvár, 1946. p. 38–39.
- ⁶⁸ OSZK ir. OSZK Könyvelosztó. 31. sz. dosszié. Kallódó magánkönyvtárak sorsa.
- ⁶⁹ Kimutatás az újjászervezendő népkönyvtárakról. Budapest, 1946. h. n. n. *In: Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez*. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 330.

- ⁷⁰ FML XXIV-501 11. doboz 1270/1948. – A községek: Aba, Adony, Baracska, Bicske, Cece, Csákvár, Csősz, Ercsi, Etyek, Felcsút, Gánt, Gárdony, Hercegfalva, Ivánca, Kisgyón, Lovasberény, Martonvásár, Mór, Nadap, Nagylók, Pákozd, Pátka, Pázmánd, Perkáta, Pusztaszabolcs, Pusztavám, Rácalmás, Ráckeresztúr, Sárbogárd, Sárkeresztes, Sárosd, Sárszentágota, Seregélyes, Seregélyes-Szőlőhegy, Szabadbattyán, Szolgaegyháza, Velence, Vértesacska, Vértesboglár és Zámoly.
- ⁷¹ Könczöl Imre: „Haldokló hattyúm – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23.
- ⁷² Gazdasági könyvtár nyílt Velencén. *In:* Fehérvári napló, 1948. okt. 27. p. 2.
- ⁷³ FML XXIV–501. 16. doboz 1756/1949., 1798/1949.
- ⁷⁴ Magyarország közigazgatási helységnévtára 1948. évre. Budapest, 1948. – E helységnévtár szerint Fejér megyében 75 nagyközség és 21 kisközség volt.
- ⁷⁵ 28 vándorkönyvtár indul útnak Fejér megye legeldugottabb helyeire is. *In:* Fehérvári napló, 1949. szept. 18. p. 7. – A 28 településből csak 27 volt Fejér megyei, a 28., Balatonfőkajár, Veszprém megyéhez tartozott.; VMMK ir. 221/1951. – A vándorkönyvtárak egy része, ládáikkal együtt 1950-ben valóban tovább lett irányítva egy másik helységbe.
- ⁷⁶ FML XXIV–501 16. doboz 2048/1949.
- ⁷⁷ Megkezdődik a könyvtárak felülvizsgálata. *In:* Fehérvári napló, 1949. szept. 18. p. 8.
- ⁷⁸ Fejér megye 1947. október 31. A Fejér megyei alispán a törvényhatóság állapotáról jelent. *In:* Források a népi demokratikus átalakulás Fejér megyei történetéből. 1945–1948. Szerk. Élő Zoltán, Farkas Gábor. Székesfehérvár : MSZMP Fejér Megyei Bizottsága, 1976. p. 241–270. (A körzeti könyvtárról: p. 266.)
- ⁷⁹ Sebestyén Géza: A népkönyvtárak szervezete a Szovjetunióban. *In:* Új szántás, 1948. 5. sz. p. 267–270.
- ⁸⁰ A finn népkönyvtárak. *In:* Új szántás, 1948. 5. sz. p. 270–272.
- ⁸¹ Dobossy László: A könyvtárak helyzete Franciaországban. *In:* Új szántás, 1948. 5. sz. p. 272–273.
- ⁸² MOL XIX-I-1-i 228.537/1948. Szolnok vármegye szabadművelődési felügyelőjének beadványa a miniszterhez a megye könyvtárhelyzetéről.
- ⁸³ MOL-XIX-I-1-i 228.537/1948. Nógrád-Hont vármegye szabadművelődési felügyelőjének jelentése a miniszternek a megyei könyvtárak helyzetéről.
- ⁸⁴ A Veszprémi Múzeum és Könyvtár igazgatójának jelentése a szabadművelődési ügyosztálynak a körzeti könyvtárak szervezéséről. Veszprém, 1948. november 7. *In:* Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. /1945–1949./ Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 372–376.
- ⁸⁵ Kraus, Wolfgang: Kultúra és hatalom. Budapest, 1993. p. 43.
- ⁸⁶ Kovács Kálmán, E.: A szabadművelődés kérdéseiről. *In:* Új szántás, 1948. 8–9. sz. p. 465–479.
- ⁸⁷ Orosz-magyar könyvészeti szakszótár. Összeáll. az Országos Könyvtári Központ munkaközössége. Budapest : Országos Könyvtári Központ, 1951. p. 114.; Lunacsarszkij, A. V.: Könyvet – Oroszország minden zugába. *In:* Lenin: Könyvekről, könyvtárakról. Budapest : Kossuth, 1971. p. 228.
- ⁸⁸ Sebestyén Géza: A népkönyvtárak szervezete a Szovjetunióban. *In:* Új szántás, 1948. 5. sz. p. 267–270.
- ⁸⁹ MOL XIX-I-1-i 255.912/1949. Az Országos Könyvtári Központ elnökének beadványa a miniszterhez a körzeti könyvtárak rendeleti úton történő szabályozásához.
- ⁹⁰ MOL XIX-I-1-i (szám nélküli sokszorosított anyag) A körzeti könyvtárak működési terve.
- ⁹¹ MOL-XIX-I-20/1949. Kivonat az MDP szabadművelődési vezetőaktíva 1949. március 2-i ülésének jegyzőkönyvéből, ahol a körzeti könyvtárak helyzetét vitatták meg.
- ⁹² Útmutatók a körzeti könyvtárak számára. 1–3. Közreadja az Országos Könyvtári Központ. Budapest, 1949.
- ⁹³ Útmutatók a körzeti könyvtárak számára. 1. Általános kezelési szabályok. Közreadja az Országos Könyvtári Központ. Budapest, 1949. p. 1.
- ⁹⁴ MOL XIX-I-20/1949. Dr. Sebestyén Géza levele a miniszternek Szentesen, Salgótarjánban, Esztergomban és Győrben szervezendő körzeti könyvtárak problémáiról.
- ⁹⁵ Népkönyvtár a faluban. *In:* Szabad föld, 1949. 18. sz. p. 6.
- ⁹⁶ A Veszprémi Múzeum és Könyvtár igazgatójának jelentése a szabadművelődési ügyosztálynak a körzeti könyvtárak szervezéséről. Veszprém, 1948. november 7. *In:* Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 372–376.
- ⁹⁷ MOL XIX-I-1-i 255.912/1949. Rendelettervezet a körzeti könyvtárakról.
- ⁹⁸ Tóth Gyula: Tévút vagy torzó? *In:* Könyvtári figyelő, 2000. 1–2. sz. p. 39–64.

⁹⁹ 4.329/1949. (XI. 26.) M. T.

¹⁰⁰ 1949. évi XXV. törvény a Magyar Népköztársaság első öt éves népgazdasági tervéről, az 1950. január 1-től az 1954. december 31-ig terjedő időszakokra. *In:* Nehéz esztendőkről krónikája 1949–1953. Dokumentumok. Szerk. és bev. Balogh Sándor. Budapest: Gondolat, 1986. p. 180.

¹⁰¹ FML MTVB Okt. és műv. oszt. iratai 1950. 1. doboz 7/1950. A Népművelési Minisztérium körlevele 1949. dec. 31.

¹⁰² FML XXIV-501 19. doboz 379/1950. – Az 1949. dec. 23-i keltezésű levél még az Országos Könyvtári Központ Kossuth-címeres levélpapírjára íródott (fejléccen szereplő név és cím átkészítésével és a József nádor 10., az új cím hozzáépítésével) a csillagos államcímerről körpecsétlen viszont már a Népkönyvtári Központ Budapest felirat látható. A Fejér Vármegyei Szabadművelődési Felügyelőség ekkor a Megyei Népművelési Központ nevet viselte, székhelye: István tér 7. A korábbi szabadművelődési ügyvezetői tiszttség megnevezése 1950. február elejéig népművelési ügyvezető volt, ezt követően viselték a népművelési ügyvezető címet.)

¹⁰³ Könczöl Imre: „Haldokló hattyúm – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5-23.

¹⁰⁴ Kégli Ferenc: 100 éves könyvtár Székesfehérváron. Székesfehérvár : VMMK, 1993. p. 133.

¹⁰⁵ Kégli Ferenc: 100 éves könyvtár Székesfehérváron. Székesfehérvár : VMMK, 1993. p. 155.

¹⁰⁶ FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

¹⁰⁷ FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

¹⁰⁸ Január közepén átadják rendeltetésének a székesfehérvári körzeti könyvtárat. *In:* Fehérvári napló, 1950. jan. 1. p. 4.

¹⁰⁹ A székesfehérvári körzeti könyvtár megnyitása elé. *In:* Fehérvári napló, 1950. jan. 11. p. 3.

¹¹⁰ FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

¹¹¹ FML MTVB Okt. és műv. oszt. iratai 1950. 1. doboz. 308/1950. Tájékoztató Fejér megye népművelési helyzetéről.

¹¹² Ime, mindezt ki lehet kölcsonözni Fehérvár közkönyvtárából. *In:* Fehérvári napló, 1950. febr. 25. p. 4.

¹¹³ FML MTVB Okt. és műv. oszt. iratai 346/1950. – A kb. 40 légméteres iroda kialakításakor nem vették figyelembe, hogy a létrejött új helyiséghez nem tartozik kéménylyuk, és így nem lehet kályhát beállítani. 1950 őszének végén Mácsai Lajosné a Népkönyvtári Központtól kért két villanykályhát, melyek csak a sürgetőérés nyomán, novemberben érkeztek meg. VMMK ir. 87/1950.; Iktatószám nélkül/1950. Kályha kéreés; Iktatószám nélkül/1950. A villanykályhák soros kapcsolására vonatkozó, a Villanyszerelő N. V. számára küldött levél.

¹¹⁴ FML MTVB Okt. és műv. oszt. iratai 346/1950.

¹¹⁵ Olvasóterem nyílik a könyvtárban. *In:* Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 6.

¹¹⁶ Könczöl Imre: „Haldokló hattyúm – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23.

¹¹⁷ Mácsai Lajosné szül. Kátai Zsuzsanna (Szentés, 1907. dec. 15–1981. máj. 30.) 1924-ben végzett a szentesi állami polgári leányiskolában. Ezt követően otthon vezette a háztartást. 1938. okt. 20-án kötött házasságot Mácsai Lajossal, aki 1935-től a szentesi járásbírószágon dolgozott. 1939-ben férjét Dunaszerdahelyre helyezték, s ott laktak 1945. május végéig. 1945 júniusában költöztek Székesfehérvárra, amikor Mácsai Lajost a Székesfehérvári Járásbírószágot telekkönyvvezetőjévé nevezték ki. Mácsainé 1949-ben közigazgatási érettségi vizsgát tett és elvégzett egy hathetes könyvelői tanfolyamot. Politikai oktatásban 1948-tól vett részt: 1948-ben háromhetes bentlakásos pártiskolát, 1949-ben tíznapos bentlakásos agitátorképzőt, 1949-50-ben háromnapos esti pártiskolát, 1951–52-ben középfokú politikai iskolát végzett. 1949. okt. 17-től a székesfehérvári Vadásztölténygyárban dolgozott mint raktári átfűró. 1949–1950-ben a Népművelési Minisztérium hathetes könyvtárosképző iskolájának hallgatója volt. 1950. márc. 15-ével lett kinevezve a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár vezetőjévé. A körzeti könyvtár megszűnté után rövid ideig még a megyei könyvtárban dolgozott. – FML XXI-24. Mácsai Lajosné.; VMMK ir. 865–5/1/1952.; VMMK Kisnyomtatványgyűjtemény. Mácsai Lajosné gyászjelentése.

¹¹⁸ FML XXI-24. Mácsai Lajosné.

¹¹⁹ FML XXI-24. Mácsai Lajosné.

¹²⁰ VMMK ir. 2/1950.

¹²¹ VMMK ir. 7/1950.

- ¹²² Befejeződtek a városi könyvtár selejtezési munkálatai. *In:* Fehérvári napló, 1950. ápr. 19. p. 4.
- ¹²³ Befejeződtek a városi könyvtár selejtezési munkálatai. *In:* Fehérvári napló, 1950. ápr. 19. p. 4.
- ¹²⁴ Május 14-én felavatják a körzeti könyvtár fehérvári központját is. *In:* Fehérvári napló, 1950. ápr. 30. p. 4.
- ¹²⁵ A Népkönyvtári Központból 5000 kötet könyv érkezett Fehérvárra. *In:* Fehérvári napló, 1950. máj. 10. p. 6.
- ¹²⁶ VMMK ir. 4/1950.
- ¹²⁷ Folyik a könyvtár selejtezési munkája. *In:* Fehérvári napló, 1950. máj. 6. p. 5.
- ¹²⁸ Kőnczöl Imre: „Haldokló hattyúm – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23. – A városi könyvtár korábbi állománya nem került megsemmisítésre, a több mint tízezer kötetnyi könyv és folyóirat a közepső raktári szint padlóján volt feltornyozva.
- ¹²⁹ VMMK ir. 21/1952.
- ¹³⁰ Elhalasztják a székesfehérvári könyvtár felavatását. *In:* Fehérvári napló, 1950. máj. 13. p. 5.
- ¹³¹ Szép ünnepségen adták át rendeltetésének a székesfehérvári körzeti könyvtárat. *In:* Fehérvári napló, 1950. máj. 23. p. 2.
- ¹³² VMMK ir. 63/1950. + NM 1018–1–8/1950. Az alrovatelszámolási ívek másolatai és a leltári napló és anyagszámadási kivonatok beküldésének mellőzése.
- ¹³³ VMMK ir. 18/1950. + NM 1056–11–3/1950. Népművelési hivatalok és intézmények részére Gazdasági Tájékoztató megküldése.
- ¹³⁴ VMMK ir. 68/1950. + NM ad 1018/1–3/1950. Július havi kiadási alrovat összesítő.
- ¹³⁵ VMMK ir. 77/1950. + NK 2408/1950. Értesítés a hiteleknek a Megyei Tanácshoz való kiutalásáról.
- ¹³⁶ VMMK ir. 17/1951.
- ¹³⁷ VMMK ir. 47/1952.
- ¹³⁸ VMMK ir. Az 1951–1952-es iktatókönyvbe helyezett, Fejér megye tanácsa vb pénzügyi osztályától érkezett, a körzeti könyvtár részéről iktatatlan iratok. A pénzügyi osztály iktatószámai: 6230/144/951. január hórlól benyújtott ellátványszámadás észrevételei, 6230/105–3/1951. február havi ellátványszámadás észrevételezése, 1050/106/1951. március havi ellátványszámadás észrevételei, 1.017/93–1951. április és május havi ellátványszámadás észrevételei, 1050/153/1951. június hórlól felterjesztett ellátványszámadás.
- ¹³⁹ VMMK ir. 37/19550.
- ¹⁴⁰ A könyvtár használati díja napi egy fillér... Milyen könyveket keresnek a Szociáldemokrata Párt könyvtárának olvasói? *In:* Fehérvári népszava, 1947. júl. 11. p. 2.
- ¹⁴¹ FML XXIV–503. Fejérmegyei szabadművelődési felügyelő iratai 1948.
- ¹⁴² FML XXIV–501 10. doboz.
- ¹⁴³ FML XXI–24. Mácsai Lajosné.
- ¹⁴⁴ VMMK ir. 3/1950. – Addig, amíg a könyvtár költségvetési keretét nem osztották le a megyei tanács vb-hez addig Mácsai Lajosné közvetlenül a minisztériumtól kapta a fizetését.
- ¹⁴⁵ FML XXI–24. Mácsai Lajosné.
- ¹⁴⁶ Kocsis István (Makó, 1907. máj. 17 – Szeged, 1977. jún. 16.) A hat elemi után cipésznek tanult az ipariszkolában. 1926-ban Újpestre került cipézmunkásnak, ahol két évig vezette a Újpesti Bőripari Szakszervezet könyvtárát. 1930-ban kötött házasságot Polányi Margittal, s 1947-ig hét gyermekük (köztük két iker) született. 1933-ban Mezőszentgyörgyön önálló iparos. Nagy létszámú családjával cipészként nem tudott megélni, s a földosztáskor kapott 5 kat. hold földjén gazdálkodott. 1949 áprilisától volt a mezőszentgyörgyi népkönyvtár könyvtárosa. 1950-ben hathetes könyvtárosképző tanfolyamot végzett. Székesfehérvárra való kinevezése után nem költözött el végleg Mezőszentgyörgyről. Politikai oktatásban 1950-től vett részt: az alapfokú politikai szeminárium után 1950–51-ben a középfokú szeminárium hallgatója volt. A megyei könyvtár megalakulása után 1952. dec. 17-én szűnt meg könyvtárosi munkaviszonya, mivel Mezőszentgyörgyön megalakították a Cipészek Kisipari Termelőszövetkezetét és ennek kívánt az ügyvezetője lenni. – FML XXI–24 Kocsis István.; VMMK ir. 865–5/1/1952.; A halálozási dátum Komlói József szíves közlése nyomán.
- ¹⁴⁷ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. + NM 1813/Ált/1–54/1950. VI. fő. Válasz a július havi jelentésekre.
- ¹⁴⁸ VMMK ir. 28/1951.
- ¹⁴⁹ VMMK ir. 29/1951.
- ¹⁵⁰ Horváth Anna (Alsószentiván, 1933. febr. 15.) Az általános iskolát szülőfalujában végezte el. Édesapja a községi tanács elnöke, ő maga, szüleiével együtt tszcs-tag. A mozgalmi életben DISZ-tagként vett részt.

1951 februárjában négyhetes népművelési iskolán vett részt. – FML XXI–24 Horváth Anna.; VMMK ir. 84/1951.

¹⁵¹ FML XXI-24 Horváth Anna.

¹⁵² Szauberer Júlia (Nyíregyháza, 1932. júl. 15.) Sátoraljaújhelyen járt gimnáziumba, 1947-ben érettségizett. Zeneiskolában is tanult, 1950–51-ben a gyors- és gépíró iskola hallgatója volt. 1952-ben a DISZ politikai tanfolyamára járt. Mielőtt a körzeti könyvtárba került volna, a Székesfehérvári Bútorasztalos Üzemben dolgozott bérelszámolóként 1951. november 1-je és 10-e között. – FML XXI–24 Szauberer Júlia.; VMMK ir. 865–5/1/1952.

¹⁵³ Kerekes István VMMK ir. 10/1950.; Könczöl Imre: „Haldokló hatyúom – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23. – Személyére így emlékezett vissza Könczöl Imre: „Volt nekem a szabadművelődési felügyelőségen, majd az ebből alakult Népművelési Központban a filmvetítők, csomagok, stb. szállítására és sok egyébre is használható állandó jellegű alkalmi munkásom, a 70. évén is túl járó kedves emlékű Kerekes bácsi, a korán elhunyt tehetséges festőművész bátyja. Bár csak hat elemi végzett, sok mindenhez értett, elolvasta, sőt megtanulta mérnökké lett fia tankönyveit, oldalakat tudott belőlük idézni. Szép kézírása volt, hibátlanul fogalmazott, tökéletesen ismerte a helyesírást. Őt tettem át a könyvtárhoz takarítóknak.”

¹⁵⁴ VMMK ir. 11/1950.

¹⁵⁵ VMMK ir. 76/1950.

¹⁵⁶ VMMK ir. 82/1950.

¹⁵⁷ VMMK ir. 44/1951.

¹⁵⁸ VMMK ir. 12/1950. + NM 1813/Ált/1-6/1950. Ládák beküldése.

¹⁵⁹ VMMK ir. 209/1951. + NK 5101/1951. Üres ládák visszaküldése.

¹⁶⁰ VMMK ir. 259/1951. + NK 5689[?]/1951. Ládák visszaküldése.

¹⁶¹ VMMK ir. 267/1951.

¹⁶² VMMK ir. 14/1950.

¹⁶³ VMMK ir. 31/1950. – A jún. 21-én kelt irat előadója az a Györgypál József volt, aki a hónap elején segített a könyvek leltározásában.

¹⁶⁴ VMMK ir. 25/1950.

¹⁶⁵ VMMK ir. 48/1951.

¹⁶⁶ VMMK ir. 151/1951. + NK 4474/51. Könyvhiány igények bekérése.

¹⁶⁷ VMMK ir. 156/1951. + NK 4480/51. Könyvhiányról értesítés kérés.

¹⁶⁸ MOL XIX-I-1-i (szám nélküli sokszorosított anyag) A körzeti könyvtárak működési terve.

¹⁶⁹ VMMK ir. 53/1950.

¹⁷⁰ VMMK ir. 111/1951.

¹⁷¹ VMMK ir. 192/1951., 201/1951.

¹⁷² VMMK ir. 173-1/1952.

¹⁷³ VMMK ir. 67/1951. + NK 3862/1951. Kartonok visszakérése.

¹⁷⁴ VMMK ir. 230/1951.

¹⁷⁵ VMMK ir. 253/1951. + NK 5568/51. Értesítés kérés Inota népkönyvtárról.

¹⁷⁶ VMMK ir. 33/1950.

¹⁷⁷ VMMK ir. 77/1951.

¹⁷⁸ VMMK ir. 26/1951., 41/1951.

¹⁷⁹ VMMK ir. 155/1951.

¹⁸⁰ VMMK ir. 8/1952.

¹⁸¹ VMMK ir. 44/1950. – A könyvtár júl. 17-én kérte a postahivataltól a telefon felszerelését.

¹⁸² VMMK ir. 10/1950.

¹⁸³ VMMK ir. 25–2/1950.

¹⁸⁴ VMMK ir. 74/1950.

¹⁸⁵ VMMK ir. 285/1951.

¹⁸⁶ VMMK ir. 88/1950.

¹⁸⁷ VMMK ir. 106/1950.

¹⁸⁸ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. Könyvtár névsor beküldése. Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Alosztály 1144/1950.

- ¹⁸⁹ VMMK ir. 17/1951. – Az 1951. évi költségvetési előirányzatra tett javaslatában Mácsainé kerékpárok üzembe tartásának költségeként javasolt 3494 Ft-ot.
- ¹⁹⁰ VMMK ir. 24/1950.
- ¹⁹¹ VMMK ir. 200/1951.
- ¹⁹² VMMK ir. 218/1951.
- ¹⁹³ VMMK ir. 233/1951., 276/1951., 288/1951.
- ¹⁹⁴ VMMK ir. 2/1952.
- ¹⁹⁵ VMMK ir. 104–4/1952.
- ¹⁹⁶ VMMK ir. 173–11/1952.
- ¹⁹⁷ VMMK ir. 51/1950.
- ¹⁹⁸ VMMK ir. 53/1951. – A hat helyre való kiküldés forrása: VMMK ir. Iktatókönyv 1951–1952.
- ¹⁹⁹ Könczöl Imre: „Haldokló hattyúm – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5–23.
- ²⁰⁰ VMMK ir. 54/1950.
- ²⁰¹ VMMK ir. 72/1950.
- ²⁰² VMMK ir. 23/1951.
- ²⁰³ A szabadművelődési osztály jelentése a népkönyvtárak szervezéséről. Budapest, 1949. június 7. *In:* Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. (1945–1949.) Összeáll., bev. Dances Istvánné. [Budapest]: Kossuth, 1988. p. 395–397.
- ²⁰⁴ VMMK ir. 15/1950.
- ²⁰⁵ Január közepén átadják rendeltetésének a székesfehérvári körzeti könyvtárat. *In:* Fehérvári napló, 1950. jan. 1. p. 4.
- ²⁰⁶ A székesfehérvári körzeti könyvtár megnyitása elé. *In:* Fehérvári napló, 1950. jan. 11. p. 3.
- ²⁰⁷ FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.
- ²⁰⁸ 23 fejérmegyei községben nyílik könyvtár március végéig. *In:* Fehérvári napló, 1950. febr. 11. p. 2.
- ²⁰⁹ 1950. évi 10. számú törvényerejű rendelet április 4-ének, Magyarország felszabadulása napjának nemzeti ünneppé nyilvánításáról. *In:* Nehéz esztendőkről krónikája. 1949–1953. Dokumentumok. Szerk. Balogh Sándor. Budapest: Gondolat, 1986. p. 236.
- ²¹⁰ A megye 23 községében avatják fel az alapkönyvtárat a felszabadulás évfordulóján. *In:* Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.
- ²¹¹ FML XXIV–501 19. doboz 379/1950. – Besenyő neve később Besnyőre változott. – Az április 4-én felavatott népkönyvtárak szervezésének eseménytörténete az e szám alatt egybegyűjtött iratok alapján készült.
- ²¹² VMMK ir. 37/1950. + NM. 1813/Ált/1–19/1950.VI. Válasz a május havi jelentésekre.
- ²¹³ VMMK ir. 25/1950.
- ²¹⁴ VMMK ir. 16/1950. + NM. 1813/Ált/1–8/1950.VI. Válasz az április havi jelentésekre.
- ²¹⁵ VMMK ir. 81/1950.
- ²¹⁶ VMMK ir. 150/1951. + Magyar Dolgozók Pártja Fejérmegyei Pártbizottsága 22/6/193/5/1951.
- ²¹⁷ Megyénk könyvtárainak fejlődéséről. *In:* Fejér megyei néplap, 1952. jún. 15. p. 4.
- ²¹⁸ VMMK ir. 865–15/1952.
- ²¹⁹ Magyarország helységnévtára 1952. Budapest: Stat. K., 1952.
- ²²⁰ FML XXIV–501 16. doboz K-Sz.
- ²²¹ VMMK ir. 202–8/142/1952.
- ²²² FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.
- ²²³ FML XXIV–501 16. doboz K-Sz.
- ²²⁴ FML XXIV–501 16. doboz K-Sz.
- ²²⁵ VMMK ir. 865–15/1952.
- ²²⁶ VMMK ir. 865–35/7/1952.
- ²²⁷ FML XXIV–501 10. doboz Horváth Zsuzsa útjelentései.
- ²²⁸ VMMK ir. 8654–3/1952.
- ²²⁹ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. + NM. 1813/Ált/1–54/1950.VI. Válasz a július havi jelentésekre.
- ²³⁰ Kéglí Ferenc: Adalékok Könczöl Imre fehérvári éveire. (Fejér Megyei Tanács, Székesfehérvári Városi Könyvtár.) 1949–1952. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1998. 4. sz. p. 7–11.
- ²³¹ VMMK ir. 88/1950.

- ²³² FML MTVB Okt. és népműv. oszt. iratai 1326/1950.
- ²³³ VMMK ir. 258/1951.
- ²³⁴ VMMK ir. 269/1951.
- ²³⁵ Új községi népkönyvtárakat [...] *In*: Fejér megyei néplap, 1951. nov. 8. p. 4.
- ²³⁶ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. A sárkeresztesi népművelési ügyvezető 1950. dec. 28-án kelt, levelezőlapon írt jelentése.
- ²³⁷ VMMK ir. 36/1952.
- ²³⁸ VMMK ir. 21/1951. + NM Könyvtár osztály 1813/Ált/7-7/1951. A Pártkongresszus alkalmából rendezendő népkönyvtári kiállítások és népkönyvtárak szervezésére felhívás.
- ²³⁹ VMMK ir. 21/1951.
- ²⁴⁰ VMMK ir. 81/1951.
- ²⁴¹ VMMK ir. 81/1951.
- ²⁴² VMMK ir. 66/1951.
- ²⁴³ VMMK ir. 57/1950.
- ²⁴⁴ VMMK ir. 273/1951.
- ²⁴⁵ VMMK ir. 24/1950.
- ²⁴⁶ VMMK ir. 61/1951. 1950. évi úti számlák
- ²⁴⁷ FML XXIV-501 10. doboz Tar Péter útijelentései, Megyeri Borbála útijelentései.
- ²⁴⁸ FML XXIV-501 10. doboz Kocsis István útijelentései.
- ²⁴⁹ VMMK ir. 25-2/1950.
- ²⁵⁰ VMMK ir. 99/1951.
- ²⁵¹ FML XXIV-501 10. doboz Kocsis István útijelentései.
- ²⁵² VMMK ir. 66/1950.
- ²⁵³ VMMK ir. 83/1950.
- ²⁵⁴ VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 33. Mór.; FML XXIV-501 10. doboz Kocsis István útijelentései.
- ²⁵⁵ VMMK ir. 105/1950. – Zámoly valójában nem volt teljesen könyvek nélküli község. Az 1949-es felmérés szerint a község házában volt elhelyezve a község tulajdonában lévő 200 kötetes könyvtár, ugyanott volt található a VKM 50 kötetes vándorkönyvtára, és a párt szervezet is rendelkezett egy kisebb könyvtárral.
- ²⁵⁶ VMMK ir. 115/1950.
- ²⁵⁷ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. A tanácsválasztással kapcsolatos feladatok.
- ²⁵⁸ FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.
- ²⁵⁹ VMMK ir. 101/1951.
- ²⁶⁰ FML MTVB Okt. és népműv. oszt. iratai 1326/1950.
- ²⁶¹ VMMK ir. 189/1951.
- ²⁶² VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. – Az abai gépállomás irodájában felvett jegyzőkönyv.
- ²⁶³ VMMK ir. 10/1951.
- ²⁶⁴ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. + NM 1813/Ált/1-54/1950.VI. Válasz a július havi jelentésekre.
- ²⁶⁵ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. A körzeti könyvtár október havi jelentése.
- ²⁶⁶ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. Népkönyvtári könyvszekrények elosztási tervzetének sürgős bekuüldése. 1950. nov. 21., Könyvtárszekrények elosztása. 1950. nov. 23.
- ²⁶⁷ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. Könyvszekrények küldéséhez címek. 1950. nov. 16. – A levelet a Megyei Tanács Oktatási és Népművelési alosztálya iktatta.
- ²⁶⁸ VMMK ir. 50/1951.
- ²⁶⁹ VMMK ir. 3/1951.
- ²⁷⁰ VMMK ir. 53/1951.
- ²⁷¹ VMMK ir. 74/1951.
- ²⁷² VMMK ir. 144/1951.
- ²⁷³ VMMK ir. 23/1952.
- ²⁷⁴ VMMK ir. 21/1951.
- ²⁷⁵ VMMK ir. 222/1951.
- ²⁷⁶ VMMK ir. 143/1951.
- ²⁷⁷ VMMK ir. 222/1951.

- 278 VMMK ir. 232/1951.
- 279 VMMK ir. 235/1951.
- 280 VMMK ir. 250/1951.
- 281 VMMK ir. 232/1951.
- 282 VMMK ir. 16/1951.
- 283 VMMK ir. 189/1951.
- 284 Kétszáz kötetes népkönyvtárat nyitnak Bicskén. *In:* Fehérvári napló, 1950. augusztus 27. p. 4.
- 285 FML XXIV-501 10. doboz Kocsis István útijelentései.
- 286 VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. A tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.
- 287 FML XXIV-501 16. doboz K-Sz.
- 288 VMMK ir. 61/1951. 1950. évi úti számlák
- 289 FML XXIV-501 10. doboz Megyeri Borbála úti jelentései.
- 290 VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 7. Szár.
- 291 VMMK ir. 281/1951.
- 292 VMMK ir. 173-14/1952., 8652-2/1952.
- 293 Jegyzék a 150 kötetes könyvtár könyveiről. Budapest, 1949. h. n., n. n. *In:* Dokumentumok a szabadművelődés történetéhez. /1945-1949./ Összeáll., bev. Dancs Istvánné. [Budapest] : Kossuth, 1988. p. 397-399.
- 294 VMMK ir. Az 1952. évi Iktatólapok dossziéba behelyezett, és Perkátán, 1952. okt. 9-én kiállított, az 1952. aug. 31-ei állapotot kimutató Könyvtári adatszolgáltatási ív.
- 295 VMMK ir. 48/1952.
- 296 VMMK ir. 58/1952.
- 297 VMMK ir. 87/1951.
- 298 VMMK ir. 239/1951.
- 299 VMMK ir. 55/1951.
- 300 VMMK ir. Letéti füzetek.
- 301 VMMK ir. 121/1951.
- 302 VMMK ir. 296/1951.
- 303 VMMK ir. Népkönyvtárosok jelentései. 1952. január havi jelentések. 39. Sárszentmihály.
- 304 VMMK Ir. 62/1952.
- 305 VMMK ir. 72/1951.
- 306 VMMK ir. 106/1951. + NM 1813/Ált/7-16/1951. Szocialista községek könyvtármunkájának fejlesztése.
- 307 VMMK ir. 83/1951. + NM 1813/Ált/7-15/1951. Szocialista községek számára könyvküldés.
- 308 VMMK ir. 83/1951.
- 309 VMMK ir. 53/1952.
- 310 VMMK ir. iktatószám nélkül/1952. Könyvjegyzék 1952. áprilisában Kisapostagnak [!a település neve áthúzva és tintával mellírva: Seregélyes] küldött könyvekről.
- 311 VMMK ir. Letéti füzetek. Polgárdi Népkönyvtár letétifüzet. – A füzetben feltüntetett 1951. febr. 2-i szállítmány sorában az a megjegyzés olvasható, hogy a 236 mű nem letéti anyag.
- 312 VMMK ir. Letéti füzetek.
- 313 VMMK ir. 64/1952.
- 314 VMMK ir. 23/1951.
- 315 VMMK ir. Népkönyvtárosok jelentései. 1952. január havi jelentések. 39. Sárszentmihály.
- 316 VMMK ir. 62/1952.
- 317 VMMK ir. Népkönyvtárosok jelentései. 1952. január havi jelentések. 39. Sárszentmihály.
- 318 VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. nov. 17. Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Alosztálya 1273/1950.
- 319 Útmutató üzemi és falusi könyvtárak rendezéséhez. Budapest : Népkönyvtári Központ, 1950.
- 320 Útmutató népkönyvtárak /üzemi, falusi és városi könyvtárak/ rendezéséhez. Budapest : Népkönyvtári Központ, 1950.
- 321 VMMK ir. 121/1950. + NM Könyvtár osztálya 1813/Ált/5-5/1950. Könyvtárselejtezés.
- 322 Kőnczöl Imre: „Haldokló hattyúm – szép emlékezet.” Morzsák – adalékok a Fejér Megyei Könyvtár őskorához. *In:* Fejér megyei könyvtáros, 1977. 2. sz. p. 5-23.
- 323 VMMK ir. 121/1950. + NM Könyvtár osztálya 1813/Ált/5-5/1950. Könyvtárselejtezés.

- ³²⁴ VMMK ir. 121/1950.
- ³²⁵ VMMK ir. 56/1951.
- ³²⁶ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. Hivatkozva a Megyei Tanács Oktatási és Népművelési alosztálya 1320/1950. sz. aktájára.
- ³²⁷ VMMK ir. 60/1951.
- ³²⁸ VMMK ir. 23/1951.
- ³²⁹ VMMK ir. 59/1951. + NM 1813-Ált-3-14/1951. A könyvtári és olvasómozgalmi munka helyzete.
- ³³⁰ VMMK ir. 82/1951. + NK 3918/51. Jelagin: Virágzó föld c. könyv előszavának eltávolítása, 90/1951., 119/1951., 129/1951., 134/1951.
- ³³¹ VMMK ir. 33/1950.
- ³³² VMMK ir. 122/1950.
- ³³³ VMMK ir. 15/1951.
- ³³⁴ VMMK ir. 25/1951. + NK 3595/51. Folyóiratok megrendelésére javaslat.
- ³³⁵ VMMK ir. 42/1951.
- ³³⁶ VMMK ir. 86/1951.
- ³³⁷ VMMK ir. 155/1951.
- ³³⁸ VMMK ir. 133/1951.
- ³³⁹ VMMK ir. 158/1951.
- ³⁴⁰ VMMK ir. 158/1951. + NK 4438/1951. „Könyvbarát” című folyóirat megrendelése.
- ³⁴¹ VMMK ir. 133/1951.
- ³⁴² VMMK ir. 133/1951.
- ³⁴³ VMMK ir. 173-3/1952., 173-4/1952.
- ³⁴⁴ MOL XIX-I-1-i (szám nélküli sokszorosított anyag) A körzeti könyvtárak működési terve.
- ³⁴⁵ VMMK ir. 37/1951.
- ³⁴⁶ VMMK ir. 123/1951.
- ³⁴⁷ VMMK ir. 304/1951.
- ³⁴⁸ VMMK ir. 119/1950.
- ³⁴⁹ VMMK ir. 72/1951.
- ³⁵⁰ VMMK ir. 32/1951.
- ³⁵¹ VMMK ir. 210/1951.
- ³⁵² VMMK ir. 208/1951.
- ³⁵³ VMMK ir. 210/1951.
- ³⁵⁴ VMMK ir. 55/1952. + NK 2. sz. körlevél. 1952. márc. 1.
- ³⁵⁵ VMMK ir. iktatószám nélkül/1952. Átvételi elismervény 1952. március 9.
- ³⁵⁶ VMMK ir. 865-16/1952.
- ³⁵⁷ Szabó-András Endre: Könyvtári adatok. /1884-1962./ Budapest, 1966. p. 122.
- ³⁵⁸ FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.
- ³⁵⁹ VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk
- ³⁶⁰ VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk
- ³⁶¹ VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk
- ³⁶² FML MTVB Okt. és népműv. oszt. iratai 1326/1950.
- ³⁶³ VMMK ir. 1441-1/1952.
- ³⁶⁴ VMMK ir. 144-9/1952.
- ³⁶⁵ VMMK ir. 164/1951.
- ³⁶⁶ VMMK ir. 10/1951.
- ³⁶⁷ VMMK ir. 856-7/1/1952.
- ³⁶⁸ VMMK ir. 40/1952. + NK KK-202-5/52. N.K. Népkönyvtárakról adatkérés. – Bizonyára egy hirtelen jött lehetőségéről volt szó, mivel a Népkönyvtári Központ febr. 14-én expressz levélben kérte a körzeti könyvtárakat, hogy febr. 16-án délig válaszoljanak, szintén expressz levélben.
- ³⁶⁹ VMMK ir. 39/1952.
- ³⁷⁰ VMMK ir. 55/1952. + NK 2. sz. körlevél. 1952. márc. 1.
- ³⁷¹ VMMK ir. 856-6/1952.
- ³⁷² VMMK ir. 354-1/1952. + NK 147-13/52. Népkönyvtárosok jutalmazása.

- ³⁷³ VMMK ir. 47/1952.
- ³⁷⁴ VMMK ir. 8653-4/1952., 865-46/1952. – 1952 novemberében, decemberében a Megyei Könyvtár a saját, illetve a Népkönyvtári Központ keretéből alkalmi pénzjutalmat adott a jól dolgozó népkönyvtárosoknak. A rendszeresen jó eredményeket felmutató népkönyvtárosok 1953 januárjától részesülhettek rendszeres havi tiszteletdíjban.
- ³⁷⁵ VMMK ir. 1/1950. + NM iktatószám nélkül/1950. ápr. 1.
- ³⁷⁶ Könyvtárosképző tanfolyam indul Fehérváron. *In:* Fehérvári napló, 1950. ápr. 16. p. 2.
- ³⁷⁷ VMMK ir. 1/1950.
- ³⁷⁸ VMMK ir. 254/1951. + NM 1813/Ált/49/1951. VI. A hatnapos tanfolyam szervezése.
- ³⁷⁹ VMMK Ir. 30/1952. + NM 1813/Sz/9-24/1952. Könyvtárosiskola helyisége.
- ³⁸⁰ VMMK ir. 20/1950. + NM 1813/Ált/1-11/1950.VI.Fő.o. Káderkérés a hathetes bentlakásos könyvtárosképző iskolára.
- ³⁸¹ VMMK ir. 56/1950.
- ³⁸² VMMK ir. 125/1950. + NM 1813/Ált/6-6/1950. Káderkérés a 3 hetes könyvtárosképző iskolára.
- ³⁸³ VMMK ir. 18/1951.
- ³⁸⁴ VMMK ir. 20/1951. + NM 1813/Ált/6-12/1951. Értesítés a Népművelési Minisztérium 3 hetes bentlakásos könyvtárosképző iskolát végző hallgatóiról.
- ³⁸⁵ VMMK ir. 217/1951. + NM 1813/D/3-7/1951. VI.
- ³⁸⁶ VMMK ir. 62/1951., 228/1951., 7/1952., 13/1952.
- ³⁸⁷ VMMK ir. 10/1952.
- ³⁸⁸ VMMK ir. 302/1951. + NM 1813/Sz/8-21/1951.VI. – A minisztérium levelében, valószínűleg tévesen, Jenei Bertalanként szerepel.
- ³⁸⁹ VMMK ir. 81/1952. + NM 865/Ált/9-2/1952.
- ³⁹⁰ VMMK ir. 21/1950.
- ³⁹¹ VMMK ir. 21/1950.
- ³⁹² VMMK ir. 25/1950.
- ³⁹³ VMMK ir. 28/1950.
- ³⁹⁴ VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. okt. 27. Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Alosztálya 1181/1950.
- ³⁹⁵ VMMK ir. 41/1951.
- ³⁹⁶ VMMK ir. iktatószám nélkül/1952. Velencén, 1952. márc. 4-én kelt levél.
- ³⁹⁷ VMMK ir. 104/-7/2/1952.
- ³⁹⁸ VMMK ir. 166/1951. + NM 1813/Ált/21/1951. Kiértésítés az ankétok ügyében.
- ³⁹⁹ VMMK ir. 106/1951. + NM 1813/Ált/7-16/1951. Szocialista községek könyvtármunkájának fejlesztése.
- ⁴⁰⁰ VMMK ir. 54/1951. + NM 1813/Sz/3-8/1951. Szocialista községek olvasási munkájának segítése.
- ⁴⁰¹ VMMK ir. 17/1951.
- ⁴⁰² VMMK ir. 37/1950. + NM 1813/Ált/1-33/1950. Válasz a körzeti könyvtárak június havi jelentésére.
- ⁴⁰³ VMMK ir. 45/1950. + NM 1813/Ált/1-28/1950. Olvasómozgalmi ankét.
- ⁴⁰⁴ VMMK ir. 120/1950. + NK 3241/1950. Olvasómozgalmi könyvek nyilvántartásba vétele.
- ⁴⁰⁵ VMMK ir. 242/1951.
- ⁴⁰⁶ VMMK ir. 272/1951.
- ⁴⁰⁷ VMMK ir. 63/1951.
- ⁴⁰⁸ VMMK ir. 70/1951.
- ⁴⁰⁹ VMMK ir. 101/1951.
- ⁴¹⁰ VMMK ir. 59/1951. + NM 1813/Ált/3-14/1951. A könyvtári és olvasómozgalmi munka helyzete.
- ⁴¹¹ VMMK ir. 33/1952. + NK KK 865-3/52. Dia film küldése.
- ⁴¹² VMMK ir. 82/1952. + NK KK 865-3/1952. Dia-film küldése tárgyában.
- ⁴¹³ VMMK ir. 104/5-1/1952.
- ⁴¹⁴ VMMK ir. 29/1952.
- ⁴¹⁵ VMMK ir. 61/1952. + NK KK-865-7/1952. Értesítés kérés Gorbatov: Donyeci bányászok c. műről.
- ⁴¹⁶ VMMK ir. 34/1951. + NM 1813/M/11 VI. 1951. Munkaerő tartalékok intézményeivel a kapcsolat kiéptítése.
- ⁴¹⁷ VMMK ir. 85/1951.
- ⁴¹⁸ VMMK ir. 37/1950. + NM 1813/Ált/1-33/1950. VI. fő.o. Válasz a körzeti könyvtárak június havi jelentésére.
- ⁴¹⁹ VMMK ir. 78/1951. + NK 3915/1951. Könyvkiállításokkal kapcsolatos hitelek kiutalása.

- 420 VMMK ir. 21/1951. + NM 113/Ált/7-7/1951. A Pártkongresszus alkalmából rendezendő népkönyvtári kiállítások és népkönyvtárak szervezésére felhívás.
- 420 VMMK ir. 55/1951.
- 421 VMMK ir. 21/1951.
- 422 VMMK ir. 104/1951. + NM 1813/Ált/8-5/1951. Május elsejei könyvkiállítások.
- 423 VMMK ir. 21/1951. + NK 1951. febr. 3. Útmutató a II. Pártkongresszus alkalmával rendezendő könyvkiállításához.
- 424 VMMK ir. 33/1951.
- 425 VMMK ir. 21/1951. + NM 113/Ált/7-7/1951. A Pártkongresszus alkalmából rendezendő népkönyvtári kiállítások és népkönyvtárak szervezésére felhívás.
- 426 VMMK ir. 49/1951.
- 427 Rendet teremtenek a könyvtár-dzsungelben. *In*: Fehérvári napló, 1949. aug. 20. p. 5.
- 428 FML MTVB Okt. és műv. oszt. iratai 1950. 1. doboz. 308/1950. Tájékoztató Fejér megye népművelési helyzetéről. 1950. márc. 9.
- 429 FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.
- 430 VMMK ir. 37/1950. + NM. 1813/Ált/1–19/1950.VI. Válasz a május havi jelentésekre.
- 431 FML XXIV–501 10. doboz Kocsis István úti jelentései.
- 432 VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 40. Kálóz.
- 433 VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 46. Csősz.
- 434 VMMK ir. 135/1951. + NK 4285/1951. Könyvtárak egyesítése.
- 435 VMMK ir. 135/1951.
- 436 VMMK ir. 81/1950.
- 437 VMMK ir. 80/1950.
- 438 VMMK ir. Népkönyvtárosok jelentései. 1952. január hónapi jelentés. 90. Szabadegyháza.
- 439 VMMK ir. 58/1952.
- 440 VMMK ir. 135/1951.
- 441 VMMK ir. 202-8/142/1952.
- 442 VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. Nyilvántartó lapok küldése. Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Alosztálya 1224/1950.
- 443 VMMK ir. 154/1951.
- 444 VMMK ir. 241/1951. + NK 5415/1951. Havijelentések.
- 445 VMMK ir. 59/1950. + NK 2177/1950. Előreküldött népkönyvtárak számainak kérése.
- 446 VMMK ir. 292/1951. + NK 5930/1951. Október havi jelentések észrevételezése.
- 447 VMMK ir. 186/1951. + NK 4868/51. Népkönyvtárak adatainak bekérése.
- 448 VMMK ir. 186/1951. + NK 4868/51. Népkönyvtárak adatainak bekérése.
- 449 VMMK ir. 202-4/1952. + NK KK–202–10/1952. Statisztikai adatszolgáltatás.
- 450 VMMK ir. 865-15/1952.
- 451 VMMK ir. 865-15/1952.
- 452 VMMK ir. 202-3/1952.
- 453 VMMK ir. 17/1951.
- 454 VMMK ir. 61/1951.
- 455 VMMK ir. 19/1950. + NM 1057–3/1950. Útinaplók érvényesítésének szabályozása. – A körzeti könyvtárak alkalmazottainak útinaplóit 1950. június 1-től kezdődően a Népkönyvtári Központ vizsgálta felül.
- 456 VMMK ir. Népkönyvtárosok jelentései 1952. – A január havi jelentések után található néhány ellenőrzési naplólap alapján.
- 457 VMMK ir. 188/1951.
- 458 VMMK ir. 39/1952.
- 459 VMMK ir. 40/1952. + NK K.K. 202–2/52. Népkönyvtárakról adatkérés.
- 460 VMMK ir. 2881/1951.
- 461 VMMK ir. 23/1952.
- 462 VMMK Ir. 8652–2/1952.
- 463 VMMK ir. 865–42/1952.
- 464 VMMK Ir. 865–35/10/1952. Községi Tanács Végrehajtóbizottsága Füle.

- 465 VMMK ir. 865–35/12/1952. Tördasi Községi Tanács VB-től.
- 466 VMMK ir. 865–36/1952. + NK K.K. 202/14/1952. Körzeti könyvtárak július havi munkájának kiértékelése.
- 467 VMMK ir. 77/1951. + NM 1813/Ált/4-19/1951. Adatkérés városi könyvtárak ügyében.
- 468 VMMK ir. 162/1951. + NM 1814/Sz/3/1951. VI.
- 469 VMMK ir. 4/1950.
- 470 VMMK ir. 30/1950.
- 471 VMMK ir. 35/1951., 1951. Könyvtármozgalom febr. havi munkanaplója.
- 472 VMMK ir. 77/1951. + NM 1813/Ált/4-19/1951. Adatkérés városi könyvtárak ügyében.
- 473 VMMK ir. 127/1951., 128/1951. + NM 1813/Ált/4–20/1951. A városi könyvtárak 1952. évi költségvetésének bekérése., 1813/7/17/1951. A városi könyvtárak 1952. évi költségvetés sürgetése.
- 474 A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár 1. sz. leltárkönyve alapján.
- 475 VMMK ir. 1952. Jelentés a szfvári városi könyvtár júl. havi munkájáról.
- 476 Miskolczi Miklós: Az első évtized. Dunapentelétől-Dunaújvárosig. Dunaújváros: Dunaújvárosi Tanács, 1975. p. 37.
- 477 FML XXIV–501 10. doboz Kocsis István útjelentései.
- 478 VMMK ir. 9/1951. + NK 3401/1950. Dunapentelére küldött könyvek ügye.
- 479 VMMK ir. 18/1951.
- 480 VMMK ir. 57/1951.
- 481 VMMK ir. 76/1951.
- 482 VMMK Ir. 193/1951.
- 483 VMMK Ir. 246/1951.
- 484 VMMK ir. 50/1952. + NK KK–865–5/1952. Városi Könyvtárak könyvellátásáról jelentés bekérés.
- 485 VMMK ir. 244/1951.
- 486 VMMK ir. 287/1951. + NK 5912/1951. Sztálinvárosi Városi Könyvtár havijelentésének visszaküldése.
- 487 Vasárnap ünnepélyes keretek közt adják át rendeltetésének Fehérvár tízezerkötetes könyvtárát. *In:* Fehérvári napló, 1950. máj. 19. p. 3.
- 488 Befejeződtek a városi könyvtár selejtezési munkálatai. *In:* Fehérvári napló, 1950. ápr. 19. p. 4.
- 489 VMMK ir. 118/1950.
- 490 VMMK ir. 865–23/1952.
- 491 VMMK ir. 6/1950. + NM 1950. máj. 16.
- 492 VMMK ir. 7/1950.
- 493 VMMK ir. 8/1950.
- 494 VMMK ir. 25/1950.
- 495 VMMK ir. 35/1950.
- 496 VMMK ir. 21/1950.
- 497 VMMK ir. 22/1950.
- 498 VMMK ir. iktatószám nélkül/1950., 25/1950.
- 499 VMMK ir. 38/1950.
- 500 VMMK ir. 37–1/1950. + NM 1813/Ált/1–33/1950.VI. Válasz a körzeti könyvtárak június havi jelentésére.
- 501 VMMK ir. 38/1950.
- 502 VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk.
- 503 VMMK ir. iktatószám nélkül/1950. + NM 1813/Ált/1–54/1950.VI. Válasz a július havi jelentésekre.
- 504 VMMK ir. 30/1951.
- 505 VMMK ir. iktatószám nélkül/1951. Az enyingi járási könyvtármozgalom havi munkanaplójának felterjesztése.
- 506 VMMK ir. 108/1951.
- 507 VMMK ir. 79/1951.
- 508 VMMK ir. 175/1951. + NM 1813/Ált/22. sz. Megjegyzések az április havi jelentésekre.
- 509 VMMK ir. 95/1951.
- 510 VMMK ir. 240/1951.
- 511 VMMK ir. 204/1951.
- 512 VMMK ir. 24/1951. + NK 3587/51. Nemzetiségi könyvtárak adatainak sürgős beküldése.

- ⁵¹³ VMMK ir. 147/1951. + NK 4382/51. Németajkú lakossággal bíró községekről értesítés., 4419/1951. Németajkú lakosságra vonatkozó adatgyűjtés visszavonása.
- ⁵¹⁴ VMMK ir. 12/1952. + NK KK-865-1/52. NK Nemzetiségi könyvek igénylése.
- ⁵¹⁵ VMMK ir. 865-18/1952. + NK KK-865-20/52. NK 17. sz. „nemzetiségi” könyvanyag felhasználása.
- ⁵¹⁶ VMMK ir. 52/1950.
- ⁵¹⁷ VMMK ir. 294/1951.
- ⁵¹⁸ VMMK ir. 184/1951. + NM 1813/Ált/4-2/1951. Körlevél. 1951. VII. 13.
- ⁵¹⁹ VMMK ir. 67/1950.
- ⁵²⁰ VMMK ir. 67/1950.
- ⁵²¹ OSZK ir. OSZK Könyvelosztó 48. sz. dosszié.
- ⁵²² VMMK ir. 4/1951.
- ⁵²³ VMMK ir. 62/1950.
- ⁵²⁴ VMMK ir. 89-96/1950., 98-101/1950., 103/1950.
- ⁵²⁵ MOL XIX-I-1-i (szám nélküli sokszorosított anyag) A körzeti könyvtárak működési terve.
- ⁵²⁶ VMMK ir. 135/1951. + NK 4285/51. Vándorládák felderítése.
- ⁵²⁷ VMMK ir. 99/1951.
- ⁵²⁸ VMMK ir. 118/1951.
- ⁵²⁹ VMMK ir. 124/1951.
- ⁵³⁰ VMMK ir. 160/1951., 163/1951.
- ⁵³¹ VMMK ir. 221/1951. + NM 1813/Ált/3. Vándorkönyvtárak letéthehelyeinek megállapítása. – A megyei könyvtár irattárában az 1948-ban szétküldött 50 kötetes szabadművelődési vándorkönyvtárak közül Alap, Árkpuszta/Tímárpuszta, Csajág, Iszkaszentgyörgy, Káloz-Hatvanpuszta, Szolgaegyháza és Tordas-Erdőmajor településekre küldött vándorládák kísérőfüzete található meg a Letéti füzetek feliratú dossziében.
- ⁵³² VMMK ir. 62/1952.
- ⁵³³ VMMK ir. 298-299/1951.
- ⁵³⁴ VMMK ir. 25/1952.
- ⁵³⁵ Tóth Gyula: Tévút vagy torzó? *In: Könyvtári figyelő*, 2000. 1-2. sz. p. 39-64.
- ⁵³⁶ VMMK ir. 189/1951.
- ⁵³⁷ VMMK ir. 301/1951.
- ⁵³⁸ VMMK ir. 79/1951. + NK 3914/1951. Havi jelentőlapok kiküldése.
- ⁵³⁹ VMMK ir. iktatószám nélkül/1951. dec. 30. + NM 1813/Ált/14-3/1951.VI. Körzeti könyvtárosi értekezlet.
- ⁵⁴⁰ VMMK ir. 43-44/1952. – A Népkönyvtári Központ a városok és a járások számának figyelembe vételével küldte meg 1952. február 14-én Potapov-Szafonov: Könyvtári munka a körzetben című könyvtárügyi füzetet azzal, hogy a városi könyvtáraknak való kiküldés után a fennmaradó példányokat a körzeti könyvtár tartalékolja a megnyitandó járási könyvtárak részére.
- ⁵⁴¹ VMMK ir. 865-17/1952.
- ⁵⁴² VMMK ir. 55/1952.
- ⁵⁴³ Gerő Gyula: Emlékezés a(z) „(h)őskorra”. Körzeti és népkönyvtárak s munkatársaik. Tények és legendák. *In: Könyv, könyvtár, könyvtáros*, 2000. 5. sz. p. 20-29.
- ⁵⁴⁴ Kéglí Ferenc: 100 éves könyvtár Székesfehérváron. Székesfehérvár : VMMK, 1993. p. 192-193.
- ⁵⁴⁵ Kéglí Ferenc: 100 éves könyvtár Székesfehérváron. Székesfehérvár : VMMK, 1993.
- ⁵⁴⁶ Az Üzemi és népkönyvtárak kezelési szabályzata. Budapest : Művelt Nép, 1951. bevezetője (p. 3.) a szocializmus építésének és a szocialista kultúra terjesztésének egyik bástyájaként nevezi meg a népkönyvtárt.
- ⁵⁴⁷ Kornai János: A paternalizmus fokozatai. *In: Kornai János: Ellentmondások és dilemmák*. Budapest, 1983. p. 101-119. Az idézet helye: p. 103.

FÜGGELÉK

Közlemények és iratok a Fejér megyei települések nyilvános könyvtárainak alapításáról 1950–1952

Ez az adattár a Népkönyvtári Központ, illetve a Székesfehérvári Körzeti Könyvtár közreműködésével létrehozott népkönyvtárak megalapítására vonatkozó újságcikkek, a Fejér Megyei Levéltárban valamint a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár irattárában őrzött dokumentumok érdemi információit tartalmazza, a forrás megnevezésével. Voltak olyan települések, melyek valóban első közkönyvtárakat üdvözölhettek a Népkönyvtári Központból vagy körzeti könyvtárból odaérkező könyvszekrényben és könyvekben, de voltak olyan települések is, ahol az új népkönyvtár-avatás előtt ki kellett selejtezni az egykori népkönyvtárak kedvelt, de politikailag nem aktuális olvasmányait. Mindezek a történések azonban valószínűleg már feledésbe mentek. Az tapasztalható ugyanis az örvendetesen szaporodó megyei településtörténetek forgatásakor, hogy közkönyvtárainknak, különösen a kisebb települések mai nyilvános könyvtárainak a keletkezés- és fejlődéstörténete még nem vált a közös emlékezet részévé, meg sem említhető a település eseményeinek a tárgyalásokor. Ennek pedig csak az lehet az oka, hogy a megyében sok helyütt még nem történt meg a könyvtáralapítások dokumentumainak a felkutatása és forráskritikai feldolgozása, a hiteles keletkezéstörténet rögzítése és megismertetése a település közösségével.

Fejér megye egykori települési népkönyvtárainak alapítás-történeti kutatásához kíván segítséget nyújtani ez az összeállítás. Az egyes települések közkönyvtári kultúrájának részletes történeti feldolgozása a helytörténeti kutatókra vár, akik bizonyára hasznosítani tudják majd az itt közölt dokumentumok információit. Az eddig ismeretlen tények ismertté válhatnak, már ismert adatok megerősítést nyerhetnek, az alapításra vonatkozó korábbi téves adatok pedig helyesbíthetőek. Azt is figyelembe kell azonban majd venni a helytörténészeknek, hogy a települések egy részének közkönyvtári kultúrája nem kizárólag az ötvenes években gyökerezik, hanem visszanyúlik a 19. század végére, a 20. század elejére. A múlt alaposabb megismerése mellett az alapítások történetére vonatkozó információk – véleményem szerint – hiteles kiindulópontot nyújthatnak a könyvtári intézmények jövőképeinek kialakításához is, a fél évszázad óta tartó, a közösség érdekében történő megszakítatlan működésük folytatásához.

E függelékben csakis a nyilvános települési közkönyvtárakra vonatkozó információk kerülnek közlésre. Nem szerepelnek tehát az állami gazdaságok, az állami mezőgazdasági gépállomások, a bányászszállások, a párt- és tömegszervezetek, az iskolák könyvtárai, valamint az üzemi és szakszervezeti könyvtárak.

Ha 1949 augusztusában is működött egy községben nyilvános települési közkönyvtár, akkor az akkori megyei könyvtárfelmérés adatai is szerepelnek, egyéb esetben a közkönyvtárakra vonatkozó adatok időhatára 1950 januárjától 1952 decemberéig tart. A tárgyidőszak előtt Veszprém megyéhez tartozó települések könyvtárainról természetesen csak a Fejér megyéhez csatlolásuk utáni adatokat kerülhettek közlésre.

A települések a tárgyidőszaknak megfelelő néven és közigazgatási beosztásban szerepelnek, a külterületi lakott helyek nevérol utaló található a betűrend megfelelő helyén.

A közlemények és az iratok ismertetése többnyire az alapításra vonatkozó érdemi információk kiemelésével történt, esetenként megtartva az eredeti szöveggörnyezet kifejezéseit, megfogalmazásait. Csakis az egyértelmű elírási hibák jelzése történt meg, közlésre kerültek viszont az egymásnak ellentmondó adatok, melyeknek forráskritikai feldolgozása a helyi kutatókra vár.

Rövidítések

FML Fejér Megyei Levéltár
MTVB Fejér Megyei Tanács Végrehajtó Bizottság
VMMK ir. Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár irattára

ABA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: gépállomás kultúrháza. Javasolt könyvtáros: Fejss János (Soponya, 1929. nov. 17.) írnok gyakornok.

1950. febr. 2.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] ABA [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

ABA-FELSŐSZENTIVÁN (BODAKAJTOR)

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 28. Kötetszám: 72. Átvevő: Háder László.; 1951. jan. 17. Kötetszám: 20.; 1951. febr. 8. Kötetszám: 30.; 1951. márc. 14. Kötetszám: 20.

VMMK ir. *Letéti füzetek. Felsőszentiván-Bodakajtor Népkönyvtár letéti füzet.*

ADONY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A könyvtár elhelyezésére legalkalmasabb hely jelenleg a még rendezés alatt álló párhelyiség, amely egyúttal a tömegszervezetek rendelkezésére is áll majd és amely a volt kastélyban helyeztetik el. Javasolt könyvtáros Rupa László DISZ vezetőségi tag. A pártszervezet hajlandó saját szekrényét átmenetileg a könyvtár rendelkezésére bocsátani.

Adony 1950. nov. 22. Zsakay Kálmán népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Ágostonpuszta → Mátyásdomb-Ágostonpuszta

ALCSÚT

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Népkönyvtár, Magyar Dolgozók Pártja. Fenntartó, tulajdonos: Alcsút község, Magyar Dolgozók Pártja. Kötetszám: 185. Könyvtáros neve: Nagy Lajos. Olvasók száma: 30.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. június 12. Kötetszám: 361. Átvevő: Marton József.

VMMK ir. *Letéti füzetek. Alcsút Népkönyvtár letéti füzet.*

A körzeti könyvtár jelentése 1951. június hóról.

A körzeti könyvtár június hóban öt új népkönyvtárt szervezett: [...] Alcsút községekben.

Az alcsúti népkönyvtár volt a körzeti könyvtár 100. felavatott népkönyvtára.

VMMK 189/1951.

ALSÓSZENTIVÁN

A községi népkönyvtár

A Népművelési Minisztérium kérésére Mácsai Lajosné jelenti, hogy tudomása szerint a különböző szervezetek közelmúltban egyesített könyvtára az igényeket egyelőre kielégíti.

1950. okt. 20.

VMMK ir. 106/1950.

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A népkönyvtár az áll. iskola helyiségében nyer elhelyezést, a könyvtár részére egy db szekrény biztosítva van. Kijelölt könyvtáros: Sellei Gizella tanítónő, MNDSZ tag, DISZ kultúrvezető, pártonkívüli, tanácsstag.

Alsószentiván 1950. nov. 20. Sellei Gizella tanítónő, népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 1. Kötetszám: 210.; 1951. (hónap-nap nélkül) Kötetszám: 60. Átvevő: Sellei Gizella.

VMMK ir. Letéti füzetek. Alsószentiván Népkönyvtár letétfüzet.

Alsótekerespuszta → Balatonbozsok-Alsótekerespuszta

Alsótöbörzsök → Sárbogárd-Alsótöbörzsök

BALATONBOZSOK

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A község neve szerepel az 1950. nov. 15-én kelt, könyvtárszervező körlevél iratanyagában.

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Kocsis István útijelentése. Balatonbozsok 1950. dec. 2.

A megbeszélés tárgya: könyvtárszervezés, könyvtárak egyesítése. Könyvtáros Liszt [?Liszi] Imre[!]

FML XXIV-501 10. doboz.

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár iskolában van elhelyezve.

1951. jan. 13. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 10/1951.

BALATONBOZSOK–ALSÓTEKERESPU SZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár tájékoztatást kér arról, hogy milyen művek vannak kinn a Veszprémi Körzeti Könyvtártól, milyen műveket keresnek az olvasók, hogy a csereanyagot a kívánásokat figyelembe véve állíthassa össze.

1950. jún. 14. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 22/1950.

Címzett: Marczell Tibor

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár megindulásával kérem a Kartársat, hogy a Veszprémi Körzeti Könyvtár anyagát küldje vissza, mert a fehérvári körzeti könyvtár küld le könyvanyagot.

1950. júl. 25. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 50/1950.

BALINKA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyeri Borbála útijelentése. Balinka 1950. okt. 15.

Tárgy: könyvtár kérdésének megbeszélése Parraghy Györgyné népművelési ügyvezetővel.

FML XXIV-501 10. doboz.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. okt. 27. Kötetszám: 126.; 1951. jan. 24. Kötetszám: 56. Átvevő: Parrag[?] György[?].
VMMK ir. Letéti füzetek. Balinka Népkönyvtár letétfüzet

BARACSKA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 21. Kötetszám: 220.; 1951. márc. 30. Kötetszám: 288.
VMMK ir. Letéti füzetek. Baracska Népkönyvtár letétfüzet.

BESNYŐ

(A község neve 1950 júliusáig ideiglenesen Besenyő volt)

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: általános iskola.

Javasolt könyvtáros: Malázsik Magda, 21 éves tanítónő. Javasolt segédkönyvtáros: Fügedi István, 18 éves. 1950. febr. 19. Csiba Szidónia népművelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: Besenyő [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

A könyvszekrény a könyvanyaggal együtt 1950. ápr. 12-én érkezett meg.

Az avatás javasolt időpontja: május 1.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

BICSKE

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Áll. ált. isk. 1. sz. épülete (Népkönyvtár). Fenntartó, tulajdonos: Bicske község. Kötetszám: 175. Könyvtáros neve: Nagy Zsigmond. Olvasók száma: 56.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Bicske 1950. aug. [18-szept. 22 között].

A megbeszélés tárgya: Új népkönyvtár szervezése, a községben meglévő könyvtárak egyesítése a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával. Könyvtáros Kiss[?] Sarolta.

FML XXIV-501 10. doboz.

A jövő héten Bicske jut 200 kötetes népkönyvtárhoz, amelyet ünnepélyesen adnak át rendeltetésének.

Fehérvári népszava. 1950. aug. 27. p. 4.

Kocsis István útijelentése. Bicske 1950. szept. 30.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés. Könyvtár kiállítás okt. 8. Könyvtáros Csenky Sarolta.

Észrevétel: Könyvtár okt. 1. nyílik meg.

FML XXIV-501 10. doboz.

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 8-án [...] Bicske [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

BODAJK

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Bodajk 1950. aug. 18.

A megbeszélés tárgya: Új népkönyvtár szervezése, a községben lévő könyvtárak egyesítése a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával. Kultúrotthon van. Könyvtáros. Ruprecht György.

FML XXIV-501 10. doboz.

Népművelési ügyvezető Székhelyén

Smidt István Bodajk

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = okt. 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Bodajk [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

BODMÉR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A népkönyvtárt az MDP II. kongresszusa alkalmából szervezte a körzeti könyvtár febr. 18–24. között. A megnyitásról nem érkezett jelentés a körzeti könyvtárba.

1951. febr. 28.

VMMK ir. 21/1951.

Eörsi Nagy István népművelési ügyvezető a körzeti könyvtártól kapott levélre hivatkozva – melyben könyvek küldéséről értesítik – azt kéri, hogy a könyveket Bicske vasútállomásra küldjék.

Bodmér, 1951. febr. 23.

VMMK ir. 40/1951.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. márc. 1. Kötetszám: 205.

Átvevő: Eörsi Nagy István.

VMMK ir. Letéti füzetek. Bodmér Népkönyvtár letétifüzet.

Börgöndpuszta → Pákoz-d-Börgöndpuszta

CECE

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A cecei vb-titkár, hivatkozva a személyes megbeszélésre, ládákat küld a könyvek számára. A könyvtár megnyitását márc. 17-ére, szombaton este 7 órára tervezik.

VMMK ir. 71/1951.

Kulcs küldése a népkönyvtár részére küldött könyvszekrényhez.

1951. márc.

VMMK ir. 74/1951.

CECE-HARDPUSZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: ált. iskola egyik tanterme.

Javasolt könyvtáros: Gellért József, pedagógus, népnevelési ügyvezető, helyettese a felesége lesz, aki szintén pedagógus.

1950. febr. 4. Gellért József népnevelési ügyvezető.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Cece-Hardpuszta [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

CSABDI

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: iskola.
Javasolt könyvtáros: Tihanyi Ferenc (szül. 1894.) újjgazda.
1950. febr. 3. Ormosi Iván népnevelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Csabdi [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

CSABDI-VASZTÉLYPUSZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.
Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.
Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Vaszteélypuszta [...]
VMMK ir. ikt. n./1950.

CSÁKBERÉNY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Csákberény 1950. aug. 18.
A megbeszélés tárgya: Népkönyvtár szervezése, a községben lévő könyvtárak egyesítése a népkönyvtárral a tulajdonjog fenntartásával.
FML XXIV-501 10. doboz.

Címzett: Népművelési ügyvezető Székhelyén

Pakodi Józsefné Csákberény

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = okt. 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Megyeri Borbála útijelentése. Csákberény 1950. okt. 1.

Tárgy: könyvtár kérdése.

FML XXIV-501 10. doboz.

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Csákberény [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

CSÁKVÁR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A községben jelenleg csak a tömegszervezetek helyiségei állnak a könyvtár rendelkezésére. A tavasz folyamán, amikor a községháza felszabadul, tud a község a könyvtár részére megfelelő helyiséget biztosítani.

1950. jan. 25. Almássy Lászlóné, népnevelési ügyvezető.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Csákvár [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Csiribmajor → Gárdony-Csiribmajor

CSÓKAKŐ

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

Amíg a kultúrház felszabadul, addig a könyvtár a tanítói lakásban kap helyet. A könyvtáros neve: Link Mária tanítónő, MNDSZ oktatási felelős és úttörővezető. A könyvek elhelyezésére egyelőre szekrény nem áll rendelkezésre, hanem alkalmas polcokon lesznek elhelyezve.

Csókakő, 1950. nov. 18. Kis Ottó íg., népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

Kérem velem közölni, hogy a jelzett könyveket mikor, hol és hogyan lehet átvenni.

1950. nov. 30. Kiss Ottó ált. isk. íg., népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 20. Kötetszám: 215. Átvevő: Link Mária. Megjegyzés 1951. jan. 4-i dátummal: A vasúti szállításkor a láda fel volt bontva, a fuvarosnak kellett leszögezni, 6 db hiányzott.

VMMK ir. Letéti füzetek. Csókakő Népkönyvtár letétfüzet.

Kocsis István újtjelentése. Csókakő 1950. dec. 22.

A megbeszélés tárgya: könyvtárszervezés, könyvtár a kultúrotthonban lesz. A könyvládát visszakérjük azonnal. Könyvtáros Link Mária.

FML XXIV-501 10. doboz.

CSÓR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyeri Borbála újtjelentése. Csór 1950. szept. 15.

Tárgy: könyvtáregyesítés, helyiség van, csak egy könyvtárost kell választani.

FML XXIV-501 10. doboz.

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A község neve szerepel az 1950. nov. 15-én kelt, könyvtárszervező körlevél iratanyagában.

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. jan. 12. Kötetszám: 172. Átvevő: ifj. Huber István.

VMMK ir. Letéti füzetek. Csór Népkönyvtár letétfüzet.

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár a Szövetkezetben /Földműves/ van elhelyezve.

1951. jan. 13. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 10/1951.

CSÓSZ

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyeri Tes. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Csósz [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

Kocsis István útijelentése. Csősz 1950. nov. 14.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés, könyvtárak összevonása. Könyvtáros Cserkuti Sándor népművelési ügyvezető

FML XXIV-501 10. doboz.

November havi adatszolgáltatás.

Egyesítettük az M.D.P. könyvtárát könyvtárunkkal. [...] A legutóbbi látogatáskor könyvszekrényt kértünk, hogy valamiképpen [?], ugyanakkor sürgették, hogy a ládát küldjük vissza, mert új könyveket kapunk. De még mindig nem történt semmi.

1950- nov. 27. Cserkuti Sándor, könyvtárvezető, népművelési ügyvezető

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 46. Csősz

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. Kötetszám: 127. Átvevő

Cserkuti Sándor.; 1951. febr. 3. kötettség: 122. Átvevő: Cserkuti Sándor.; 1951. febr. 6. Kötetszám: 60.

Átvevő: Cserkuti Sándor.; 1951. febr. 13. Kötetszám: 10. Átvevő: Cserkuti Sándor.

VMMK ir. Letéti füzetek. Csősz Népkönyvtár letétfüzet.

DÉG

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár tájékoztatást kér arról, hogy milyen művek vannak kinn a Veszprémi Körzeti Könyvtártól, milyen műveket keresnek az olvasók, hogy a csereanyagot a kívánságokat figyelembe véve állíthassa össze.

1950. jún. 14. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 22/1950.

Címzett: Marczali Pál

A székesfehérvári körzeti könyvtár megindulásával kérem a Kartársat, hogy a Veszprémi Körzeti Könyvtár anyagát küldje vissza, mert a Fehérvári körzeti könyvtár küld le könyvanyagot.

1950. júl. 25. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 50/1950.

Kocsis István útijelentése. Dég 1950. aug. 5.

A megbeszélés tárgya: Veszprémi Körzeti Könyvtár könyveit visszaküldeni. Székesfehérvári körzeti könyvtártól új könyvanyag küldendő. Községben lévő könyvtárak egyesítése a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával. Könyvtáros: Szerenka Vilmos.

FML XXIV-501 10. doboz.

Dinnyés → Gárdony-Dinnyés

Dunapentele → Sztálinváros

ELŐSZÁLLÁS

A községi népkönyvtár

A község könyvtárát képező könyvek száma a 100 kötetet meghaladja, az új magyar irodalom és a szovjet írók műveit tartalmazza megfelelő számú ideológiai könyvekkel. Megfelelő könyvszekrény hiányában még nem került megnyitásra.

1950. jan. 29. Bognár László népnevelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. jún. Kötetszám: 300. Átvevő: Vadócz.

VMMK ir. Letéti füzetek. Előszállás Népkönyvtár letétfüzet.

ELŐSZÁLLÁS-KELEMENHALOM

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Az alapkönyvtár könyvanyaga és a könyvszekrény megérkezett.

1950. márc. 16. Édl Medárdné népnevelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Előszállás-Kelemenhalom [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Édl Medárdné vezető tanító jelenti, hogy az Előszállás-Kelemenhalom-pusztai népkönyvtár kezelését megkezdte. A tanítói munka miatt csak július 1-jén jutott el a könyvtárrendezéshez. Májusban 32 olvasója volt, a létszám júniusban sem bővült. A könyvtár egész nap nyitva, külön helyiség nincs, a könyvszekrény az iskolában elhelyezve.

Róbertvölgynek kiadott 15 db könyvet májusban, az ottani népművelési ügyvezető rendezi a könyvcserét. Kelemenhalom puszta, 1950. júl. 1.

VMMK ir. 25-2/1950.

ENYING

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár tájékoztatást kér arról, hogy milyen művek vannak kinn a Veszprémi Körzeti Könyvtártól, milyen műveket keresnek az olvasók, hogy a csereanyagot a kívánságokat figyelembe véve állíthassa össze.

1950. jún. 14. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 22/1950.

Címzett: Kiss Ervin

A székesfehérvári körzeti könyvtár megindulásával kérem a Kartársat, hogy a Veszprémi Körzeti Könyvtár anyagát küldje vissza, mert a Fehérvári körzeti könyvtár küld le könyvanyagot.

1950. júl. 25. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 50/1950.

Kocsis István újtijelentése. Enying [1950. aug. 18–szept. 22 között].

A megbeszélés tárgya: könyvtáros választás és a kultúrotthon könyvtárhelyisége. Könyvtáros Teplán István.

FML XXIV-501 10. doboz

Címzett: Népművelési ügyvezető Székhelyén

Csapó István Enying

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = okt. 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Kocsis István újtijelentése. Enying 1950. okt. 1.

A megbeszélés tárgya: népkönyvtár avatás, brigádpróbák ellenőrzése. Kultúrotthon még nincs, DISZ helyiség?

Észrevétel: a könyvtár most indul meg.

FML XXIV-501 10. doboz

Kocsis István újtijelentése. Enying 1950. okt. 25.

A megbeszélés tárgya: népkönyvtárellenőrzés, könyvtár összevonás. Könyvtáros Teplán István.

Észrevétel: könyvtár nem működik szekrényhiány miatt, a könyvek ládában vannak.

FML XXIV-501 10. doboz

November havi adatszolgáltatás

Mivel az olvasókör [!sic] nov. 15-én indult meg, 7., 8., 9. pontra nem tudok választ adni pontosan, mert a könyveket még el kell rendezni.

1950. dec. 4. Teplán István könyvtáros.

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 34. Enying

ENYING–LESHEGY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Címzett: Népművelési ügyvezető Székhelyén

Dajbukát Antal Leshegy

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = október 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Kocsis István útijelentése. Leshegy 1950. szept. 29.

A megbeszélés tárgya: új könyvtár szervezése, veszprémi könyvanyag visszaküldése. Könyvtáros Dajbukát Antal.

FML XXIV-501 10. doboz

Kocsis István útijelentése. Leshegy 1950. okt. 1.

Tárgy: Népkönyvtár avatás. Brigádszereplés ellenőrzése. 2 brigád szerepelt 150-180 főnyi dolgozó előtt. Egy nap alatt könyvtári tagság 36. Könyvtáros Dajbukát Antalné tanítónő.

FML XXIV-501 10. doboz

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 8-án [...] Leshegy [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

ERCSI

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Windisch Károly könyvkereskedő. Népkönyvtár. Fenntartó, tulajdonos: Szabadműv. Kultúrbizottság. Kötetszám: 60. Könyvtáros neve: Windisch Károly. Olvasók száma: 130.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A Könyvbarát megrendelése Kálmán József népművelési ügyvezető Ercsi címre.

1951. június 13. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 133/1951.

Buday Imre, ercsi népművelési ügyvezető jelenti 1952. nov. 10-én a megyei tanács vb oktatási és népművelési előadójának, hogy a könyvtár jelenleg egy volt hentes üzletbe van bezsúfolva, nem nyitható meg. A tanács által kiutalt helyiségben két, önkényesen beköltözött tiszt lakik.

A külzet feljegyzése szerint az 1953. jan. 14-ei kiszálláson lett az ügy elintézve.

VMMK ir. 8652-16/1952.

ETYEK

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Etyek I. sz. Népkönyvtár. Fenntartó, tulajdonos: Etyek község. Kötetszám: 123. Könyvtáros neve: Nagy Jolán. Olvasók száma: 89.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A községben van egy 120 kötetes népkönyvtár a községházán elhelyezve. Kezeli a községi terménynyilvántartó. A boti gépállomás rövidesen bejön a faluba és nekik is van kb. 80-90 kötetük.
1950. jan. 18. Jesker Antal tanító ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtár szekrényt igényel a Népkönyvtári Központtól a már letelepített népkönyvtáraknak: [...] Etyek [...]
1952. jan. 24.
VMMK ir. 23/1952.

Falubattyán → Szabadbattyán

FEHÉRVÁRCSURGÓ

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyeri Borbála útijelentése. Fehérvárcsurgó 1950. szept. 29.
A megbeszélés tárgya: könyvtár, kultúrotthon.
FML XXIV-501 10. doboz

Kocsis István útijelentése. Fehérvárcsurgó [1950. okt. 15–18 között].

A megbeszélés tárgya: új könyvtár szervezése. Könyvtáros Pataki Etel.
FML XXIV-501 10. doboz

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A község neve szerepel az 1950. nov. 15-én kelt, könyvtárszervező körlevél iratanyagában.
FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 20. Kötetszám: 228. Átvévő: Hadházy Lajosné[?]; 1951. febr. 8. Kötetszám: 3.
VMMK ir. Letéti füzetek. Fehérvárcsurgó Népkönyvtár letétfüzet.

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár kultúrotthonban van elhelyezve

1951. jan. 13. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 10/1951.

Feketepusztá → Mátyásdomb

FELCSÚT

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A népművelési bizottság a könyvtárt a leendő kultúrotthonban kívánja elhelyezni. Könyvtárosnak Keresztesi Ferencet (bányatisztviselő, DISZ titkár helyettes) jelölte ki. A könyvek elhelyezésére alkalmas szekrény a községnek nem áll rendelkezésre.

1950. nov. 23. Csörgöh[?] Géza[?] népművelési ügyvezető
FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár kultúrotthonban van elhelyezve.

1951. jan. 13. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 10/1951.

Felsőszentiván → Aba-Felsőszentiván

Fővenyusztá → Tác-Fővenyusztá

FÜLE

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: a volt ref. iskola tanterme. A kultúrházban addig nem lehet elhelyezni, amíg rendbe nem hozzák. Javasolt könyvtáros: György József munkás. Örömmel várják a vándorkönyvtár után a körzeti könyvtár fiókkönyvtárát.

1950. febr. 25. Dömötör Emília népművelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

Az alapkönyvtár könyvei márc. 11-én érkeztek meg.
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Füle [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Az alapkönyvtár állománya 174 drb könyv.

Nyitva: minden vasárnap d. u. 3-tól 4-ig.

Olvasók száma jelenleg: 92 (60 nő, 32 férfi) [májusban 44] [júniusban 48]

Füle 1950. jún. 18. Dömötör Emília népművelési ügyvezető
VMMK ir. 21/1950.

Galambospusztá → Rácalmás-Galambospusztá

GÁNT

A körzeti könyvtár népkönyvtára

[...] Gánton [...] 220 kötettel [...] nyílik meg a községi könyvtár november 7-én.
Fejér megyei néplap. 1951. nov. 8. p. 4.

GÁNT-VÉRTESKOZMA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. jan. 27. Kötetszám: 157. Átvető: Grósz József.

VMMK ir. Letéti füzetek. Vérteskozma Népkönyvtár letétfüzet.

Mácsai Lajosné kéri, hogy a könyvtárat ünnepélyesen nyissák meg: a pártszervezet titkára adja át a község dolgozóinak és a Tanács elnöke, vagy a tanács titkára vegye át a község nevében. Ismerteti a legfontosabb adminisztrációs teendőket.

1951. febr. 17.

VMMK ir. 16/1951. Metzger István népművelési ügyvezetőnek

Pártkongresszusi könyvkiállítás és könyvtár szervezése.

Könyvtárnyitás 1951. febr. 24-én, d.u. 6 órakor.

VMMK ir. 21/1951.

GÁRDONY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

[...] Gárdonyban [...] 70 darab új könyvvel nyílik meg a községi könyvtár november 7-én.

Fejér megyei néplap. 1951. nov. 8. p. 4.

A körzeti könyvtár kimutatásában az 1951. nov. 31-ig szervezett falusi népkönyvtárak között van felsorolva a település neve.

VMMK ir. 281/1951.

A tanács vb titkára jelenti a könyvtárak felmérésére: Gárdonyban a Tanácsháznál Tanácskönyvtár működik. Más könyvtár a község területén nincs.

Gárdony 1952. júl. 26.

VMMK ir. 865–35/15/1952.

GÁRDONY–CSIRIBMAJOR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. jan. 13. Kötetszám: 110.

VMMK ir. Letéti füzetek. Csiribpuszta Népkönyvtár letétfüzet.

GÁRDONY–DINNYÉS

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Kultúrház. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 120. Könyvtáros neve: Pakot Berta. Olvasók száma: 200 [!valószínű, hogy becsült adat, mert 100 nő és 100 férfi a bontása].

FML XXIV–501 16. doboz K-Sz

GÚTTAMÁSI

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Gúttamási községi tanács vb kéri, hogy Krampelsdorfer Jánosnak a község részére juttatott 200 darabos könyvtárat szekrényel együtt adja ki a körzeti könyvtár. 1951. máj. 19.

Az aláírt átvételi elismervény kelte: máj. 19.

VMMK ir. 144/1951.

A körzeti könyvtár jelentése 1951. június hóról.

A körzeti könyvtár júniusban öt új könyvtárat szervezett, [...] Gúttamási [...] községekben.

VMMK ir. 189/1951.

GYÚRÓ

A könyvtárak felmérésére jelenti a tanács vb titkára: A községben kölcsönzéssel foglalkozó könyvtár nincs.

Gyúró 1952. aug. 4.

VMMK ir. 865–35/5/1952.

Hercegfalva → Mezőfalva

HANTOS

(1950 előtt területe Nagylókhöz tartozott; 1950-ben Nagyhantos)

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: iskolaépületben.

Javasolt könyvtáros: Czékman József (16 éves) parasztfiú

1950. jan. 16. Kunos Rezső népnevelési ügyvezető

FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.

A könyvszekrény és a könyvtár első része megérkezett.

1950. márc. 14.

FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Nagyhantos [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

A Népművelési Minisztérium kérésére Mácsai Lajosné jelenti, hogy Nagyhantoston a körzeti könyvtár által létesített népkönyvtárat 1950. április 4-én avatták fel, a községnek 169 kötet könyve van.

1950. okt. 20.

VMMK ir. 106/1950.

HANTOS-VILÁGOSPUSZTA
(1950-ben Nagyhantos-Világospuszta)

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Az alapkönyvtár és a könyvszekrény megérkezett.
1950. márc. 20. Molnár János népművelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Világospuszta [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Hatvanpuszta → Káloz-Sárhatvan

IGAR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. febr. 19. Kötetszám: 205.
Átvevő: Szabó Jánosné.
VMMK ir. Letéti füzetek. Igar Népkönyvtár letétfüzetek.

A népkönyvtárt az MDP II. kongresszusa alkalmából szervezte a körzeti könyvtár febr. 18–24. között. A megnyitásról nem érkezett jelentés a körzeti könyvtárba.
1951. febr. 28.
VMMK ir. 21/1951.

Lóránt Lajos tanácsbíró értesíti a körzeti könyvtárt, hogy a tanács címére egy könyveket tartalmazó láda érkezett, azonban semmiféle értesítést nem kaptak a könyvekkel kapcsolatban: mi lesz a rendeltetése, ki fogja kezelni, kinek kell átadni. Tájékoztatást kér.

1951. márc. 3.

A tájékoztatást Mácsai Lajosné megadta: munkatárs fog kimenni a kezelési mód bemutatására.
VMMK ir. 81/1951.

INOTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtár jelentése 1951. június havi tevékenységéről.
A körzeti könyvtár június hóban öt új népkönyvtárt szervezett: [...] Inota [...] községekben.
VMMK ir. 189/1951.

ISZKASZENTGYÖRGY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István levele a községi tanács vb elnökének
Legutóbbi kiszálláskor könyveket ígért a községi népkönyvtár felállítására - megállapodás szerint a község küld kocsit. A könyvek elő vannak készítve, értesítést kér: vasúton küldjék, vagy bejönnek érte.
1951. máj. 23.
VMMK ir. 149/1951.

Iszkaszentgyörgyi tanács vb titkára kéri, hogy vasúton küldjék meg a könyveket.
1951. máj. 28.

Külzet: könyvek vonaton elszállítva máj. [júni.] 4-én. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 153/1951. jún. 2.

A körzeti könyvtár jelentése 1951. június havi tevékenységéről
A körzeti könyvtár júniusban öt új népkönyvtárt szervezett: [...] Iszkaszentgyörgy [...] községekben.
VMMK ir. 189/1951.

ISZTIMÉR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István újtjelentése. Isztimér 1950. okt. 18.

A megbeszélés tárgya: új népkönyvtár szervezése. Könyvtáros Schindele József.

FML XXIV-501 10. doboz

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. okt. 21. Kötetszám: 206. Átvévő: Angeli Veronika.

VMMK ir. Letéti füzetek. Isztimér Népkönyvtár letétfüzet.

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A népkönyvtár elhelyezésére kijelölt helyiség: tanácsolház, irattár helyisége. Könyvtáros neve: Angeli Vera, tanítónő, MNDSZ tag. A szekrényről már gondoskodás történt.

Isztimér 1950. nov. 21. Schindele József népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

IVÁNCSA

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Fő u. 218. Egyesített könyvtár. Fenntartó, tulajdonos: MNDSZ, Szabadművelődés. Kötetszám: 49+102. Könyvtáros neve: Boros Bálintné. Olvasók száma: 28. (A most érkezett szövetkezeti könyvtár átvétel és rendezés alatt van)

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtár könyvszekrényt igényel a Népkönyvtári Központtól, mivel a már letelepített népkönyvtár könyvei nyitott polcokon állnak.

1952. jan. 24. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 23/1952.

Fürész Gyula népművelési ügyvezető félévi küzdelem után egyesítette a községben lévő könyvtárakat, így 1952. március 9-én megnyílt a népkönyvtár összesen 374 db könyvvel. Könyvtáros Deres Klára tanítónő. Iváncsa, 1952. márc. 11.

VMMK ir. 58/1952.

JENŐ

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: a községháza egy külön helyisége.

Javasolt könyvtáros: Csepri István (paraszt származású, 20 éves).

1950. jan. 19. Csóka János népművelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Jenő [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

KAJÁSZÓSZENTPÉTER

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: 3. sz. ált. isk. Rákóczi u. 2.

Javasolt könyvtáros: S. Kercényi Éva (36 éves) tanító. Javasolt segédkönyvtáros: Altman Erzsébet (20 éves)

1950. febr. 4. Sárosi Sándor népművelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Kajászószentpéter [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

KÁLOZ

A tantestületi könyvtár 286 drb, a Földműves-szövetkezet könyvtára is meghaladja a százat. A későbbeni juttatásból kívánnak részesedni.

1950. jan. 17. Molnár Lajos népművelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Káloz 1950. aug. [18–szept. 22 között].

A megbeszélés tárgya: új könyvtár szervezése, könyvtárak összevonása a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával. Könyvtáros Pap Lajos.

FML XXIV-501 10. doboz

Címzett: Népművelési ügyvezető Székhelyén

Molnár Lajos Káloz

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = október 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 8-án [...] Káloz [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

KÁLOZ–SÁRHATVAN

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Az Irodalmi Újság megrendelése Községi Tanács Népkönyvtárának Sárhatvan.

A Könyvbarát megrendelése ifj. Reng István népművelési ügyvezető Sárhatvan u.p. Sárbogárd címre.

1951. június 13. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 133/1951.

KÁPOLNÁSNYÉK

A körzeti könyvtár népkönyvtára

1950. évi úti számlák.

Mácsai Lajosné 1950. aug. 21-én Kápolnásnyéken Bánki Oszkár népművelési ügyvezetővel tárgyalt a könyvtár megszervezése, a könyvszekrény biztosítása és a könyvtáros kijelölése ügyében.

VMMK ir. 61/1951.

Címzett: Népművelési ügyvezető Székhelyén

Bánki Oszkár Kápolnásnyék

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = október 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Ifj. Tar Péter útijelentése. Kápolnásnyék 1950. okt. 1.

Tárgy: a könyvtár felavatásának megbeszélése Bánki Oszkár népművelési ügyvezetővel.

FML XXIV-501 10. doboz

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 8-án [...] Kápolnásnyéken [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

Kocsis István útijelentése. Kápolnásnyék 1950. nov. 22.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés. Könyvtárak selejtezése nov. 30-ig. Könyvtáros Bánki Oszkár.
Észrevétel: a könyvtár dec. nyílik meg.

FML XXIV-501 10. doboz

KÁPOLNÁSNYÉK-PETTENDPUSZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyei Tes. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Pettendpuszta [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

Kelemen-halom → Előszállás-Kelemenhalom

KISAPOSTAG

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Jelentés a 6 napos tanfolyam résztvevőiről (1952. nov. 30–dec. 6.)

Neve: Váczy Iлона Lakhelye: Kisapostag Foglalkozása: htb. Kora: 22 év Isk. végz.: 8 ált. Könyvtáros-e hol?:
Kisapostag. Mióta: 1951. okt. Könyvállománya: 140 Olvasók száma: 29. Havi forgalom: 56.

VMMK ir. 1441-1/1952.

KISLÁNG

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Kisláng [1950. aug. 18–szept. 22 között].

A megbeszélés tárgya: Új népkönyvtár szervezése, a községben lévő könyvtárak összevonása a tulajdonjog fenntartásával. Könyvtáros Hajdok Klára.

Észrevétel: olvasókör van 2.

FML XXIV-501 10. doboz

Címzett: Népművelési ügyvezető Székhelyén

Ruzicska Jenő Kisláng

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = okt. 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Megyei Tes. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 8-án [...] Kisláng [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

November havi adatszolgáltatás.

A könyvtárt 1950. okt. 2-án Bor Ferenc akkori községi könyvtáros átvette. Azóta a népkönyvtár vezetését a községi könyvtáros végzi.

1950. dec. 1. Ruzicska Jenő helyi népművelési ügyvezető

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 41. Kisláng

Kislók → Nagylók-Kislók

Kismarton → Martonvásár-Kismarton

KŐSZÁRHEGY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A községben semmiféle könyvtár nincs, így nagyon sokat jelent itt a népkönyvtár. A könyvtárat az iskolában tudjuk elhelyezni. Könyvszekrény nincs, ideiglenesen egyik iskolai szekrényben lesznek a könyvek elhelyezve. Könyvtárosjelölt: Király Béla, DISZ elnök. Kocsit kb. szerdán [nov. 22.] fogunk beküldeni ládával a körzeti könyvtárba.

Kőszárhegy 1950. nov. 21. Végh Eszter népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. nov. 30. Kötetszám: 167. Átvevő: Végh Eszter.

VMMK ir. Letéti füzetek. Kőszárhegy Népkönyvtár letétfüzet.

Középbogárd → Lajoskomárom-Középbogárd

Kulcs → Rácalmás-Kulcs

LAJOSKOMÁROM

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Lajoskomárom 1950. aug. 5.

A megbeszélés tárgya: Új népkönyvtár létesítése és a községben lévő könyvtárak egyesítése a tulajdonjog fenntartásával. Könyvtáros: Madarász András.

FML XXIV-501 10. doboz

Könyvtáros: Madarász András (Várpalota, 1931.) keresk. segédnyilvántartó.

1950. okt. 24.

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 28. Lajoskomárom

Záborszky Kálmán ügyvezető jelenti a körzeti könyvtárnak, hogy az alapkönyvtár működéséről a jelentést nem tudja beküldeni, mivel a könyvtár átadása és a többi könyvtárak egyesítése a közeli napokban fog megtörténni.

1950. nov. 1.

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 28. Lajoskomárom

Kocsis István útijelentése. Lajoskomárom 1950. nov. 14.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés, könyvtárak egyesítése. Könyvtáros Madarász.

Észrevétel: a könyvtár még nem működött, 20-án megindul.

FML XXIV-501 10. doboz

1950. november havi adatszolgáltatás.

Részletes jelentést csak december hónapban tudok küldeni, mert a könyvtár csak most nyitott meg.

Lajoskomárom, 1950. nov. 27. Záborszky Kálmán népművelési üv.

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 28. Lajoskomárom

LAJOSKOMÁROM-KÖZÉPBOGÁRD

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár tájékoztatást kér arról, hogy milyen művek vannak kinn a Veszprémi Körzeti Könyvtártól, milyen műveket keresnek az olvasók, hogy a csereanyagot a kívánságokat figyelembe véve állíthassa össze.

1950. jún. 14. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 22/1950.

Címzett: Mészáros Miklós

A székesfehérvári körzeti könyvtár megindulásával kérem a Kartársat, hogy a Veszprémi Körzeti Könyvtár anyagát küldje vissza, mert a fehérvári körzeti könyvtár küld le könyvanyagot.

1950. júl. 25. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 50/1950.

Kocsis István újtjelentése. Középbogárd 1950. aug. 5.

A megbeszélés tárgya: Könyvtárban lévő könyvek visszaküldése Veszprémbe, új könyvek a Székesfehérvári Körzeti Könyvtártól. Könyvtáros Mezősy Árpád.

FML XXIV-501 10. doboz

LAJOSKOMÁROM-PAULAPUSZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. febr. 19. Kötetszám: 204.

VMMK ir. Letéti füzetek. Paulapuszta Népkönyvtár letétfüzet.

A népkönyvtárt az MDP II. kongresszusa alkalmából szervezte a körzeti könyvtár febr. 18-24. között. A megnyitásról nem érkezett jelentés a körzeti könyvtárba.

1951. febr. 28.

VMMK ir. 21/1951.

LEPSÉNY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár tájékoztatást kér arról, hogy milyen művek vannak kinn a Veszprémi Körzeti Könyvtártól, milyen műveket keresnek az olvasók, hogy a csereanyagot a kívánságokat figyelembe véve állíthassa össze.

1950. jún. 14. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 22/1950.

Címzett: Márkus István

A székesfehérvári körzeti könyvtár megindulásával kérem a Kartársat, hogy a Veszprémi Körzeti Könyvtár anyagát küldje vissza, mert a Fehérvári körzeti könyvtár küld le könyvanyagot.

1950. júl. 25. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 50/1950.

Kocsis István újtjelentése. Lepsény 1950. aug. 2.

A megbeszélés tárgya: Veszprémi körzeti könyvtár anyagát visszaküldeni és a községben fellelhető könyvtárak összevonása a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával.

Észrevétel: A könyvtár V. hó[ban] működött utoljára, egyébként jól vezetik. Könyvtáros: Márkus István.

FML XXIV-501 10. doboz

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. aug. 10. Kötetszám: 126.

Átvevő: Márkus István.; 1951. márc. 20. Kötetszám: 100.

VMMK ir. Letéti füzetek. Lepsény Népkönyvtár letétfüzet.

Leshegy → Enying-Leshegy

LOVASBERÉNY

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Kossuth u. 192. Községháza. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 46. Könyvtáros neve: a községi könyvtáros Albrecht György helyett Tóth István. Olvasók száma: 12.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár a községi tanácsházban van elhelyezve.
1951. jan. 13. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 10/1951.

Mácsai Lajosné 1951. febr. 29-én sürgeti, hogy a körzeti könyvtár által letelepített népkönyvtárba szállított könyvanyag ládáját küldje vissza a községi tanács vb.
VMMK ir. 37/1951.

MAGYARALMÁS

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

Népkönyvtár javasolt helye: Tanácsház egyik irodahelyisége. Szekrényt, a kiadott szekrény megérkezéséig a tanács kölcsönöz.

Könyvtáros: Máder József, községi tanács vb könyvelője, pártonkívüli, DISZ kultúrfelelős.

A könyvtárak egyesítésével kapcsolatban a népművelési ügyvezető jelenti, hogy a községben csupán a DISZ-nek van néhány könyve, melyet átnézett, s selejtezés nélkül beolvasható lesz a leendő népkönyvtárba.

Magyaralmás 1950. nov. 26. Ronto István tanács vb elnök, ?Cseh[.....?] népművelési ügyvezető
FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: [1950. dec. 21. Kötetszám: 203 = a bejegyzés áthúzva!] 1951. febr. 6. Kötetszám: 233.

VMMK ir. *Letéti füzetek. Magyaralmás Népkönyvtár letéti füzet.*

MÁNY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. 1950. dec. 14.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés. Szekrény kell! Könyvtáros Herczeg[?] Erzsi. Láda visszazállítása azonnal.

Észrevétel: könyvek ládában, utasítom a könyvtár megindítására.

FML XXIV-501 10. doboz

MARTONVÁSÁR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. aug. 18. Kötetszám: 130.

VMMK ir. *Letéti füzetek. Martonvásár Népkönyvtár letéti füzet.*

MARTONVÁSÁR-KISMARTON

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. febr. 9. Kötetszám: 230. Átvevő: Szabó Sándor.

VMMK ir. *Letéti füzetek. Martonvásár-Kismarton Népkönyvtár letéti füzet.*

A népkönyvtárt az MDP II. kongresszusa alkalmából szervezte a körzeti könyvtár febr. 18-24. között. A megnyitásról nem érkezett jelentés a körzeti könyvtárba.

1951. febr. 28.

VMMK ir. 21/1951.

MÁTYÁSDOMB

(Neve 1952. júliusig: Feketepusztá)

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Feketepusztá 1950. aug. 5.

A megbeszélés tárgya: Új népkönyvtár létesítése, könyveket a Székesfehérvári Körzeti Könyvtártól küldünk ki. Könyvtáros: Agocs László.
FML XXIV-501 10. doboz

MÁTYÁSDOMB-ÁGOSTONPUSZTA

(Ágostonpuszta 1952-ig Dégehez tartozott, 1952. júl.-ig Feketepusztához, melynek neve 1952. júl.-tól Mátyásdomb lett)

A körzeti könyvtár népkönyvtára

[...] Ágoston-pusztán [...] 70 darab új könyvvel nyílik meg a községi könyvtár november 7-én.
Fejér megyei néplap. 1951. nov. 8. p. 4.

MEZŐFALVA

(Neve 1951-ig Hercegfalva)

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A község neve szerepel az 1950. nov. 15-én kelt, könyvtárszervező körlevél iratanyagában.
FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A népkönyvtárt az MDP II. kongresszusa alkalmából szervezte a körzeti könyvtár febr. 18-24. között. A megnyitásról nem érkezett jelentés a körzeti könyvtárba.

1951. febr. 28.

VMMK ir. 21/1951.

Mácsai Lajosné 1951. márc. 1-jén vasúton feladott egy könyvszekrényt a megnyitott és letelepített népkönyvtárnak. Jelentést kér a megnyitásról.

VMMK ir. 47/1951.

A könyvtárat 1951. febr. 26-án adta át ünnepélyesen Simon Márton párttitkár Kossa László községi tanácsitkárnak. Könyvtári órák szerdánként 6 és 8 óra között lesznek Megérkezett a szekrény, az iskolában kívánják elhelyezni.

Hercegfalva, 1951. márc. 2. Zenálkó Etel tanítónő

VMMK ir. 55/1951.

Mezőfalván 500 kötetes súlypontkönyvtár nyert elhelyezést.

A Népkönyvtári Központ kérésére jelenti Mácsai Lajosné 1951. márc. 28-án.

VMMK ir. 80/1951.

MEZŐHÍDVÉG

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Az enyingi járási tanács vb. oktatási és népművelési előadója 1952. szept. 17-én, ellenőrzése során megtekintette a mezőhídvégi kultúrotthonot. A kultúrotthon kulcsát (mely egy tolvajkulcshoz volt hasonló) csak nehezen lehetett előkeríteni. Senki nem kísérte el. A kultúrotthon termében rendetlenséget és szemetet talált. A könyvszekrény berakva az öltözőbe, ajtaja kinyitva és a könyvek a legnagyobb rendetlenségben a szekrényben. Az öltöző ajtaja zár nélkül. Tehát egy egyszerű tolvajkulccsal az megy be, aki éppen csak akar. Nem csoda, hogy így aztán sorozatosan vesznek el a könyvek a kultúrotthonok könyvtáraiból.

VMMK ir. 8652-3/3/1952.

1952. szept. 26. könyvtárellenőrzés, Kocsis István

A községi tanács titkára elmondja, hogy eddig nem törődött senki a könyvtárral, de ő felszámolja a hibákat, új, megfelelő könyvtárost állít be, és megindítja az olvasómozgalmat.

A könyveknek a 70%-a elveszett, ennek felkutatása folyamatban van.

VMMK ir. 865-3/1/1952.

MEZŐHÍDVÉG–REBECPUZSTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A Könyvbarát megrendelése a népkönyvtárnak.

1952. jún. 26.

VMMK ir. 173-3/1/1952.

MEZŐSZENTGYÖRGY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár tájékoztatást kér arról, hogy milyen művek vannak kinn a Veszprémi Körzeti Könyvtártól, milyen műveket keresnek az olvasók, hogy a csereanyagot a kívánságokat figyelembe véve állíthassa össze.

1950. jún. 14. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 22/1950.

Címzett: Kocsis István

A székesfehérvári körzeti könyvtár megindulásával kérem a Kartársat, hogy a Veszprémi Körzeti Könyvtár anyagát küldje vissza, mert a Fehérvári körzeti könyvtár küld le könyvanyagot.

1950. júl. 25. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 50/1950.

Kocsis István útijelentése. Mezőszentgyörgy 1950. aug. 3.

A megbeszélés tárgya: Veszprémi Körzeti Könyvtár könyveinek visszaküldése. A községben lévő könyvtárak egyesítése a tulajdonjog fenntartásával. Új könyvtáros választása. Új könyvtáros Babán[?] Imre.

FML XXIV-501 10. doboz

Kocsis István útijelentése. Mezőszentgyörgy 1950. szept. 22.

A megbeszélés tárgya: a könyvtárak összevonása megtörtént. Olvasókör 4 van tíz-tíz taggal.

FML XXIV-501 10. doboz

MEZŐSZILAS

A körzeti könyvtár népkönyvtára

[...] Mezőszilas 220 kötetrel [...] nyílik meg a községi könyvtár november 7-én.

Fejér megyei néplap, 1951. nov. 8. p. 4.

A körzeti könyvtár kimutatásában az 1951 nov. 31-ig szervezett falusi népkönyvtárak között van felsorolva.

VMMK ir. 281/1951.

A körzeti könyvtár szekrényt igényel a Népkönyvtári Központtól a már letelepített népkönyvtáraknak: [...]

Mezőszilas [...]

1952. jan. 24. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 23/1952.

A könyvtár eddig nem működött, mert nem volt könyvjegyzék a könyvekhez. A körzeti könyvtár pótlólag küldi a könyvjegyzéket (208 mű, 215 köt.) Czárt Endre népművelési ügyvezetőnek.

1952. febr. 26.

VMMK ir. 48/1952.

Czárth Endre népművelési ügyvezető jelenti 1952. szept. 22-én, a könyvtári adatszolgáltatásra vonatkozó kérésre: Addig amíg a könyvtárnak szekrényt nem kapok, addig a jelentésem csak az lehet, hogy a könyvtár szekrény hiányában nem működik.

VMMK ir. 173-14/1952.

1952. szept. 26. Könyvtárellenőrzés, Kocsis István

A helyi tanács nem tudja, hogy a körzeti könyvtár 1951-ben leküldött könyvanyaga hol van, kivizsgálják. A

tanács elnöke ígéri, hogy a népkönyvtár 1952. okt. 15-én megnyílik, és egy megfelelő könyvtárost állít be. A tanácsnál lévő vándorkönyvtár ládáját és a körzeti könyvtár által kiküldött könyvládát is beküldi.
VMMK ir. 8652-2/1952.

A Népkönyvtári Központ 1952. nov. 15-én kelt levélben közli, hogy egyik mezőszilasi dolgozó felhívta a figyelmüket, hogy a népkönyvtár könyvei egy kocsmában a földön hevernek. A központ kéri a megyei könyvtárat, hogy nézzen utána, mi van Mezőszzilason a népkönyvtárral.
VMMK ir. 8651-7/4/1952.

MOHA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Létfalvi Sándor népművelési ügyvezető kartársnak

A könyveket az iskolai úttörő helyiségbe helyezték el és a könyveket lehet kiadni a dolgozók részére olvasás céljából. A kiküldött könyvek száma 80 db, amennyiben kevésnek bizonyul, úgy kérjenek, küldünk.

Mellékelve 1 db. könyvszekrény kulcs.

1951. dec. 20. Kocsis István körzeti könyvtáros.

VMMK ir. 298/1951.

A könyvtárak bejelentése ügyében a vb titkár közli, hogy Moha községben csak a Földműves-szövetkezetnek van kölesönkönyvtára, másnak nincsen.

Moha, 1952. júl. 6.

VMMK ir. 865-35/13/1952.

MÓR

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Községháza. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: a könyvtár a háború óta zárva van. A szabadművelődési bizottság a helyi szabadművelődési ügyvezetőt óhajtja a könyvtárosi teendők ellátásával megbízni.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István újtjelentése. Mór 1950. aug. 18.

A megbeszélés tárgya: Új népkönyvtár szervezés. A községben lévő könyvtárak egyesítése a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával. Könyvtáros: Borszéki Lajos.

Észrevétel: A kultúrotthonban 6-700 db régi könyvet találtam, mind használhatatlan.

FML XXIV-501 10. doboz

Mácsai Lajosné körzeti könyvtáros kéri a népművelési ügyvezetőt, hogy a Mór község tulajdonában lévő könyvekről készítsen jegyzéket. A selejtezendő műveket a selejt lista szerint küldje a Népkönyvtári Központ budapesti raktárába. A megmaradt könyvek az olvasók rendelkezésére bocsáthatók. E munka elvégzésétől függ a könyvanyag kiküldése a körzeti könyvtárból.

1950. aug. 21.

VMMK ir. 66/1950.

Töltéssy Kálmán népművelési ügyvezető megkezdi a körzeti könyvtár által küldött alapkönyvtár könyveinek a feldolgozását.

1950. szept. 14.

VMMK ir. 83/1950.

Kocsis István újtjelentése. Mór 1950. okt. 4.

A megbeszélés tárgya: könyvtáregyesítés megtörtént.

FML XXIV-501 10. doboz

Október havi adatszolgáltatás

Népkönyvtárunk f.hó 15-én nyílt meg, azóta a mai napig egyszer volt kölcsönzés. [...] Olvasóköröket csak akkor tudjuk beindítani, ha már a kultúrotthonunk is beköltözik abba az épületbe, ahol népkönyvtárunk már működik.

1950. okt. 24. Töltéssy Kálmán könyvtáros

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 33. Mór

NADAP

A könyvtárak felmérésére a tanács vb titkára jelenti, hogy a községben népkönyvtár nincsen.

Nadap, 1952. szept. 6.

VMMK ir. 865–4/1952.

A megyei könyvtár népkönyvtára

A megyei könyvtár 1952. nov. 14-én értesíti Nadap Községi Tanács VB. elnökét, hogy a múlt héten feladott a község részére 100 kötet könyvet községi népkönyvtár létesítése céljára. Megfelelő elhelyezést, könyvtáros kijelölését kéri.

VMMK ir. 8652–15/1952.

NÁDASDLADÁNY

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: ált. isk. szükségterme, községi könyvtár. Fenntartó, tulajdonos: község kultúrbizottsága. Kötetszám: 440. Könyvtáros neve: dr. Keresztes Imre. Olvasók száma: kb. 30. *FML XXIV–501 16. doboz K-Sz*

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: ált. iskola szükségterme.

Javasolt könyvtáros: Németh László (Tőzegkitermelő N.V. gondnoka), segédkönyvtáros Czeider János (irodai alkalm.).

1950. jan. 18. Horváth József népnevelési ügyvezető

FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.

A könyvszállítmány megérkezett.

1950. márc. 14.

FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Nádasdladány [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Mácsai Lajosné 1950. jún. 4-én látogatta meg a könyvtárt. Ekkor történt meg a könyvek elhelyezése szekrénybe. Könyvtáros: Czeider János. A könyvekkel nem érkezett kísérőjegyzék.

VMMK ir. 61/1951. 1950. évi úti számlák

Nyitvatartás: vasárnap 8-10 óráig. Olvasók száma: 28 (májusban 10 férfi és 3 nő, júniusban 10 férfi és 5 nő iratkozott be.

Nádasdladány, 1950. jún. 25. Czeider János

VMMK ir. 25–2/1950.

Nagyhantós → Hantós

NAGYLÓK

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: MDP helyisége, községi népkönyvtár. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 138. Könyvtáros neve: Szkladányi Károly. A könyvtár most kezdi működését, miután a könyvszekrény beszerzése lehetővé vált.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A Népművelési Minisztérium kérésére Mácsai Lajosné jelenti, hogy Nagylókon kb. 150 kötetes könyvtár van.

1950. okt. 20.

VMMK ir. 106/1950.

A megyei könyvtár népkönyvtára

Nagylókon 1952. aug. 27-én járt Kocsis István. Az akkori megállapodás szerint szept. 4-én a megyei könyvtár megküldött 200 db könyvet. A tanácselnök ígéretet tett, hogy a könyveknek helyiséget, szekrényt és könyvtárost biztosít. Kocsis István szept. 11-én megy ismét Nagylókra, addig ne bontsák fel a könyvládát. 1952. szept. 4.

VMMK ir. 104-13/1952.

NAGYLÓK-KISLÓK

A községi népkönyvtár

A Népművelési Minisztérium kérésére Mácsai Lajosné jelenti, hogy Kislókon 130 kötetes könyvtár léteült 1949 telén.

1950. okt. 20.

VMMK ir. 106/1950.

NAGYVELEG

Megyeri Borbála útijelentése. Nagyveleg 1950. szept. 30.

Tárgy: könyvtár kérdése.

Észrevétel: könyvtárat 5-ig egyesíteni.

FML XXIV-501 10. doboz

NAGYVENYIM

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtár Sztálin születésnapja alkalmából (1951. dec. 21.) küldte a könyvtárat. Átvétele csak később történt meg, mivel a népművelési ügyvezető szabadságon volt és nem tartózkodott a községben. Elhelyezése a nagyvenyim-szülőhegyi iskolában. Könyvtári órák: szerda 5-től 7-ig. Kezelője: Poór Erzsébet népművelési ügyvezető

Nagyvenyim, 1952. jan. 5.

VMMK ir. 36/1952.

Örspusztá → Pusztægres-Örspusztá

PÁKOZD

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Budai út 168. „Petőfi népkönyvtár”. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 151. Könyvtáros neve: Steigervald Ferenc. Olvasók száma: 230.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A könyvtár elhelyezésére alkalmas helyiség rendelkezésre áll a földműves-szövetkezet tulajdonát képező épületben. A könyvek ideiglenes elhelyezésére két kisméretű szekrény van. A könyvtárosi teendőkre Nagy Jánosné kap megbízást (háztartásvezető, az MNDSZ kultúrvezetője).

Pákoz, 1950. nov. 26.

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

Ezen irat átadójának szíveskedjék kiadni az itteni népkönyvtár céljaira juttatott könyvtári könyveket az egyidőben beküldött láda felhasználásával.

Pákozdi 1950. nov. 26. Szkladányi Károly ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

PÁKOZD-BÖRGÖNDPUSZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár iskolában van elhelyezve.

1951. jan. 13. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 10/1951.

PÁTKA

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Kossuth u. 1. községháza. Fenntartó, tulajdonos: szabadműv. tanács, szabadművelődési felügyelő vándorkönyvtára, a pártok által összeadott népkönyvtár. Kötetszám: 103. Könyvtáros neve: Szűcs Lenke. Olvasók száma: augusztusban 21.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A község neve szerepel az 1950. nov. 15-én kelt, könyvtárszervező körlevél iratanyagában.

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Paulapuszta → Lajoskomárom-Paulapuszta

PÁZMÁND

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A népkönyvtár részére a helyi tanács a napközi otthon helyiségében biztosít helyet, és ideiglenesen szekrényt is ad. Könyvtáros Mízera István (apaállatkezelő, MDP tag) lesz.

Pázmánd, 1950. nov. 17. Szabó Vencel népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

PERKÁTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: MNDSZ székháza.

Javasolt könyvtáros: A kijelölt személy nem volt itthon, később jelentik.

1950. jan. 19. Soltész Stefánia népnevelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

1950. márc. 16.

A könyvszekrény és az első könyvszállítmány megérkezett.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Perkáta [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Pettendpuszta → Káponásnyék-Pettendpuszta

POLGÁRDI

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: ált. isk. 1. sz. épületének emeleti kisterme. Fenntartó, tulajdonos: szabadművelődési bizottság. Kötetszám: 425. Könyvtáros neve: Tóth János. Nyitva minden vasárnap 11–12 óra között.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A népkönyvtár helyiségéül a földműves-szövetkezet olvasótermét, könyvtárosául pedig Papp Lajost jelöltük (fm. ügyvezető, MDP tagja, a Függetlenségi Népfrent titkára), helyetteséül pedig Bakos Rezsőt (fm. szöv. alkalmazott, pártönkízüli, a DISZ tagja). A könyvek elhelyezésére szekrény rendelkezésre áll.

Polgárdi 1950. nov. 24. Fejes József népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 28. Kötetszám: 272.

VMMK ir. Letéti füzetek. Polgárdi Népkönyvtár letétifüzet.

A körzeti könyvtártól nem letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. febr. 2. Kötetszám: 236.

VMMK ir. Letéti füzetek. Polgárdi Népkönyvtár letétifüzet.

PUSZTAEGRES-ÖRSPUSZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtár által küldött könyvtár 1951. dec. 27-én érkezett meg. Mivel kultúrház nincs, így az iskolában kapott elhelyezést. Kezelője Horváth Józsefné népművelési ügyvezető

Örspusztá, 1952. jan. 17.

VMMK ir. 18/1952.

PUSZTASZABOLCS

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyeri Borbála újtjelentése. Pusztaszabolcs 1950. okt. 10.

Tárgy: könyvtáregyesítés.

FML XXIV-501 10. doboz

A könyvtárt a pártkongresszus tiszteletére adták át. A párttitkár nyitotta meg 1951. febr. 24-én d. u. 7 órakor és a tanács titkára vette át.

VMMK ir. 21/1951.

A körzeti könyvtár által vasúton küldött könyvszekrény kulcsának mellékelt megküldése.

1951. május. 8.

VMMK ir. 130/1951.

A tömegszervezetek önként ajánlották fel könyvanyagukat a népkönyvtárban való egyesítésre.

1951. máj.

VMMK ir. 135/1951.

PUSZTASZABOLCS-SZABOLCSPUSZTA

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: ált. isk., népkönyvtár. Fenntartó, tulajdonos: szabadművelődési bizottság. (MKP adománya.) Kötetszám: 102. Könyvtáros neve: Csefkó Olga. Olvasók száma: 27.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

RÁCALMÁS

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

Könyvtár kijelölt helye: szövetkezeti székház. Javasolt könyvtáros: Mosonyi János, dohányárudás, MDP tag, szöv. könyvtáros. Szekrény van.

Rácálmás 1950. nov. 25. Molnár Jenőné népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár kultúrotthonban van elhelyezve.
1951. jan. 13. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 10/1951.

1951. febr. 8-án Molnár Jenőné népművelési ügyvezető jelenti a Körzeti könyvtárnak, hogy még 1950-ben értesítést kaptak a megyei népművelési titkártól, hogy a községben 150–200 kötetes alapkönyvtárat létesítenek. A mai napig nem érkezett meg, kivéve egy 16 kötetes könyvtár, mely a községi tanácsban van elhelyezve, mivel semmi utasítás nem jött hogy kié. Így havi adatszolgáltatást nem tudnak küldeni. Mácsai Lajosné közli, hogy a BELSPED-del még 1950. dec. 29-én elszállította vasúton a közs. tanács címére, tehát nézzenek utána az állomáson.
VMMK ir. 32/1951.

Mácsai Lajosné 1951. febr. 29-én sürgeti, hogy a körzeti könyvtár által letelepített népkönyvtárba szállított könyvanyag ládáját küldje vissza a községi tanács vb.
VMMK ir. 37/1951.

A Kulcsra kiküldött könyvekből Rácalmás a saját jegyzéke alapján válogassa ki a könyveit, és elismervény ellenében vegye át.
1951. nov. 20.
VMMK ir. 210/1951. Népkönyvtár átadás

A községben két hónapja lévő vb titkár jelenti, hogy eddig könyvtáros nem volt.
A mai naptól könyvtáros: Rédli Károly gyak. tanító (1934. márc. 23.)
1952. szept. 17.
VMMK ir. 173-10/19/1952.

Jánvári Irén könyvtáros jelenti 1952. dec. 17-én érkezett levelében, hogy a rácalmási könyvtár nov. hóban még nem tudott működni. A könyvtár a kultúrotthonon kívül volt elhelyezve, a tanács vb többszöri szóbeli, majd írásbeli kérésére szállította át a mai nap a kultúrotthon egyik termébe. A könyvek száma 183. Tüzelő hiányában a hideg teremben nem tud könyvtári órát tartani, így olvasó nincs. Segítséget kér a megyei könyvtártól.
VMMK ir. 8651-7/5/1952.

RÁCALMÁS-GALAMBOSPUSZTA

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye: fiók ált. isk., szabadművelődés által kiküldött könyvtár. Kötetszám: 68. Könyvtáros neve: Chira Pál. Olvasók száma: 30.
FML XXIV-501 16. doboz 1949. K-Sz

RÁCALMÁS-KULCS

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A könyvtár egyelőre a párthelyiségben lesz elhelyezve, amíg a kultúrház el nem készül. Javasolt könyvtáros: Decsi Pálné, htb., MNDSZ sajtófelelős. Szekrény ad kölcsön az iskola.

Kulcs 1950. nov. 21. Fekete János népművelési ügyvezető
FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Fekete János népművelési ügyvezető a küldött könyvekről pontos darabszámot kér: a jegyzéken 168 drb van írva, hozzá csak 151 drb érkezett meg.
Kulcs, 1951. jan. 20.
Mácsai Lajosné megküldi a könyvek jegyzékét és kéri, hogy a ládát a könyvek kirakása után küldjék vissza.
1951. febr. 3.
VMMK ir.14/1951.

RÁCKERESZTÚR

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: ált. isk., községi népkönyvtár. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 61. Könyvtáros neve: Weinranch Sándor. Olvasók száma: 24. A könyvtárt „A Népkönyvtárakat Szervező Orsz. Biz. ajándéka” akció folytán 1948. ápr. 29-én az MKP helyi szervezete létesítette.
FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A ráckeresztúri népművelési ügyvezető válaszol a könyvtárselejtezésre vonatkozó körlevélre. Közli, hogy meg sem kapták s egyben jelenti, hogy a községben az iskolán kívül csak a Földműves-szövetkezetnek van számottevő könyvtára.

1951. márc. 1.
VMMK ir. 56/1951.

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. aug. 28. Kötetszám: 150. Átvevő: T. Szabó József.
VMMK ir. Letéti füzetek. Ráckeresztúr Népkönyvtár letétfüzet.

Ráckeresztúr községi tanács kezelésében lévő könyvtár kezelésével és vezetésével Baricza Erzsébet nyilvántartót, ráckeresztúri lakost kérem megbízni.

Ráckeresztúr, 1952. júl. 3. dr. Sipos Géza vb titkár.
Tudomásul, Mácsai Lajosné
VMMK ir. 173-1/10/1952.

Rebecpuszta → Mezőhidvég-Rebecpuszta

SÁRBOGÁRD

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése
A község neve szerepel az 1950. nov. 15-én kelt, könyvtárszervező körlevél iratanyagában.
FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár a községi tanácsházban van elhelyezve.

1951. jan. 13. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 10/1951.

A járási könyvtár

A sárbogárdi új járási könyvtár leendő helyiségének címe: Ady Endre utca 87. A cím 1952. szept. 23-án közölve a Népkönyvtári Központtal. A címen található terményraktár átalakítási munkái okt. 7-e után megkezdődnek, s várhatóan 20-a körül befejeződnek. Okt. 7-e előtti héten a Népkönyvtári Központ bútorokat és 12 láda könyvet küldött a járási könyvtár számára.

1952. okt. 7. Könczöl Imre
VMMK ir. 865-41/4/1952.

A sárbogárdi járási könyvtár 1952. nov. 7-én nyílt meg.
VMMK ir. 8655-2/3/1952. A megyei könyvtár III. Sz körlevele

SÁRBOGÁRD-ALSÓTÖBÖRZSÖK

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: általános iskola III. sz. épülete, Szt. István út 79.
Javasolt könyvtáros: Nagy László kereskedő-tanonc. Betanítani Örsy József pedagógus fogja.
1950. febr. 6.
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Alsótöbörzsök [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

A rengeteg iskolai munkám miatt a könyvtár rendezésére csak most kerülhetett sor. Könyvtári óra minden kedden 20 órától 21 óráig lesz. Holnap lesz az első.
Alsótöbörzsök 1950. jún. 19. Greschner Jenő népművelési ügyvezető
VMMK ir. 21/1950.

SÁREGRES

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Kossuth u. 12. Fenntartó, tulajdonos: szabadművelődési bizottság. Kötetszám: 75 + (vándorkönyvtár) 45. Könyvtáros neve: Auguszt Lajos. Olvasók száma: 20.
FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvétele. [A dátum rovata kitöltetlen]. Kötetszám: 350.
VMMK ir. Letéti füzetek. Sáregres Népkönyvtár letétfüzet.

Az Irodalmi Újság megrendelése Községi Tanács Népkönyvtárának Sáregres.
A Könyvbarát megrendelése Molnár Lajos népművelési ügyvezető Sáregres címre.
1951. jún. 13. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 133/1951.

Sárhatvan → Káloz-Sárhatvan

SÁRKERESZTES

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése
A könyvek a község háza egyik szobájában, egy jelenleg üresen álló szekrényben lesznek elhelyezve. Javasolt könyvtáros: Szurok István, a DÉFOSZ eddigi könyvtárosa.
Sárkeresztes 1950. nov. 24. özv. Donáth Dénesné népművelési ügyvezető
FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Özv. Donáth Dénesné 1950. dec. 13-án küldött be Fehérvárra ládát a könyvekért.
VMMK ir. 119/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 17. Kötetszám: 311. Átvető: özv. Donáth Dénesné.
VMMK ir. Letéti füzetek. Sárkeresztes Népkönyvtár letétfüzetek.

SÁRKERESZTÚR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtár kimutatásában az 1951. nov. 31-ig szervezett falusi népkönyvtárak között van felsorolva a település neve.
VMMK ir. 281/1951.

SÁRKESZI

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvszekrény és az alapkönyvtár első része megérkezett.
1950. márc. 14. Szabó Gyula népművelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Sárkeszi.
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Megyeri Borbála útijelentése. Sárkeszi 1950. szept. 14.

Tárgy: Könyvtárkérdés megvizsgálása. (Népműv. Miniszt. kaptak könyvtárat és nem használják.)
FML XXIV-501 10. doboz

SÁROSD

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A könyvtár javasolt helye: részben a földműves-szövetkezet könyvtárában, részben az iskolában. Könyvtáros egyelőre Sándor Gézáné lesz, aki földm. szöv. könyvtáros, MDP és MNDSZ tag.

Sárosd 1950. nov. 23. Kóhalmy Anna népművelési ügyvezető

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtár jelentése 1951. június hóról.

A körzeti könyvtár június hóban öt új népkönyvtárat szervezett: [...] Sárosd [...] községekben.

VMMK ir. 189/1951.

SÁRSZENTÁGOTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtárat az általános iskolában helyeztük el. Könyvtári órákat minden héten szerdán 6 órától 8-ig tartunk. A könyvtár kezelője Bajkán Lajos népművelési ügyvezető.

Sárszentágota, 1952. febr. 7.

VMMK ir. Népkönyvtárosok jelentései. 1952. január havi jelentések után elhelyezve.

SÁRSZENTMIHÁLY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyeri Borbála útijelentése. Sárszentmihály 1950. szept. 11.

Tárgy: Könyvtárral kapcsolatos feladat megbeszélése.

FML XXIV-501 10. doboz

Posta Zoltán Sárszentmihály

Értesítem a Kartársat, hogy vasárnap lesz a könyvtár felavatása. Kérem, hogy a Kartárs ez irányba tegye meg a szükséges előkészületeket. Központból megy ki előadó a népkönyvtár avatására.

1950. szept. 28. Mácsai Lajosné

[Vasárnap = október 1.]

VMMK ir. 88/1950.

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Sárszentmihály [...]

VMMK ir. iktatás nélkül/1950.

SÁRSZENTMIKLÓS

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár kultúrotthonban van elhelyezve.

1951. jan. 13. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 10/1951.

SEREGÉLYES

A körzeti könyvtár népkönyvtára

November havi adatszolgáltatás.

1950. nov. 28. Kiss József népművelési ügyvezető

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 49. Seregélyes

SEREGÉLYES-SZÖLLŐHEGY

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtár küldi a már előbb kiküldött vándorláda kulcsát Seregélyes-Szöllőhegyre, Erdélyi Endre népművelési ügyvezetőnek.

1952. jan. 31.

VMMK ir. 25/1952.

SOPONYA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

1950. jan. 20. Hollósy László népművelési ügyvezető

A könyvtár javasolt helye: a nagylángi ált. iskola egy üres terme. Javasolt könyvtáros: Örsi Emil (1930. febr. 3.) községi tisztviselő, segédkönyvtáros Kuti József (1928. júl. 24.) zenész.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

1950. márc. 20.

A népkönyvtár megérkezett.

A megyei népművelési ügyvezető utasította Hollósy Lászlót, hogy a Földművelési Minisztérium gazdasági szakkönyvtárát, amely a református paplakban van elhelyezve, a helyi népművelési bizottság leltár szerint vegye át, és a korszerűtlen könyvek selejtezése után csatolja a körzeti könyvtár alapkönyvtárához.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Soponya [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

SÖRÉD

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Söréd 1950. aug. 18.

A megbeszélés tárgya: Népkönyvtár szervezése, a szövé. könyvtár egyesítése a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával.

FML XXIV-501 10. doboz

SUKORÓ

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. máj. 26. Kötetszám: 100.

VMMK ir. Letéti füzetek. *Sukoró Népkönyvtár letétfüzet*.

A körzeti könyvtár jelentése 1951. június hóról.

A körzeti könyvtár június hóban öt új népkönyvtárt szervezett: Sukoró [...] községekben.

VMMK ir. 189/1951.

SZABADBATTYÁN

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Szabadbattyán 1950. szept. 26.

A megbeszélés tárgya: új könyvtár szervezése, a könyvtárak összevonása a népkönyvtárba a tulajdonjog fenntartásával. Kultúrotthon avatása okt. 15. Könyvtáros Kovács István.

FML XXIV-501 10. doboz

Magyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Szabadbattyán [...]

VMMK ir. ikt. n./1950.

Kocsis István útijelentése. Szabadbattyán 1950 nov. 3.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés, könyvtárak összevonása. Könyvtáros dr. Biró Lászlóné pedagógus. Észrevétel: nov. 5-én a könyvtár megnyílik.

FML XXIV-501 10. doboz

Kocsis István útijelentése. Szabadbattyán 1950. nov. 14.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés, könyvtárak összevonása a tulajdonjog fenntartásával.

Észrevétel: könyvtár megkezdődött nov. 8-án.

FML XXIV-501/10. doboz

SZABADEGYHÁZA

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Fő u. 30. népkönyvtár. Könyvszekrény, helyiség nincs, ideiglenesen a tanítónő lakásán van elhelyezve. Fenntartó, tulajdonos: VKM. Kötetszám: 188. Könyvtáros neve: Bodroghi Zoltánné. Olvasók száma: 34.

FML XXIV-501/16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Druhapolicsik Károly 1951 márciusától a községbe telepített 240 kötetes népkönyvtár kezelője.

VMMK ir. 144-2/1952.

SZABADHÍDVÉG

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Kocsis István útijelentése. Szabadhídvég 1950. aug. 5.

A megbeszélés tárgya: Új népkönyvtár létesítése és a községben lévő könyvtárak egyesítése a tulajdonjog fenntartásával. Könyvtáros: Csordás Sándor.

FML XXIV-501 10. doboz

Vasárnap adják át ünnepélyes keretek között Szabadhídvégen a 200 kötetes népkönyvtárat.

[Vasárnap = szept. 3.]

Fehérvári népszava. 1950. szept. 3. p. 2.

Kocsis István útijelentése. Szabadhídvég 1950. okt. 25.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés, könyvtárak összevonása. Könyvtáros Csizék László.

Észrevétel: könyvtár okt. 29-ig megindul.

FML XXIV-501 10. doboz

Szabolcspuszta → Pusztaszabolcs-Szabolcspuszta

SZÁR

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: ált. iskola egyik terme.

Javasolt könyvtáros Főrizs Jánosné (45 éves) újjazda felesége.

1950. jan. 19. Tar József népnevelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

A könyvszekrény és a könyvek megérkeztek.

1950. márc. 16.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Szár [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Jelentem továbbá, hogy könyvtárunk annak ellenére, hogy 1950. április 4-én felavattuk, a könyvek kikölcsönzése még nem indult meg. Ennek oka, hogy mindezig semmiféle utasítást nem kaptam sem a könyvtár megindítására, sem a könyvtárkezelésre vonatkozólag. Saját kezdeményezésemből a könyvtárat megindítani nem mertem. Könyvtárosom sincs, mert aki annak idején a könyvtár kezelését elvállalta, közben erről lemondott. Új könyvtárost ezidig még nem tudtam keríteni.

[Tájékoztatót kér a könyvtár kezelésére, a kölcsönzés lebonyolításának adminisztrációjára], hogy a nyár folyamán azt áttanulmányozva a könyvtárat szeptember 1-el megindíthassam.

Szár, 1950. június 16. Tar József népművelési ügyvezető.

VMMK ir. 28/1950.

Szár község népművelés ügyvezetőjétől Megyei Tanács V. B. IX. népművelési alosztálya, Közzeti könyvtárnak. 1950. október 26.

Az alapkönyvtár, a könyvtárkezelő eddigi hiánya miatt csak okt. 29-én, a kultúrthoz felavatásával egyidőben nyílik meg. A könyvtár kezelője Kontra Mária szári óvónő. Az első kölcsönzés nov. 3-án este 7–8 óráig lesz, utána minden pénteken, ugyanebben az időben.

VMMK ir. 1950. *Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk*. 7. Szár

Szedrespuszta → Sztálinváros-Szedrespuszta

SZTÁLINVÁROS

(1951 novemberéig Dunapentele)

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Magyar u. 271. Szabadművelődési népkönyvtár. Fenntartó, tulajdonos: Községi Szabadművelődési Bizottság. Kötetszám: 66. Könyvtáros neve: Meggyes László. Olvasók száma: 17.

FML XXIV–501 16. doboz K-Sz

Az építkezés, illetve a vasmű könyvtára

Kocsis István újtjelentése. Dunapentele Mélyépítő Vállalat 1950. okt. 6.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés.

Észrevétel: új könyvek küldése nincs tisztázva.

FML XXIV–501 10. doboz

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. dec. 15. Kötetszám: 710. Átvevő: Baka Márton.

VMMK ir. Letéti füzetek. Dunapentele Népkönyvtár letétifüzet.

A Dunai Vasmű Központi Könyvtára az olvasók nyilvántartására szolgáló füzetet, olvasójegyet, törzslapot kér. 1951. márc. 3. Baka Márton könyvtáros

VMMK ir. 76/1951.

A városi könyvtár

A „József Attila” Városi Könyvtár 1951. június 8-án nyílt meg.

Fejér megye könyvtárügyének fejlődése dokumentumok tükrében. /1950-1952./ Összeáll. Murányi Lajos. In: Fejér megyei könyvtáros, 1982. 2. sz. p. 71–72.

A körzeti könyvtár könyvszekrényt igényel a Népkönyvtári Központtól, mivel a már letelepített ópentelei népkönyvtár könyvei nyitott polcokon állnak.

1952. jan. 24. Mácsai Lajosné

VMMK ir. 23/1952.

TABAJD

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: ált. isk. úttörőotthona, mert itt tartják a tömegszervezetek gyűléseit. Javasolt könyvtáros: Szabó György (33 éves) ig. tanító, segédkönyvtáros: Sáska János (19 éves) dolgozó paraszt.

1950. jan. 17. Szabó György népművelési ügyvezető

FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.

Az alapkönyvtár anyaga megérkezett.

1950. márc. 14.

FML XXIV–501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Tabajd [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

TÁC

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: a földműves-szövetkezet egyik szobája. Javasolt könyvtáros: Szöllösi Károly (1926. nov. 10.) kereskedősegéd.
1950. jan. 18. Vasváry Irén népnevelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Tác [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Táci népkönyvtári jelentés: minden vasárnap d. u. 1-től 3-ig nyitva. Olvasók száma 12 (7 férfi, 5 nő) (májusban 12-en iratkoztak be)
1950. jún. 19. Vasváry Irén népművelési ügyvezető
VMMK ir. 25-2/1950.

TÁC-FÖVENYPUSZTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. jan. 27. Kötetszám: 90. Átvevő: Garami Károly.
VMMK ir. Letéti füzetek. Tác-Fövenypusztai Népkönyvtár letétfüzet.

TORDAS

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: míg a különálló helyiséget a község nem hozza rendbe, addig a népnevelési ügyvezető lakásán lesz a könyvtár elhelyezve. Javasolt könyvtáros: Veszeli Sándor (20 éves) földműves.
1950. jan. 16. Pöntör Edit népnevelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

Az alapkönyvtár részére a könyvek megérkeztek.
1950. márc. 15.
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Tordas [...]
Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

ÚRHIDA

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: ált. isk. Fenntartó, tulajdonos: község, szabadművelődési felügyelőség. Kötetszám: 128. Könyvtáros neve: Zalka Imre. Olvasók száma: 50-60.
FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A könyvtár elhelyezésére a földműves-szövetkezet felajánlotta egyik irodahelyiségét. Egy szekrényt ad kölcsön az iskola. Könyvtáros Magyar László, szövetkezeti ügyvezető lesz, MDP tagjelölt, a DISZ vezetőségi tagja, a falu ifjúságának egyik irányítója.
Úrhida, 1950. nov. 28. Fábíán Ferenc titkár, Zalka Imre népművelési ügyvezető, Harangozó Lajos falutanács elnök.

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1951. jan. 19. Kötetszám: 243. Átvevő: Zalka Imréné.; 1951. jan. 21. Kötetszám: 83. Átvevő: Zalka Imréné.
VMMK ir. Letéti füzetek. Úrhida Népkönyvtár letétfüzet.

VAJTA

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: ált. iskola egy nem használt terme. Később állandó helye a jelenleg még egyházi tulajdonban lévő olvasókör helyisége lesz, mely a már megindult kultúrotthon szervezésében is bele lett véve. Javasolt könyvtáros: Suplits József (27 éves) földműves.

1950. jan. 16. Sándor Frigyes népnevelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

A könyvszekrény és a könyvanyag első része megérkezett.

1950. márc. 13.

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Vajta [...] *Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.*

VÁL

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Kossuth u. 478. „Községi Népkönyvtár”. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 66. Könyvtáros neve: Gerecze Pál.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Megyei Tcs. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Vál [...] *VMMK ir. ikt. n./1950.*

Kocsis István útijelentése. Vál 1950. nov. 22.

A megbeszélés tárgya: könyvtárellenőrzés. Selejtezni kérem az összevont könyvtárak anyagát nov. 30-ig.

FML XXIV-501 10. doboz.

1950. november havi adatszolgáltatás.

Jelentésem az összevont tömegszervezeti és kapott körzeti könyvtárra vonatkozik.

1950. nov. 29. Gerecze Pál népművelési ügyvezető

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 47. Vál

Vasztélypuszta → Csabdi-Vasztélypuszta

VELENCE

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Velence. Fenntartó, tulajdonos: elöljáróság. Kötetszám: 55.

Könyvtáros neve: Boncz Péter. Olvasók száma: 36.

FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: kultúrotthon olvasóterme.

Javasolt könyvtáros Bauer Imre (19 éves) asztalos tanonc.

1950. jan. Lengyel Lajos népnevelési ügyvezető

FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Velence [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

Könyvtáros: Bondor Mária. Nyitvatartás: vasárnap 11-től fél 1-ig, csütörtök 20-tól 21-ig. Olvasók száma: 30 (18 férfi, 12 nő) Beiratkozottak májusban 21, júniusban 9 fő.
Velence, 1950. jún. 21. Lengyel Lajos népművelési ügyvezető
VMMK ir. 21/1950.

VEREB

A körzeti könyvtár népkönyvtára

[...] Vereben [...] 70 darab új könyvvel nyílik meg a községi könyvtár november 7-én.
Fejér megyei néplap. 1951. nov. 8. p. 4.

Elhelyezés: ált. isk. alsó épülete. Kezelő: Sólyom Jenő. Kvtári órák: péntek 18 órától.
1951. nov. 13. Fülöp Zoltán népművelési ügyvezető Kajdi Lajos vb elnök h.
VMMK ir. 269/1951.

VÉRTESACSA

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: községi előljáróság. Fenntartó, tulajdonos: szabadművelődési tanács. Kötetszám: 100. Könyvtáros neve: Pötördi István. Olvasók száma: 60.
FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A könyvtár javasolt helye: községháza tanácsterme.
Javasolt könyvtáros: Kecskés István (45 éves) iskola-takarító, tszcs-tag.
1950. jan. 16. ...[?] László ideiglenesen megbízott népnevelési ügyvezető
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

Az alapkönyvtár anyaga megérkezett. A szétszórt könyvtárakat egyesítették a könyvtárt rendezték.
1950. márc. 26.
FML XXIV-501 19. doboz 379/1950.

[Április 4-e ünnepének alkalmából] avatják fel a körzeti könyvtár alapkönyvtárait. 150 kötetből állnak. A következő községekben: [...] Vértescsa [...]

Fehérvári napló, 1950. márc. 19. p. 4.

VÉRTESBOGLÁR

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Kossuth L. u. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 48 + 22 db Századok és tanulságok füzet + 32 db Szikra brosúra + 62 db Szabad Föld brosúra. Könyvtáros neve: Kovács József. Olvasók száma: nagyon gyéren látogatják.
FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

A körzeti könyvtártól letétként kapott könyvek átvételének a dátuma: 1950. okt. 17. Kötetszám: 202.
VMMK ir. Letéti füzetek. Vértésboglár Népkönyvtár letétfüzet.

Tárgy: Népkönyvtár létesítése

A könyvtár elhelyezésére alkalmas helyiség: ált. isk. III. oszt. Kijelölt könyvtáros: Pünkösti Sándorné tanítónő, járási tanácsstag és Malczovics János tanító, népművelési ügyvezető. A könyvek elhelyezésére ideiglenesen van szekrény.

Vértésboglár, 1950. dec. 10.

FML MTVB Okt. és népműv. oszt. 1326/1950.

Kocsis István útijelentése. Vértesboglár 1950. dec. 14.
A megbeszélés tárgya: könyvtárszervezés.
Észrevétel: szekrény nincs.
FML XXIV-501 10. doboz

A körzeti könyvtárhoz tartozó népkönyvtár kultúrotthonban van elhelyezve
1951. jan. 13. Mácsai Lajosné
VMMK ir. 10/1951.

Vérteskozma → Gánt-Vérteskozma

Világospuszta → Hantos-Világospuszta

ZÁMOLY

A községi népkönyvtár

1949 augusztusában a könyvtár helye/típusa: Községháza. Fenntartó, tulajdonos: község. Kötetszám: 200.
Könyvtáros neve: Menyhárt Ferenc. Olvasók száma: 62.
FML XXIV-501 16. doboz K-Sz

A körzeti könyvtár népkönyvtára

Körzeti könyvtár Székesfehérvár

Kérem szíveskedjék Zámoly község részére fiók könyvtárat kiutalni. A könyvtár részére megfelelő helységet és könyvtárost már biztosítottam. A községben semmiféle könyvtár nincs. A lakosság száma 2.200 fő akik között igen sok a bányász és a dolgozó paraszt. T. Sz. Cs. is van és a könyvek után igen nagy az érdeklődés.

Zámoly, 1950. október 2. Sárosi Sándor népművelési ügyvezető.
VMMK ir. 105/1950.

Mácsai Lajosné válaszában közli, hogy a könyvek a község részére ládába vannak csomagolni, küldjenek kocsit érte. Piacra bejövő kocsit lehet. Kéri a könyvtár helyiségének és a könyvtáros nevének a közlését.
VMMK ir. 105/1950.

Megyei Tes. Okt. és Népműv. Aloszt. 1036/1950. nov. 6.

Tárgy: Tanácsválasztásokkal kapcsolatos feladatok.

Könyvtárt avattunk okt. 15-én [...] Zámoly [...]

VMMK ir. ikt. n./1950.

Sárosi Sándor népművelési ügyvezető jelenti, hogy a könyvtár helyisége: Kossuth u. 18. sz. alatti iskola. Könyvtáros: Sárosi Sándorné. Az elhelyezés csak ideiglenes, mert a közeli napokban a községháza épületében egy önálló helyisége lesz a könyvtárnak. A könyvtár okt. 27-én lett megnyitva.

VMMK ir. 115/1950.

1950. november havi adatszolgáltatás.

A községi tanács termet adott a könyvtárnak.

1950. nov. 26. Sárosi Sándor népművelési ügyvezető

VMMK ir. 1950. Könyvtárak kérdőívei és adatszolgáltatásuk. 45. Zámoly

KÉPEK

Könczöl Imre (1918–1990)

Fejérmegyei Népmvelési Központ. Székesfehérvár. Postafiók: 22. Telefon: 116.

34/1950.

Tárgy: Körzeti Könyvtár fiókkönyvtárának szervezése.

.....
Népmvelési ügyv.
.....

Értesítem, hogy előreláthatóan még január hónapban felavatásra kerül Székesfehérvárott a Körzeti Könyvtári Központ, februárban pedig a megye 23 községében a Körzeti Könyvtár fiókkönyvtárai is megkezdik működésüket. A 23 község között Munkatársam székhelye is szerepel. Tájékoztatásul közlöm, hogy a fiókkönyvtárak megfelelő szekrényvel együtt 150 kötet könyvet kapnak, amelyet a könyvtár forgalmának megfelelően állandóan nagyobb mennyiségű vándoranyaggal egészítünk ki, illetve frissítünk fel.

Felhívom Munkatársamat, hogy a Pártvezetőséggel és a Népmvelési Bizottsággal közösen sürgősen tegye meg az intézkedést a következőkre:

1/ Állapítsák meg, hol lesz legelőszerűbb elhelyezni a könyvtárt; Ha mód van rá; külön helyiséget biztosítsanak a könyvtárnak; Párthelyiség, vagy valamely tömegszervezet helyisége erre a célra csak végső szükség esetén alkalmas, mert könnyen előfordulhatna, hogy ilyen elhelyezés esetén az olvasók köre csak annak a szervezetnek a tagjaira korlátozódna, ahol a könyvtárt elhelyezték. Elsősorban a kultúrhatárt kell figyelembe venni, ha ott van megfelelő kisebb helyiség; 2/ Könyvtárosi teendők ellátására válasszanak ki alkalmas személyt. A könyvtáros lehetõleg könyvszerető, fejlődõképes munkás, vagy paraszt legyen. Amennyiben olyan munkás, vagy paraszt, aki a könyvtárosi teendőket már most önállóan el tudná látni nem lenne, pedagógus, vagy egyéb értelmiségi is lehet könyvtáros. Tekintettel azonban ezek túlszűfolt munkájára ilyen esetben is célszerű segédkönyvtárosként egy munkás, vagy parasztfiataalt beállítani, aki néhány hónap alatt elsajátítja a teendőket és önállóan is képes lesz a könyvtárosi feladatok elvégzésére.

Fentiek figyelembevételével f.hó 20-ig jelentse, hogy 1/Hol lesz a könyvtár elhelyezése, 2/ A javasolt könyvtáros nevét, foglalkozását, életkorát, párt és tömegszervezeti tagságát és tisztségét ha könyvtárosnak értelmiségit javasolnak a beállítandó segédkönyvtárosra vonatkozóan is jelentse a fentieket.

Abban az esetben, ha a községben 100 kötetet elérõ olyan könyvtár van, amely a korszerû követelményeknek megfelel, tehát elegendõ szöveget és új magyar szépirodalmi, valamint tudományos könyvet tartalmaz, Munkatársam ezt a körülményt haladéktalanul jelentse be, hogy a most juttatandó könyvtárt olyan községbe küldhessük, ahol jelenleg egyáltalán nincs könyvtár. Természetes Munkatársam községe sem esik ki a juttatásból, csupán arról van szó hogy ha most rendelkeznek megfelelõ könyvekkel a körzeti könyvtár fiókkönyvtárát nem az első hónapban, hanem egy késõbbi idõpontban kapják meg.

Székesfehérvár, 1950. január 10-én.

A kiadmány hitelûl:

Könczöl Imre sk.
megyei népmvelési ügyvezetõ.

Könczöl Imre körlevele a megye első 23 népkönyvtárának megszervezéséről

Körzeti Könyvtár,
Bartók Béla tér.

6/1950. szám.

Tárgy: Április, május havi jelentés.

Népművelési Minisztérium,
Könyvtár osztálya,

B U D A P E S T.

Április hónap folyamán a győri Körzeti Könyvtárba voltam berendelve gyakorlati munkára. A szerzett tapasztalatok nagyban segítségemre voltak, munkám további folytatásában.

Győrből való hazatérésemmel után, igyekeztem a kapcsolatot felvenni a Népművelési Minisztériummal a népművelési ügyvezetőkkel az alapkönyvtárakkal kapcsolatban.

Március 15-én irányítottam a könyvtár átalakítási munkálatait és a megérkezett könyveket feldolgoztam. Március 16-án városi könyvtár anyagát átvettam, selejteztam.

Ugy a sajtó, mint az, béli propaganda, szaktanács útján felhívtam a megye lakosságának figyelmét a Körzeti Könyvtár avatására és arra, hogy a megye szellemi közéletében ez mit fog jelenteni a megye dolgozóinak és, hogy milyen könyveket kaphatnak ezentúl teljesen ingyen díjtalanul.

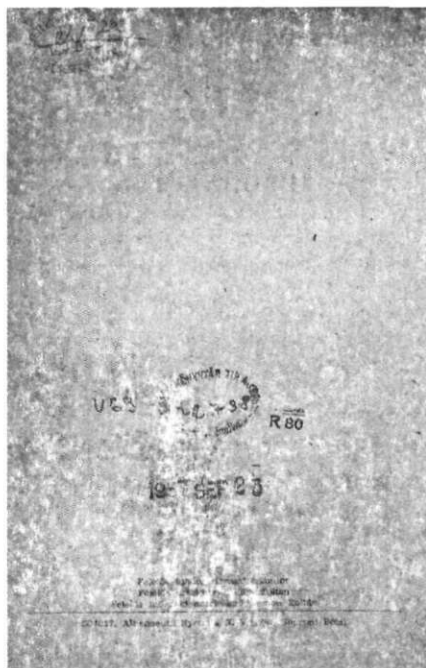
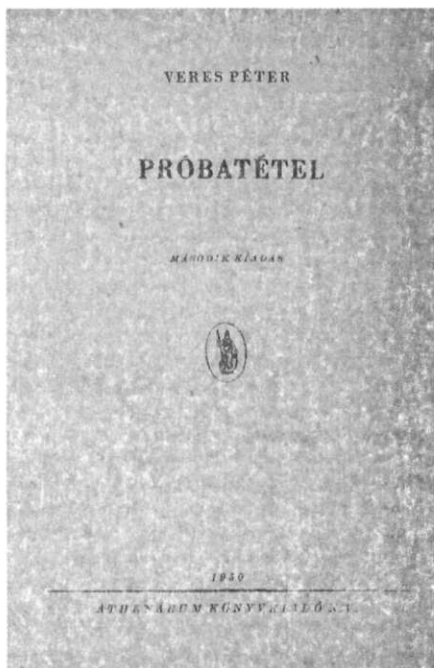
Hiszen, hogy ez nagy változást fog eredményezni a megye kulturális életében, hiszen a városi könyvtárban lévő szemét helyett, milyen értékű ideológiai és haladó szellemű szépirodalmi műveket adhatunk dolgozóink és az ifjúság kezébe.

2. Az alapkönyvtárak forgalma a most legszörgeosabb mezőgazdasági munkánk miatt csökkent. Iváncsa-Harmatos puzstán majdnem teljesen leállt.

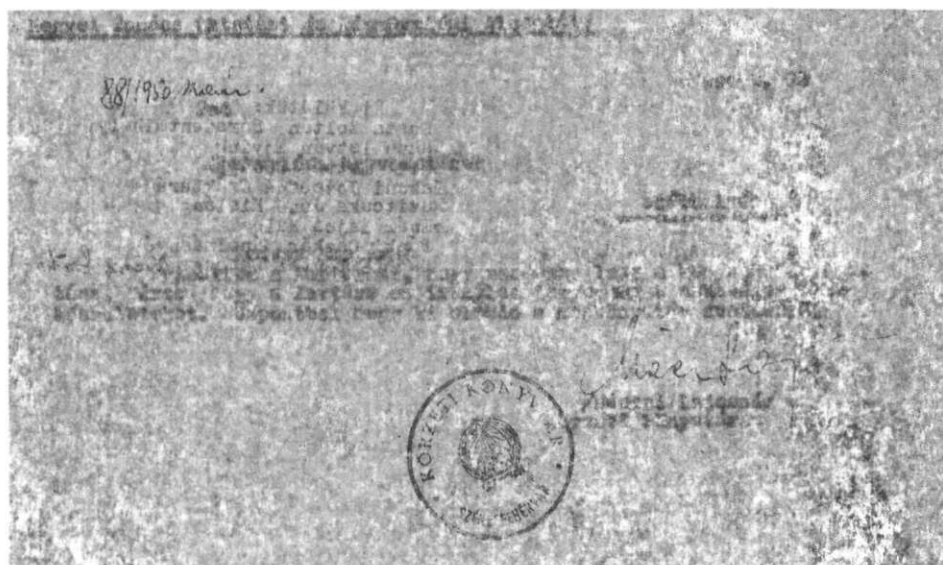
B. Csákváron, Velencén, érdekes módon emelkedett a könyvtár forgalma különösen az ifjúság részéről. Sorrenden pedig az Állami Útépítő NV.-nél dolgozó kubikos munkások látogatják különösen a könyvtárat.

Mácsai Lajosné

Mácsai Lajosné első jelentése

A körzeti könyvtár egyik könyve, a megyei könyvtár állományából

Körlevél népkönyvtár felavatásáról

J E G Y Z Ő K Ö N Y V ;

30

Készült Székesfehérvárott 1950. június 1.én a Városi Könyvtár helyiségében Jelen van: ifj. Szapper István és Mácsai Lajosné. Tárgy: a Városi Könyvtár könyvanyagának átadása ill. átvétele.

Mácsai Lajosné Körzeti Könyvtáros a Városi Könyvtár átvett könyvanyagát átadja a Városi Könyvtárpsi munkálatokal megbizott ifj. Szapper Istvának Mácsai Lajosné az Alapleltár, a Növedéknapló és a Fogyatéknapló alapján átadja, ifj. Szapper Istvának pedig átveszi a szobanforgó könyveket.

Eszerint átadásra, ill. átvételre került:

- 1./ 2960 mű, 3553 kötetben. 30.641,60 Ft. értékben.
- 2./ az Alapleltár, a Növedéknapló és a Fogyatéknapló.
- 3./ az olvasoknál még használatban levő művek tértivevényei.

Az átadó és átvevő egyértelműleg megállapítják, hogy:

a./ az Alapleltár állománya:	3745 mű,	4,389 db	27.086,--Ft. ért.
b./ 1946. évi növedék:	56 mű,	56 "	263,--Ft. "
c./ 1947. " " :	131 "	132 "	2.365,50Ft. "
d./ 1948. " " :	102 "	118 "	3.501,80Ft. "
e./ 1949. " " :	290 "	309 "	5.115,50Ft. "
f./ 1950. " " :	106 "	116 "	2.788,--Ft. "
Összesen:	4430 "	5120 "	41.119,80Ft. "
g./ Fogyatéknapló 1947-ben:	24 "	24 "	62,--Ft. "
h./ " 1948-ban:	43 "	45 "	155,--Ft. "
i./ " 1949-ben:	614 "	658 "	4.932,10Ft. "
j./ " 1950-ben:	789 "	840 "	5.329,10Ft. "
Fogyatéknapló összesen:	1470 "	1,567 "	20.478,20Ft. "

A bevételi állomány és a fogyatéknapló különbözete:
2960 mű, 3553 kötet 30.641,60 Ft. értékben, amely állomány pontosan megegyezik az átadott, ill. átvett könyvanyag darabszámával és értékével.

Az átadás, ill. átvétel megtörténte után Mácsai Lajosné átadó és ifj. Szapper István átvevő a fennemlitett letáratokat és a jelen jegyzőkönyvet lezárták és aláírták.

Kmf.

Mácsai Lajosné
Mácsai Lajosné /
átadó.

Szapper István
/ Szapper István /
átvevő.

Ifj. Szapper István átveszi a Székesfehérvári Városi Könyvtár állományát a körzeti könyvtártól

Kocsis István (1907–1977)

Megyei Tanács Oktatási és Népművelési Alosztálya

o okt. 25

Tárgy: Kályha kérés

Népkönyvtári Központ

Budapest

A villany kályhát még a mai napig nem kaptam meg. Kérem annak sürgős leküldését, mert hideg helyiségben képtelenek vagyunk dolgozni.

Mácsi
Mácsi Lajosné/
községi könyvtáros

Imre

Iratmásolat a körzeti könyvtár pecsétjével és Könczöl Imre kézjegyével

Körzeti Könyvtár.
Székesfehérvár.
Bartók Béla-tér 1.
Tel: 204.

104-7/2/1952.

Tárgy: Könyvküldés.

Vadocz Pál községi népkönyvtáros.

K i s l á n g.

Kedves Vadocz ~~M~~artárs!

A kislángi Községi Tanács VB. elnöke címére feladtunk egy 142a könyvet, számszerint 170 db. azaz: egyezményesen darabot és 2 példányt. A könyvjegyzéket is küldtünk. A könyvjegyzék egy példányát aláírva és a könyvküldőt haladéktalanul küldjék vissza fenti címünkre. A könyvek megérkezése után 2-3 nap múlva kimegyek, Kislángra és segítek a könyvek átrendezésében és a leltározásban.

Székesfehérvár, 1952. június 14.

Kartársi üdvözléssel!

Kocsis István
Kocsis István/
Körzeti Könyvtáros

Kocsis István tájékoztató levele a Kislángra kiküldött könyvekről

Oktober havi adatszolgáltatás
az alapkönyvtár működéséről.

számú alapkönyvtár *Ferő* község.

1. Beiratkozott olvasók száma a hónap végéig: *35* férfi, *36* nő.
2. Az olvasott művek megoszlása: Ismeretterjesztő mű *25* db, szépirodalmi mű *60* db. Ebből: hazai író műve *20* db, külföldi író műve *65* db.
3. Hány látogatója volt a könyvtárnak? *35* férfi, *36* nő.
4. Az olvasók szociális megoszlása: munkás — férfi, — nő;
paraszt *33* férfi, *34* nő; iparos — férfi, — nő;
kereskedő — férfi, — nő; értelmiségi *2* férfi, *21* nő;
kulák — férfi, — nő; egyéb — férfi, — nő.
5. A hónap folyamán hány olvasóval szaporodott az olvasók tábora? *11* férfi, *14* nő.
6. Az olvasók megoszlása életkor szerint:
16 éven aluli *20* férfi, *25* nő.
16—40 éves *15* férfi, *11* nő.
40 évesnél idősebb — férfi, — nő.

7. Melyik a leggyakrabban olvasott öt szépirodalmi mű?

Flóra Pandor.
Égy igaz ember.
Thoppalok és tynarok
Hősök vára.
Vasárnapok országnál.

8. Melyik a leggyakrabban olvasott öt ismeretterjesztő mű?

Hogyan keletkezett a világ? —
Hogyan keletkezett az élet? —
És a világon mit? —
Ki teremtette a földet? —
És a világon mit? —

9. Tömegszervezetek hogyan támogatják az alapkönyvtár munkáját?

10. Jelentések és észrevételek:

En egyre jobban folyozó olvasómunkát, különösen a most közzétett két könyvet a könyvtárnak ki- bocsátás, a könyvtármunkák megújítását igényel!
Kérünk minél több könyvet, hogy tanulhassunk és művelődhessünk, a dolgozó parasztság igényeire tud csak olvasni!

11. Olvasókörök száma ..... résztvevők száma .....

Ferő

195

28.
Előzetes
népnyelvi ügy.

2. július 7.

Népkönyvtári Központ,
/ Annus Olga elvtársnő kezéhez/
Budapest, V.
József Nádor-tér 10.

Kedves Elvtársnő!

Eddig nem lett volna értelme annak, hogy hetenként küldjek beszámolót a megyei könyvtár szervezéséről, mert azon kívül, hogy a Megyei Tanács vb. foglalkozott a kérdéssel, semmi eredményről nem számolhatna volna be. Ennek fő oka az volt, hogy az építkezéshez szükséges pénz több heti késéssel, csak e hónap elején érkezett le a megyéhez. Azóta megrendeltük a butorokat, amelyeket előreláthatóan e hónap 25-re leszállítanak. Egy kis utanajárással sikerült elintézni azt is, hogy az építési munkákat a városi tanács építési osztálya házilag intézze el, ugyanis így kevés pénzből többet lehet csináltatni. Előreláthatóan ezen a héten a kőműves munkák is megkezdődnek s kb. két hét alatt be is fejeződnek. Egy hét alatt igyekszünk végzenni a helység takarításával, berendezésével, dekorálásával stb., s így a megyei könyvtár - ha valami rendkívüli akadály nem jön közbe - augusztus 5-én avatható lesz. Szükségünk tartom megemlíteni, hogy akkorra könyvnyagunk is több mint 5000 kötet értékű könyvvel gyarapszik, ugyanis éppen ma állapodtunk meg a helyi Horizont könyvesbolt vezetőjével, hogy a náluk elhelyezett Gorkij könyvtár, amely két év alatt csak 12 olvasóra tudott szertenni, áttelepül hozzánk, lényegében beolvad a megyei könyvtárba s kapunk vele egy könyvtárost is, akinek illetményét továbbra is az MSZP fizeti, de munkára hozzánk osztják be. Ennek a megoldásnak ör is örülnek, mert nálunk meg lesz a mód arra, hogy könyvek eljussanak az olvasókhoz, de mi is, mert nagyobb részben olyan könyveket kapunk, amelyek hiányoznak a városi könyvtárból s a könyvek mellett az olvasóterem részére folyóiratokat is bőségesen kapunk.

Az építkezés megkezdéséről és a munkák folyásáról a jövő hét elején ismét tájékoztatom az Elvtársnőt. Még jobb lenne azonban, ha személyesen is meglátogatna bennünket.

Röviden rátérek a sárbogárdi járási könyvtár ügyére. A vb. határozat szerint augusztus 20-án kellene felavatni. Helység azonban még mindig nincs. Éppen ezért, ezen a héten kimegyek én magam és addig nem jövök vissza, míg a helység ügyében meg nem állapodunk a járási tanáccsal. Utána sürgősen küldöm ennek a költségvetését is. A járási könyvtárral kapcsolatban sürgős tájékoztatást kérek arról, hogy a felavatáshoz szükséges 5.000 kötet könyvet a Népkönyvtári Központ küldi-e le, vagy a Körzeti Könyvtárnál lévő anyagból kell biztosítani?

Szeretettel köszönti, elvtársi üdvözléssel:

/s Könczöl Imre:/

Könczöl Imre beszámolója a megyei könyvtár szervezéséről